

NULÄGESANALYS KRONOBERGS LÄN 2018

UNDERLAG TILL AKTUALISERINGEN AV DEN REGIONALA
UTVECKLINGSSTRATEGIN

Innehåll

Diagramförteckning.....	3
Inledning och bakgrund	7
Sammanfattning.....	8
Tillgänglighet, attraktivitet och miljö	8
Näringsliv, innovation, entreprenörskap och regional ekonomi.....	12
Arbetsmarknad och kompetensförsörjning	16
Folkhälsa och socioekonomi.....	19
Tillgänglighet, attraktivitet och miljö	21
Markanvändning, infrastruktur och Ortsstrukturer.....	21
Tillgång till offentlig och kommersiell service	28
Boendestruktur, bostadsmarknad och hushåll	32
Arbetsmarknadsregioner och pendlingsmönster.....	40
Körsträckor, resande och miljö	53
Demografisk utveckling	56
Kultur	82
Källor för kapitlet.....	92
Näringsliv, innovation, entreprenörskap och regional ekonomi	95
Om regional tillväxt	95
Näringslivsstruktur och innovation	97
Tillväxt och produktivitet utveckling	119
Innovation, entreprenörskap och internationalisering.....	128
Källor för kapitlet.....	140
Arbetsmarknad och kompetensförsörjning	142
Om matchning på arbetsmarknaden	142
Finns en matchningsproblematik i Kronobergs län?	144
Befolkningens utbildningsnivå	146
Dagens kompetensförsörjning och arbetsmarknad	154
Utveckling och framtidens arbetsmarknad	165
Källor för kapitlet.....	171
Folkhälsa och socioekonomi	173
Medellivslängd	174
Självskattad hälsa	175
Psykisk ohälsa	176
Levnadsvanor	179
Tillit	180

Ohälsotal och inkomster	183
Källor för kapitlet.....	189

Diagramförteckning

- Diagram 1: Andel av befolkningen utifrån tillgänglighetsklass (2017). Källa: Tillväxtverket, SCB/MONA och egna bearbetningar av Region Kronoberg
- Diagram 2: Andel av hushållen med tillgång till höghastighetsbroadband (2017). Källa: PTS och egna bearbetningar av Region Kronoberg
- Diagram 3: Bostadsbeståndet i Kronobergs län fördelat efter byggår (-2017). Källa: SCB/MONA och egna bearbetningar av Region Kronoberg
- Diagram 4: Byggnation av bostäder i relation till befolkningstillväxt (2013-2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg
- Diagram 5: Bostadsbeståndet i Kronobergs län fördelat efter byggår och kommun (- 2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg
- Diagram 6: Antal personer per hushåll (2017). Källa: SCB och bearbetningar av Region Kronoberg
- Diagram 7: In- och utpendling från Kronobergs län (2004–2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg
- Diagram 8: Andel av den sysselsatta nattbefolkningen som pendlar över kommungräns för att arbeta (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg
- Diagram 9: Antal arbetsmarknadsregioner i Kronobergs län, efter utbildningsnivå (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg
- Diagram 10: Klimatpåverkande utsläpp fördelat efter sektorer, Kronobergs län (2016). Källa: Naturvårdsverket och egna bearbetningar av Region Kronoberg
- Diagram 11: Genomsnittlig körsträcka per personbil (2017). Källa: Trafikanalys och egna bearbetningar av Region Kronoberg
- Diagram 12: Antalet in- och utrikes passagerare till och från Småland Airport (2010–2017). Källa: Trafikanalys och egna bearbetningar av Region Kronoberg
- Diagram 13: Befolkningsutvecklingen i Sverige efter olika kommunkategorier. Årlig genomsnittlig procentuell utveckling (1990-2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg
- Diagram 14: Befolkningsutvecklingens komponenter i olika kommungrupper (2000–2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg
- Diagram 15: Andel av Sveriges befolkning som bor på landsbygd enligt olika definitioner (2016). Källa: Hela Sverige ska leva
- Diagram 16: Demografisk försörjningskvot för olika kommungrupper i Sverige (2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg
- Diagram 17: Befolkningsutveckling i Kronobergs län och kommunerna (1990–2017). Index = 100 (1990). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg
- Diagram 18: Befolkningsutvecklingens komponenter för Kronobergs län och dess kommuner (2008–2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg
- Diagram 19: Befolkningsutvecklingen i länets kommuner jämfört med deras kommungrupper (2008-2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg
- Diagram 20: Inrikes flyttnetto för Kronobergs län, efter femårsklasser, årligt genomsnitt (2013–2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg
- Diagram 21: Inrikes flyttnetto för länets kommuner, efter femårsklasser, årligt genomsnitt (2013-2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg
- Diagram 22: In- och utflyttningar till och från Kronobergs län, riktade flyttrelationsrelationer. Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg
- Diagram 23: Befolkningsprognos för Kronobergs län (prognosperiod 2018–2032). Källa: Region Kronoberg
- Diagram 24: Kulturvanor i Kronobergs län, andel av befolkningen som tagit del av kultur, efter aktivitet (2016). Källa: Region Kronoberg
- Diagram 25: Kulturvanor i Kronobergs län jämfört med riket (2016). Index = 100, riksgenomsnitt. Källa: Region Kronoberg
- Diagram 26: Barn och ungas kulturvanor i Sverige
- Diagram 27: Kulturvanor över tid, i riket (1989-2017). Källa: Kulturvaneundersökningen

Diagram 28: Branschstruktur, sysselsatt dagbefolkning, 20-64 år (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 29: Andel kvinnor inom olika branscher, Kronobergs län och Riket, dagbefolkning 20-64 år (2014). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 30: Antal företag per 1000 sysselsatta (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 31: Sysselsatta fördelat efter arbetsställets storlek (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 32: Sysselsatta i Kronobergs län efter företagets storlek och bransch (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 33: Största offentliga- och privata arbetsgivare i Kronobergs län (2016). Källa: Svenskt Näringsliv

Diagram 34: Exportvärde per invånare (2017). Källa: UD och SCB, egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 35: Andel av de sysselsatta inom näringslivet som är verksamma inom ett utlandsägt företag (2016). Källa: Tillväxtanalys

Diagram 36: Andel företag med innovationsverksamhet (2010-2014). Källa: SCB

Diagram 37: Andel företag som samarbetat i sitt innovationsarbete (2010-2014). Källa: SCB

Diagram 38: Näringslivets FoU-medel/BRP inom näringslivet (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 39: Arbetsmarknadens kunskapsintensitet baserat på andelen anställda inom olika branscher (2016). Källa: SCB, Eurostat och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 40: Utveckling av antalet anställda, dagbefolkning 20-64 år (1993-2017). Index = 100 (1993). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 41: Bruttoregionprodukt per invånare, i tkr (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av region Kronoberg

Diagram 42: Bruttoregionprodukt per sysselsatt (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 43: Utveckling av BRP/sysselsatt och utveckling av BRP totalt (2007-2016, i fasta priser). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 44: Utveckling av BRP i Kronobergs län jämfört med BNP-tillväxten i riket (2000-2016), i fasta priser. Index = 100 (2000). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 45: Bruttoregionprodukten i Kronobergs län fördelat på varu- och tjänsteproduktion, fasta priser i mkr (2000-2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 46: Andel av den sysselsatta dagbefolkningen som är företagare (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 47: Förändring av antalet arbetsställen (0-anställda) per 1000 sysselsatta (2011-2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 48: Förändring av antalet arbetsställen (1-anställda) per 1000 sysselsatta (2011-2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 49: Etableringsfrekvens, antal nystartade företag per 1000 invånare (2011-2017). Källa: Tillväxtanalys och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 50: Andel turistföretag av små- och medelstora företag (2016). Källa: Tillväxtverket och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 51: Andel anställda inom turistsektorn och jobbtillväxt inom turistsektorn (2007-2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 52: Utveckling av antal gästnätter (2008-2017) och antal gästnätter per invånare (2017). Källa: Tillväxtverket och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 53: Beveridgekurva för Kronobergs län (2007-2017). Källa: Arbetsförmedlingen och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 54: Antal personer inskrivna på arbetsförmedlingen fördelat på utsatta grupper och övriga inskrivna (2004- april 2018). Källa: Arbetsförmedlingen och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 55: Befolkningens utbildningsnivå, 25-64 år (2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 56: Befolkningens utbildningsnivå i Kronobergs, efter kön (2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 57: Andelen av befolkningen mellan 30-34 år med en minst treårig eftergymnasial utbildning (2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 58: Befolkningens utbildningsnivå i Kronobergs län, efter kön och födelseregion (25-64 år). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 59: Befolkningens utbildningsnivå i Kronobergs län, 25-29 år, efter kön och födelseregion (2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 60: Sysselsatt dagbefolkning (20-64 år) i Kronobergs län efter yrke (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 61: Antal personer i arbetsför ålder per arbetstillfälle i regionen (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 62: De mest pendlingsberoende utbildningsgrupperna i Kronobergs län (andel av den sysselsatta dagbefolkning som är inpendlare) (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 63: Sysselsättningsgrad, nattbefolkningen 20-64 år, efter födelseregion (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 64: Sysselsättningsgrad, utlandsfödd nattbefolkning 20-64 år, efter utbildningsnivå (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 65: Sysselsättningsgrad, nattbefolkning 20-64 år, utlandsfödda och vistelsetid (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 66: Lönesumma per anställd, sysselsatt dagbefolkning 20-64 år (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 67: Antal personer i arbetsför ålder, antal personer i sysselsättning och sysselsättningsgrad, nattbefolkning 20-64 år (2000-2016), Kronobergs län. Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 68: Förändring antal i arbetsför ålder och sysselsatta i Kronobergs län, nattbefolkning 20-64 år efter födelseregion (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 69: Förändring av antalet sysselsatta och förändring av personer i arbetsför ålder, nattbefolkning 20-64 år (2007-2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 70: Förändring av sysselsättningsgrad, i procentenheter, nattbefolkning 20-64 år (2007-2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 71: Andel personer sysselsatta inom näringslivet i Kronobergs län med en eftergymnasial utbildning på minst tre år, dagbefolkning 30-34 år och, 60-64 år (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 72: Förväntad medellivslängd vid födseln, män och kvinnor i Kronobergs län. Källa: SCB:s befolkningsdata

Diagram 73: Självskattat allmänt hälsotillstånd, utifrån kön och åldersgrupper. Källa: Hälsa på lika villkor 2014, Kronobergs län.

Diagram 74: GHQ-12, cut off 3, utifrån kön och åldersgrupper. Källa: Hälsa på lika villkor 2014, Kronobergs län

Diagram 75: GHQ-12, cut off 3, utifrån kön och åldersgrupper. Källa: Hälsa på lika villkor 2014, Kronobergs län

Diagram 76: Stress inför skolarbetet, utifrån kön och åldersgrupper. Källa: Barns och ungdomars hälsa och levnadsvanor i Kronobergs läns 2015

Diagram 77: Ohälsosamma levnadsvanor, utifrån kön och åldersgrupper. Källa: Hälsa på lika villkor 2014, Kronobergs län

Diagram 78: Andel med övervikt eller fetma, utifrån kön och årskurs. Källa: Barns och ungdomars hälsa och levnadsvanor i Kronobergs läns 2015

Diagram 79: Tillit till andra, utveckling över tid, åldersgrupper. Källa: Hälsa på lika villkor 2014, Kronobergs län

Diagram 80: Tillit till andra, utifrån kön och utbildningsnivå, åldersgrupp 30-64 år. Källa: Hälsa på lika villkor 2014, Kronobergs län

Diagram 81: Tillit till vuxna, utifrån kön och årskurs. Källa: Barns och ungdomars hälsa och levnadsvanor i Kronobergs läns 2015

Diagram 82: Ohälsotalet, 20–64 år (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 83: Ohälsotalet i Kronobergs län, efter kön (2012–2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 84: Ohälsotalet i Kronobergs län, efter utbildningsnivå (2012-2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 85: Medianinkomst, 20-64 år, efter kön (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagram 86: Utveckling av medianinkomst, i procent, 20-64 år (2007-2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Inledning och bakgrund

Följande rapport har tagits fram som ett underlag till revideringen av den regionala utvecklingsstrategin *Gröna Kronoberg 2025*. Syftet med rapporten är att ge en nulägesbild av länets utvecklingsförutsättningar och att sätta dem i ett teoretiskt sammanhang.

I rapporten använder vi den senaste statistiken som är nedbrytbar på bland annat geografi, utbildning och bransch. I vissa fall innebär detta att vi inte använder oss av de senaste totalsiffrorna, exempelvis när det gäller sysselsättningsstatistiken. Rapporten kommer dock att uppdateras kontinuerligt när statistiktillgången medger. Uppdateringar och korrigeringar kommer framöver att rapporteras i ett särskilt kapitel. Den senaste versionen av rapporten kommer att finnas tillgänglig på Region Kronobergs hemsida.

För frågor om rapportens innehåll kontakta robin.rikardsson@kronoberg.se.

Sammanfattning

Tillgänglighet, attraktivitet och miljö

- Kronobergs län har ett centralt läge i södra Sverige och har länsgrannar i samtliga väderstreck – alla kommuner i regionen angränsar till ett annat län. För att ligga i södra delarna av Sverige har regionen en låg befolkningstäthet, endast något över riksgenomsnittet. Drygt 80 procent av länsytan är skogsbetäckt, vilket gör länet till ett av de främsta skogslänen i Sverige.
- Växjö är regionens största stad och den största staden i sydöstra Sverige. Länet har en monocentrisk struktur och nästan hälften av befolkningen bor i Växjö kommun. Förutom Växjö är det endast tätorterna Älmhult och Ljungby som har ett invånarantal som överstiger 10 000 personer.
- Regionen genomkorsas av två större järnvägsdragningar; södra stambanan och kust-till-kust-banan. Den förra förbinder länet med Stockholms- och Öresundsregionen och den senare förbinder länet med Kalmar i öst och Göteborg i väst. Öresundsregionen är den storstadsregion som länet har lägst restid till.
- Flera av riksvägarna som går genom länet möts i Växjö. I de västra delarna av länet är E4:an ett viktigt transportstråk, framförallt för Markaryd och Ljungby. De mest trafikerade sträckorna i länet är E4:an mellan Markaryd-Ljungby och väg 25 mellan Alvesta-Växjö.
- Den generella tillgängligheten inom länet är förhållandevis god. Drygt 70 procent av länets invånare har max 10 minuter i restid, med bil, till en tätort med minst 2 000 invånare. Inom 20 minuter når 93 procent av länets befolkning en tätort med minst 2 000 invånare.
- Nästan 65 procent av länets hushåll har tillgång till höghastighetsbroadband. Det finns dock relativt stora inomregionala variationer. I länets tre största kommuner är broadbandtillgången högre än i länets mindre kommuner.
- Ett småhus i Kronobergs län har ett medelpris på 1,85 miljoner kronor, vilket är långt under riksgenomsnittet som ligger på 2,97 miljoner kronor. Under 2000-talet har dock bostadspriserna i länet, liksom i övriga delar av Sverige, ökat avsevärt. Inom länet är huspriserna i Växjö kommun betydligt högre än i de övriga kommunerna. I Växjö kommun kostar ett småhus nio medianårsinkomster och i Uppvidinge kommun endast två medianårsinkomster.
- De senaste årens kraftiga befolkningstillväxt har resulterat i att länets kommuner generellt sett bedömer att det råder en bostadsbrist i länet. I relation till befolkningsprognosen för länet behöver bostadsbyggandet uppgå till 760 bostäder om året under perioden 2018–2032. Detta är, historiskt sett, en hög nivå och mellan 2013–2017 låg nyproduktionen på 630 bostäder per år.
- Kronobergs län är beroende av inpendling för att klara kompetensförsörjningen. Inpendlingen till länet har under de senaste tio åren ökat markant och är betydligt högre än utpendlingen från länet. I relation till befolkningen har länet den högsta inpendlingen jämfört med övriga regioner i Sverige. Regionen har starkast pendlingsförbindelser med Skåne län.

- Det är främst kommunerna Växjö, Älmhult och Markaryd som genererar länets höga pendlingsnetto. I faktiska tal har Växjö den högsta nettopendlingen, i relativa tal är det Älmhults kommun. För Älmhults- och Markaryds kommun är inpendlingen från andra län högre än inpendlingen från kommuner inom länet.
- Länet har tre statistiska arbetsmarknadsregioner; Växjö, Älmhult-Osby och Ljungby-Markaryd. Växjö arbetsmarknadsregion är den största och består av fem kommuner. Alvesta- och Lessebo kommun är de mest utpräglade pendlingskommunerna i länet och nästan hälften av den sysselsatta befolkningen i de båda kommunerna pendlar till en annan kommun för att arbeta.
- Den inomregionala pendlingen har ett radiellt mönster och 80 procent av arbetspendlingen innanför länets gränser sker i relation till Växjö kommun. Samtliga av länets kommuner, förutom Markaryd, har Växjö kommun som största utpendlingsdestination.
- I Kronobergs län uppgår de klimatpåverkande utsläppen till 5 ton per invånare, vilket är något under riksgenomsnittet. Mellan 1990–2016 minskade utsläppen i länet med 34 procent, vilket var en kraftigare minskning än i riket (-20 procent). Främst är det omställningen inom energisektorn som förklarar de minskande utsläppen i länet.
- Transportsektorn står för nästan hälften av utsläppen i länet. Länets relativt glesa struktur bidrar till långa körsträckor. Tillsammans med de övriga Smålandslänen har Kronobergs län de längsta genomsnittliga körsträckorna i södra Sverige. Personbilstrafiken står för mer än hälften av transportsektorns utsläpp i länet.
- Kollektivtrafikens marknadsandel i länet uppgår till ungefär 10 procent, vilket är under riksgenomsnittet som ligger på 17 procent. De senaste åren har antalet resenärer med kollektivtrafiken i länet ökat med 33 procent – vilket är en av de största ökningarna i landet – och antalet påstigningar per år uppgår till drygt 10 miljoner. Resandeökningen har skett inom stads- och tågtrafiken, samtidigt som antalet resenärer med regionaltrafiken minskat något.
- Mellan 1990–2017 har antalet invånare i länet ökat med nästan 20 000 invånare. Drygt 90 procent av tillväxten har skett i Växjö kommun. De övriga procenten fördelas mellan, i rangordning, kommunerna Älmhult, Ljungby samt Alvesta. Vid utgången av 2017 hade länet 197 519 invånare.
- Mellan 1990–2017 har kommunerna Markaryd, Uppvidinge och Tingsryd, som tillsammans med Lessebo kommun tillhör länets mindre kommuner, minskat sin befolkning med ungefär 10 procent. I Lessebo kommun har invånarantalet endast minskat marginellt under denna period.
- Befolkningstillväxten i länet mellan 1990–2017 har först tillkommit under de senaste tio åren. Främst beror länets befolkningstillväxt på att det invandrar fler till länet än vad som utvandrar. Under den senaste tioårsperioden har 88 procent av befolkningstillväxten i länet bestått av ett positivt utrikes flyttnetto, resterande delar förklaras med ett positivt födelsenetto.

- Sedan lång tid tillbaka har länet ett negativt inrikes flyttnetto. I relation till befolkningen har länet en av landets lägsta nivåer i detta avseende. Givet länets höga inpendling, som indikerar att det finns många arbeten i förhållande till befolkningen i länet, indikerar detta att regionen har en svag boendattraktivitet. Främst är det yngre vuxna mellan 20-34 år, som bidrar till länets negativa flyttningsnetto.
- De senaste åren har Sverige haft en rekordhög befolkningstillväxt som en följd av en hög invandring till landet. Som ett av de största mottagarlänen har detta resulterat i en historiskt sett hög befolkningstillväxt för Kronobergs län och dess kommuner. Det finns dock en risk att en stor del av ökningen, särskilt i de mindre kommunerna, endast blir temporär. Tidigare har sekundäromflyttningen från länet bland utlandsfödda varit mycket hög. Mellan 2013-2017 stod utlandsfödda för 32 procent av utflyttningarna från länet, trots att endast 19 procent av länets befolkning är född i ett annat land än Sverige.
- Endast 49,2 procent av länets invånare är kvinnor, vilket är den tredje lägsta nivån i riket. I riket är 49,8 procent av befolkningen kvinnor. Att kvinnor är underrepresenterade i länet har flera olika förklaringar. En är att det är fler män än kvinnor som invandrar och givet att Kronobergs län har haft en, relativt sett, hög invandring de senaste åren har detta bidragit till att andelen män ökat. En annan faktor är att länet har ett "traditionellt genuskontrakt" jämfört med exempelvis storstadsregionerna. Att länet har ett traditionellt genuskontrakt innebär att näringslivet i regionen är dominerat av branscher där män är överrepresenterade, att kvinnor föder barn tidigare än i riket och att välutbildade kvinnor flyttar i högre utsträckning än män. Mansöverskottet är som högst i länets mindre kommuner och särskilt när det gäller gruppen unga vuxna. I exempelvis Uppvidinge kommun går det 133 män på 100 kvinnor sett till åldersgruppen 25-34 år.
- I Kronobergs län är 19,4 procent av befolkningen född i ett annat land än Sverige. Detta är över riksgenomsnittet där andelen uppgår till 18,5 procent. Över relativt kort tid har andelen utlandsfödda boende i länet ökat kraftigt. I början av 00-talet låg den på ungefär nio procent. Jämfört med övriga län har Kronobergs län den femte högsta andelen utlandsfödda bland befolkningen. Av länets kommuner har fem av dem en högre andel utlandsfödda bland befolkningen än riksgenomsnittet. Som högst är andelen i Älmhults-, Markaryds- samt Lessebo kommun, där den ligger på mellan 23-26 procent. Som lägst är andelen i Tingsryds kommun där den ligger på 15,9 procent. I Växjö kommun ligger andelen på 18,1 procent och i Ljungby kommun på 18,3 procent.
- Sedan 2000 har utlandsfödda stått för hela arbetskraftstillväxten i länet och totalt har antalet i arbetsför ålder ökat med drygt 8 000 personer. Utan invandringen hade länet istället haft en minskning på 7000 personer i arbetsför ålder. Nästan var femte person i arbetsför ålder i länet är född i ett land utanför Sverige, vilket är något över riksgenomsnittet (23,5 procent).
- Medelåldern i Kronobergs län är 41,5 år, vilket är 0,3 år mer än riksgenomsnittet. Försörjningskvoten i länet är 81,2 vilket även det är över riksgenomsnittet som ligger på 75,3. År 2000 låg kvoten i Kronobergs län på 75,1. En anledning till att den har ökat är att den stora kullen fyrtioåringar nu inträtt i pensionsålder, men även att antalet barn och ungdomar blivit fler.

- I Kronobergs län har kommunerna Uppvidinge, Markaryd, Lessebo, Tingsryd samt Alvesta en försörjningskvot på 89 eller mer. Som högst är den i Lessebo där den ligger på 96. I kommunerna Älmhult, Växjö samt Ljungby är försörjningskvoten betydligt lägre. I Älmhult är den 82,9, i Ljungby 82,6 och i Växjö 74,1. Av kommunerna i Kronobergs län är det således endast Växjö kommun som har en kvot som ligger under riksgenomsnittet. Medelåldern i Växjö, som har länets lägsta medelålder, ligger på 39,8 år, vilket är 6,2 år mindre än i Tingsryds kommun som har länets högsta medelålder.
- Den kommande femårsperioden (2018-2022) förväntas befolkningstillväxten i att uppgå till 5 procent – i faktiska tal innebär det en ökning med ungefär 10 000 invånare fram till 2022. Om vi ser ännu längre fram, till 2032, förväntas antalet invånare i länet att öka med drygt 25 000 invånare jämfört med idag vilket skulle innebära att länet har 223 000 invånare 2032.
- Den kommande femårsperioden förväntas antalet födselar att uppgå till 2350 om året, vilket är ungefär 150 fler födselar om året än under perioden 2013-2017.
- Befolkningsprognosen för länet visar att försörjningskvoten kommer att öka som en följd av att fler förväntas vara i ej arbetsför ålder samtidigt som antalet i arbetsför ålder inte förväntas att öka i samma takt. 2032 förväntas försörjningskvoten att uppgå till 85,4, vilket är en ökning med 5,2 procent jämfört med 2017. Både unga och äldre förväntas att bidra till ökningen av försörjningskvoten. När det gäller den äldre åldersgruppen är det främst den grupp som är över 80 år som förväntas att öka, och det dramatiskt. Ökningen mellan 2017-2032 prognosticeras till nästan 50 procent. Att gruppen unga och äldre förväntas att öka relativt kraftigt under prognosperioden innebär med stor sannolikhet att välfärdsbehoven kommer att öka och därmed även kostnaderna. Ur en kostnadssynpunkt är det främst ökningen av antalet äldre, över 80 år, som kommer att påverka kostnadsutvecklingen för den offentliga sektorn.

Näringsliv, innovation, entreprenörskap och regional ekonomi

- Det arbetar 90 200¹ personer i Kronobergs län, varav 65,3 procent är verksamma inom den privata sektorn, vilket är den femte högsta andelen i riket jämfört med övriga län. Den enskilt största branschen i länet, inom den privata sektorn, är tillverkningssektorn. Totalt finns 18,5 procent av arbetena i länet inom branschen. I riket arbetar endast 11,3 procent inom tillverkningssektorn.
- Inom regionen finns det, sett till branschstrukturen, väsentliga skillnader mellan kommunerna. I samtliga kommuner förutom Växjö är en högre andel av jobben inom industrin jämfört med riket. I Uppvidinge- och Markaryds kommun är nästan hälften av alla jobb inom industrin och i Alvesta, Ljungby samt Tingsryd nästan var fjärde. Växjö- och Älmhults kommun skiljer sig från de andra kommunerna i länet genom att ha en mer service- och tjänstebetonad branschstruktur. En skillnad mellan Växjö- och Älmhults kommun är dock att en betydande andel av jobben i Växjö finns inom den offentliga sektorn.
- Av samtliga jobb i regionen finns nästan hälften i Växjö kommun. Tillsammans med kommunerna Älmhult och Ljungby står Växjö för nästan tre fjärdedelar av jobbtillfällena i länet. Men fördelningen av jobben varierar stort beroende på vilken bransch vi studerar. Exempelvis återfinns endast var fjärde industrijobb i Växjö – trots att kommunen står för hälften av alla jobb i regionen. Tittar vi istället på den privata tjänstesektorn finns 57 procent av de jobben i Växjö kommun. Tillsammans med Älmhults kommun står Växjö för 80 procent av länets arbetstillfällen inom den privata tjänstesektorn.
- Att ha en hög koncentration av arbeten inom tillverkningssektorn är positivt i den meningen att branschen attraherar externt kapital vid exportförsäljning. Dock innebär koncentrationen även en hög sårbarhet för konjunkturella nedgångar i viktiga exportländer. Branscher som är mer beroende av inhemsk konsumtion tenderar att vara mer motståndskraftiga och inte lika konjunkturkänsliga. För länet kan detta, och särskilt för de geografierna med en hög koncentrationsgrad inom industrin, resultera i betydande nedgångar under lågkonjunkturer.
- Jämfört med andra regioner hamnar Kronobergs län och övriga Smålandslän långt ner på skalan sett till hur kunskapsintensivt näringslivet är. Främst är andelen som arbetar inom kunskapsintensiva tjänstenäringar (KIS) lägre än i flera andra regioner. Istället har Kronobergs län en hög andel anställda, jämför med riket, inom medelhög- till lågteknologisk tillverkning.
- Kronobergs län har en tydlig näringslivsspecialisering inom bland annat trä- och möbelindustrin, maskin- och verkstadsindustrin, handel och logistik samt IT och programutveckling.
- Det finns en tydlig könsuppdelning på arbetsmarknaden. Kvinnor arbetar i långt lägre utsträckning än män inom den privata sektorn; 2014 var en tredjedel av arbetskraften, mellan 20–64 år, inom den privata sektorn i Kronobergs län kvinnor. Jämfört med 2009 var detta en ökning med 0,7 procentenheter. Könsgapet har med andra ord minskat, men i en långsam takt. I riket var, under 2014, 37 % av de anställda inom den privata sektorn kvinnor.

¹ Sysselsättningsstatistiken är från 2016. Den senast tillgängliga statistiken är dock från 2017 men kan ännu inte brytas ner på ålder och bransch. När statistiken från 2017 år är fullt tillgänglig kommer rapporten att uppdateras med dessa siffror.

- Under 2014 var, enligt 60/40 definitionen, fem branscher i Kronobergs län jämställda, i riket var det en mer. Av de 15 branscherna hade riket en högre grad av jämställdhet än Kronobergs län i 11 av dem. Endast inom branscherna transport, kulturella- och personliga tjänster, information- och kommunikation samt finans- och försäkringsverksamhet hade Kronobergs län en högre grad av jämställdhet än riket, här definierat som avståndet från en 50/50 fördelning.
- Totalt har länet, om man räknar med arbetsställen med 0 anställda, 27 800 arbetsställen. Utan arbetsställen med 0 anställda minskar siffran till knappt 7 000 arbetsställen. Av företagen med 0 anställda i regionen, totalt 20 800, är nästan hälften registrerade inom jord- och skogsbruk. Jämfört med riket har länet både en lägre andel anställda inom större- (250+ anställda) och mindre (1–9 anställda) arbetsställen. Orsaken till detta är att länet har en hög andel anställda inom medelstora företag, här förstått som företag med 10–249 anställda.
- I Kronobergs län är andelen företagare av de sysselsatta 7,7 procent, vilket är något under riksgenomsnittet som ligger på 8 procent. Jämfört med övriga län i Sverige ligger Kronoberg på en nionde plats. Ser vi till företagsamheten bland länets kommuner är den som högst i Tingsryd, Uppvidinge samt Markaryd. Det är inte endast sett till kön som det finns skillnader i graden av företagande, utan det finns även skillnader sett till födelseregion. Bland den inrikes födda befolkningen i länet är 7,8 procent företagare, för utrikes födda ligger nivån på 7,1 procent.
- I genomsnitt startade drygt 1052 företag per år i länet under perioden 2015-2017, vilket var något under snittet för perioden 2012-2014, då snittet låg på 1123 företag om året. Av de företag som startades 2017 hade 32 procent en kvinna som företagsledare. Jämfört med andra län hade Kronobergs län, under 2017, den sjätte lägsta etableringsfrekvensen i riket. Ser man till hela företagsstocken, och sätter den i relation till antalet invånare, har Kronobergs län haft en svagare företagstillväxt än riket under de senaste åren.
- Det råder stora könsskillnader sett till hur stor andel av de sysselsatta som är företagare. I länet är 10,5 procent av männen företagare men endast 4,6 procent av kvinnorna. Differensen återfinns i samtliga kommuner i länet.
- Totalt exporterar Kronobergs län varor till ett värde av 35 miljarder kronor om året. I relation till befolkningen har länet den högsta exportintensiteten i riket, totalt uppgår exporten från länet till utlandet till nästan 180 tkr per invånare. Länet har således, mätt i exportvärde, en mycket hög internationaliseringsgrad. Av de som är verksamma inom näringslivet i Kronobergs län arbetar 24 procent inom ett företag som är utlandsägt. Detta är den tredje högsta nivån i riket jämfört med övriga län.
- I Tillväxtverkets enkätundersökning *Företagens villkor och verklighet 2017* framkommer att 22 procent av företagen i Kronobergs län har utvecklat och sålt nya produkter. Detta är en högre andel än i riket, där nivån lågt på 17 procent.
- Totalt investerade näringslivet i regionen 2012 miljoner kronor i forskning och utveckling under 2015. Detta var, i relation till näringslivets BRP, den fjärde högsta nivån i riket. De

privata FoU-investeringarna i länet till 3,7 procent av BRP-nivån inom den privata sektorn. I riket låg nivån på 3,3 procent.

- I Tillväxtverkets enkätundersökning framkommer att 66,4 procent av företagen i länet vill växa, vilket är drygt två procentenheter under riksgenomsnittet och endast den trettonde högsta nivån av 21 län. Bryter man ner statistiken blir dock bilden mycket intressant. För ett företag kan vilja växa på två olika sätt; antingen genom både omsättning och antal anställda eller endast genom att öka omsättningen. Av företagen i länet uppger 29,9 procent att de vill växa både genom att anställa och öka omsättningen. Detta är den näst lägsta nivån i riket och en betydligt lägre andel än i riket där nivån ligger på 37,6 procent. Men däremot ligger Kronobergs län väldigt högt när det gäller andelen företag som endast vill växa genom ökad omsättning. På denna fråga svarar 36,5 procent av länets företag ja, vilket är den näst högsta nivån i riket och betydligt högre än riksgenomsnittet som ligger på 30,9 procent.
- Kronobergs län har, jämfört med övriga län, en låg andel anställda inom turistsektorn. Totalt finns 3,3 procent av arbetstillfällena i länet inom sektorn, att jämföra med riket där andelen uppgår till 4,8 procent. Dock har sektorn i länet en mycket god tillväxt. Jämfört med riket hade länet en högre jobbtillväxt inom sektorn mellan 2007–2016 och den fjärde högsta tillväxten jämfört med övriga regioner. Antalet gästnätter i länet ökade med 40 procent mellan 2008-2017, vilket var den näst högsta ökningen i riket.
- Över tid har Kronobergs län haft en god konkurrenskraft sett till hur många jobb som har skapats i regionen. Efter nittiotalskrisen, som nådde sin botten 1993, hade länet en mycket god återhämtning. Mellan 1993–2007 ökade antalet jobb i regionen med 17,8 procent. Detta var något över riksgenomsnittet, som under samma period låg på 16,6 procent. I relation till andra län hade Kronoberg den sjunde högsta tillväxten i riket. Endast storstadslänen, Hallands- och Jönköpings län hade en högre tillväxt under denna period.
- Totalt stod Kronobergs län för 2,2 procent av jobbtillväxten i riket mellan 1993–2007. Inom Kronobergs län stod Växjö kommun för 54,4 procent av jobbtillväxten under samma period, Älmhult för 16,2 procent och Ljungby för 9,5 procent. Övriga kommuner stod således för 20 procent av jobbtillväxten, vilket är ett starkt resultat i relation till jämförbara kommuner. Endast Lessebo kommun hade negativ utveckling under denna period, till stor del som en följd av färre anställda inom glasindustrin och neddragningar på pappersbruket. På nationell nivå stod storstadslänen för 68,9 procent av jobbtillväxten under denna period.
- Totalt har jobbtillväxten i länet mellan 2007–2016 varit 1,7 procent, vilket är den trettonde högsta tillväxten i riket, i riket låg tillväxten under denna tidsperiod på 7,3 procent. Även om vi ser till perioden 2009–2016, som endast inkluderar själva återhämtningsperioden sedan finanskrisen, hamnar länet på trettonde plats. Först 2016 var länet tillbaka på lika många anställda som under 2007.
- Mellan 2007–2016 stod storstadslänen för 82 procent av jobbtillväxten i Sverige och Kronobergs län för endast 0,5 procent. Vid utgången av 2016 var det fortfarande sex län som inte hade lika många jobb som under 2007.
- Mellan 2007–2016 är det endast Älmhults- och Växjö kommun som har haft en jobbtillväxt. I övriga kommuner var antalet jobb 2016 färre än 2007. Totalt sett stod Växjö för 78 procent

av jobbtillväxten i länet under denna period och Älmhults kommun för resterande 22 procent. I kommunerna Alvesta, Ljungby, Tingsryd, Uppvidinge samt Lessebo minskade antalet arbetstillfällen med fem procent eller mer mellan 2007–2016. Under samma tid uppgick tillväxten i Älmhults kommun till 9,2 procent och i Växjö kommun till 7,3 procent – i riket låg tillväxten under denna period på 7,3 procent.

- Mellan 2007–2016 minskade antalet anställda inom tillverkningssektorn i Kronobergs län med drygt 5 200 personer, en nedgång på 24 procent. I riket var nedgången 22 procent. Detta innebär att tillverkningssektorn stått för mer än 80 procent av jobbminskningen i länet under perioden. Övriga branscher som har utvecklats negativt, sett till antal anställda, är jord- och skogsbruk samt finans- och försäkring. Att länet trots allt haft en jobbtillväxt under perioden beror på tillväxten, i rangordning, inom företagstjänster, vård- och omsorg, utbildning, handel, information och kommunikation, hotell och restaurang, byggverksamhet, fastighetstjänster samt personliga tjänster.
- Ser vi till arbetsmarknadsregionerna i Kronobergs län har Växjö- och Älmhults arbetsmarknadsregioner haft en jobbtillväxt mellan 2007-2016 medan Ljungby arbetsmarknadsregion har haft en jobbminskning.
- Kronobergs län har det femte högsta BRP/invånare i Sverige jämfört med övriga län. Totalt ligger länets bruttoregionprodukt på 413 tkr per invånare. Mellan 2007-2016 hade Kronobergs län den fjärde högsta ekonomiska tillväxten jämfört med andra län. Under samma tid ökade även produktiviteten kraftigt i länet, delvis som en följd av att jobbtillväxten i länet inte höll samma takt som den ekonomiska tillväxten. Detta antyder att länet genomgått en rationaliseringsprocess, framförallt inom industrisektorn. Under 2016 producerade sektorn samma värde som före finanskrisen, fastän antalet anställda inom den minskat med drygt 5 000 personer under perioden.

Arbetsmarknad och kompetensförsörjning

- Det finns en matchningsproblematik i länet. Sedan finanskrisen har arbetsgivarnas efterfrågan ökat starkt. Samtidigt har arbetskraftsutbudet ökat men fortfarande ligger arbetslösheten på förhållandevis höga nivåer. Hälften av de privata arbetsgivarna i länet och 70 procent av de offentliga uppger att de har svårt att hitta rätt kompetens och tillsätta utlysta tjänster.
- I Kronobergs län har 22,5 procent av befolkningen en eftergymnasial utbildning på minst tre år, vilket är under riksgenomsnittet som ligger på 27 procent. Jämfört med övriga regioner i Sverige har Kronobergs län den åttonde högsta utbildningsnivån.
- Inom Kronobergs län är utbildningsnivån i de olika kommunerna ytterst olikartad. I Växjö kommun har 30 procent av befolkningen en eftergymnasial utbildning som är längre än tre år. Detta är en dubbelt så hög andel som i länets mindre kommuner och långt över nivån i Ljungby kommun där andelen uppgår till 16,5 procent. I Älmhults kommun har 22,1 procent av befolkningen en eftergymnasial utbildningsnivå längre än tre år.
- En gymnasial utbildning är en viktig förutsättning för att kunna inträda på den regionala arbetsmarknaden. Av länets elever, exklusive introduktionsprogrammen, som påbörjar en gymnasial utbildning avklarar 79 procent av dem utbildningen inom tre år, vilket är något över riksgenomsnittet. Om vi även inkluderar elever som påbörjar ett introduktionsprogram är genomströmningsfrekvensen endast 67 procent.
- Andelen elever som efter gymnasial examen väljer att studera på högskola är lägre i Kronobergs län än i riket. Under 2017 uppgick andelen i länet till 36 procent och i riket till 40 procent. I kommunerna var skillnaderna betydande. I Älmhults kommun var övergångsfrekvensen som högst och låg på 46 procent, att jämföra med Markaryds kommun där den var som lägst och låg på 24 procent.
- Totalt saknar 17,4 procent av ungdomarna i länet mellan 25–29 år en treårig gymnasial utbildning, i faktiska tal innebär detta 2400 personer. Hälften av denna grupp är födda i Sverige och hälften i utlandet. Andelen män som saknar en treårig gymnasial utbildning är högre än andelen kvinnor.
- I Kronobergs län har 28,4 procent av kvinnorna eftergymnasial utbildning på tre år eller mer. För männen uppgår andelen endast till 17,2 procent. Över tid har könsskillnaderna ökat. I början av nittioalet var det faktiskt fler män än kvinnor som hade minst en treårig eftergymnasial utbildning. Differensen i utbildningsnivå mellan kvinnor och män är inte unikt för Kronobergs län utan förhållandet är likadant i riket. Dock är skillnaden något större i Kronobergs län.
- Även när vi ser till yngre åldersgrupper är andelen högutbildade kvinnor mycket högre än andelen högutbildade män. Av kvinnorna i länet mellan 30–34 år har 35 procent en minst treårig gymnasial utbildning, för männen ligger andelen på 20 procent. Differensen är som högst i Tingsryds kommun där den ligger på 21 procentenheter.

- På gymnasial nivå är skillnaderna i utbildningsval tämligen omfattande. Av de som studerar vård- och omsorgsutbildning i länet är 85 procent kvinnor. Balansen är något jämnare när vi ser till barn- och fritidsprogrammet där andelen kvinnor uppgår till 64 procent. När det gäller de högskoleinriktade programmen är könsrepresentation i princip helt jämn. Men när det gäller teknik-, fordons-, bygg- och elprogrammet är andelen män bland eleverna 80 procent eller fler. På högskolenivå följer fördelningen samma mönster. Ungefär 80 procent av befolkningen i länet med en eftergymnasial utbildning inom vård- och omsorg är kvinnor. Det motsatta förhållandet gäller när vi tittar på fördelningen inom tekniska utbildningar.
- Totalt har 22 procent av de utlandsfödda i länet en eftergymnasial utbildning på tre år eller mer, vilket är samma nivå som för inrikes födda. Andelen högutbildade bland utlandsfödda kvinnor är dock något lägre jämfört med inrikes födda kvinnor. När det gäller männen är situationen omvänd.
- Totalt saknar 20 procent av de utlandsfödda i länet en minst tvåårig gymnasial utbildning, varav 12 procent har en utbildning som är kortare än nio år. Bland inrikes födda saknar 11 procent en gymnasial utbildning, varav endast en procent har en utbildning som är kortare än nio år.
- Endast 4,8 procent av jobben i länet är så kallade "enkla jobb" utan krav på formell utbildning. Detta är något under riksgenomsnittet där andelen ligger på 5,3 procent. Ungefär en tredjedel av jobben i länet kräver en eftergymnasial utbildning. Det innebär att majoriteten av jobben har gymnasiala utbildningskrav.
- Kronobergs län har en hög självförsörjningsgrad sett till hur många arbeten det finns i förhållande till antalet invånare i arbetsför ålder. Jämfört med övriga län är det endast i Stockholms län där det går färre antal invånare per arbetstillfälle. Detta är både positivt och negativt. Å ena sidan innebär detta goda arbetsmöjligheter för invånarna i länet, å andra sidan innebär det att befolkningen skulle kunna vara större och att arbetsgivarna kan ha svårt att hitta kompetens.
- I riket ligger sysselsättningsgraden på 78,6 procent, vilket är något under nivån i Kronobergs län där den uppgår till 79,4 procent. I fyra av länets kommuner är sysselsättningsgraden över 80 procent, vilket relativt sett är en mycket hög nivå. Totalt har fem av länets kommuner en högre sysselsättningsgrad än riket. Även Växjö kommun har detta om man tar hänsyn till att en relativt stor andel av befolkningen är studenter. Främst är det Markaryds- och Lessebo kommun som avviker, i negativ bemärkelse, från riksgenomsnittet.
- I riket som helhet har inrikes födda en sysselsättningsgrad på 83,9 procent och för utrikes födda är den 60,6 procent, en differens på 23,3 procentenheter. Ur ett europeiskt perspektiv är detta ett stort gap. I Kronobergs län är gapet än större och uppgår till 29,1 procentenheter, vilket är den tionde högsta differensen jämfört med andra län. Personer boendes i Kronobergs län och som är födda i Sverige har en sysselsättningsgrad på 86,1 procent, den tredje högsta nivån i riket. För utlandsfödda boendes i länet är sysselsättningsgraden 57 procent, vilket är den tionde högsta nivån i riket. Man kan därför med fog säga att arbetsmarknaden i Kronobergs län till viss del är tudelad.

- Utbildningsnivån har stor betydelse för sysselsättningsgraden. I Kronobergs län uppgår sysselsättningsgraden för personer med endast en förgymnasial utbildning till 59,4 procent. För personer med en gymnasial utbildning ligger nivån på 84,8 procent och för eftergymnasialt utbildade på 82,4 procent. Att ha en gymnasial utbildning är således av mycket stor betydelse för att kunna komma in på länets arbetsmarknad.
- I riket uppgår sysselsättningsgraden för kvinnor till 77,7 procent, vilket är något lägre än i Kronobergs län där den ligger på 78,1 procent. Jämfört med andra län är detta den elfte högsta nivån i riket. I riket ligger sysselsättningsgapet mellan kvinnor och män 1,8 procentenheter. I Kronobergs län är det mer omfattande och ligger på 2,4 procentenheter. Av männen i länet är 80,5 procent i sysselsättning, vilket är den åttonde högsta nivån i riket. I länet är könsgapet, jämfört med inrikes födda, större för utlandsfödda. För utlandsfödda uppgår könsgapet till 4,4 procentenheter och för inrikes födda till 1,6 procentenheter. Sysselsättningsgapet är även större mellan inrikes- och utrikes kvinnor (30,6 procentenheter) än vad det är för männen (27,8 procentenheter).
- Finanskrisen drabbade Kronobergs län hårt och samtidigt har länet haft en relativt stor befolkningsökning. Detta har fått som konsekvens att länets sysselsättningsgrad minskat jämfört med 2007. Innan finanskrisen låg sysselsättningsgraden i länet på 81,9 procent. Sedan föll den drastiskt, när finanskrisens effekter slog igenom och föll till 77,6 procent. Återhämtningen var sedan långsam. Vid tiden för den senaste mätningen låg sysselsättningsgraden i länet på 79,3 procent. Jämfört med tiden före krisen är detta en nedgång på 2,6 procentenheter, vilket är en av de största minskningarna i Sverige. Fortsatt har länet en högre sysselsättningsgrad än riket.
- Om vi bryter ner utvecklingen på inrikes- och utrikes födda framkommer att andelen inrikes födda i sysselsättning faktiskt ökade mellan 2007–2016, från 85,8 procent till 86,1 procent. För utlandsfödda har sysselsättningsgraden under samma period dock minskat från 60,5 procent till 57 procent.
- Mellan 2007–2016 stod utlandsfödda för hela arbetskraftstillväxten i länet. Samtidigt minskade antalet inrikes födda personer i arbetsför ålder. Att sysselsättningsgraden för inrikes födda ökat under perioden beror på att antalet personer i gruppen totalt minskat mer än antalet sysselsatta. Anledningen till att sysselsättningsgraden för utlandsfödda minskade under perioden beror på att antalet personer i arbetsför ålder i denna grupp ökade mer än antalet sysselsatta. Men i faktiska tal ökade antalet sysselsatta födda i utlandet. Med andra ord har utlandsfödda stått för både jobb- och befolkningstillväxten i länet under de senaste åren.
- Anledningen till att sysselsättningsgraden i länet minskat mellan 2007–2016 är att antalet personer i arbetsför ålder ökat mer än antalet personer i sysselsättning. I faktiska tal är antalet personer boende i länet med ett jobb fler än 2007. Men i relation till hur många som bor i länet och som är i arbetsför ålder är andelen lägre. Konsekvensen av en sådan utveckling är att befolkningstillväxten riskerar att bli temporär. Om de som flyttar till länet inte får ett arbete är det troligt att incitamenten att flytta till en annan region ökar. Detta skulle kunna leda till att sysselsättningsgraden i länet ökar, men grunden till ökningen skulle vara en minskande befolkning i arbetsför ålder.

- Kunskapsintensiteten på länets arbetsmarknad ökar i hög takt. Drygt 35 procent av de som är mellan 30-34 år och som arbetar i näringslivet har en eftergymnasial utbildning på mer än tre år. Jämfört med personer mellan 60-64 år är detta en 70 procent högre andel. Kunskapsökningen ligger på samma nivå även inom tillverkningssektorn, där nyanställningar tenderar att ha högre utbildning än de som går i pension.

Folkhälsa och socioekonomi

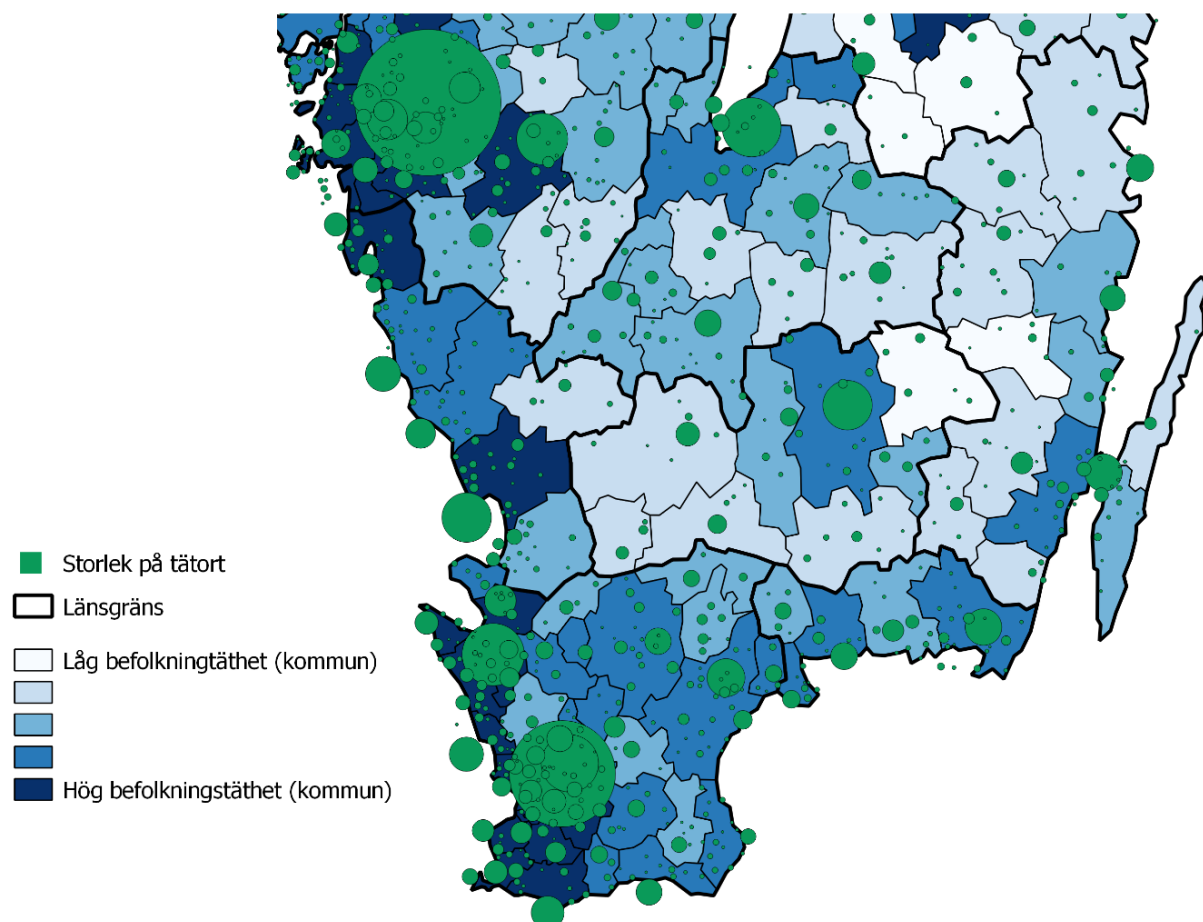
- Medellivslängden i Kronobergs län är högre än i riket både sett till kvinnor och män. För männen i Kronoberg uppgår den till 81,4 år och för kvinnorna till 84,8 år. Jämfört med andra län har männen i Kronobergs län den näst högsta medellivslängden och kvinnorna den högsta.
- I Kronobergs län var det vid den senaste undersökningen (2014) 74 procent i den vuxna befolkningen (16–84 år) som hade en god eller mycket god hälsa. Den självskattade hälsan är något högre bland män än kvinnor i samtliga åldersgrupper. Den är även högre, både bland kvinnor och män, i de yngre åldersgrupperna jämfört med de äldre åldersgrupperna.
- I länet finns det även socioekonomiska och geografiska skillnader i självskattad hälsa. Bland personer med eftergymnasial utbildning uppgav 83 procent att deras allmänna hälsotillstånd var bra eller mycket bra, jämfört med 75 procent bland personer med gymnasial utbildning. I gruppen med förgymnasial utbildning var andelen lägst, 64 procent.
- Inom Kronobergs län skiljer sig den självskattade hälsan åt mellan kommunerna, omkring tio procentenheter mellan kommunerna med högst respektive lägst andel som har en bra eller mycket bra hälsa, både bland kvinnor (Växjö 74,7 % resp. Lessebo 65,4 %) och män (Växjö 80,1 % resp. Lessebo 69,4 %).
- För den vuxna befolkningen (16–84 år) i Kronoberg upplever kvinnor på flera sätt en sämre psykisk hälsa än män. Detta är särskilt framträdande för psykosomatiska besvär som ångslan, oro eller ångest, sömnsvårigheter och stress. Kvinnorna i länet upplever även mer av dessa besvär jämfört med riket som helhet.
- Sett över tid har ett nedsatt psykiskt välbefinnande minskat bland Kronobergarna generellt sett. Från 15,7 till 11 procent bland männen och 20 till 17 procent bland kvinnorna. Jämfört med riket är det för både män och kvinnor i Kronobergs län en något lägre andel med nedsatt psykiskt välbefinnande
- Kvinnor upplever i högre grad ett nedsatt psykiskt välbefinnande än män i samtliga åldersgrupper, även om könsskillnaderna minskar i de äldre åldersgrupperna. Mest utmärkande är unga kvinnor i åldern 16–29 år, där det är en tredjedel som har ett nedsatt psykiskt välbefinnande, jämfört med 14 procent av männen i samma åldersgrupp.
- För den vuxna befolkningen (16–84 år) i Kronoberg har graden av tillit till andra varit stabil mellan åren 2004–2014. Jämfört med riket så är det färre i Kronoberg som anger att de har svårt att lita på andra, 23 procent jämfört med 28 procent i riket som helhet. Det finns däremot tydliga skillnader i länet utifrån faktorer som ålder, geografi och utbildningsnivå. Sett över tid så har tilliten systematiskt varit lägre bland unga vuxna (16–29 år) jämfört med äldre åldersgrupper, omkring 60 procent jämfört med 80 procent.

- Ohälsotalet i Kronobergs län ligger på, för kvinnor och män, 29,1 dagar per år och invånare i arbetsför ålder. Detta är något över riksgenomsnittet som ligger på 28,1 dagar. Jämfört med övriga regioner har länet det sjätte lägsta ohälsotalet i riket.
- I riket är ohälsotalet för män 22,2 och för kvinnor 34,2, en skillnad på tio dagar om året. I Kronobergs län uppgår könsdifferensen till 14,1 dagar per år, vilket är den elfte högsta differensen i riket.
- I Tingsryds kommun, som har det högsta ohälsotalet bland regionens kommuner, uppgår talet till 36,4 dagar, vilket är 11,7 fler dagar om året jämfört med Älmhults kommun som har den lägsta nivån i regionen. Av kommunerna i länet är det endast Älmhults- och Växjö kommun som ligger under riksgenomsnittet. Könsdifferensen, sett till ohälsotalet, är högre än i riket i samtliga av länets kommuner förutom i Alvesta och Växjö.
- Under den senaste femårsperioden ökade antalet ohälsodagar i länet med 2,6 dagar, vilket är en dubbelt så stor ökning jämfört med riket där den under samma tid låg på 1,1 dagar. Under 2012 och 2013 hade länet ett lägre ohälsotal än riksgenomsnittet. Men sedan 2014 är det något högre än i riket. Framförallt beror det på att antalet ohälsodagar för kvinnor har ökat mer i Kronobergs län än i riket.
- I Kronobergs län är medianinkomsten, för kvinnor och män, 300 tkr om året. Detta är 5,5 tkr under riksgenomsnittet. I relation till övriga län har Kronoberg den elfte högsta inkomstnivån i Sverige. Bland länets kommuner har invånarna i Älmhults kommun den högsta medianinkomsten på drygt 320 tkr, vilket är i nivå med Stockholms län. Mellan Älmhults kommun och Lessebo kommun, som har den lägsta medianinkomsten i länet, skiljer det hela 48,7 tkr om året.
- Det råder stora skillnader mellan hur mycket kvinnor och män tjänar. I riket har männen en medianinkomst på 337 tkr, vilket är 59,2 tkr mer än kvinnornas medianinkomst. I procent tjänar kvinnorna således 82,4 procent av vad männen gör. I Kronobergs län är könsskillnaderna större än i riket. Medianinkomsten för kvinnor är 267 tkr, vilket är 66,7 tkr lägre än männens som ligger på 333,7 tkr om året. Jämfört med övriga län i riket har Kronoberg den tredje största inkomstskillnaden mellan kvinnor och män. Totalt tjänar kvinnorna i länet 80 procent av vad männen gör.

Tillgänglighet, attraktivitet och miljö

Markanvändning, infrastruktur och Ortsstrukturer

Kronobergs län ligger centralt beläget i södra Sverige. Det bor 197 519² invånare i länet och befolkningstätheten uppgår till 23,4 invånare per kvadratkilometer. Jämfört med andra län i de södra delarna av Sverige har länet en låg befolkningstäthet, endast Kalmar län har en lägre. Endast 4,3 av länets landyta är täckt av bebyggelse. Skogen tar desto mer plats och täcker mer än 80 procent av landytan i länet. Detta gör länet till ett av de mest skogsbetäckta i Sverige och skogen har en stor betydelse för länet som rekreationsyta och råvara. Andelen betes- och åkermark av länsytan (8,3 procent) är dock låg i jämförelse med andra län i de södra delarna av Sverige.

Karta 1: Folkmängd i tätorter (2017) och invånare per kvadratkilometer i kommuner (2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Länet har grannar i alla väderstreck och samtliga åtta kommuner inom länet gränsar till ett annat län, vilket resulterar i det finns flera funktionella områden som är länsövergripande. I de norra delarna av länet finns det starka relationer med Jönköpings län. I de södra delarna av länet finns en dragning mot Skåne- och Blekinge län. Markaryds kommun, som gränsar mot både Hallands- och Skåne län, har starka kopplingar både söder- och västerut. Exempelvis har befolkningen i Markaryd närmare till Halmstad än till Växjö. Det finns förstås ett flertal andra interregionala samband som vi studerar närmre under avsnittet som handlar om pendling och arbetsmarknadsregioner. Men vi vill redan här poängtera att den funktionella geografin är någonting annat än den administrativa och att olika delar

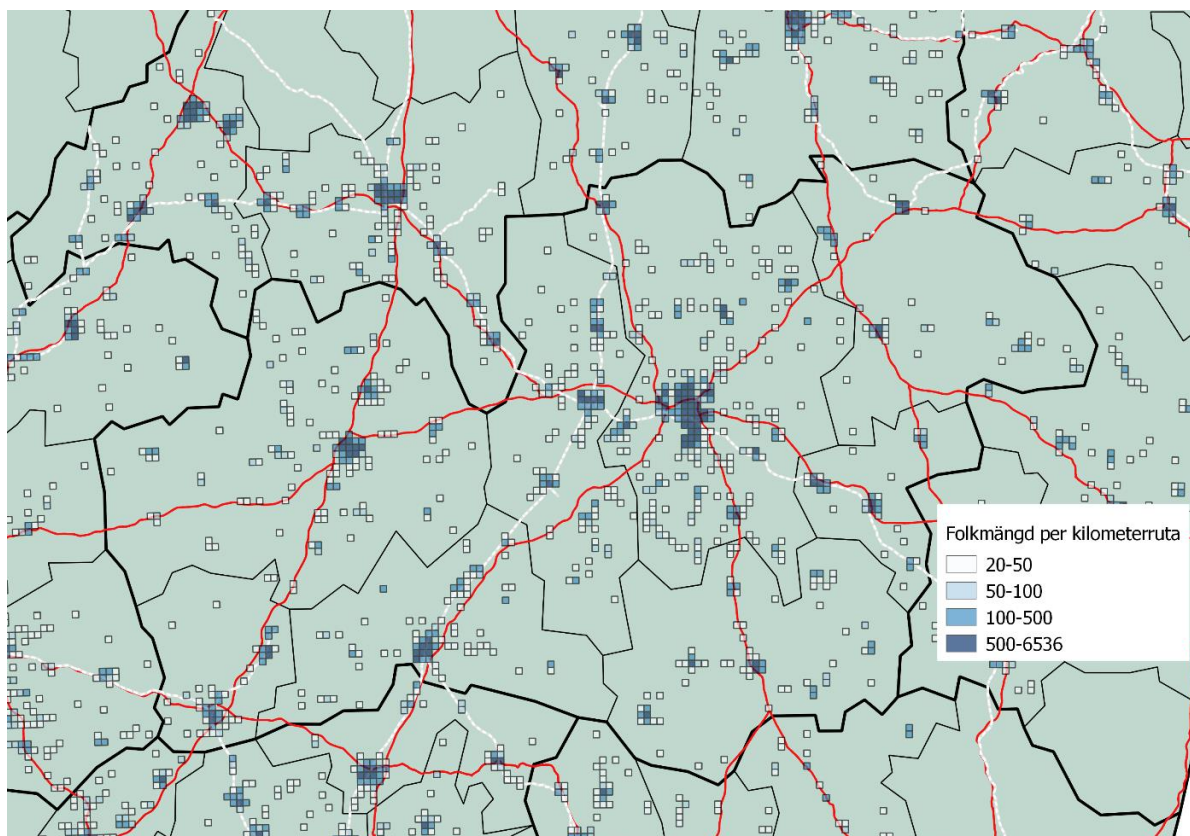
² Befolkningsstatistiken som vi använder i rapporten är från 2017-12-31 om inget annat anges.

av länet ingår i olika sådana samband. Kronobergs län är med andra ord i högsta grad beroende av sina grannar.

Kartan ovanför visar att de sydöstra delarna av Sverige är relativt glesa, åtminstone sett till att regionen ligger i de södra delarna av Sverige. Regionstäderna Växjö, Kalmar samt Karlskrona sticker ut genom att ha en relativt sett hög befolkningstäthet. I övrigt är befolkningstätheten låg, särskilt jämfört med väst- och sydkusten. De närmaste större städerna, eller tillväxtmotorerna, till länet är Kalmar, Karlskrona, Jönköping, Halmstad, Lund samt Malmö. Restiden till dessa städer, med utgångspunkt från Växjö, är i samtliga fall över en timme. Som längst är restiden till Halmstad och som lägst till Kalmar. Inom länet, med utgångspunkt från centralorterna, är det endast Markaryd som har en annan större stad än Växjö som närmaste större stad.

Växjö är länets största stad och den största staden i sydöstra Sverige. I Växjö kommun bor 46 procent av länets invånare vilket innebär att länet har en monocentrisk struktur jämfört med exempelvis Skåne- och Kalmar län. En anledning till den höga koncentrationen till Växjö är att länet har flera mindre tätorter och relativt få medelstora samhällen. Förutom Växjö tätort är det endast tätorterna Ljungby- och Älmhult som har ett invånarantal som överstiger 10 000 invånare.

Ett sätt att beskriva tätortsstrukturen i en region är att använda den så kallade Rank-Size regeln. Rank-Size regeln säger att den näst största staden inom en geografisk yta har ungefär hälften av invånarantalet av den största staden, medan den tredje största har ungefär en tredjedel av invånarantalet av den största staden o.s.v. Ser vi på Sverige som helhet stämmer denna tumregel relativt väl, exempelvis sett till de tre största städerna. I Kronobergs län följer inte ortstrukturen denna logik. Den näst största staden Ljungby (16 000 invånare) har endast 24 procent av Växjös invånarantal (67 000) och i Älmhult som är länets tredje största stad (10 000 invånare) uppgår andelen endast till 15 procent. Den monocentriska strukturen i Kronobergs län är med andra ord relativt stark.

Karta 2: Folkmängd per kilometerruta (2017), Kronobergs län. Källa: SCB/MONA och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Kronobergs län genomkorsas av två större järnvägsdragningar. Den södra stambanan har järnvägsstopp i Alvesta och Älmhult och förbinder länet med Köpenhamn och Stockholm. Kust-till-kust-banan – som går mellan Kalmar i öst och Göteborg i väst – går genom Växjö och förbinder staden, via Alvesta, med södra stambanan. Alvesta är med andra ord en viktig knutpunkt för länet. I den sydvästra delen av länet är Markaryd anslutet till stambanan genom Markarydsbanan, som idag har persontrafik mellan Markaryd och Hässleholm. I övrigt trafikeras sträckan främst av godstrafik. Södra stambanan är den mest trafikerade tågsträckan i länet, både sett till antalet avgångar och antalet resenärer.

De senaste åren har fler orter i länet blivit uppkopplade till tågnätet genom det så kallade Krösatåget, som kompletterar Öresundstågen. Öresundstågen stannar i Lessebo, Hovmantorp, Växjö, Alvesta samt Älmhult. Krösatågen stannar i Växjö, Gemla, Alvesta, Diö, Vislanda, Älmhult, Moheda samt Lammhult. Utbyggnaden av tågtrafiken i länet har ökat potentialen för ett ökat kollektivtrafikresande och för en utvidgning av de lokala arbetsmarknadsregionerna. De nya tågorterna har genom den ökade tillgängligheten dels fått ökade möjligheter att utveckla boendeattraktiviteten, dels att tillgodose den lokala kompetensförsörjningen.

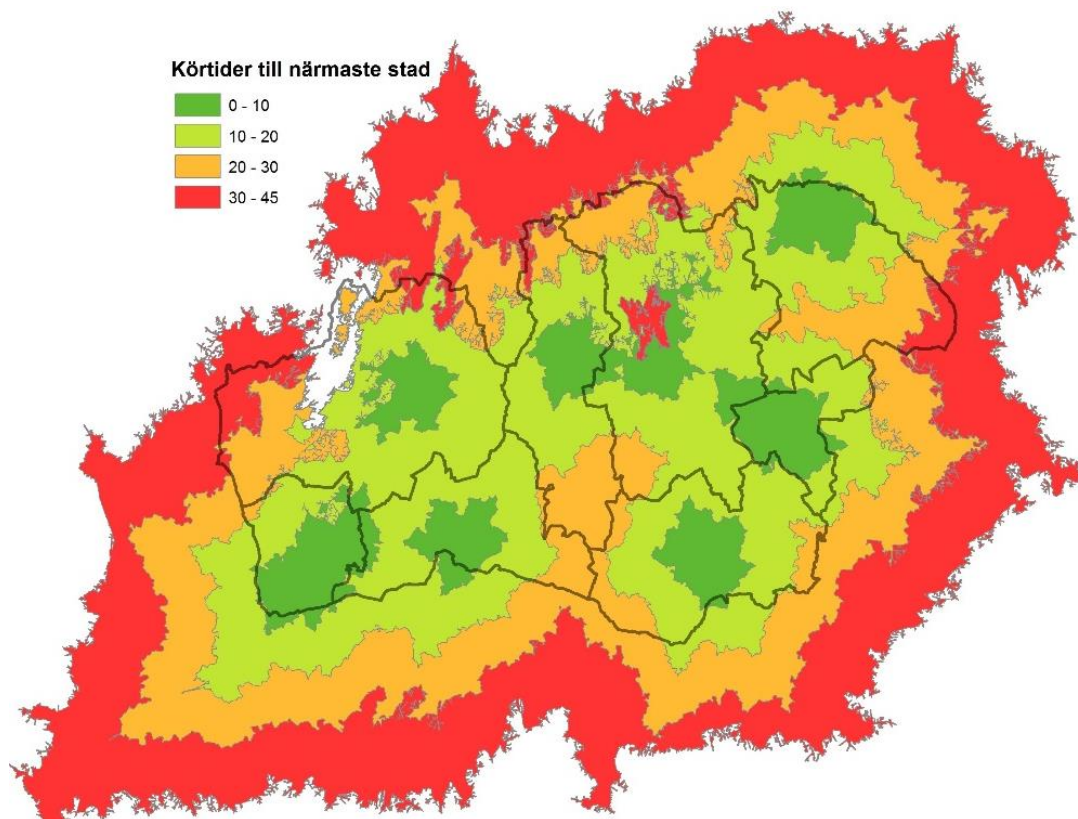
Det går flertalet riksvägar genom länet och de flesta av dem möts i Växjö, vilket gör att språkstrukturen i länet får ett radiellt mönster. Länet har endast en europaväg, E4:an, som går genom de västra delarna av länet och som binder samman Markaryd och Ljungby med Skåne- och Jönköpings län. E4:an mellan Markaryd-Ljungby och 25:an mellan Alvesta-Växjö är de mest trafikerade sträckorna i Kronobergs län. E4:an genom länet är dock den vägsträcka som har de högsta volymerna av tung trafik. Övriga vägsträckor med ett högt trafikflöde i länet är väg 23 mellan Älmhult och Växjö, väg 27 mellan Tingsryd och Växjö, väg 37 mellan Växjö och Braås samt väg 25 mellan Växjö och Lessebo.

Till stora delar är länets befolkning koncentrerad runt de större stråken. Under 2015 bodde nästan tre fjärdedelar av länets befolkning inom 2,5 kilometer från någon av de större vägarna. I sig är detta ingenting konstigt då samtliga större tätorter i länet är lokaliserade i anslutning till någon av de större vägarna och det är främst här befolkningskoncentrationerna finns. Det mest välbefolkade stråket är väg 25 mellan Ljungby-Växjö, vilket beror på att sträckan inkluderar tre större tätorter (Ljungby, Alvesta och Växjö). Genom att studera kartan här ovanför ser vi att det finns en befolkningskoncentration av länets invånare till Växjö och Alvesta med omnejd. Inom en radie på två mil runt Växjö centralort bor nästan hälften av länets invånare.

Det näst mest välbefolkade stråket är väg 23 mellan Älmhult och Växjö. Sedan följer, sett till folkmängd, stråken väg 27 mellan Tingsryd-Växjö samt väg 25 mellan Lessebo-Växjö. Folkmängden utmed väg 37 är lägre som en följd av att Rottne hamnar en bit utanför den stråkdefinition vi använder i denna rapport. Även sträckan mellan Markaryd-Ljungby, som går längs med E4:an, är förhållandevis välbefolkad som en följd av att den går genom flertalet tätorter.

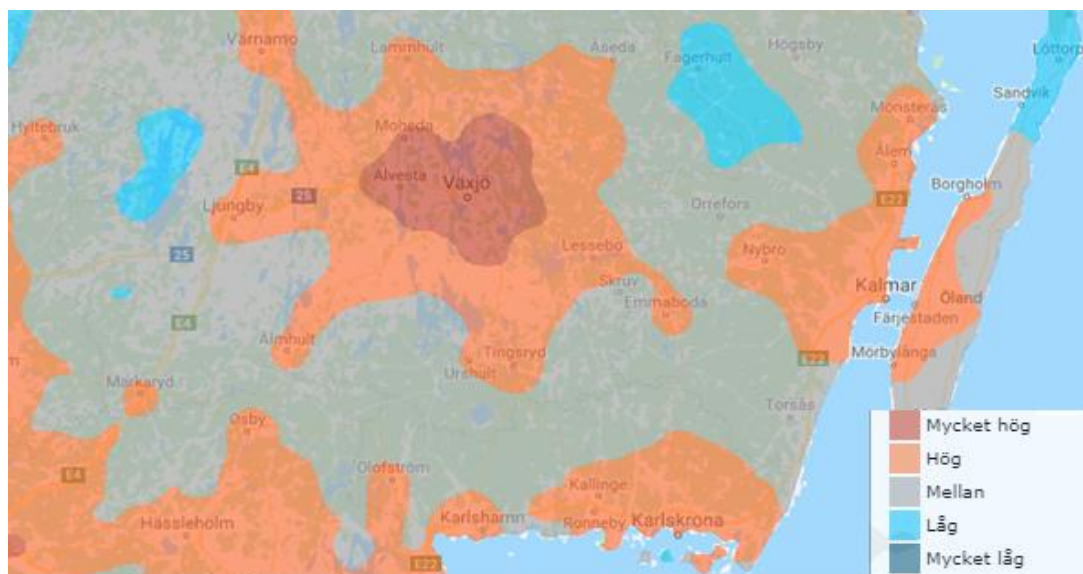
Ett annat sätt att beskriva befolkningsstrukturen i länet är att se till hur stor andel av befolkningen som bor i en tätort. Den vanliga definitionen av tätort, och som SCB använder, är ett samhälle med sammanhängande bebyggelse och med minst 200 invånare. Givet denna definition bor 78,6 procent av invånarna i länet i en tätort och 21,4 procent bor utanför tätort. Mellan 1970–2017 har andelen av länets befolkning som bor i en tätort ökat med 9,5 procentenheter. Att studera boende i- och utanför tätort, enligt SCB:s breda tätortsdefinition, ger oss endast en väldigt generaliserad bild av länets boendestruktur. Nedanför följer därför en mer förfinad beskrivning över befolkningsfördelningen mellan stad och land i länet.

För att få en finare indelning av olika slags landsbygder har vi delat in länet i olika områden beroende på hur lång körtid de har till närmaste stad. I sammanhanget använder vi en generös definition av vad en stad är; den ska ha minst 2 000 invånare. Definitionen är dock betydligt mer avgränsad än SCB:s tätortsdefinition. Anledningen till att vi har valt denna definition är att vi bedömer att en tätort med minst 2 000 invånare kan erbjuda omlandet ett förhållandevis brett serviceutbud och en någorlunda stor arbetsmarknad. Vi menar även att ju större staden är, desto högre är den generella tillgängligheten för omlandet sett till service- och arbetsutbud. Landsbygd som ligger i direkt anslutning till en stad, om än en liten sådan, antas här ha andra förutsättningar än landsbygd som har längre till en stad. Landsbygdsområden med långt avstånd till närmaste stad är troligen mer beroende av en egen arbetsmarknad och ett eget serviceutbud och därför mer sårbara.

Karta 3: Körtider till närmaste tätort (2017), Kronobergs län. Källa: Trafikverket, SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

När vi använder vår indelning framkommer att 71 procent av länets befolkning har max 10 minuter till en stad med minst 2 000 invånare. Med andra ord bor drygt sju av tio personer i Kronobergs län i en stad eller inom dess närmaste influensområde. 22 procent av befolkningen har 10–20 minuter till den närmaste staden. Även detta avstånd är i viss mån stadsnära landsbygd utifrån den definition vi använder här. Totalt bor således 93 procent av länets befolkning i en stad eller i ett område med mindre än 20 minuters körtid till närmaste stad. De mest glesa områdena i länet återfinns i länets östligaste och västligaste punkter, i kommunerna Uppvidinge och Ljungby. Här finns ett antal mindre områden där invånarna har mer än 30 minuter till närmaste stad. Totalt har endast en procent av länets befolkning mer än 30 minuter till närmaste stad. Sex procent av befolkningen har 20–30 minuter till närmaste stad. Av kommunerna är det, med inbördes rangordning, Uppvidinge, Ljungby, Tingsryd samt Alvesta som har den högsta andelen invånare (8–18 procent) med 20 minuter eller mer till en stad.

Karta 4: Tillgänglighetsindex. Källa: Tillväxtverket

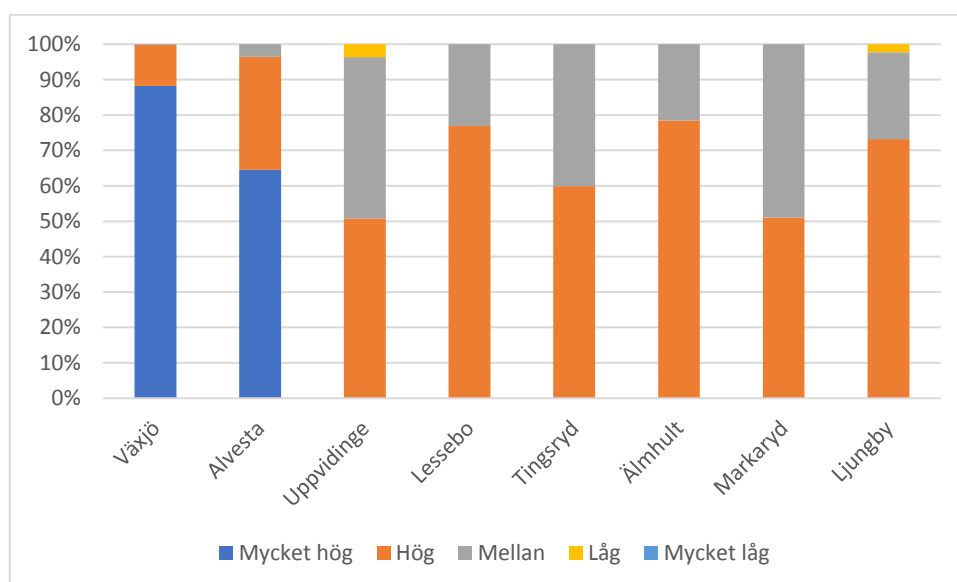

Diagram 1: Andel av befolkningen utifrån tillgänglighetsklass (2017). Källa: Tillväxtverket, SCB/MONA och egna bearbetningar av Regioner Kronoberg

Tillväxtverket har tagit fram en modell för att mäta tillgängligheten i olika delar av Sverige. Fördelen med modellen är att den har skapats utifrån 250-metersrutor och ger en högupplöst bild över tillgängligheten i olika delar av Sverige. Till skillnad från den metod vi använde tidigare i detta avsnitt tar modellen hänsyn till hur stor staden är som det aktuella området har tillgänglighet till. Avståndet till varje tätortsstorlek beräknas och indexeras utifrån avståndet till tätorten. Ju närmare ett område ligger en stad med en större befolkningsstorlek desto högre indexvärde. De tätortsstorlekar som används i modellen är tätorter med minst 200, minst 1 000, minst 3 000, minst 30 000 samt minst 60 000 invånare. Med tillgänglighet avses körtid med bil på farbara vägar. Fördelen med denna metod är att den ger en än mer nyanserad bild av tillgängligheten givet att den värderar tätortsstorlekarna olika. Grundantagandet för modellen är att ju större stad ett område har tillgång till, desto större är tillgången på olika sorters arbeten och serviceinrättningar.

Kartan ovanför visar att det endast är i Kronobergs län i sydöstra Sverige som det finns områden med en mycket hög tillgänglighet. Detta som en följd av att Växjö är den enda stad i regionen med över

60 000 invånare. Området som bedöms att ha en mycket hög tillgänglighet sträcker sig till Rottne och Moheda i norr, till Hjortsberga i väster, till Ingelstad i söder samt till Furuby i öster. Totalt omfattar området 47 procent av länets befolkning. Totalt bor 38 procent av länets befolkning i ett område med hög tillgänglighet, som är den näst högsta tillgänglighetsklassen enligt Tillväxtverkets modell. Bland annat har invånarna i Ljungby, Älmhult, Tingsryd, Lammhult, Markaryd samt Lessebo en hög tillgänglighet. Detta innebär att 85 procent av befolkningen i länet bor i ett område med hög- eller mycket hög tillgänglighet.

Ungefär 14 procent av länets befolkning bor i områden med en "mellan"-tillgänglighet. I kommunerna Uppvidinge, Markaryd samt Tingsryd bor mellan 40–49 procent i ett sådant område. I Ljungby-, Älmhult- samt Lessebo kommun uppgår nivån till mellan 22–24 procent. Endast en procent av invånarna i länet har en låg tillgänglighet enligt denna modell och de bor i länets västligaste- respektive östligaste delar.

I detta avsnitt har vi tidigare diskuterat fysisk tillgänglighet. En annan slags tillgänglighet är den digitala, vars betydelse successivt ökat över tid. Digital tillgänglighet, i form av en snabb och stabil internetanslutning, är viktig för att kunna ta del av offentliga e-tjänster och i allmänhet kunna sköta vardagliga sysslor i ett allt mer digitaliserat samhälle. Med en stabil uppkoppling ökar även möjligheterna till att arbeta på distans och att bedriva näringsverksamhet även i glesare delar av länet – en god digital infrastruktur kan överbrygga fysiska avstånd och frigöra potential i områden som annars hade haft svårt att hävda sig på en global marknad.

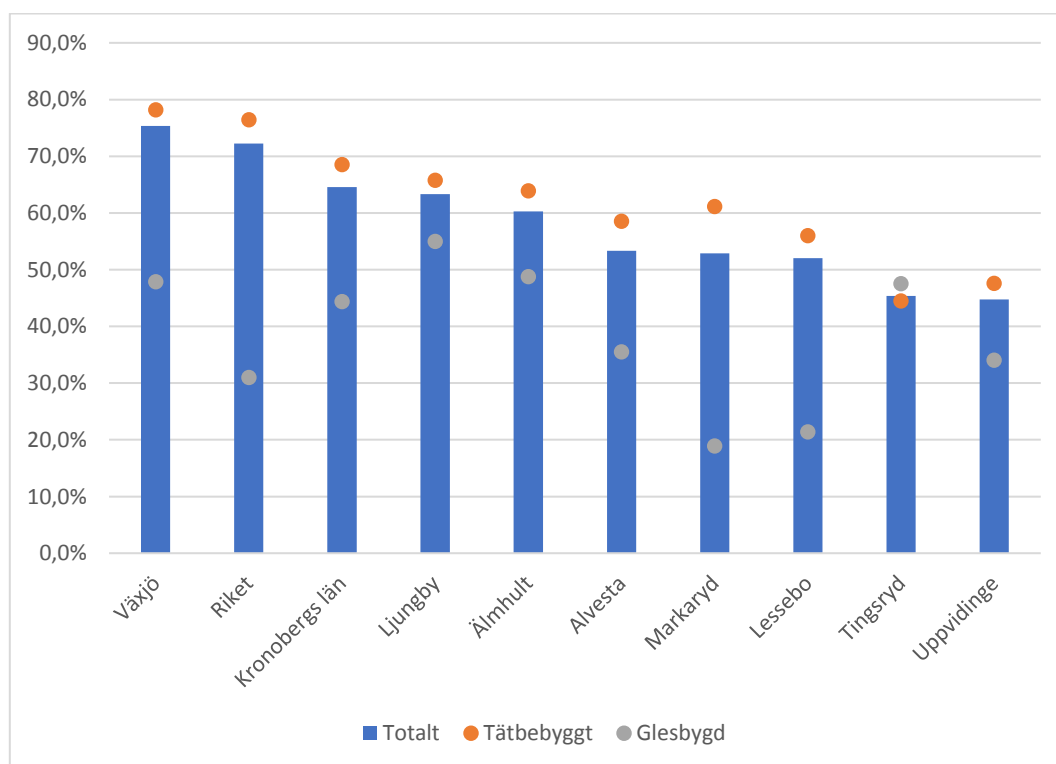

Diagram 2: Andel av hushållen med tillgång till höghastighetsbroadband (2017). Källa: PTS och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Nästan två tredjedelar av länets hushåll har tillgång³ till en fiberanslutning. Detta är något under riksgenomsnittet som ligger på 72 procent och plats 15 av 21 i relation till övriga län. Länet har dock en god digital tillgänglighet för områden utanför en tätort. Totalt har 44 procent av hushållen utanför en tätort tillgång till fiberanslutning, vilket är den fjärde högsta nivån i landet. I riket ligger nivån på 31 procent. I länets tätorter uppgår nivån till 69 procent av hushållen, vilket är under riksgenomsnittet som ligger på 83 procent.

Av kommunerna i länet är bredbandstillgången som högst i Växjö kommun där drygt tre fjärdedelar av hushållen har tillgång till en fiberanslutning. Detta är den enda kommunen i länet som ligger över riksgenomsnittet. I kommunerna Älmhult och Ljungby har runt 60 procent av hushållen tillgång till fiber. I länets fyra mindre kommuner, sett till folkmängd, inklusive Alvesta, ligger nivån på mellan 45–53 procent. I sex av länets åtta kommuner är andelen hushåll utanför tätort med fiberanslutning över riksgenomsnittet, endast i Lessebo- och Markaryds kommun är andelen lägre.

Tillgång till offentlig och kommersiell service

Service är ett brett begrepp och inkluderar allt från specialisttjänster till vardagliga tjänster som tillgång till en livsmedelsbutik. I denna rapport har vi ingen ambition att göra någon fördjupning i själva begreppet service eller vad som är tillräckligt god service. I viss mån är vad som är tillräckligt god service en subjektiv fråga. Region Kronoberg har idag heller inga fasta kriterier för vad som räknas som ”god” alternativt ”mindre god” servicetillgång. Kartorna som redovisas i detta avsnitt visar tillgången till förhållandevis grundläggande servicetjänster, exempelvis livsmedelsbutiker och vårdcentraler.

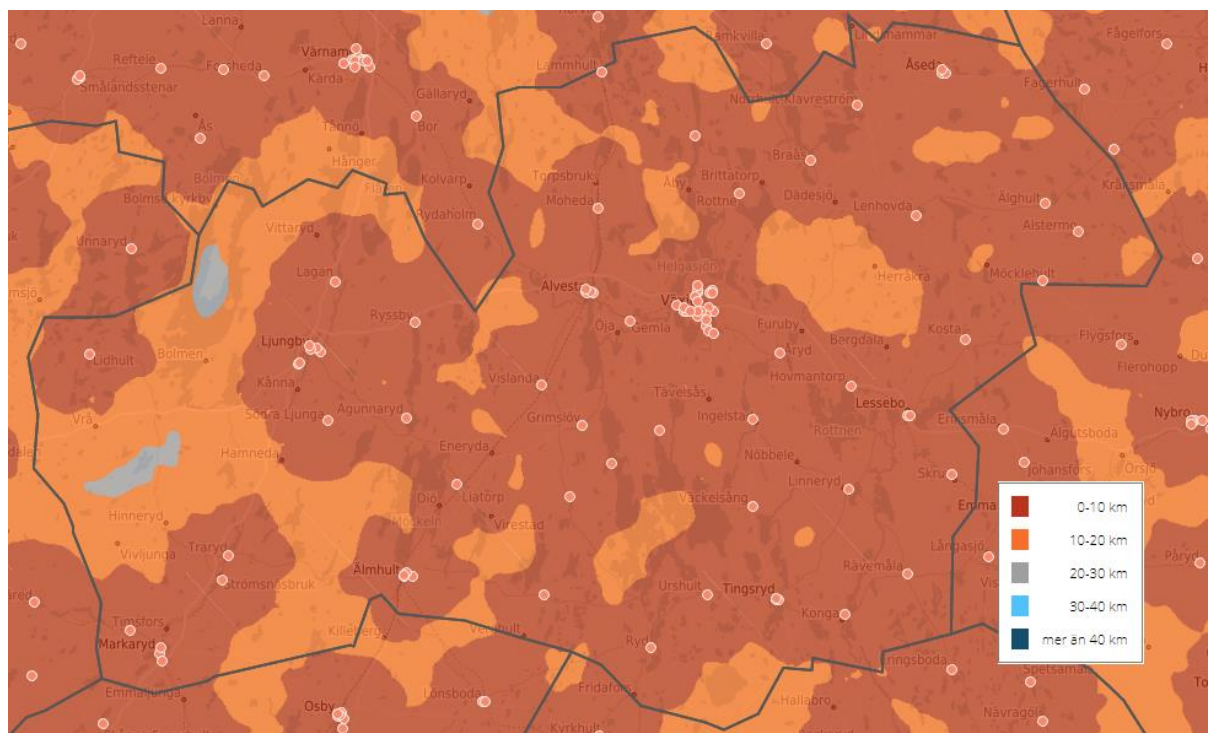
Service dyker ofta upp som en faktor när man diskuterar attraktivitet. Utan servicetillgång blir attraktiviteten svag och det blir svårt att locka nya invånare. Med minskad service riskerar en negativ spiral att uppkomma – utan ett stabilt befolkningsunderlag försämras chanserna för olika serviceinrättningarna att kunna operera på platsen.

Det finns flera studier som diskuterar vad som gör en plats attraktiv och vilken betydelse service har för attraktiviteten. Tillväxtanalys menar att vardaglig service, som förskolor och livsmedelsbutiker, i regel behöver ligga förhållandevis nära boendeplatsen. Med andra ord är vissa tjänster i behov av att vara ”platsbundna”. Andra tjänster behöver däremot med nödvändighet inte finnas på den specifika platsen man flyttar till. Exempelvis kan det räcka med tillgång till nöjen, eller andra sällanköp, inom en viss restid från hemmet.

Till ovan ska tilläggas att även om en del grundläggande eller ”vardaglig” service bör finnas på en specifik plats för att stärka attraktiviteten där, är det inte självklart att marknadsförutsättningarna på den aktuella platsen är tillräckligt goda för att skapa ett långsiktigt hållbart serviceutbud. Därför är det viktigt att se servicetillgången i ett större geografiskt sammanhang och inte endast till enskilda orter. I vissa geografiska områden är underlaget för att ha samma servicetjänster i samtliga orter helt enkelt begränsat. I dessa fall behöver man istället arbeta strategiskt med att befolkningen i dessa områden ska ha en god tillgänglighet till de platser eller till den plats som servicen finns.

Över tid har antalet livsmedelsbutiker i Sverige minskat. Många mindre butiker har lagt ner och istället har det blivit vanligare med större – men färre – butiker som ofta är belägna en bit utanför stadens centrum. Förändringen beror dels på den demografiska utvecklingen, att antalet boende i mindre orter har minskat, dels på ett förändrat konsumtionsmönster.

³Andelen som på kort tid och utan särskilda kostnader kan beställa ett Internetabonnemang över accesstekniken ifråga. Innan 2010 avsåg fiber- och kabel-tv-täckningen andelen som bodde i, eller inom 354 meter, från en fastighet ansluten till fiber- eller kabel-tv-nät.

Karta 5: Tillgänglighet till livsmedelsbutiker 2017. Källa: Tillväxtverket:

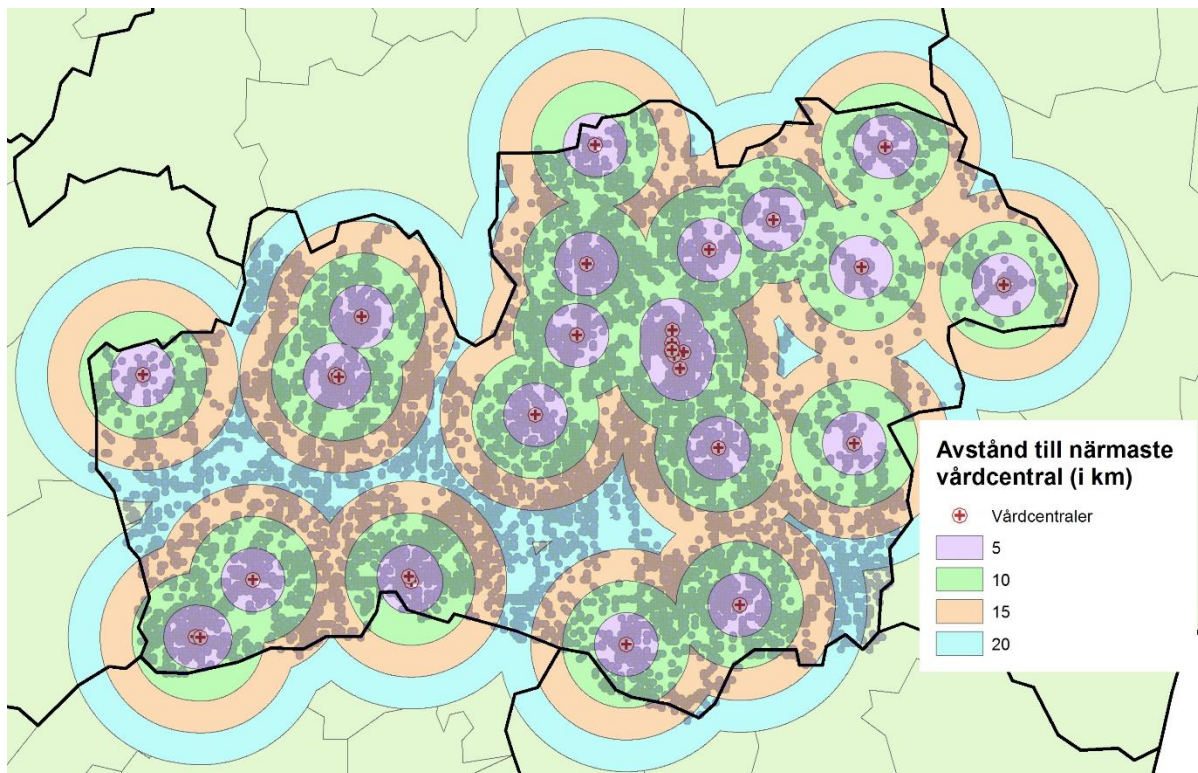
I Kronobergs län är servicetillgången, sett till livsmedelsbutiker, överlag god. Nästan 96 procent av befolkningen i länet har mindre än 10 km till närmaste livsmedelsbutik och 99,9 procent har mindre än 20 km. Totalt är det 264 personer som har mellan 20–30 km till en butik. Dessa personer bor i de västra delarna av länet, norr om Markaryd och nordväst om Ljungby. Det är även i de västra delarna av länet som det finns störst områden där avståndet till en livsmedelsbutik uppgår till 10–20 km. Trots att tillgången till en livsmedelsbutik överlag är god i länet finns det en viss sårbarhet i butiks nätet. I västra Kronoberg fyller butiken i Lidhult en viktig funktion för omlandet, som utan den har det relativt långt till den näst närmsta butiken. Förutom Lidhult skulle Häradsbäck, Linneryd, Ryssby, Liatorp samt Norrhult få 14,5 km eller mer till den näst närmaste butiken vid en eventuell nedläggning. I regel är det inte endast tillgången till livsmedel som försvinner från orten när en butik lägger ner, utan även uthämtning av exempelvis apoteksvaror, postservice och andra servicefunktioner.

Stora delar av befolkningen i länet har relativt god tillgång till drivmedelsstationer. Totalt har 96,1 procent av invånarna mindre än 10 km, här mätt utifrån vägnätet, till närmaste drivmedelsstation och 3,9 procent av befolkningen har 10–20 km. Detta innebär att endast 0,1 procent av befolkningen har 20 km eller mer, vilket i faktiska tal är 181 personer, samtliga boendes i Ljungby kommun.

Sammantaget är tillgången till service i länet, när det gäller butiker och drivmedelstationer, överlag god för de som har möjlighet att transportera sig med egen bil. Däremot kan den faktiska tillgängligheten vara sämre för de personer som bor utanför kollektivtrafiknätet utan att ha egen bil. Detta gäller särskilt i de områden där det är över en mil till närmaste serviceinrättning. Vissa områden har även en sårbar struktur vid en eventuell nedläggning, exempelvis i de västligaste delarna av länet.

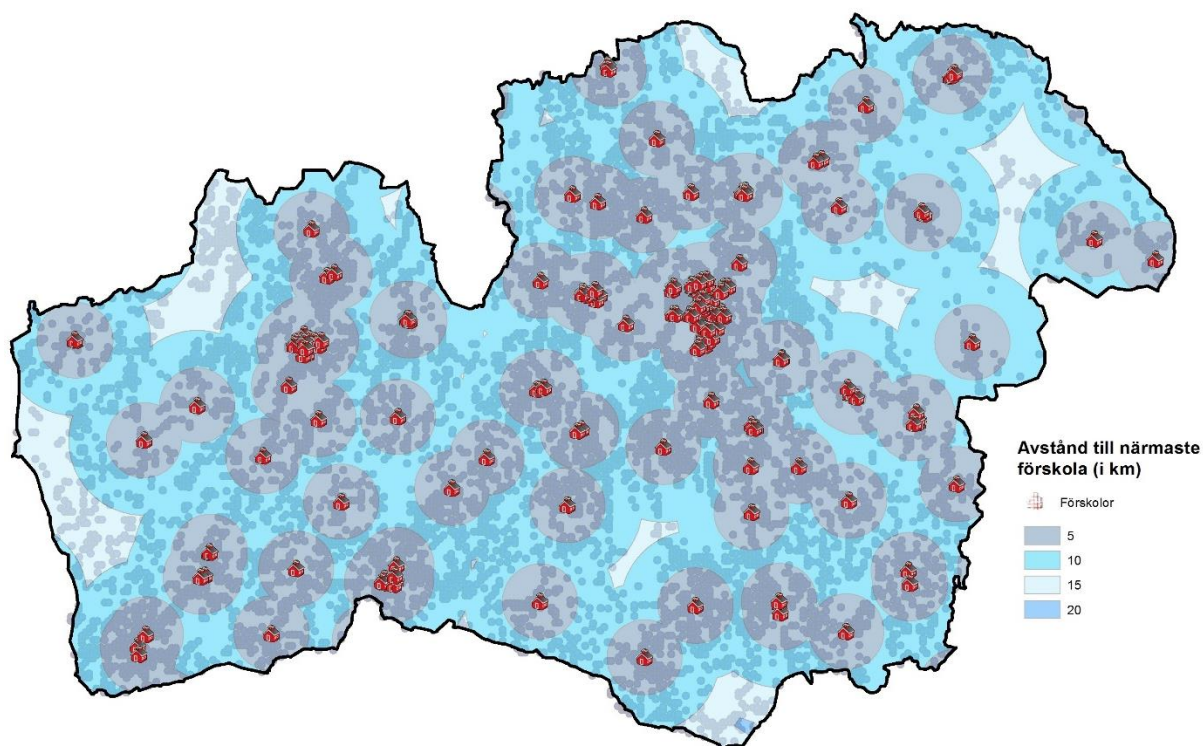
Det finns flera olika offentliga serviceinrättningar som det är viktigt att befolkningen har tillgång till. I denna rapport har vi, förutom butiker och drivmedelsstationer, valt att titta på tre offentliga servicetjänster; förskolor, busshållplatser och vårdcentraler. Förskolor är intressanta att studera för att kommuner inte är skyldiga att erbjuda skolskjuts till dem, vilket innebär att personer som har god tillgänglighet till dessa i regel vinner tid och bekvämlighet. När det gäller vårdcentraler är en god

geografisk tillgänglighet ofta något som anses vara av stor betydelse för patienten. Tillgång till busshållplatser inom ett rimligt avstånd ökar den allmänna tillgängligheten för området när det gäller anslutningar till andra delar av länet.

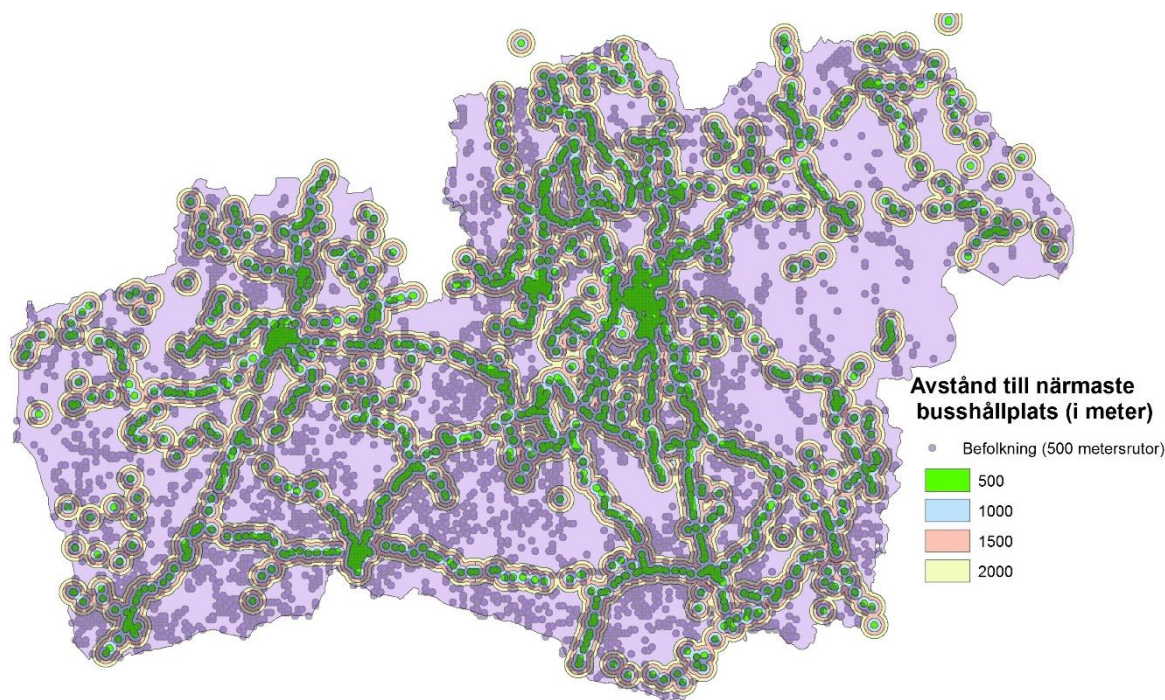
Karta 6: Tillgång till vårdcentraler. Källa: Region Kronoberg

Tre fjärdedelar av befolkningen i länet har mindre än fem kilometer till närmaste vårdcentral. Främst är detta en följd av att det finns en vårdcentral i de flesta större tätorter i länet. Utvidgar vi radien till 10 kilometer täcks 88,5 procent av befolkningen in och vid 15 km 97,7 procent. Totalt har 2,3 procent av befolkningen 15 kilometer eller mer till en vårdcentral. Ett sammanhängande område med relativt låg tillgänglighet (här definierat som minst 15 km till närmaste vårdcentral) löper från söder om Lidhult till området kring Ryd och Tingsryd. Ett relativt stort område med lägre tillgänglighet återfinns även i de sydöstra delarna mellan Tingsryd och Lessebo. Att observera är att denna karta inte tar hänsyn till vårdcentraler utanför länsgränserna, vilket gör att personer som bor i gränsbygderna mycket väl kan ha en bättre tillgänglighetsklass än vad kartan visar.

Karta 7: Tillgång till förskolor (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Tillgängligheten till förskolor är överlag hög – 92 procent av länets invånare har mindre än fem kilometer till närmaste förskola. Utvidgar vi området till 10 kilometer täcks 99 procent av befolkningen in. Det finns några enstaka områden i länet, varav det största återfinns i de västra delarna av Ljungby, som har mellan 10–15 kilometer till en förskola. Sådana områden återfinns även i de syd- och nordöstra delarna av länet. När vi ser till förskolor är inte strukturen lika sårbar som när det gäller livsmedelsbutiker. På flera platser ligger den näst närmaste förskolan inom en tio kilometers radie. Några undantag finns dock, främst i länets utkanter. I denna karta har vi även tagit hänsyn till förskolor utanför länsgränserna, även om dessa inte visas på kartan.

Karta 8: Tillgång till busshållplatser (2016). Källa: Region Kronoberg

Ovan karta visar vilka delar av länet som har tillgång till en busshållplats inom 2000 meter. Totalt bor tre fjärdedelar av länets befolkning inom en 500 meters radie från en busshållplats. En förklaring till denna relativt höga siffra är att, som vi tidigare diskuterat i detta kapitel, en hög andel av länets befolkning bor längs med de större riksvägarna. Om vi utökar radien till en kilometer har 90 procent av befolkningen tillgång till en hållplats och inom 2000 meter nås 96 procent av befolkningen. Som kartan visar är det till ytan stora områden där det är längre än två kilometer till en hållplats. Men andelen av befolkningen som bor i dessa områden är låg. I faktiska tal rör det sig om nästan 8 000 personer.

Boendestruktur, bostadsmarknad och hushåll

I takt med den höga befolkningsökningen i Sverige under de senaste åren har diskussionen om bostadsmarknadens utformning tilltagit. Flera kommuner som tidigare hade ett överskott på lägenheter uppger nu att det råder bostadsbrist. Inne i växande städer har priserna ökat drastiskt och utbudet matchar inte alltid den efterfrågan som finns, vilket genererat långa bostadsköer. Bostadsmarknaden är komplex och påverkas av den allmänna konjunkturen, demografiska trender och regleringar. I denna rapport ämnar vi inte gå djupare in på hur bostadsmarknaden fungerar och varför. Snarare är syftet att redovisa hur bostadsmarknaden i Kronobergs län ser ut och hur den har utvecklats över tid.

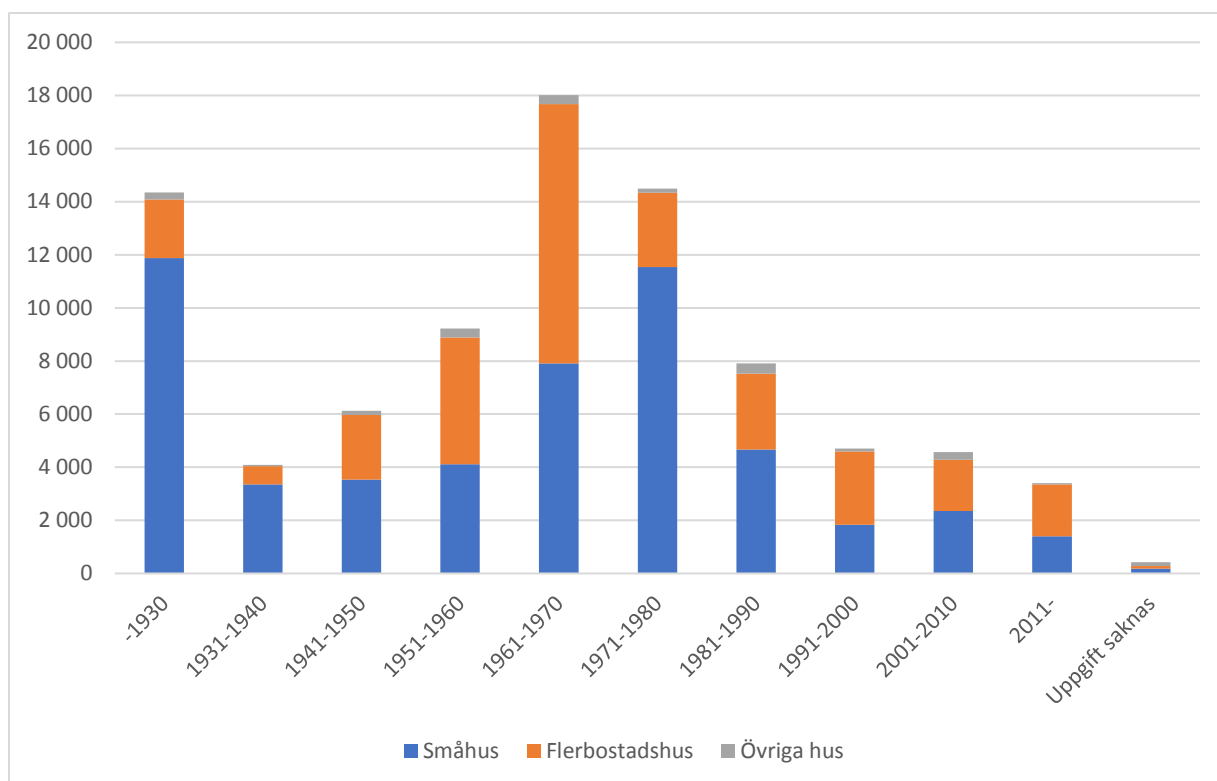

Diagram 3: Bostadsbeståndet i Kronobergs län fördelat efter byggår (-2017). Källa: SCB/MONA och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Bostadsbeståndet i Kronobergs län, räknat som antalet lägenheter, består till 61 procent av småhus och till 37 procent av flerbostadshus. Genom att titta på när dagens bostadsbestånd byggdes får vi en bild av hur byggintensiteten har skiftat under olika årtionden. Under 60- och 70-talet byggdes väldigt många hus och lägenheter i länet. Under 70-talet stod småhusbyggnationen för en stor del av den totala produktionen. När nittiotalskrisen inträffade bromsades byggtakten in rejält och tillsammans med demografiska förändringar resulterade detta i en minskad produktion. Under andra hälften av nittio-talet hade länet en negativ befolkningsutveckling vilket bidrog till att efterfrågan på nybyggnationer avtog. Särskilt minskade efterfrågan i de mindre kommunerna som hade omfattande befolkningsminskningar under denna period. Några år in på 2000-talet tilltog dock befolkningstillväxten både i riket och länet och så även efterfrågan på bostadsmarknaden, särskilt inne i städerna. Trots en allmänt svag befolkningstillväxt i riket hade städerna en befolkningsökning som en följd av omflyttningar mellan kommuner.

Trots en tilltagande befolkningstillväxt under 2000-talet har bostadsbyggandet i länet varit relativt lågt jämfört med tidigare decennier. En bidragande orsak till detta var finanskrisen som fick stor påverkan på byggindustrin. Först under de senaste åren har byggnationerna tagit fart. Under 2016 och 2017 påbörjades ungefär 1 500 lägenheter om året. Detta kan jämföras med en genomsnittlig takt på ungefär 550 lägenheter per år mellan 2000–2015. Det första kvartalet 2018 sjönk dock antalet påbörjade lägenheter till 228 stycken, vilket var mer än en halvering jämfört med motsvarande kvartal under 2016 och 2017.

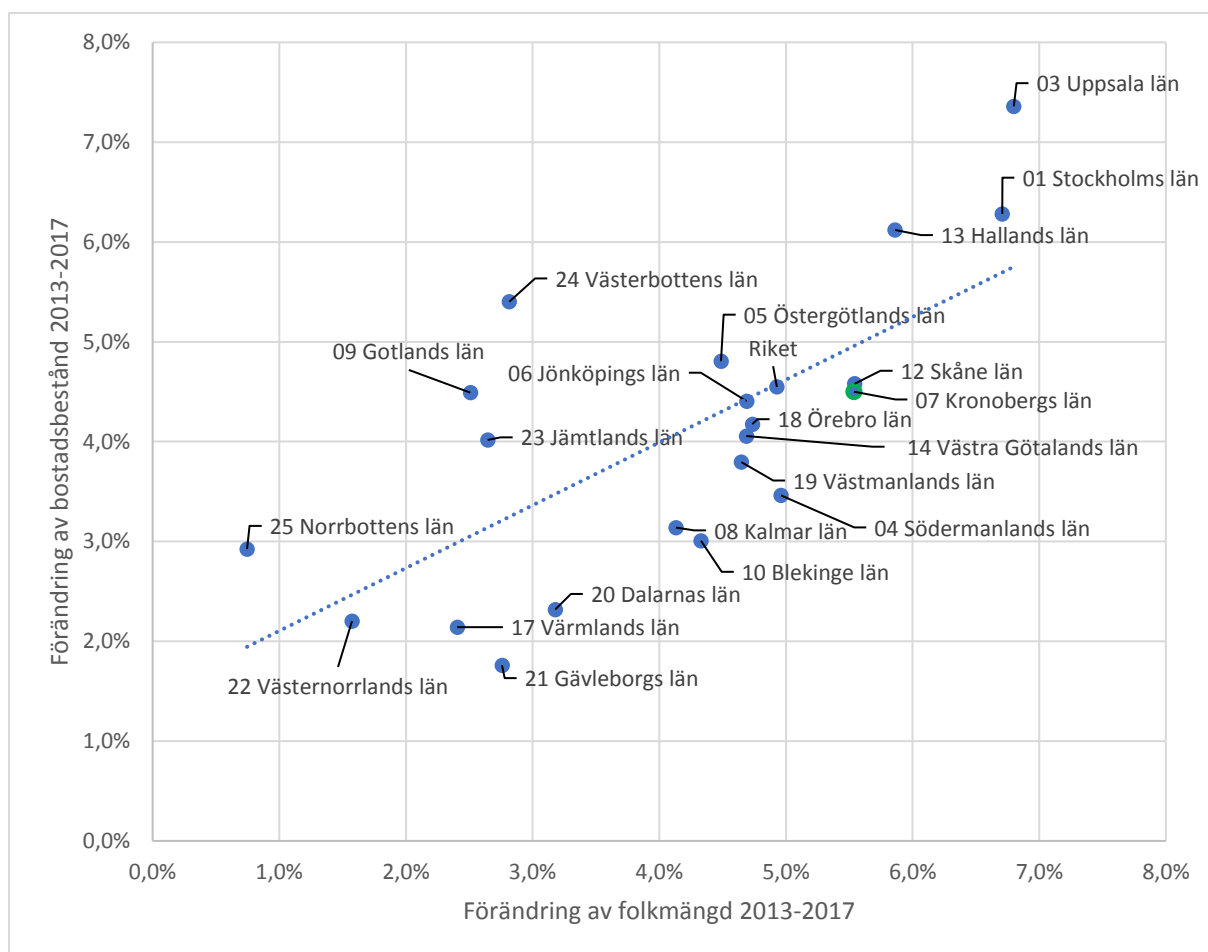

Diagram 4: Byggnation av bostäder i relation till befolkningstillväxt (2013-2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Vid en jämförelse med andra län och riket har Kronobergs län haft en relativt förväntad byggtakt i relation till befolkningsutvecklingen de senaste åren. Att sambandet mellan byggtakten och befolkningsförändringen inte är helt linjärt beror på en mängd faktorer. En förklarande faktor är att län med befolkningstillväxt under de senaste åren kan ha haft flera tomma lägenheter som en följd av tidigare befolkningsminskningar. Därför har man inte behövt bygga nya bostäder för att klara befolkningstillväxten de senaste åren. Grafen tyder på ett sådant samband när vi ser till exempelvis Kalmar- och Blekinge län. I Kronobergs län uppgick befolkningsökningen mellan 2013–2017 till 5,5 procent och bostadsbeståndet ökade med 4,5 procent. Bostadsbyggandet var under denna period i nivå med riksgenomsnittet, trots att befolkningstillväxten var något högre. Över en längre period har dock Kronobergs län haft en svagare befolkningstillväxt än riket vilket kan vara förklaringsfaktor till differensen.

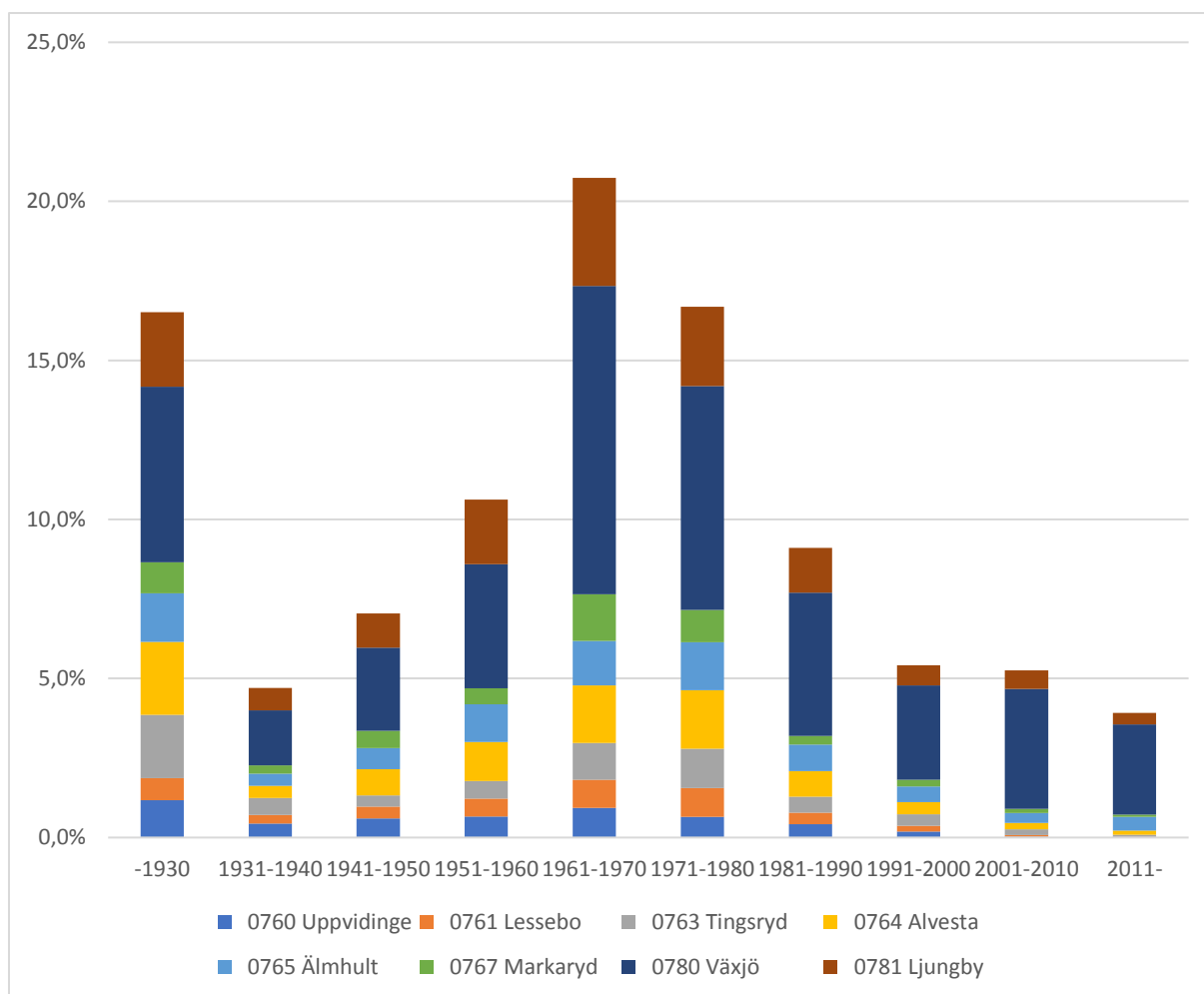
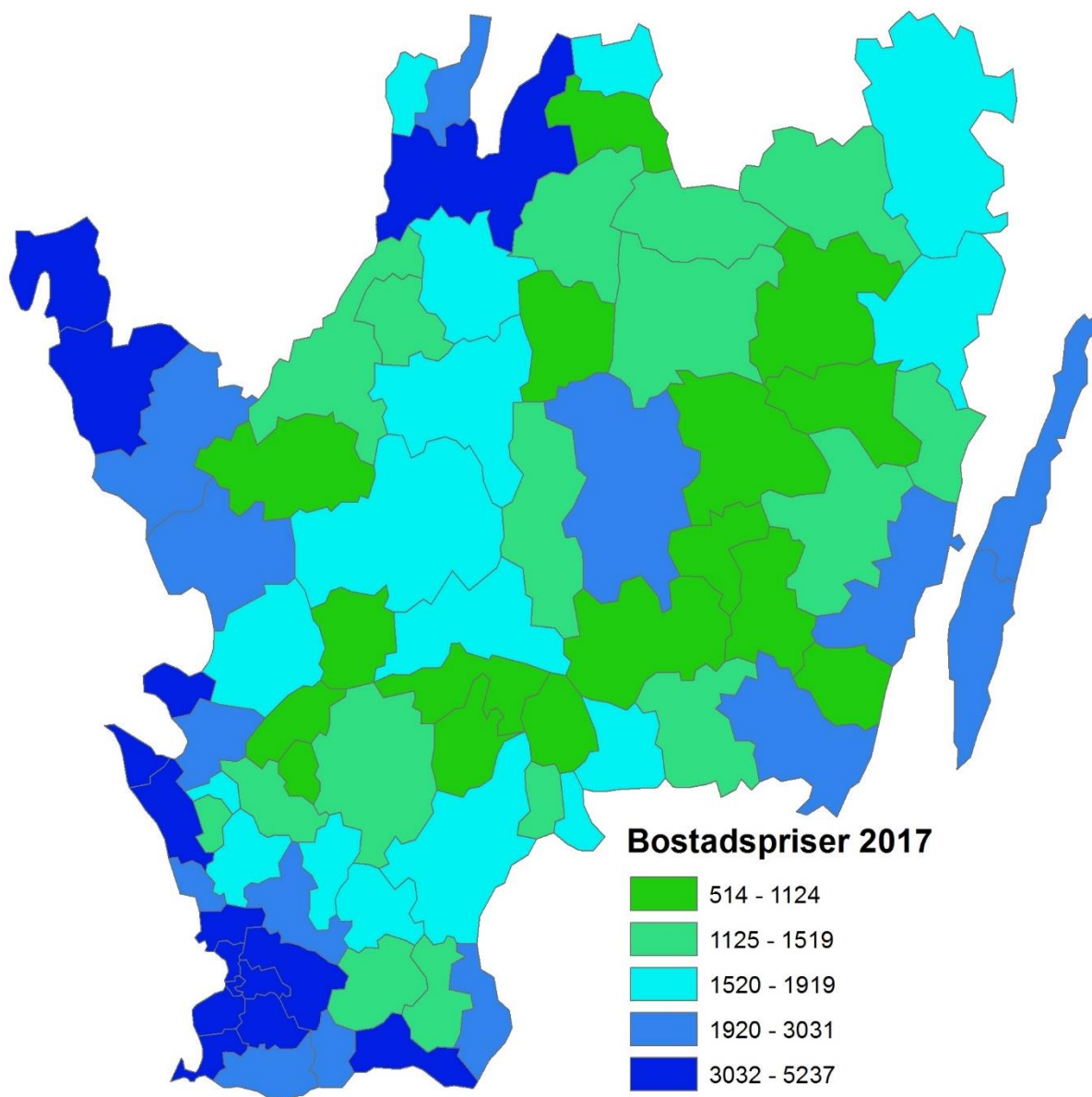

Diagram 5: Bostadsbeståndet i Kronobergs län fördelat efter byggår och kommun (- 2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagrammet ovanför visar hur länets bostadsbestånd fördelas mellan kommunerna. Om man adderar samtliga staplar blir värdet 100 procent, det vill säga länets totala bostadsbestånd. Diagrammet visar att bostadsbyggandet i länet har präglats av olika geografiska trender under de senaste decennierna. Det äldre bostadsbeståndet i länet, som restes innan 1930, är till en tredjedel förlagt till Växjö kommun. Sedan dess har stadens andel av byggnationerna successivt ökat för varje decennium. Mellan 1961–1980, när det skedde en kraftig utökning av länets bostadsbestånd, byggdes 45 procent av husen i Växjö kommun. Men i samband med nittiotalskrisen och en tilltagande urbanisering kom en allt större andel av bostäderna att resas i staden. De andra kommunernas andel av nybyggnationerna minskade vid denna tid relativt kraftigt. Mellan 2001–2017 har 72 procent bostadsbyggnationen i länet tagit plats i Växjö kommun, trots att knappt hälften av länets invånare bor i den. I ett senare kapitel som handlar om flyttningar studerar vi närmare hur denna utveckling kan förklaras. Dock kan vi redan här konstatera att Växjös relativa styrka gentemot de övriga kommunerna i länet har ökat under de senaste årtiondena. Faktorer som har bidragit till detta är urbanisering, en tilltagande koncentrerings av ekonomin och en pågående strukturomvandling.

Kommunerna i länet har olika bostadsstrukturer sett till hur många som bor i flerbostads- respektive småhus. I kommunerna Tingsryd, Uppvidinge samt Lessebo är mer än tre fjärdedelar av bostadsbeståndet småhus. I Alvesta-, Markaryds- samt Älmhults kommun ligger nivån på 70–73 procent. I Ljungby är drygt var tredje bostad en lägenhet i ett flerbostadshus. Störst andel lägenheter

i flerbostadshus finns i Växjö, där andelen uppgår till 49,2 procent. Totalt är 38 procent av lägenheterna i länet inrymda i flerbostadshus.

Karta 9: Genomsnittligt försäljningsvärde av bostäder (2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Som vi tidigare har sett finns det stora variationer i hur mycket som byggs i de olika kommunerna i länet. Även när det gäller priserna på bostäder finns stora skillnader när vi tittar på Kronobergs län och grannlänerna. Exempelvis kan en person som säljer ett hus i Lomma kommun få tillräcklig med köpkraft för att köpa tio hus i Högsby kommun. Den tämligen extrema prisdifferensen är en avspeglning av ekonomiskgeografiska förändringar som har pågått under flera decennier. Geografier som har haft en svag jobbutveckling och ligger långt från en större stad har i regel betydligt lägre bostadspriser än städer och deras omland. Kartan ovan visar att i Sydsverige är bostadspriserna som högst i de större städerna. I befolkningsrika områden, som Skåne och Halland, ser vi även att det finns en spridningseffekt kring de största städerna. I takt med att priserna stiger inne städerna ökar

attraktiviteten i omlandet med anledning av att bostadspriserna där är lägre. En förutsättning för att omlandet ska vara attraktivt är dock att det finns goda kommunikationer till städernas arbetsmarknader.

I sammanhanget är det viktigt att poängtera att "attraktivitet" som begrepp kan vara vanskligt; det är ett kontextberoende begrepp. När vi säger att en kommun är attraktiv för att bostadspriserna är höga gör vi detta för att priserna indikerar en stark efterfrågan på att bo i den aktuella kommunen. Självfallet är inte höga priser i sig attraktivt, däremot indikerar de att något i den aktuella geografin gör människor beredda att betala en högre summa för att få bo där. Om endast pris var den faktor som avgjorde människors boendeval skulle således kommuner med höga bostadspriser inte vara attraktiva. En kommun som har låga bostadspriser är med nödvändighet inte oattraktiv, däremot finns det faktorer som har gjort att människor inte är beredda att flytta dit trots att priserna är tio gånger lägre än i andra kommuner. I regel handlar dessa faktorer om tillgänglighet till arbeten, underhållning samt utbildning.

I kommuner där bostadspriserna är låga, oftast befolkningsglesa sådana, är det ofta svårt att få lån till att bygga hus. I områden där byggnadskostnaderna överstiger marknadsvärdet är det svårt för invånare och entreprenörer att få lån till att bygga bostäder. Bankerna är i regel skeptiska till att låna ut pengar till områden med en svag tillväxt. De bedömer ofta att efterfrågan är för svag för att garantera ett tillräckligt högt marknadsvärde vid en eventuell försäljning. Detta resulterar i att unga människor som vill bygga bostad på landsbygden ofta får det svårt att finansiera byggnationen. Alternativet blir att flytta till ett befintligt hus. Dock är det inte säkert att det utbud som finns motsvarar efterfrågan vad gäller utförande och lokalisering. Ett andra alternativ blir att flytta till en plats där bankerna bedömer att efterfrågan är tillräckligt stark för att låna ut till en nybyggnation. På sikt kan en sådan struktur bidra till att mer glesa områden får det svårt att föryngra demografin och vitalisera platsen.

I Kronobergs län kostar ett hus i genomsnitt 1,85 miljoner kronor, vilket är den trettonde högsta nivån jämfört med övriga län och under riksgenomsnittet som ligger på 2,97 miljoner kronor. Generellt sett har bostadspriserna i Sverige ökat under 2000-talet. I samtliga län har priserna minst dubblats mellan 2000–2017 (i fasta priser). Inom Kronobergs län är prisskillnaderna för ett hus stora. I Uppvidinge kommun uppgår det genomsnittliga försäljningsvärdet till 0,73 miljoner kronor, i Växjö kommun till 2,97 miljoner kronor. Med andra ord kan en person som säljer sitt hus i Växjö köpa drygt fyra hus i Uppvidinge kommun. I kranskommunerna kring Växjö, med undantag för Alvesta kommun, ligger det genomsnittliga försäljningsvärdet på under en miljon kronor. I kommunerna Älmhult-, Ljungby samt Alvesta ligger priset på mellan 1,5–1,7 miljoner kronor. Mellan 2000–2017 har huspriserna ökat mest i Älmhults-, Alvesta samt Växjö kommun. I Älmhult och Växjö har de ökat med drygt 170 procent och i Alvesta med 148 procent. I Ljungby, som är länets näst största kommun, har ökningen inte varit lika hög utan uppgår till 93 procent. I övriga kommuner ligger ökningen på 70–78 procent.

För att sätta prisökningarna i relation till något har vi här valt att studera hur många medianårsinkomster ett hus kostade år 2000 och 2016 i de olika kommunerna i länet. Inkomstnivån är justerad efter respektive kommun. Som förväntat är skillnaderna mellan kommunerna stora. I Uppvidinge kostar ett hus två medianårsinkomster och i Växjö nio. Mellan 2000–2016 har antalet medianårsinkomster som krävs för att köpa ett hus i Växjö ökat med 4,3 stycken. Detta indikerar en het bostadsmarknad där prisstegringarna på hus drivs av en stark efterfrågan. Bostadsvärdets beständighet blir då viktigt i och med att inkomsterna inte ökat i samma takt. För närvarande är räntan mycket låg vilket ökar hushållens disponibla köpkraft. Det är vid en ränteökning och dess följd effekter problem kan uppstå på en överhettad bostadsmarknad. Höjda månadskostnader kan leda till att man behöver minska konsumtionen och sälja bostaden, då till en marknad där utbudet ökar och priserna minskar som en följd av att fler behöver göra samma sak. Detta är förstås ett förenklat resonemang.

Syftet med att lyfta fram resonemanget här är att visa på att bostadsmarknaden står inför stora utmaningar både när det gäller stad- och landsbygd.

	Uppvidinge	Lessebo	Tingsryd	Alvesta	Älmhult	Markaryd	Växjö	Ljungby
Hela kommunen 2018								
Hela kommunen 2021								
För studenter 2018								
För ungdomar 2018								
För äldre 2018								
Nyanlända 2018								

Tabell 1: Bostadsförsörjningssituationen i kommunerna i Kronobergs län (2018). Källa: Länsstyrelsen, Boverket och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Tabellen ovanför visar att samtliga kommuner i länet förutom Markaryd uppger att det råder bostadsbrist i kommunen. Några år tillbaka i tiden var förhållandet det omvända i flera av kommunerna – lägenheter stod tomma och det pågick diskussioner om att påbörja rivningar. I flera kommuner kom man att förverkliga planerna och relativt omfattande rivningsprojekt genomfördes. För kommuner som tidigare har haft ett överskott på bostäder är det nuvarande läget komplicerat. Det är inte självklart att man vågar bygga och utöka beståndet – vad händer om de nya invånarna inte stannar kvar? Till stora delar beror den uppkomna bostadsbristen, särskilt i de mindre kommunerna, på att länet har haft ett högt positivt utrikes flyttnetto de senaste åren. Tidigare erfarenheter visar att denna grupp ofta flyttar vidare från en mindre kommun till en större kommun, så kallad sekundäromflyttning. Risken för de mindre kommunerna är att man utökar sitt boendebestånd för att lösa en temporär efterfrågan för att i slutändan ha ett för stort boendebestånd om de nya invånarna flyttar därifrån. Det är en svår balansgång, särskilt eftersom flera av de mindre kommunerna på sikt är i behov av nya invånare för att få en förbättrad demografisk balans. Utan bostäder är det förstås svårt att öka folkmängden.

Även om bostadsbyggnationen har ökat under senare år är nivåerna långt under de som rådde under byggboomen på sextio- och sjuttioalet. Vår prognos, som baseras på befolkningsprognosen för länet, visar att man behöver bygga i snitt 760 bostäder om året mellan 2018–2032. Detta är en hög nivå om vi jämför med de senaste åren. Under perioden 2013–2017 byggdes i snitt 630 lägenheter om året i länet, varav 893 under 2017. Produktionen i länet har med andra ord ökat under de senaste åren, men för att klara den framtida efterfrågan⁴, krävs en fortsatt hög takt under en längre tid. Alternativen är annars att storleken på hushållen ökar eller att det sker en omflyttning till platser där det finns tillgängliga bostäder. Vi vill poängtera att detta är en beräkning som ska tolkas med försiktighet. För närvarande innehåller befolkningsprognoser osäkerheter som en följd av svårigheterna med att förutse hur stor invandringen till Sverige kommer att vara. Dock pekar vår beräkning i samma riktning som Boverkets. I Boverkets prognos till 2025 menar de att antalet bostäder Sverige behöver öka med 71 000 per år under perioden 2016–2025; under 2016–2017 låg den faktiska byggnivån på 45 000 bostäder om året.

Den stora utmaningen är att det främst är ungdomar, nyanlända och låginkomsttagare som har svårt att hitta en bostad, vilket beror på att dessa grupper generellt sett har en relativt låg köpkraft – även om undantag förstås finns. Samtliga kommuner i länet uppger att det idag råder brist på bostäder till ungdomar. De främsta anledningarna till detta är, enligt kommunerna, att det finns för få små lediga hyreslägenheter och en generell brist på lägenheter. Några av kommunerna uppger att ett ytterligare problem är att de lägenheter som finns tillgängliga är för dyra. I regel har yngre personer och personer

⁴ Beräkningen om den framtida bostadsproduktionen bygger på att bostadsbeståndet idag är utnyttjat till max och att antalet personer i ett hushåll fortsatt kommer att vara 2,21.

med svag koppling till arbetsmarknaden svårare att få ihop till det sparkapital som krävs för att kunna investera i ett hus eller en bostadsrätt. Kvar blir hyresmarknaden som alternativ, där kötiderna på flera platser är långa. På sikt kan detta påverka människors möjligheter till att flytta till en ort för att arbeta eller studera, vilket i förlängningen kan påverka människors möjligheter till att få ett arbete.

De senaste åren har vi fått bättre statistik tillgång när det gäller hur de olika hushållen i Sverige ser ut. Utvecklingen av statistiken skedde i samband med att ett lägenhetsregister skapades. Därför kan vi nu få exakt information om hur många hushåll som finns i länet och hur stora de är. Hushåll är intressant att studera tillsammans med bostadsmarknaden för att få en bild av hur vi väljer att bo och vilken typ av boenden vi efterfrågar. Hushållsstrukturen ser dessutom väldigt olika ut beroende på vilka platser vi studerar. Om exempelvis flera hushåll i ett område har en hög medelålder kan vi förvänta oss att en flyttkedja snart kommer att sättas igång.

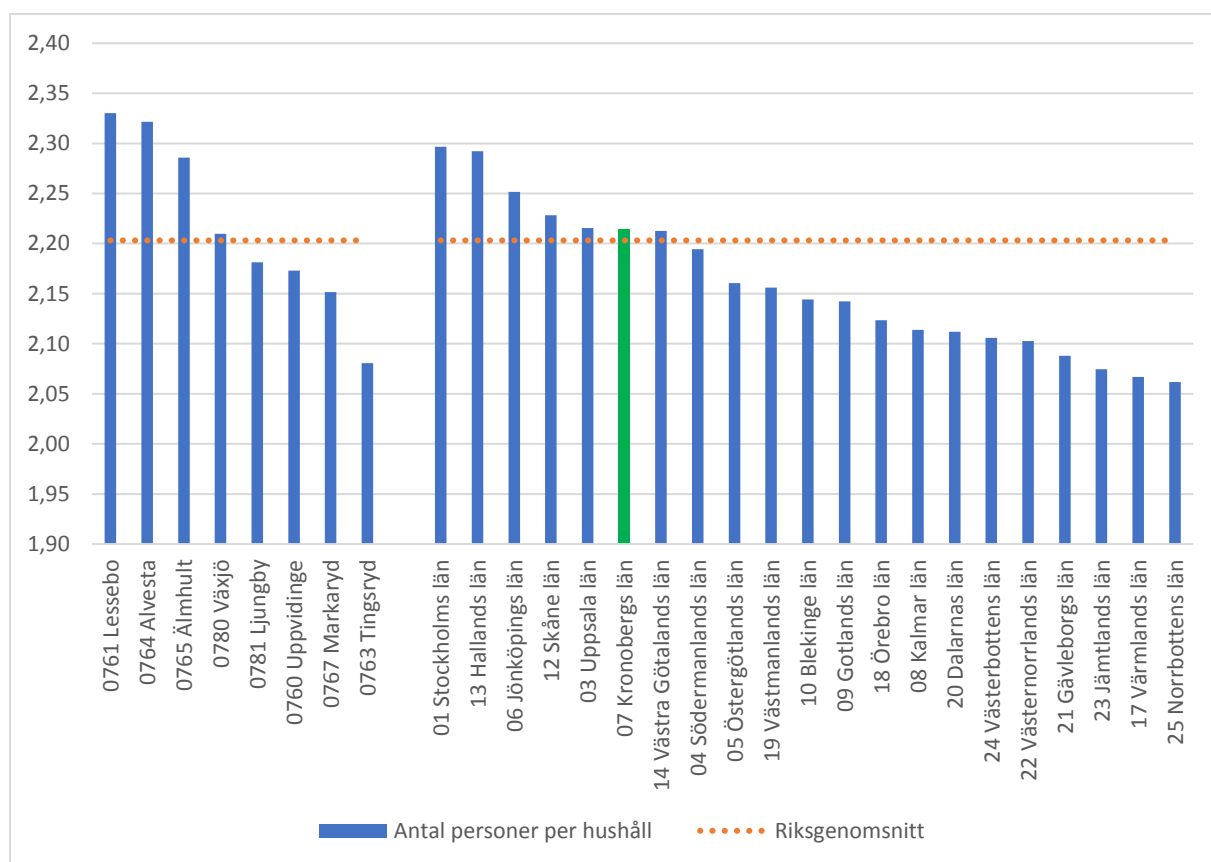

Diagram 6: Antal personer per hushåll (2017). Källa: SCB och bearbetningar av Region Kronoberg

Det finns totalt 91 215 hushåll i Kronobergs län. I genomsnitt består ett hushåll i länet av 2,21 personer, vilket är en relativt hög nivå jämfört med övriga län och strax över riksgenomsnittet. Anledningen till att hushållen i Kronobergs län är större är att det finns relativt sett få ensamhushåll i länet. Totalt är 38 procent av hushållen i länet ensamhushåll, vilket är den tredje lägsta nivån i riket – andelen är endast lägre i Jönköpings- och Hallands län. I övrigt är hushållen som störst i storstadsregionerna. En annan bidragande faktor till att hushållstorleken i Kronobergs län är relativt stor är att andelen personer som bor i en familj med två barn eller fler, mellan 0–24 år, är bland den högsta i Sverige. Denna nivå är även hög i Jönköpings- och Hallands län. Vidare är andelen av befolkningen som är gifta eller lever i registrerat partnerskap som högst i Jönköpings-, Kronobergs- samt Hallands län. I storstadslänen är det vanligare med hushåll där ungdomar som är 25+ år bor kvar hos sina föräldrar vilket bidrar till att öka genomsnittsstorleken på hushållen i dessa regioner.

Inom länet är det genomsnittliga hushållet som störst i kommunerna Lessebo, Alvesta samt Älmhult. I dessa kommuner bor en tredjedel av invånarna i ett hushåll med tre eller fler personer. I Tingsryds kommun, som har den lägsta andelen invånare som bor i ett hushåll med tre personer eller fler, uppgår denna andel till 25 procent. I Tingsryds- och Markaryds kommun är genomsnittsstorleken för ett hushåll låg för att andelen ensamhushåll är högre än i övriga kommuner, totalt bor ungefär 40 procent av invånarna i de båda kommunerna i ett ensamhushåll. Nivån är nästan densamma i Växjö kommun. Anledningen till att det genomsnittliga hushållet i Växjö trots det är större och något över riksgenomsnittet beror på att 30 procent av invånarna bor i ett hushåll med tre personer eller fler.

Arbetsmarknadsregioner och pendlingsmönster

Det har inte alltid varit en självklarhet att man ska överväga att pendla någon längre sträcka mellan sitt hem och arbete. Om vi går tillbaka endast några decennier var pendling något som indikerade att en plats antingen hade svårigheter med att klara den egna arbetskraftsförsörjningen eller inte kunde frambringa tillräckligt med jobb för sina invånare. Man skulle bo och arbeta på samma plats, eller åtminstone inom samma kommun. Detta var en bärande tanke när den senaste kommunreformen implementerades. De gränser som då drogs upp skulle till stora delar vara funktionella; invånarna skulle kunna bo och arbeta inom dem. Några decennier senare är det uppenbart att både synen på pendling och rörligheten på arbetsmarknaden förändrats förhållandevis drastiskt. En konsekvens av förändringen är att arbetsmarknaden inte längre kan studeras utifrån de administrativa gränserna, utan istället behöver vi se till hur den faktiska rörligheten ser ut och vilken geografi som växer fram ur den.

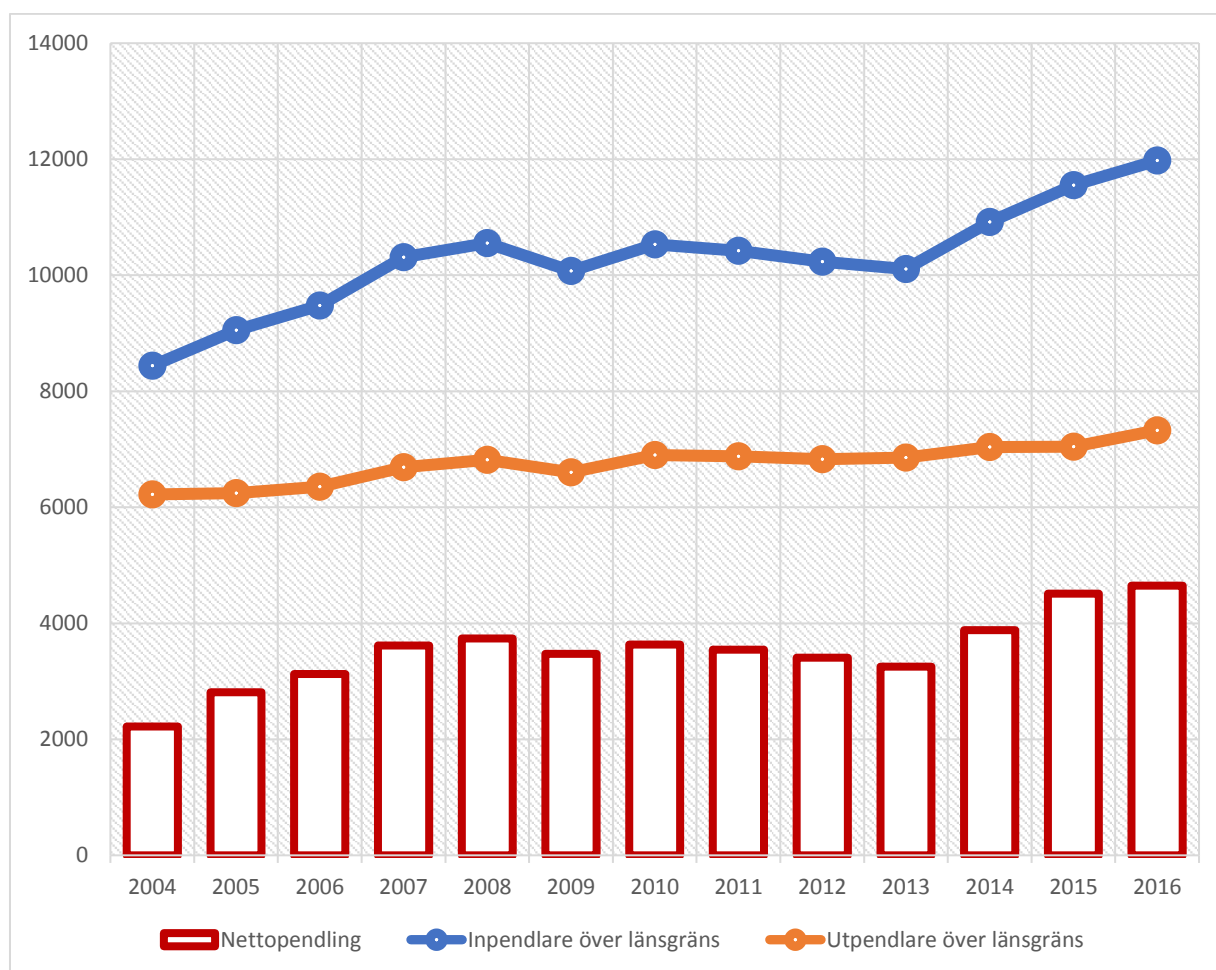
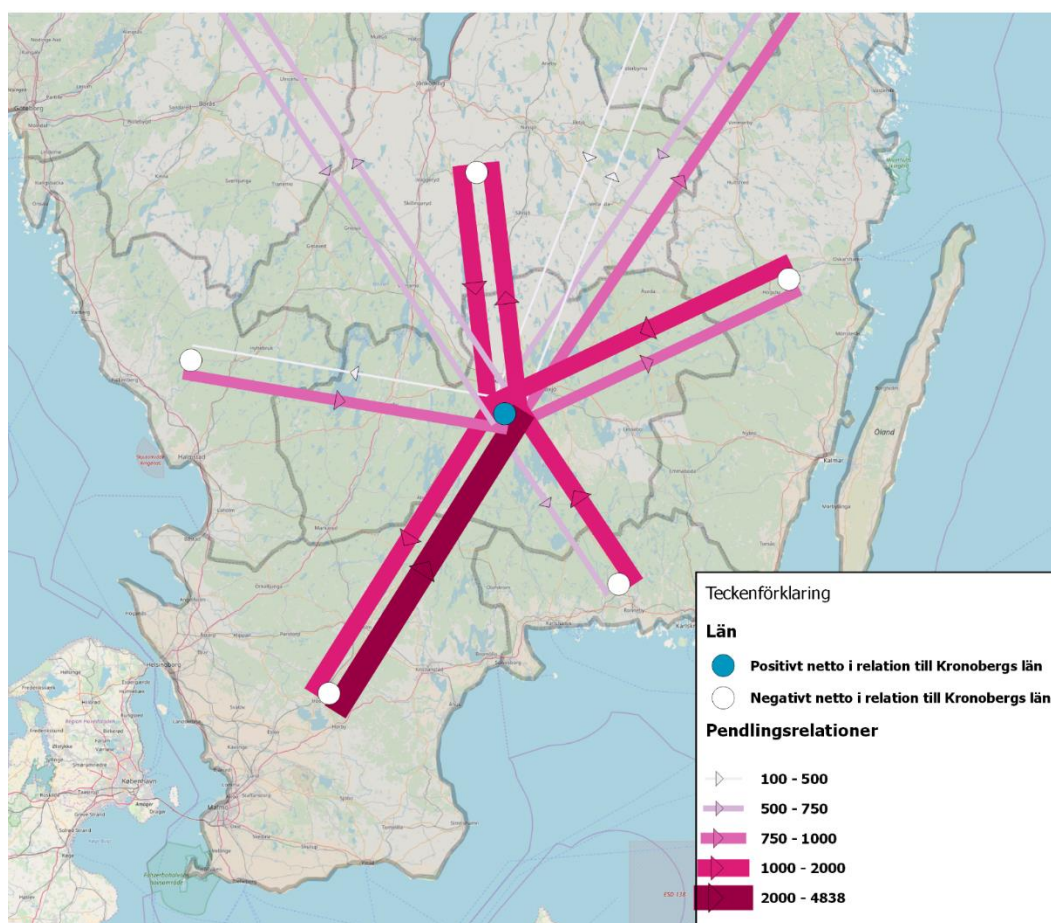
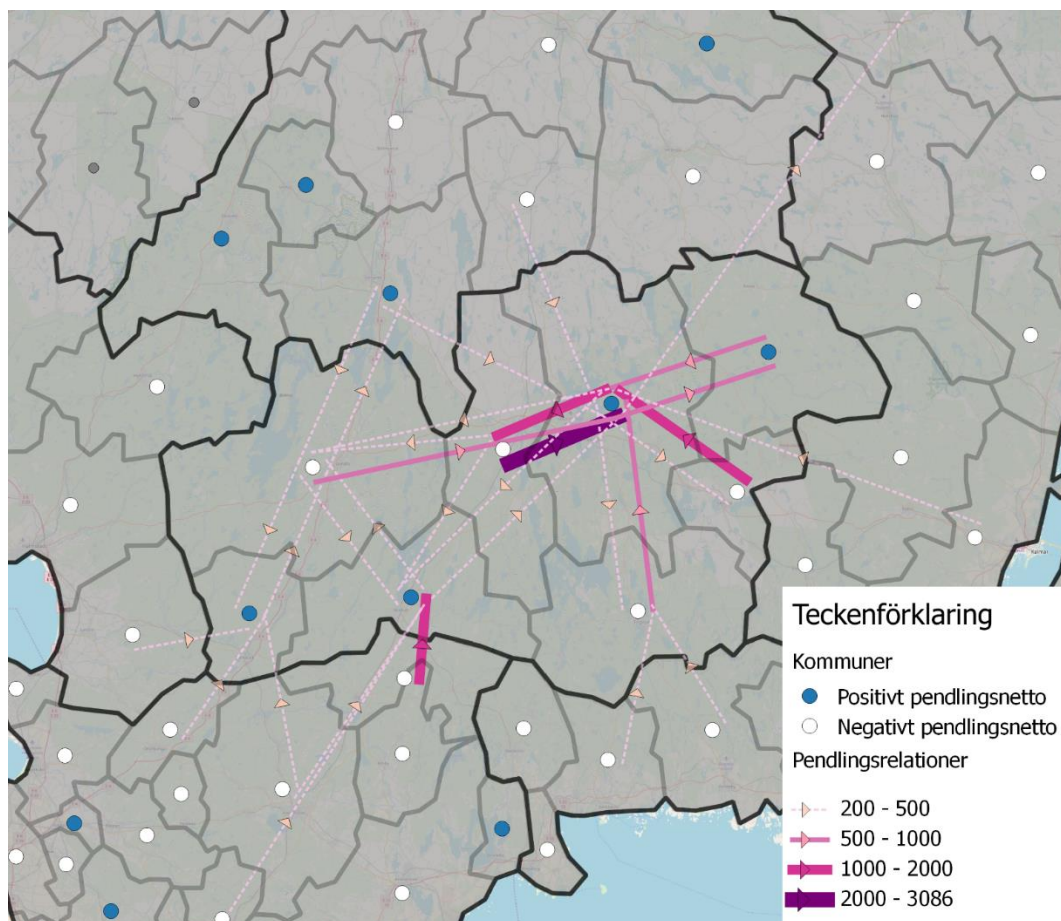

Diagram 7: In- och utpendling från Kronobergs län (2004–2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

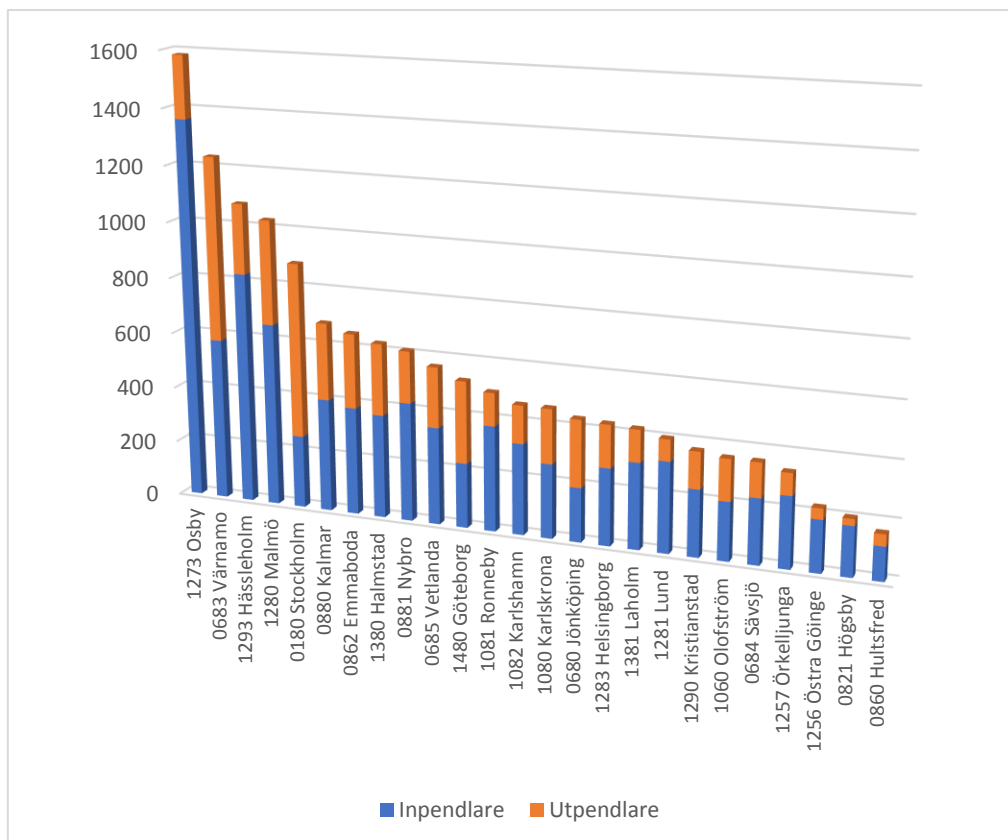
Kronobergs län har ett positivt pendlingsnetto, vilket innebär att det är fler som pendlar in till länet för att arbeta än vad som pendlar ut från länet för att arbeta i andra län. Över tid har både in- och utpendlingen till och från länet ökat. Inpendlingen har dock ökat mer än utpendlingen vilket har resulterat i att länets pendlingsnetto mer än fördubblats sedan 2004. Efter Stockholms län har Kronobergs län, jämfört med övriga län, det högsta pendlingsnettot i relation till befolkningen. Detta innebär att länet är ytterst beroende av arbetskraftsinpendling för att klara kompetensförsörjningen. Om vi endast hade haft tillgång till befolkningen som bor i länet, och som är i arbetsför ålder, skulle fem procent av arbetstillfällena i länet vara obemannade. En positiv tolkning av detta förhållande är att länet har en stark och attraktiv arbetsmarknad. Den negativa tolkningen är att trots att vi har grundläggande förutsättningar, i form av försörjningstillfällen, väljer en relativt stor andel att hellre pendla till länet än att flytta till det.

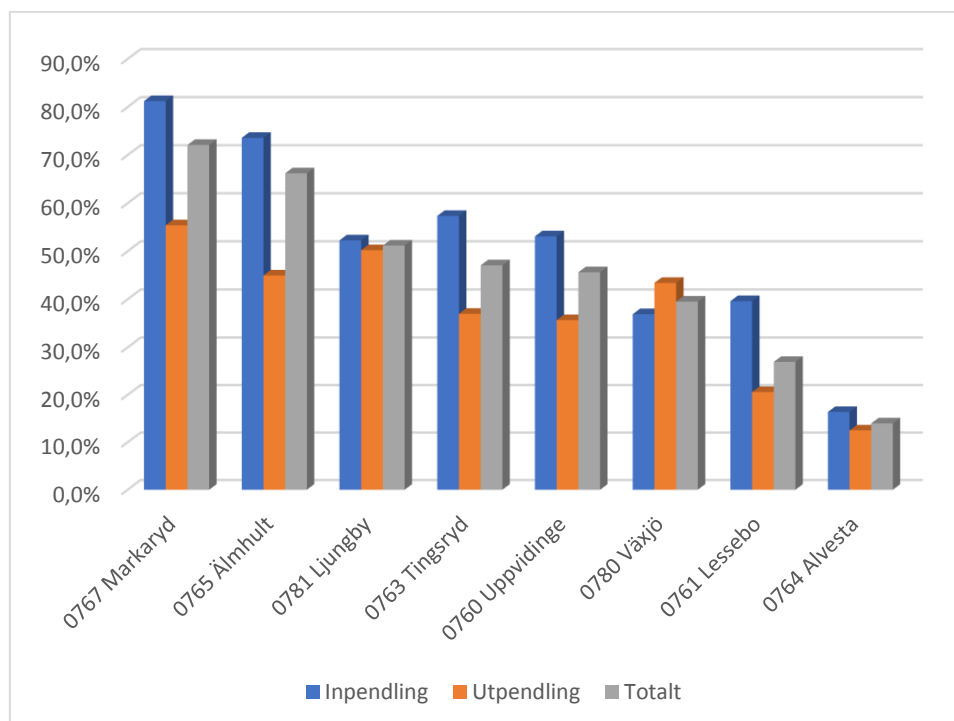
Karta 10: In- och utpendling till och från Kronobergs län, regional nivå (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar

Karta 11: In- och utpendingar till och från kommunerna i Kronobergs län (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Karta 12: De största utomregionala pendlingsrelationerna, kommunal nivå (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Karta 13: Andel av pendlingsrörelserna som sker i relation till en kommun utanför länet (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

De största pendlingsrörelserna i länet sker i relation till Skåne. Totalt står in- och utpendlingen till och från Skåne län för drygt en tredjedel av de länsöverskridande pendlingsrörelserna. Mellan 2004–2016 har antalet pendlingar mellan länen ökat med mer än 50 procent – 85 procent av ökningen beror på en ökad utpendling från Skåne- till Kronobergs län. Tre fjärdedelar av inpendlingen från Skåne län går till Älmhults- och Markaryds kommun. Inpendlingen från Skåne län är som störst från kommunerna Osby, Malmö samt Hässleholm; samtliga av dessa kommuner ligger utmed den södra stambanan som binder samman länet med Skåne.

Länet har även starka pendlingsrelationer med, i rangordning, Jönköpings-, Kalmar-, Blekinge-, Stockholms-, Hallands- samt Västra Götalands län. Totalt står dessa län för 60 procent av de totala pendlingsrörelserna till- och från Kronobergs län. Relationen till Jönköpings län är balanserad i den meningen att antalet in- och utpendlare är nästan lika många. När det gäller länen Kalmar, Blekinge samt Halland är inpendlingen betydligt större än utpendlingen. Motsatt förhållande gäller när vi ser till storstadslänen Stockholm och Västra Götaland. Detta är de enda län som Kronobergs län har ett negativt pendlingsnetto till.

Kommunerna i länet är, sett till arbetspendling, i varierande grad beroende av kommuner utanför länets gränser. I länets västra delar är det relativa beroendet av kommuner utanför länsgränserna större än i de östra delarna. I Markaryds- och Älmhults kommun sker mer än två tredjedelar av samtliga in- och utpendlingar i relation till en kommun utanför Kronobergs län. Framförallt är det andelen inpendlare till kommunerna som kommer från ett annat län. I Markaryds kommun kommer åtta av tio inpendlare från en kommun utanför länsgränsen och i Älmhults kommun ligger nivån på 72 procent. I Ljungby kommun sker något mer än hälften av alla in- och utpendlingar till och från kommunen i relation till en kommun utanför länet. I detta fall är andelen utomregionala in- och utpendlingar lika stora. De starkaste pendlingsrelationerna i de västra delarna av länet är till Osby, Värnamo, Hässleholm, Malmö samt Halmstad. Älmhults kommun har en tydlig dragning mot Skåne län och i synnerhet till Osby kommun. Markaryds kommun har starka pendlingsrelationer både till kommuner i Skåne- och Hallands län. Ljungby kommun drar mer mot de södra delarna av Jönköpings län och i synnerhet mot Värnamo.

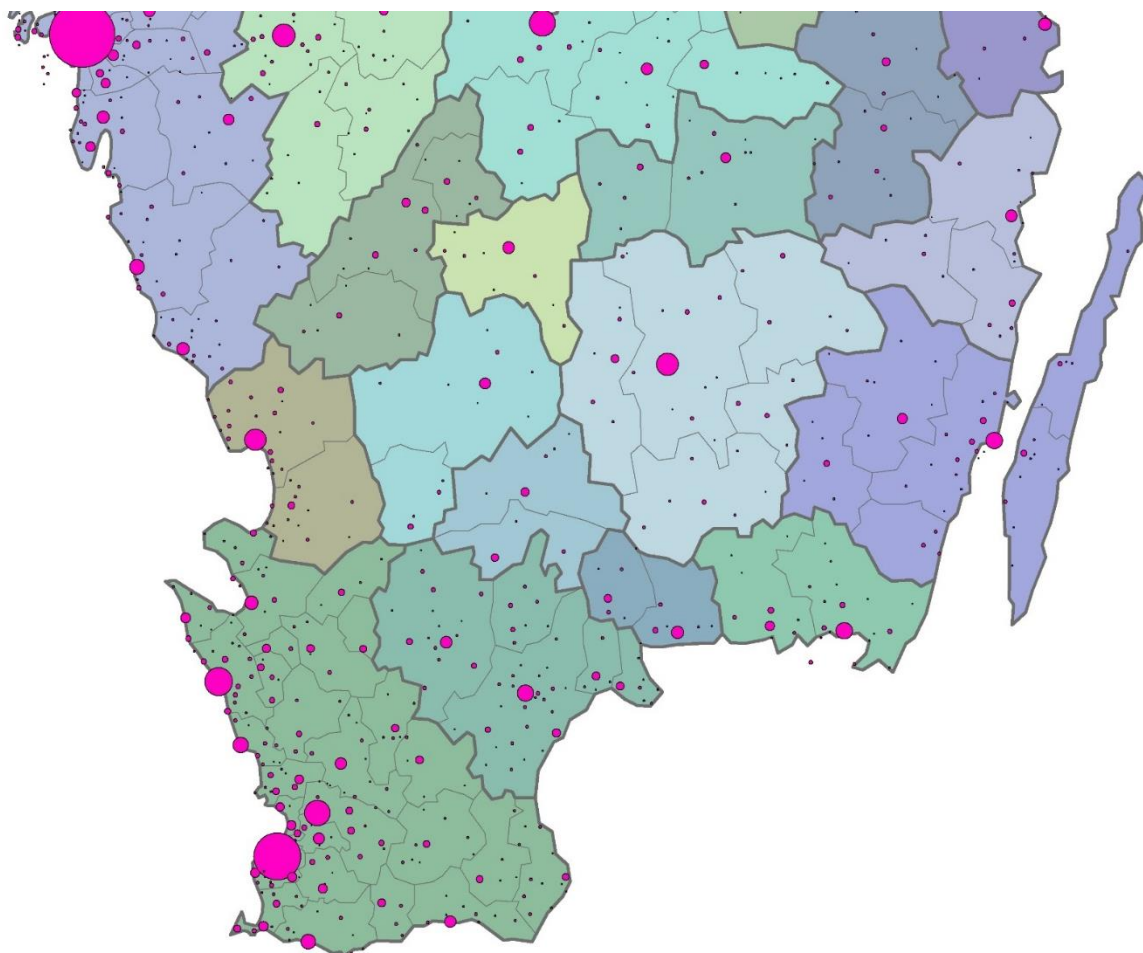
I de östra delarna av länet är pendlingsrörelserna mer koncentrerade till kommuner inom Kronobergs län. Särskilt Lessebo- och Alvesta kommun har en tydlig koncentration till det egna länet och framförallt till Växjö kommun. Uppvidinge-, Tingsryds- samt Växjö kommun har starkare relationer, mätt i totala antalet pendlingsrörelser, till kommuner utanför länet. Ser man endast till utpendlingar har dock samtliga kommuner i de östra delarna av länet fler personer som pendlar till en kommun inom länet än till en kommun utanför.

De starkaste utomregionala relationerna i länets östra delar är i relation till kommunerna Kalmar, Emmaboda, Nybro, Vetlanda, Ronneby, Karlshamn samt Karlskrona. Pendlingsrelationen mellan Stockholm-Växjö är även en av de större relationerna i de östra delarna av Kronobergs län, även om denna sträcka inte ligger i det östra närområdet.

Av kommunerna i de östra delarna av länet finns lite olika dragningar sett till vilka utomregionala kommuner som pendlingsströmmarna primärt går till. I Uppvidinge kommun sker en stor del av de utomregionala pendlingsrörelserna till kommunerna Vetlanda, Högsby samt Nybro. Lessebo kommun har ett mer begränsat utomregionalt pendlingsutbyte och det enda större utbytet sker i relation till Emmaboda kommun. Tingsryds kommun har en tydlig dragning mot kommuner i Blekinge län, särskilt i relation till kommunerna Ronneby, Karlskrona samt Olofström. Alvesta har, liksom Lessebo kommun, begränsade utomregionala pendlingsrelationer, den starkaste är i relation till Värnamo kommun. Växjö

kommun har ett flertal utomregionala pendlingsrelationer som i sammanhanget kan betraktas som starka. Exempelvis gäller detta för kommunerna Värnamo, Sävsjö, Kalmar, Malmö samt Stockholm.

Att notera är att arbetskraftspendlingen mellan de större kommunerna i sydöstra Sverige är relativt begränsad. De totala pendlingsrörelserna, det vill säga både in- och utpendling, mellan Växjö och Kalmar uppgår till 472 personer och mellan Växjö och Karlskrona till 264 personer. För att sätta dessa volymer i perspektiv uppgår de totala pendlingsrörelserna mellan Alvesta och Växjö till nästan 4 900 personer och mellan Växjö och Ljungby till 830 personer. En anledning till den relativt svaga kopplingen mellan de tre regionstäderna beror förstås på att restiderna överstiger den kritiska gränsen på en timme. En annan förklaring till de relativt små flödena är att studenter inte räknas in i arbetspendlingen, vi har heller inte möjlighet att kontrollera för hur många studenter som pendlar mellan Växjö och Kalmar. Dock visar statistiken för arbetspendlingen att städerna inte är särskilt integrerade om vi ser till personer som är i arbetslivet.

Karta 14: Arbetsmarknadsregioner i södra Sverige och tätorternas storlek (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

	Inpendling	Utpendling	Nettopendling	Andel av befolkningen som pendlar
0761 Lessebo	861	1721	-860	47,8%
0764 Alvesta	2539	4124	-1585	44,2%
0763 Tingsryd	1596	1629	-33	28,6%
0760 Uppvidinge	1477	1111	366	24,6%

0767 Markaryd	1897	1039	858	23,4%
0765 Älmhult	4126	1438	2688	17,7%
0781 Ljungby	2077	2276	-199	16,2%
0780 Växjö	10461	7046	3415	16,1%

Tabell 2: Pendlingsstatistik för kommunerna i Kronobergs län (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Den inomregionala pendlingen har ett radiellt mönster och sker i hög utsträckning i relation till Växjö kommun. Detta är en konsekvens av den monocentriska struktur som präglar länet. Samtliga av de tio starkaste inomregionala pendlingsrelationerna i länet sker i relation till Växjö kommun. Den inomregionala pendlingen mellan övriga kommuner är mer begränsad. Större pendlingsrelationer i länet, exklusive Växjö, är mellan Ljungby-Markaryd, Älmhult-Ljungby samt Alvesta-Ljungby. Alla kommuner i länet förutom Markaryd har Växjö som den största utpendlingskommunen. Detta innebär att Växjö fyller en viktig funktion för övriga kommuner i länet när det gäller arbetstillfällen. Omvänt är Växjö beroende av bostadsmarknaden i- och arbetskraften från de övriga kommunerna i länet. Totalt sker 80 procent av den inomregionala pendlingen, om man räknar både in- och utpendlingen, i relation till Växjö kommun. Drygt 15 procent av de som arbetar i Växjö kommun bor i en annan kommun i länet, totalt 6 600 personer.

En arbetsmarknadsregion är ett geografiskt område som invånarna både kan bo och arbeta inom. Arbetsmarknadsregionerna följer inte de administrativa gränserna men kommunerna är de minsta byggstenarna. När utpendlingen i en kommun överstiger 20 procent av den sysselsatta nattbefolkningen eller när andelen utpendlare till en enskild kommun uppgår till mer än 7,5 procent upphör kommunen att vara en självständig arbetsmarknadsregion och kopplas istället samman med den kommun som den största delen av utpendlingen går till. Centrum för en arbetsmarknadsregion blir den kommun som inte har en pendling som överstiger dessa nivåer.

Alvesta- och Lessebo kommun är två utpräglade utpendlingskommuner som är starkt integrerade med Växjös arbetsmarknad. I Lessebo kommun arbetar 42 procent av de sysselsatta invånarna i Växjö kommun och i Alvesta kommun ligger nivån på 40 procent. Med andra ord är Växjös arbetsmarknad nästan lika viktig som de båda kommunernas egna arbetsmarknader. Därför tillhör de även, rent statistiskt, Växjö arbetsmarknadsregion. Förutom kommunerna Alvesta och Lessebo ingår även Tingsryds- och Uppvidinge kommun i Växjö arbetsmarknadsregion. De är dock inte lika utpräglade pendlingskommuner som Alvesta- och Lessebo, delvis beroende på att avstånden till Växjö är något längre. De har dessutom ett betydligt högre pendlingsnetto än Lessebo och Alvesta. Trots detta är de inte självständiga arbetsmarknadsregioner utan en del av Växjö arbetsmarknadsregion. Mer än hälften av utpendlarna från Tingsryds- och Uppvidinge kommun pendlar till Växjö. Uppvidinge- och Tingsryds kommun har en högre självförsörjningsgrad än Alvesta- och Lessebo. Med självförsörjningsgrad menar vi hur många arbeten det går på antalet invånare i arbetsför ålder. I Uppvidinge finns det 0,88 jobb per invånare, i Tingsryd 0,78, i Alvesta 0,66 och i Lessebo endast 0,55.

Att en kommun har en relativt hög utpendling och samtidigt en relativt hög inpendling indikerar att kommunen har en näringslivsstruktur som inte alltid motsvarar de kompetenser som finns hos medborgarna. Detta kan generera pendlingskedjor, där kommuninvånare pendlar till en annan kommun för att arbeta samtidigt som det pendlar in invånare från andra kommuner för att tillsätta de arbeten som finns i kommunen.

Älmhults arbetsmarknadsregion består endast av två kommuner; Älmhult och Osby. Det är relativt ovanligt att en arbetsmarknadsregion innehåller kommuner från två olika län. I Osby kommun pendlar 46 procent av den sysselsatta befolkningen till en annan kommun för att arbeta, varav 40 procent av utpendlarna jobbar i Älmhults kommun. Älmhult har den högsta självförsörjningskvoten i länet och

bland de högsta i Sverige. Om alla personer i arbetsför ålder i kommunen hade stått till arbetsmarknadens förfogande hade de inte räckt till för att tillsätta alla tjänster i kommunen. Totalt finns det 1,1 jobb per invånare i arbetsför ålder i kommunen.

Ljungby arbetsmarknadsregion består av Ljungby- och Markaryds kommun. Drygt 23 procent av invånarna i Markaryds kommun pendlar till en annan kommun för att arbeta och 27 procent av utpendlarna arbetar i Ljungby kommun. Sambandet mellan Markaryds- och Ljungby kommun är relativt svagt jämfört med hur starka relationerna är mellan kommunerna i de andra arbetsmarknadsregionerna i länet. I faktiska tal är utpendlingen från Ljungby till Älmhult större än pendlingen mellan Ljungby och Markaryd. Trots att Ljungby kommun är en egen arbetsmarknadsregion har kommunen ett, om än marginellt, negativt pendlingsnetto. Det negativa nettot uppstår främst i relation till Växjö- och Värnamo kommun. Med 0,92 arbeten per invånare i arbetsför ålder har Markaryds kommun, likt Älmhult, en hög självförsörjningsgrad. I Ljungby kommun uppgår självförsörjningsgraden till 0,81.

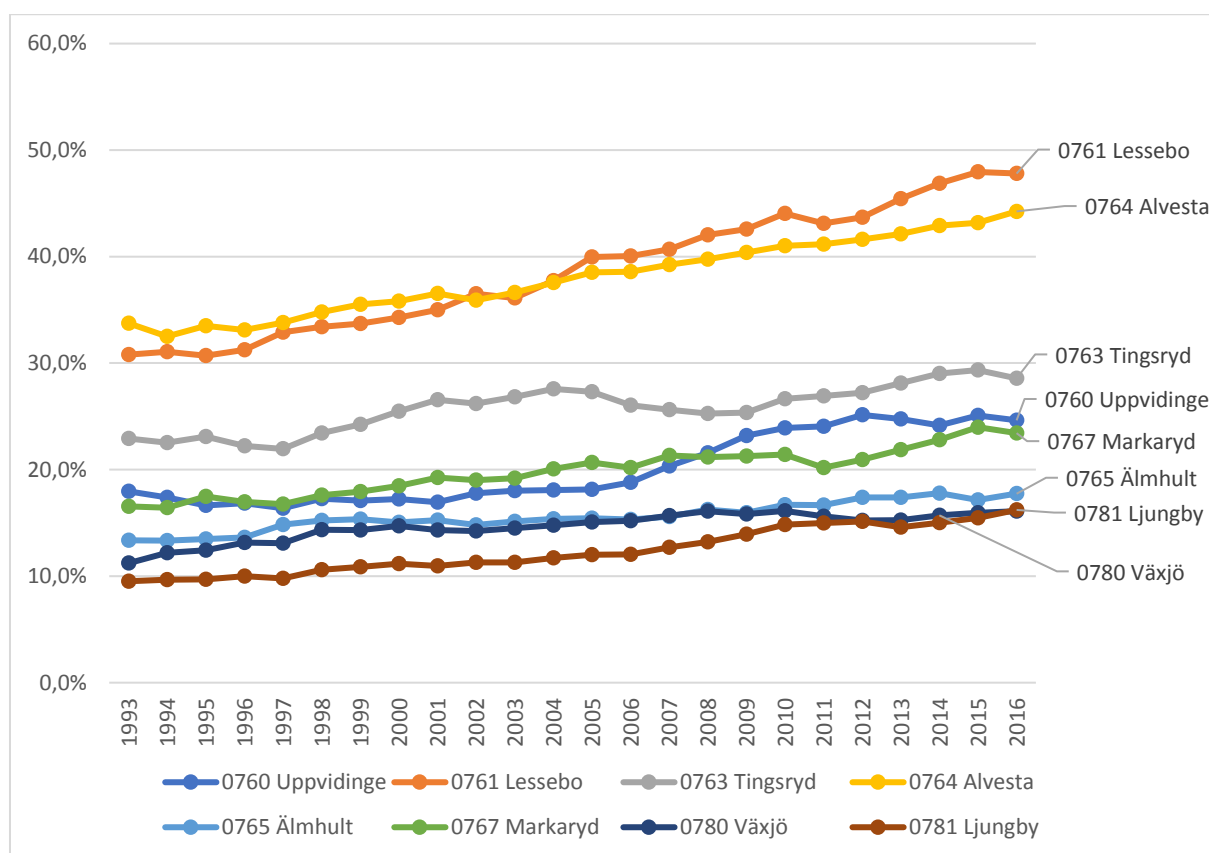

Diagram 8: Andel av den sysselsatta nattbefolkningen som pendlar över kommungräns för att arbeta (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Över tid har pendlingen i Kronobergs län ökat. Under första hälften av nittioalet pendlade 16 procent av den sysselsatta befolkningen i Kronobergs län över en kommungräns för att arbeta och nu är andelen 22 procent. I faktiska tal har antalet pendlare i länet ökat med nästan 8 000 personer mellan 1993–2016. Ökningen kan förklaras med förbättrad infrastruktur och en förändrad arbetsmarknad. Strukturuomvandlingen har inneburit att allt fler arbetar inom tjänstesektorn, som primärt är belägen i befolkningstäta geografier, samtidigt som industrisektorn haft en negativ jobbutveckling. Växjö kommun har haft en god jobbtillväxt samtidigt som grannkommunerna har haft en svagare tillväxt. En annan bidragande faktor till den ökande pendlingen i länet är att de relativt sett höga bostadspriserna i Växjö genererat en inflyttning till grannkommunerna där bostadspriserna är lägre.

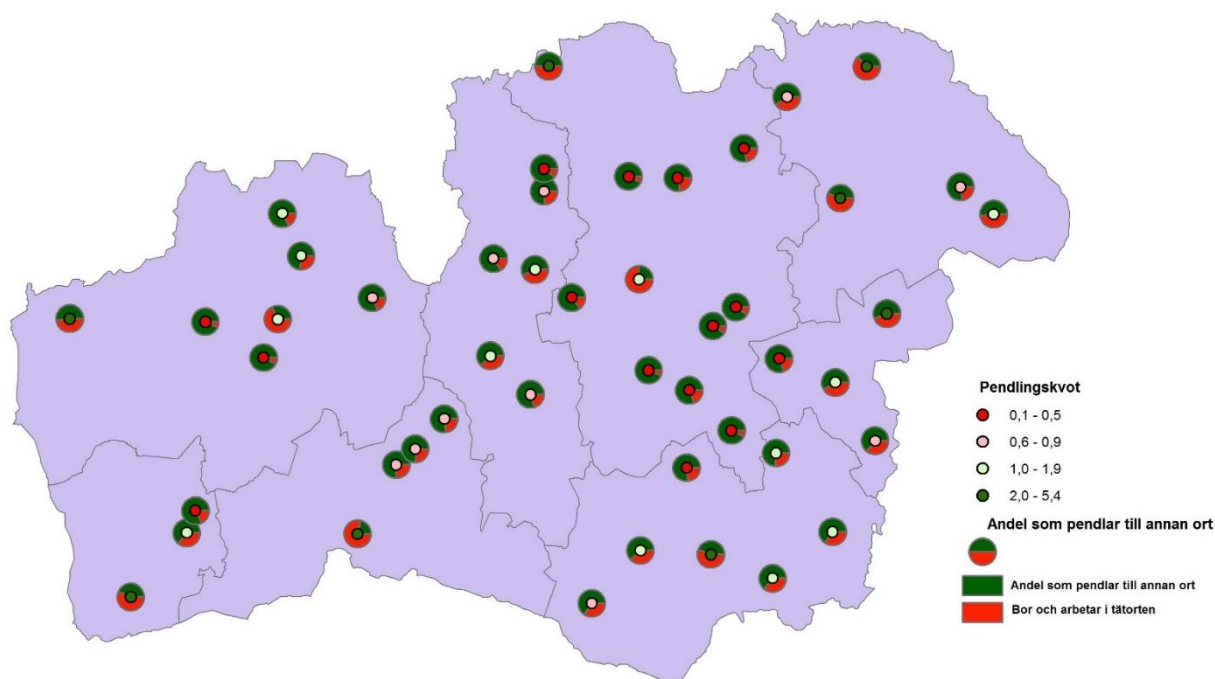
Den starka ökningen av antalet utpendlare i Lessebo- och Alvesta kommun är typisk för mindre kommuner som ligger nära en större stad. De kan dra nytta av tillväxten i Växjö samtidigt som bostadspriserna är lägre och boendemiljöerna annorlunda vilket är en konkurrensfaktor gentemot den större staden. Fördelen med att ingå i en arbetsmarknadsregion som innehåller en större stad är helt enkelt att man som grannkommun kan dra nytta av tillväxten i staden och dess stora utbud.

I Lessebo kommun har strukturomvandlingen inneburit att antalet jobb minskat kraftigt de senaste decennierna. Men tack vare närheten till en växande arbetsmarknad, i detta fall Växjö, har man kunnat ställa om till att bli en pendlingskommun och därmed behålla skatteintäkter och fokusera på att utveckla attraktiva boendemiljöer. Alternativet hade annars varit att invånare hade fått flytta som en följd av försämrade försörjningsmöjligheter. Tillgängligheten till en större arbetsmarknad, som är mer robust som en följd av en större branschbredd, är en konkurrensfördel – särskilt eftersom branscher som främst är belägna i städer står för stora delar av tillväxten i landet som helhet – som ger förutsättningar att växa.

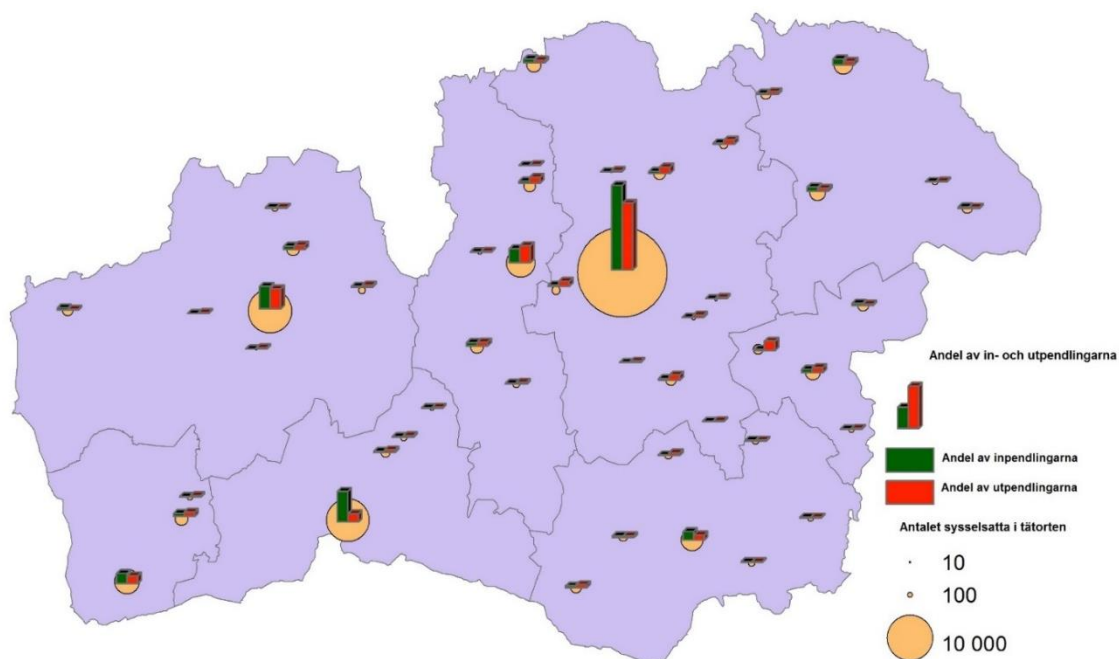
En kommun eller ort som har längre avstånd till en större arbetsmarknad är betydligt mer sårbar för branschspecifika nedgångar. Kan inte invånarna finna nytt arbete inom rimligt pendlingsavstånd finns en stor risk att folkmängden på sikt minskar. Ett sådant exempel är Fridafors, beläget i de södra delarna av Tingsryds kommun, som tidigare hade flertalet arbetstillfällen inom bruket som lade ner. Sedan dess har invånarantalet successivt minskat och 2015 upphörde orten att vara en tätort som en följd av att invånarantalet var mindre än 200 invånare.

Ovan innebär att ur ett regionalt perspektiv är det viktigaste att balansen mellan arbete och bostadsmöjligheter finns inom en funktionell arbetsmarknadsregion och inte inom en kommun. Kommunerna är administrativa enheter, en arbetsmarknadsregion en återspeglings av hur människor faktiskt bor och arbetar. För invånaren är det väsentliga att denne kan hitta ett arbete som går att ta sig till och från inom rimlig tid från sin bostad. Med starka arbetsmarknadsregioner ökar möjligheterna för att invånarna att bo kvar inom regionen och omställningsförmågan förstärks.

Därför är det önskvärt att arbetsmarknadsregionerna blir så stora som möjligt. Ju större arbetsmarknadsregioner, desto fler blir valmöjligheterna både för arbetstagare och arbetsgivare. Dock innebär inte detta att pendling och regionförstoring kommer att vara verktyget för alla delar av landet som befinner sig under någon slags omställning. Alla områden i landet har inte, bland annat med anledning av för stora fysiska avstånd, förutsättningarna att bli en del av en större arbetsmarknad. För dessa områden återstår alternativet att hitta vägar till att skapa en lokal arbetsmarknad som klarar den globala konkurrensen. Om detta inte lyckas väntar i regel en negativ befolkningsutveckling.

Karta 15: Andel av den sysselsatta nattbefolkningen i tätorterna som pendlar till en annan tätort för att arbeta (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Karta 16: Andel av in- och utpendlingarna i länet som går till/från respektive tätort (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Det är inte endast större städer som har en stor betydelse för sitt omland. Skillnaden mellan en stor och liten stad är dock att den större stadens influensområde som regel är betydligt större. I kartorna här ovan ser vi att orter som ligger i närheten av centralorterna oftast har en hög utpendling, upp mot 80 procent. Det finns alltså mindre arbetsmarknadsregioner inom kommunerna där centralorterna spelar en betydande roll. I den ena kartan här ovanför ser vi hur stor andel av den totala in- och utpendlingen till och från orterna i Kronobergs län, inklusive pendlingar i relation till orter utanför länet, som de olika orterna i länet står för. Det som är framträdande, och föga oväntat, är att

pendlingsrörelserna i mycket hög utsträckning är koncentrerade till de större arbetsmarknaderna i länet och att dessa centralorter har ett positivt pendlingsnetto.

Självfallet finns det även mindre orter i länet som har ett positivt pendlingsnetto, exempelvis i Tingsryds- och Uppvidinge kommun. Detta är små orter som relativt sett har en stark lokal arbetsmarknad, ofta som en följd av något eller några större företag finns belägna där. Ett sådant exempel är Alstermo där antalet tillgängliga arbeten är fler än den arbetsföra befolkningen i orten. Det är viktigt att poängtera att även mindre orter fyller en viktig funktion för den regionala geografin – utan mindre orter i mer perifera lägen som har en stark, om än liten, arbetsmarknad skulle dessa delarna av länet med hög sannolikhet bli svårare att bo i. Detta gäller särskilt i de områden där tillgängligheten till större orter och städer är låg, exempelvis i länets östligaste- och västligaste delar.

	Ofrivillig pendlare	Frivillig pendlare
Jobbmotiv	Har tvingats till att börja pendla för att arbetet i hemorten försvunnit.	Har valt att börja pendla för att få ett bättre jobb än vad som finns på hemorten.
Boendemotiv	Arbetar i en ort där denne egentligen vill bo men inte har råd att flytta till.	Väljer att pendla för att få bo i en boendemiljö där denne (av olika anledningar) trivs men där det aktuella arbetet inte finns.

Modell 1: Modell över olika pendlartyper. Källa: SKL

Det finns negativa aspekter med regionförstoring. Att vi ägnar mycket tid åt att transportera oss mellan hem och arbete innebär att vår fria tid minskar. En annan negativ effekt är att infrastrukturen belastas i en allt högre utsträckning vilket genererar högre underhållskostnader och ibland längre restider. Fler pendlare kan även innebära ökad biltrafik om resorna inte företas med kollektivtrafik. Detta leder i sin tur till ökad belastning på klimatet.

Om pendlingen är positiv eller negativ för individen och samhället beror dock på vad drivkrafterna bakom pendlingen är. I tidigare studier har man identifierat olika pendlare beroende på om de pendlar frivillighet eller av nödvändighet. Beroende på vilka det är som börjar pendla kan en ökad rörlighet vara mer eller mindre positiv, eller mer eller mindre varaktig. I modellen ovanför redovisas de olika pendlartyperna.

En frivillig pendlare kan pendla med anledning av att resan stärker möjligheterna till att göra karriär. Genom att resa når denna pendlare en arbetsmarknad som erbjuder ett arbete med hög lön och uppgifter som ligger i linje med personens utbildning och yrkeskunskaper. I dessa fall finns ofta inte arbetet denne pendlar till representerat i hemkommunen, åtminstone inte med samma villkor eller med samma anställningsmöjligheter. I detta fall motiveras pendlingen ur ett karriärsperspektiv.

En annan typ av frivillig är den som pendlare väljer att pendla för att kunna äga en viss typ av boende denne värdesätter högt. Denna pendlartyp kan även välja att pendla för att denne vill bo kvar där den sociala kretsen finns. Det kan även handla om andra fördelar som motiverar pendlingen i dessa fall. Exempelvis kanske skolan eller naturmiljöerna är bättre där personen bor än där den arbetar. Denna

pendlartyp omfattar även personer som frivilligt väljer att bo utanför städer för att där finns billigare bostäder.

Det finns två pendlartyper som är "ofrivilliga". Den första ofrivilliga pendlaren är en person som har blivit av med sitt arbete i hemkommunen och som inte hittar något nytt där utan tvingas att pendla till en annan kommun. Egentligen vill personen bo i den kommun som denne pendlar till, eller hitta ett jobb i sin boendekommun. Ett antagande är att denna pendlartyp över tid inte kommer att fortsätta att pendla, utan förmodligen flytta om denne inte hittar ett nytt arbete i hemkommunen. Den andra ofrivilliga pendlartypen har ett arbete i en kommun som denne inte har råd att flytta till, trots att personen vill göra det. Men bostadspriserna i arbetskommunen är för höga och en försäljning av nuvarande bostad skulle ge för lite pengar för att kunna köpa ett boende i arbetskommunen. Personen är med andra ord ofrivilligt inlåst på bostadsmarknaden.

För att en regionförstoring på sikt ska vara hållbar är det önskvärda att de som pendlar gör det av frivillighet, oavsett om motivet till pendlingen är arbets- eller boenderelaterat. Om en stor del av pendlarna är ofrivilliga finns en risk att en eventuell regionförstoring endast är temporär. Pendlingen blir ett nödvändigt ont under en omställningsperiod och med tiden kommer flödena att minska som en följd av omflyttningar. Resultatet blir då att delar av regionen förlorar i utvecklingskraft och regionförstoringens fördelar uteblir.

Vilka är det då som pendlar i Kronobergs län? Och hur långt pendlar man? Den genomsnittliga pendlingsresan, enkel väg, är idag 1,9 mil. Avståndet mellan hem och arbete ökar ju högre utbildning en person har. Detta beror på att en eftergymnasial utbildning leder till en högre specialiseringsgrad och oftast högre lön, vilket ger individen incitament att pendla längre sträckor än en person med en förgymnasial utbildning. I Kronobergs län pendlar en person med en förgymnasial utbildning i genomsnitt 1,6 mil enkel riktning. För personer med en eftergymnasial utbildning uppgår sträckan till 2,2 mil. De relativt stora skillnaderna mellan grupperna belyser att personer med en eftergymnasial utbildning har en större arbetsmarknad att välja på än personer med en lägre utbildningsnivå. På yrkesnivå är det yrken med krav på högskolekompetens inom ekonomi och IT som har de längsta pendlingsresorna (2,8–3,4 mil). De kortaste sträckorna har de som arbetar med omsorgsyркиn och städyrken (1,1 mil).

Den stora skillnaden mellan de redovisade yrkesgrupperna beror på att omsorgsyркиn är mer geografiskt spridda än yrken inom näringslivet. Exempelvis finns det ålderdomshem och skolor i samtliga delar av länet. Mer specialiserade yrken inom näringslivet är i högre utsträckning koncentrerade till ett fåtal platser, primärt i de större orterna i länet och i synnerhet till Växjö. Då kvinnor är överrepresenterade inom vård- och omsorgssektorn innebär detta att de oftare arbetar närmare hemmet än vad männen gör. Den genomsnittliga pendlingsresan för en kvinna i länet ligger på 1,2 mil, för en man på 1,7 mil. Det är fler män än kvinnor som arbetspendlar och gapet har funnits sedan lång tid tillbaka. I Kronobergs län arbetspendlade 23,1 % av männen under 2015 och 19,3 % av kvinnorna. Gapet har under senare år minskat något som en följd av att andelen kvinnor som pendlar ökar snabbare än andelen män som pendlar.

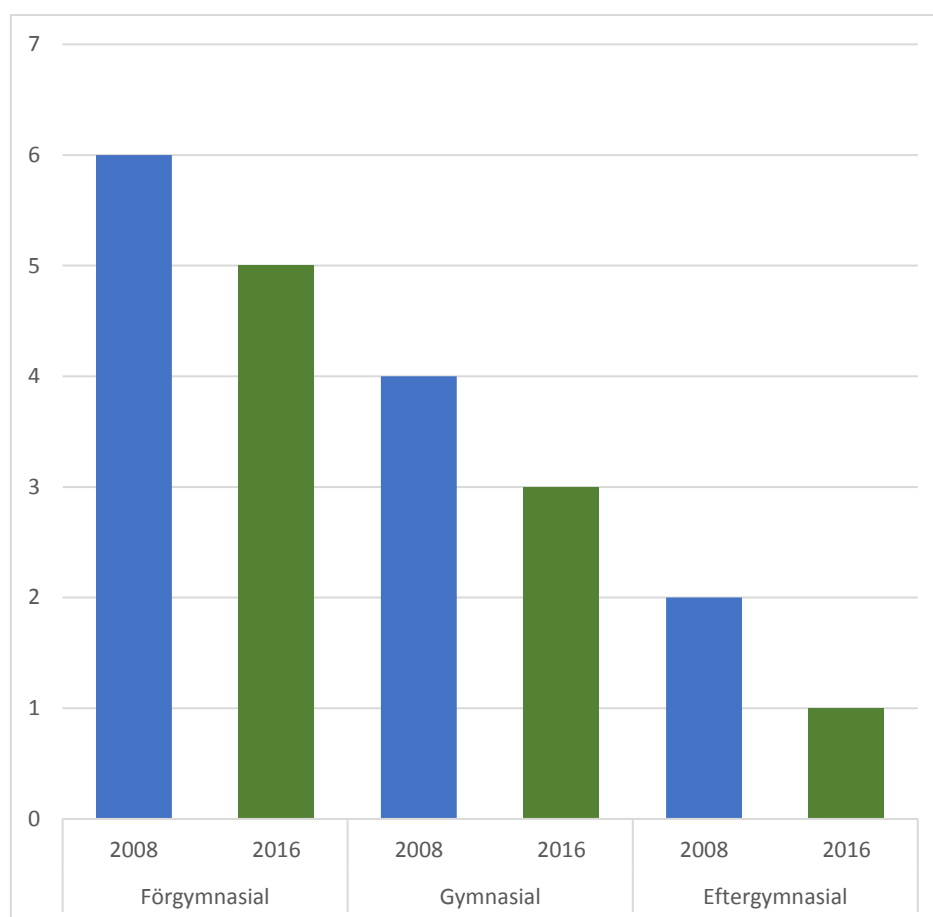

Diagram 9: Antal arbetsmarknadsregioner i Kronobergs län, efter utbildningsnivå (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

När vi studerar arbetsmarknadsregioner i länet utifrån ett utbildningsperspektiv är det tydligt att högre utbildning innebär högre rörlighet och större arbetsmarknader. Mellan 2008–2016 minskade antalet arbetsmarknadsregioner för eftergymnasialt utbildade i Kronobergs län till endast en, där Växjö kommun utgör centrum. Mellan 2008–2016 upphörde Ljungby att vara en egen arbetsmarknadsregion, sett till eftergymnasialt utbildade, och ingår nu istället i Växjös arbetsmarknadsregion. Utvecklingen har sett likadan ut för gymnasialt- och förgymnasialt utbildade, fastän antalet arbetsmarknadsregioner är fler för dessa grupper. Antalet arbetsmarknadsregioner i länet för gymnasialt utbildade är tre stycken och består av Växjö, Älmhult samt Ljungby. Mellan 2008–2016 upphörde Markaryds kommun att vara en självständig arbetsmarknadsregion, sett till gymnasialt utbildade, och kom istället att ingå i Ljungbys arbetsmarknadsregion. I länet finns fem självständiga arbetsmarknadsregioner om vi ser till förgymnasialt utbildade. Mellan 2008–2016 upphörde Tingsryd att vara en egen arbetsmarknadsregion för gruppen och kom istället att ingå i Växjö arbetsmarknadsregion.

Slutsatser som kan dras av att arbetsmarknadsregionerna är större för eftergymnasialt utbildade är att denna grupp, alla annat lika, har enklare att hitta ett relevant arbete i regionen med en lön som motiverar pendlingen. I takt med att allt fler genomgår en högskoleutbildning är ett troligt scenario att pendlingen kommer att öka i framtiden. Troligen är det pendlingsströmmarna till platser med en relativt hög andel eftergymnasiala yrken som kommer att öka, exempelvis Växjö och Älmhult. Att personer med eftergymnasial utbildning i högre utsträckning än andra grupper är beredda att resa längre sträckor innebär dock att de med nödvändighet inte kommer att flytta till de ställen där arbeten finns. Attraktiva boendeorter kring de större arbetsmarknaderna i länet kommer med hög sannolikhet

att ha en god utveckling i framtiden. De gymnasiala yrkena är mer utspridda i länet och troligen kommer de gymnasiala arbetsmarknadsregionerna inte att bli lika stora som de eftergymnasiala. De medelstora orterna, här förstått som exempelvis Tingsryd och Markaryd, fyller en viktig funktion inom de gymnasiala arbetsmarknadsregionerna, där de utgör centrum för omlandet.

Körsträckor, resande och miljö

Kronobergs län är ett glest län med förhållandevis långa avstånd mellan större befolkningskoncentrationer. Varje år passerar även mängder av godstrafik genom länet som en följd av att länet genomkorsas av flertalet riksvägar och en europaväg. Allt detta bidrar till att länet har en utmaning när det gäller att minska utsläppen som kommer från transportsektorn. Ett sätt att bemöta utmaningen är att öka andelen som åker kollektivtrafik, ett annat att verka för att fler fordon övergår till koldioxidneutralt bränsle.

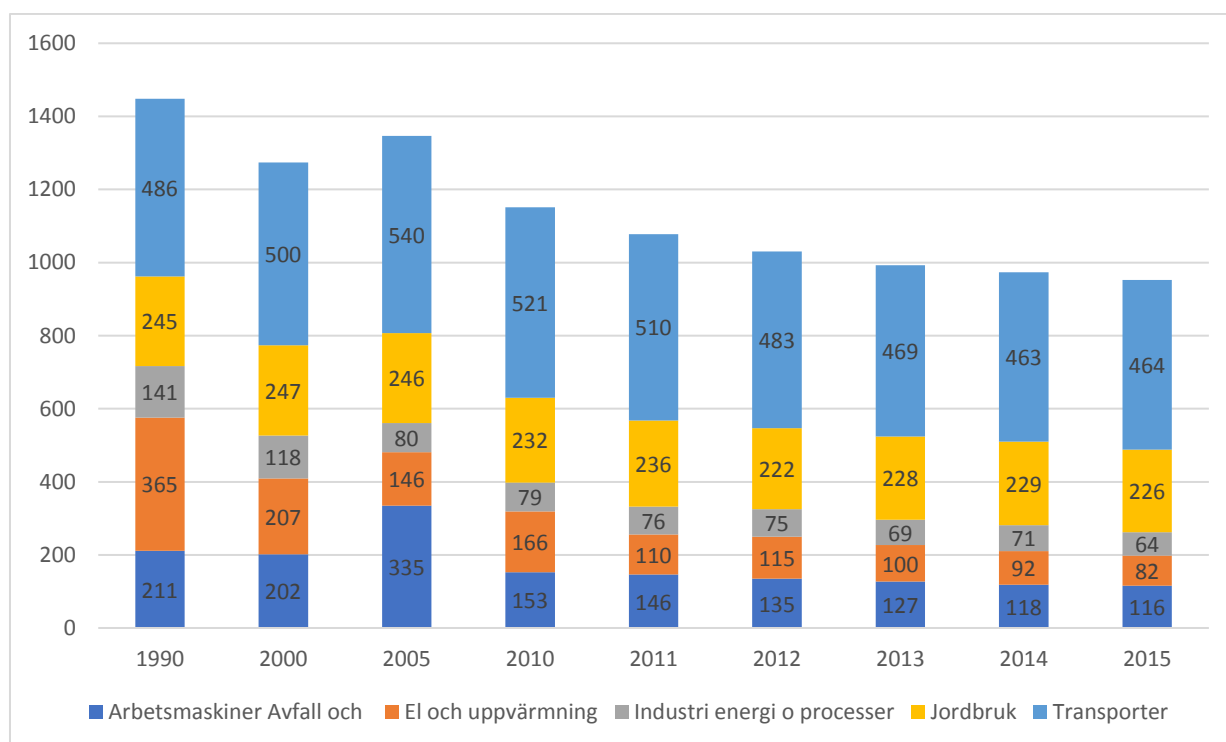

Diagram 10: Klimatpåverkande utsläpp fördelat efter sektorer, Kronobergs län (2016). Källa: Naturvårdsverket och egna bearbetningar av Region Kronoberg

De senaste decennierna har de klimatpåverkande utsläppen i Kronobergs län minskat med 34 procent. Minskningen är betydligt mer omfattande än den som har skett på risknivå (-20 procent) under samma tidsperiod. Jämfört med övriga län i Sverige har Kronobergs län haft den sjunde största minskningen i landet under denna period. I Västernorrlands län, som har haft den största minskningen i landet, har utsläppen minskat med mer än 50 procent. Per invånare har Kronobergs län den åttonde lägsta utsläppsnivån i riket, totalt 5 ton per år. Att notera är att statistiken inte tar hänsyn till utsläpp som uppkommer som en följd av konsumtion, exempelvis flygresor utomlands.

Minskningen av de klimatpåverkande utsläppen i länet under de senaste decennierna beror till stora delar på en mer klimatvänlig uppvärmning. Exempelvis har en allt högre användning av fjärrvärme med energi från olika biobränslen bidragit till sektorns omställning. Totalt har el- och uppvärmning stått för 57 procent av utsläppsminskningarna i länet sedan 1990. Övriga branscher som i betydande grad sänkt sina utsläpp och bidragit till sänkningen i länet är arbetsmaskiner och avfall samt industri. Jordbruks-

och transportsektorn har haft en mer begränsad minskning över tid och endast bidragit med ett fåtal procent till länets totala minskning.

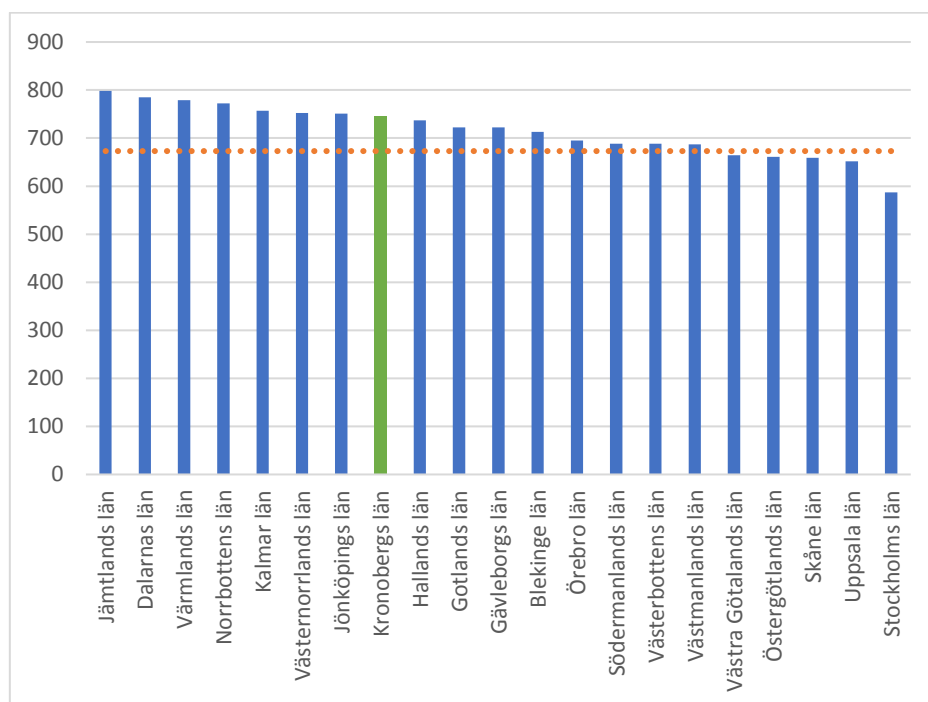

Diagram 11: Genomsnittlig körsträcka per personbil (2017). Källa: Trafikanalys och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Idag står transportsektorn för nästan hälften av länets klimatpåverkande utsläpp. Av utsläppen inom sektorn står personbilstrafiken för 56 procent och godstrafiken för 36 procent. Över tid har utsläppen från personbilar dock minskat samtidigt som godstrafikens utsläpp ökat. Att personbilarna står för en hög andel av länets utsläpp hänger förstås samman med hur ofta vi använder bilen och hur långt vi kör. I Kronobergs län kör en invånare i genomsnitt 745 mil per året. Detta är den tredje högsta nivån i de södra delarna av Sverige. Endast i de övriga Smålandslänen är nivån högre. Som lägst är körsträckorna i Stockholms-, Uppsala- samt Skåne län. Alla tre län har en tätbefolkad struktur med relativt korta avstånd mellan befolkningskoncentrationer.

I länets kommuner är den genomsnittliga körsträckan som längst i Tingsryds kommun där den ligger på 800 mil om året. Som lägst är den i Växjö kommun, där den är 587 mil om året. För invånarna som bor utanför en tätort i länet är den genomsnittliga körsträckan 928 mil om året. Tätortsbefolkningen i länet har en långt lägre körsträcka (588 mil).

Kollektivtrafik i Kronobergs län

I Kronobergs län står kollektivtrafiken för ungefär 10 procent av de resor som företas med ett motoriserat fordon, vilket är under riksgenomsnittet som ligger på 18 procent. Det är framförallt storstadslänen som drar upp riksgenomsnittet. I relation till övriga län ligger Kronobergs län på en femtonde plats, av tjugoen län, sett till kollektivtrafikens marknadsandel. Lägst marknadsandel har Norrlandslänen och Kalmar län. Marknadsandelen påverkas i hög utsträckning av hur stor andel av befolkningen som bor i en tätort och befolkningstätheten i länet. Om tätheten är låg är det svårare att få en hög marknadsandel. Dock är det inte endast täthetsgraden som påverkar människors benägenhet att åka med kollektivtrafiken. Utan även attityder, prissättningar, linjeläggningar samt tillgänglighet är faktorer som påverkar.

I Kronobergs län sker drygt 10 miljoner påstigningar på buss och tåg per år. Nästan 70 procent av resorna sker med buss och resterande med tåg. Mellan 2012–2017 har antalet resor med

kollektivtrafiken i länet ökat med 33 procent, vilket är en av de största ökningarna i landet. Ökningen har främst skett inom stads- och tågtrafiken, samtidigt som antalet resande med regiontrafiken har minskat. Totalt reser den genomsnittlige invånaren i länet 51,3 gånger per år med länstrafiken, 2015 låg nivån på 48 resor per invånare. Den senaste mätningen av kundnöjdheten, från 2017, visade att 68 procent av Länstrafiken Kronobergs kunder var nöjda med bolaget. Detta var den fjärde högsta nivån i hela landet.

Flygtrafik i Kronobergs län

Kronobergs har en flygplats, Småland Airport, Växjö, med reguljär- och chartertrafik. Inrikes går det regelbundna avgångar till Stockholm. De senaste åren har det internationella destinationsutbudet utökats och inkluderar idag bland annat Amsterdam, Alicante samt Gdansk.

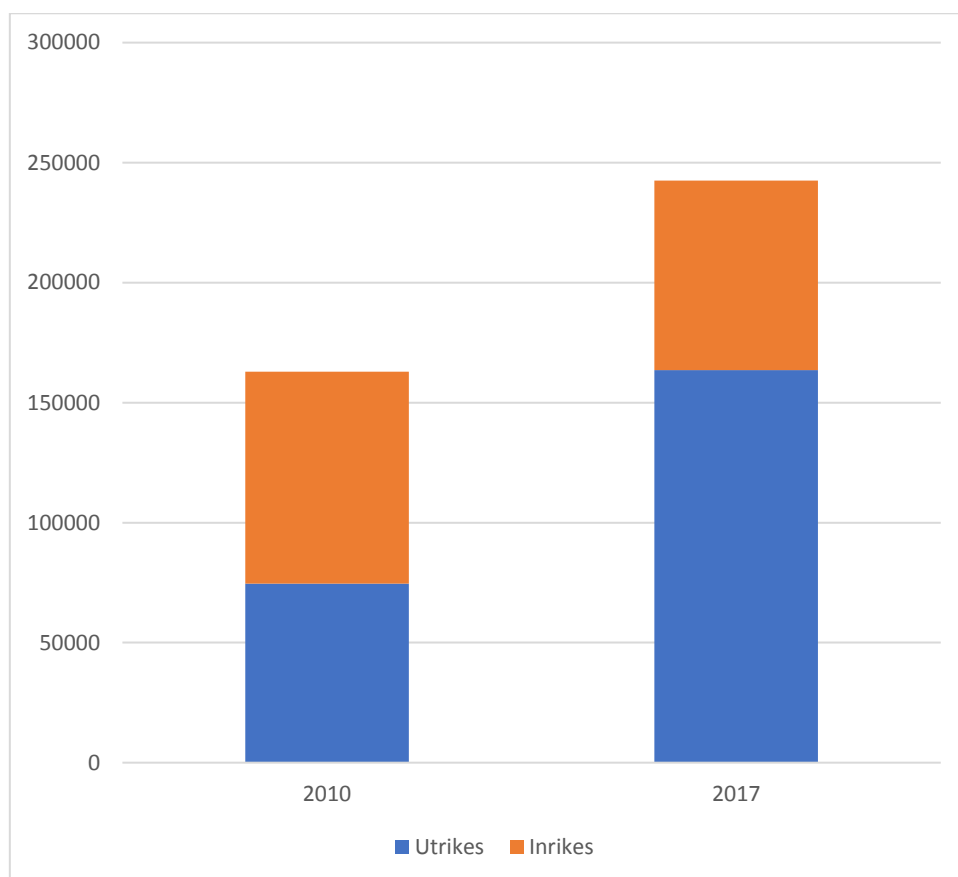

Diagram 12: Antalet in- och utrikes passagerare till och från Småland Airport (2010–2017). Källa: Trafikanalys och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Det senaste året hade Småland Airport drygt 242 000 passagerare, varav 67 procent var utlandsresenärer. Under endast några år har resandestrukturen förändrats; 2010 reste en majoritet av passagerarna inrikes. Men antalet passagerare som reser inrikes med flyg från Småland Airport har minskat med mer än 10 procent mellan 2010–2017. Under samma period har antalet passagerare som reser utrikes mer än fördubblats. Detta har resulterat i att totalt antal passagerare till och från flygplatsen ökat med nästan 50 procent under den aktuella perioden.

Den ökade utlandstrafiken beror både på ett alltmer internationellt arbetsliv men även ett tilltagande nöjesresande utomlands. Destinationer som Alicante lockar främst till nöjesresor, medan Amsterdam är en viktig destination för flygplatsen då den fungerar som en hubb till destinationer i övriga världen.

Demografisk utveckling

En nationell utblick

Alla regioner och kommuner vill växa. En ökande befolkning ger mer skatteunderlag och frigör medel för investeringar. Men i realiteten är det relativt få kommuner som växer. De senaste decennierna har befolkningstillväxten varit koncentrerad till storstäder, regionala centrumstäder och förortskommuner. Den historiskt sett höga invandringen under de senaste åren har bidragit till att fler kommuner än vanligt har haft en befolkningstillväxt. Frågan är dock om effekten endast är temporär; sedan tidigare vet vi att sekundäromflyttningen bland utlandsfödda är hög. Att en del kommuner har haft en kraftig befolkningstillväxt, samtidigt som flera andra har haft motsatt utveckling de senaste decennierna, innebär att de demografiska förutsättningarna i landet ser väldigt olika ut. Exempelvis är förutsättningarna diametralt olika när det gäller skattekraftens utveckling, kompetensförsörjning och det framtida vårdtrycket.

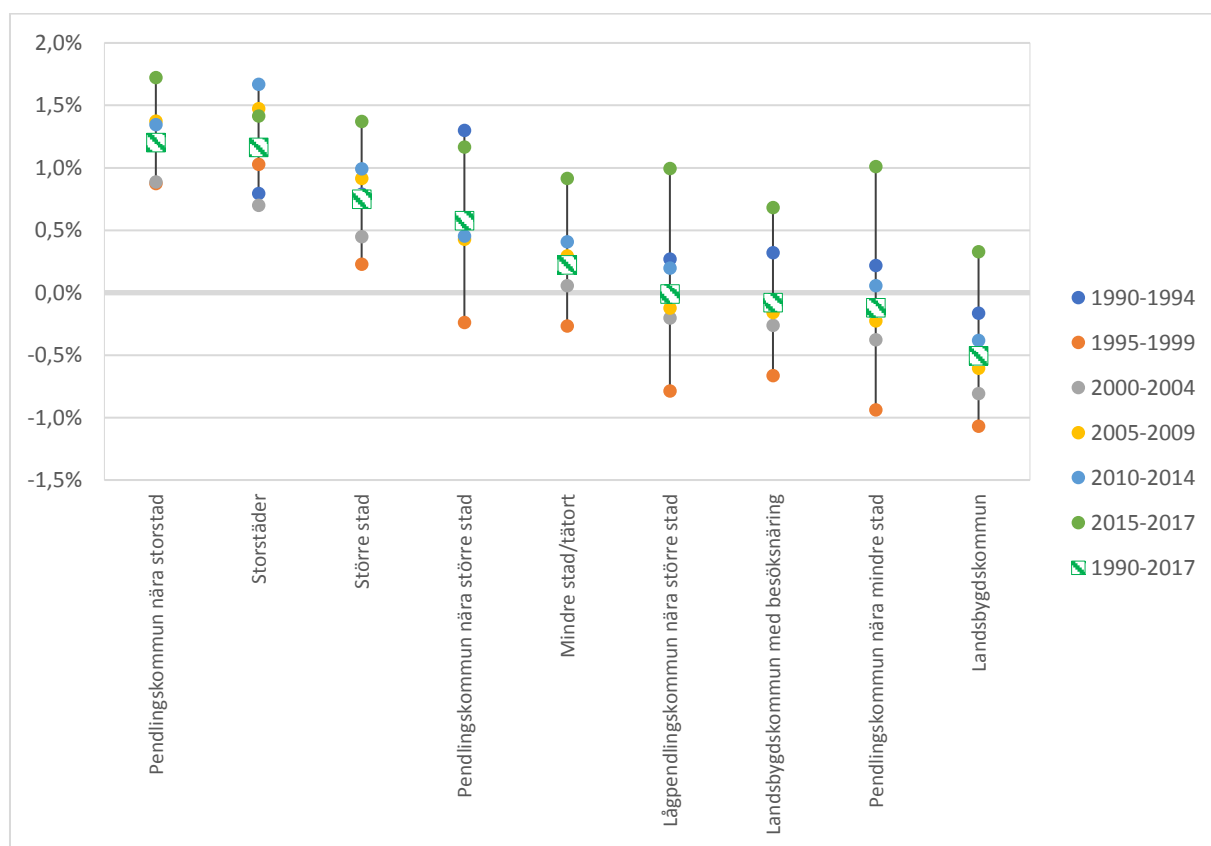

Diagram 13: Befolkningsutvecklingen i Sverige efter olika kommunkategorier. Årlig genomsnittlig procentuell utveckling (1990-2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

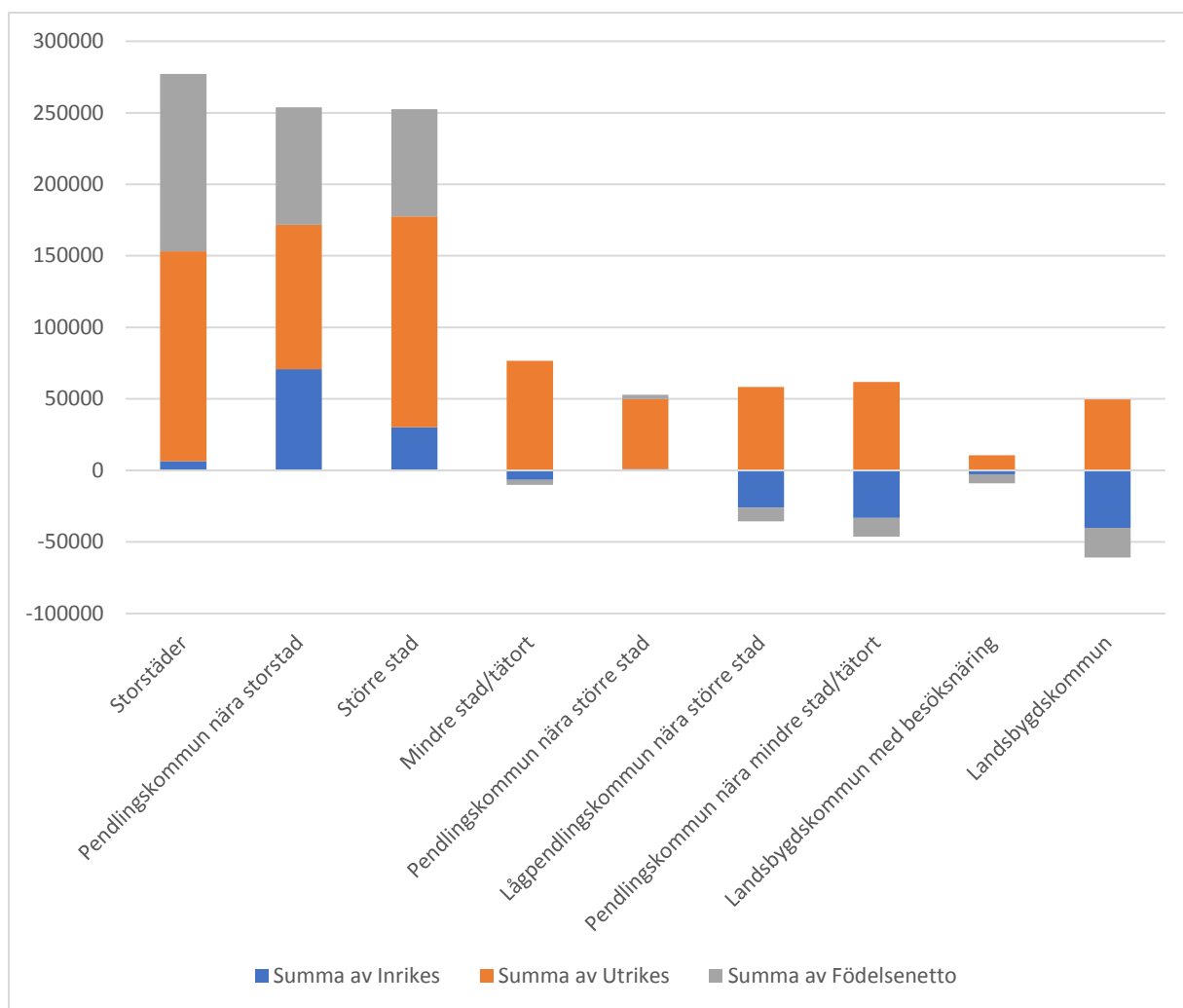

Diagram 14: Befolkningsutvecklingens komponenter i olika kommungrupper (2000–2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Enligt SKL:s kommungruppsindelning har 94 procent av befolkningstillväxten i Sverige mellan 1990–2017 skett i ett storstadsområde eller i en större stad. Totalt har befolkningen i landet ökat med nästan 1,6 miljoner invånare under denna tid, men mer än hälften av länets kommuner har haft en negativ befolkningsutveckling under perioden. Minskningstakten i de mindre kommunerna har under den senaste tioårsperioden avtagit jämfört med andra hälften av nittioalet och början av 00-talet. Flera av kommungrupperna har haft en rekordartad ökning under de senaste åren som en följd av den höga befolkningstillväxten i riket. Även kommungrupper som över tid har haft en negativ befolkningsutveckling har under de senaste åren växt, exempelvis landsbygdskommuner.

Urbanisering är en av världens stora megatrender. Det är onekligen så att en allt större andel av världens befolkning bor i en stad. På samma sätt bor en allt större del av Sveriges befolkning i en stad, vi är således inte undantagna denna trend. Däremot är det viktigt att man definierar vad som avses med urbanisering. I sin grundläggande betydelse innebär urbanisering en omfattande omflyttning från land till stad. Städerna växer som en följd av inflyttning från mindre geografier. Sådana skeenden har vi sett i Sverige, exempelvis i samband med större strukturomvandlingar, som när jord- och skogsbruket blev allt mer rationaliserat.

Att städerna i Sverige växer beror till viss del på en omflyttning från land till stad, men det är inte den främsta faktorn. Under 2000-talet kan endast fjorton procent av tillväxten i stadsområdena förklaras

med ett positivt inrikes flyttnetto. Flyttströmmarna har i dessa fall kommit från kommungrupper med en svag koppling till en storstad eller större stad. Den stora delen av tillväxten i städerna i Sverige beror på invandring och ett positivt födelsenetto. Drygt 50 procent av städernas tillväxt under 2000-talet kan förklaras med ett positivt invandringsnetto och 36 procent av ett positivt födelsenetto. För de mindre kommungrupperna är det dock så att det negativa inrikes flyttnettot är den komponent som inverkar mest negativt på deras befolkningsutveckling.

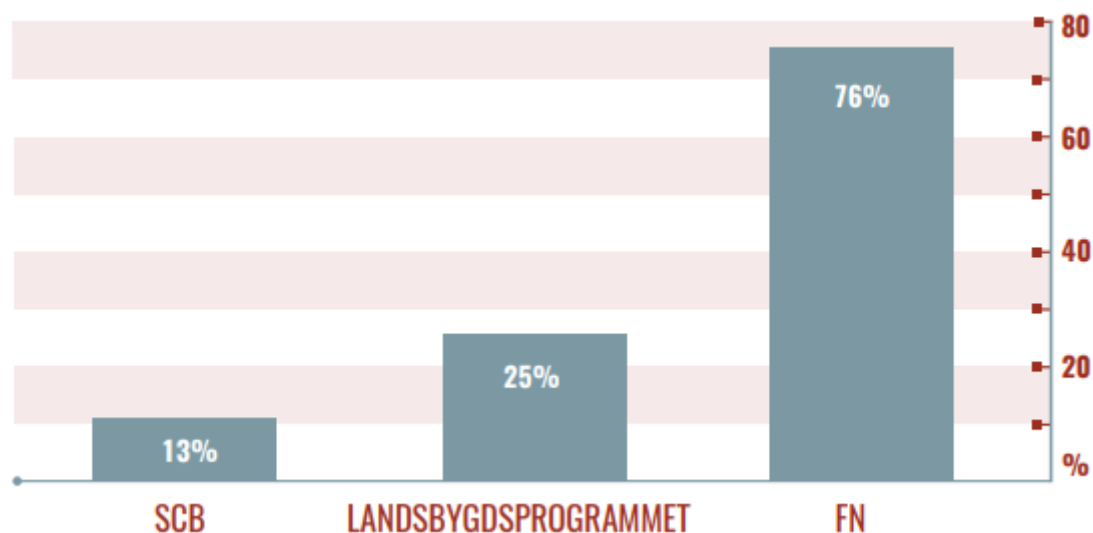

Diagram 15: Andel av Sveriges befolkning som bor på landsbygd enligt olika definitioner (2016). Källa: Hela Sverige ska leva

En annan fråga som är aktuell när man diskuterar städernas tillväxt är själva definitionen av stad och land. Beroende på hur vi definierar landsbygd får vi olika bilder. Om vi använder SCB:s definition, där alla som bor utanför en tätort med 200 invånare räknas som landsbygdsbor, framkommer att endast en liten del av Sveriges befolkning bor utanför städer. Om vi istället använder oss av landsbygdsprogrammets definition, där alla som bor utanför tätorter med 3 000 invånare räknas som landsbygdsbor, framkommer att var fjärde invånare i Sverige bor på landsbygden. FN har en än vidare definition av landsbygd. Enligt den är alla som bor utanför Stockholm landsbygdsbor. Med andra ord är det inte oproblematiskt att endast prata om "landsbygd"; vi behöver förtydliga vilken slags landsbygd vi avser. Förutsättningarna för ett landsbygdsområde med lång restid till en större stad är väsentligt annorlunda än för den landsbygd som ligger intill en storstad.

Generellt sett visar befolkningsutvecklingen under de senaste decennierna att landsbygdsområden med svag koppling till en storstad eller regional centrumstad har haft en relativt svag utveckling och står inför stora framtidsutmaningar som är demografiskt betingade. Det finns en risk när befolkningen krymper att marknadsunderlaget försvagas och av det följer en negativ spiral för handel, investeringar och bostadsbyggande. I förlängningen kan även servicen och det allmänna kultur- och nöjesutbudet drabbas och den sammantagna attraktiviteten för platsen blir allt svagare. För en kommun eller geografiskt område som hamnar i denna negativa spiral finns inga enkla lösningar. På sikt minskar även barnafödandet som en följd av att det främst är personer i barnafödande ålder som flyttar för att exempelvis studera. Eventuella lösningar, om utgångspunkten är befolkningstillväxt, är att skapa lokal tillväxt eller att stärka kopplingarna till någon stad. Dessa strategier är mer eller mindre gångbara beroende på bland annat geografiska förutsättningar. I vissa fall är det nog så, givet vad vi vet idag, att flera områden i Sverige inte kommer att växa de närmaste decennierna. Detta handlar inte om att de specifika platserna som drabbas av befolkningsminskning har gjort något fel, utan i grunden beror utvecklingen på globala strukturer som förändrar den ekonomiska geografin.

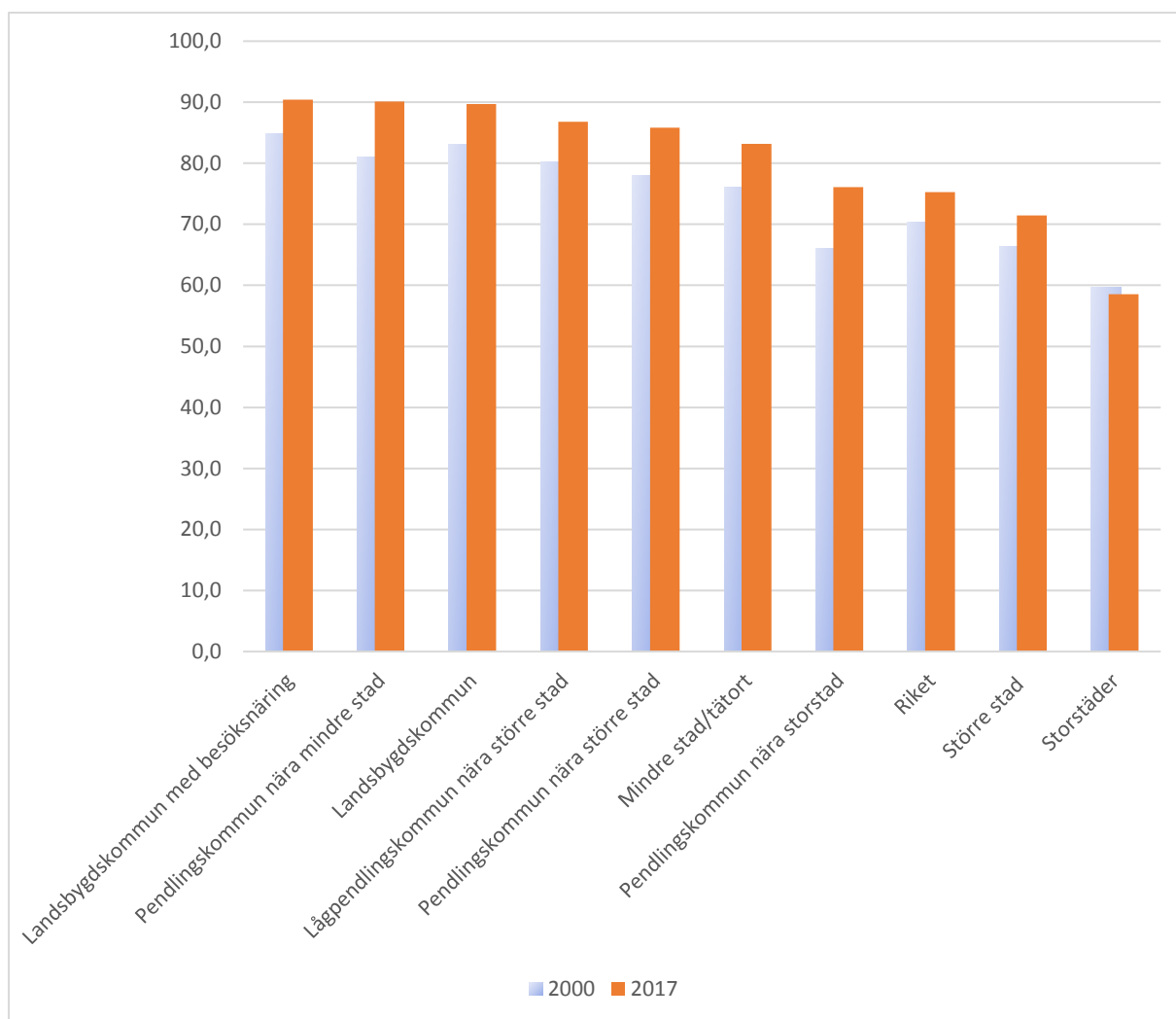

Diagram 16: Demografisk försörjningskvot för olika kommungrupper i Sverige (2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Konsekvenserna av att en del geografier växer samtidigt som andra krymper blir att utvecklingsförutsättningarna varierar påtagligt. I de kommungrupper som har haft en god befolkningstillväxt är beredskapen för en åldrande befolkning betydligt bättre än i de kommuner som har haft en krympande befolkning. Detta förhållande syns tydligt när vi studerar den demografiska försörjningskvoten för de olika kommungrupperna. Med demografisk försörjningskvot avses hur många invånare i ej arbetsför ålder som det går på antalet invånare i arbetsför ålder. Ju högre kvot, desto fler ska försörjas av invånarna som är i arbetsför ålder. För en kommun är det således eftersträvaransvärt att ha en så låg kvot som möjligt.

Ser vi till SKL:s kommungrupper har de mindre kommunerna en relativt besvärande försörjningskvot jämfört med större geografier. För de mindre kommungrupperna ligger kvoten på runt 0,9, vilket innebär att en person i arbetsför ålder ska försörja sig själv inklusive 0,9 personer i ej arbetsför ålder. För storstäderna ligger nivån endast på 0,59 och för större städer på 0,71. Differensen understryker de olika utmaningar som grupperna står inför de närmaste decennierna och kapaciteten att hantera dem. Ett problem för kommungrupperna med en hög försörjningskvot är dels att vårdbehoven förväntas öka, dels att tillgången på kompetens kommer att vara lägre än i övriga kommungrupper. Omfördelningssystemet i Sverige balanserar de finansiella skillnaderna, däremot kan det inte lösa

tillgången till kompetens. På sikt riskerar detta att leda till att en del kommuner får svårt att genomföra den välfärdsservice som de är ålagda.

Men även kommuner som växer snabbt och har en relativt låg försörjningskvot står inför flera utmaningar. En snabb befolkningsökning innebär att efterfrågan på bostäder ökar och att byggandet måste ske i en relativt hög takt. Med fler människor följer även en ökad belastning på infrastrukturen och det kan uppstå flaskhalsar i trafiksystemet som orsakar ineffektiva transporter och försämrad luftkvalitet. Omfattande investeringar kan krävas för att kunna hantera de ökade trafikvolymerna och säkerställandet av en effektiv kollektivtrafik. Fler invånare, ofta i barnafödande ålder, innebär även större barnkullar vilket ställer krav på utbyggnad av skolor och ökad efterfrågan på olika tjänster inom den offentliga sektorn, exempelvis lärare. I städerna finns även en segregationsproblematik som ofta är mer påtaglig än i mindre kommuner, exempelvis så kallade "utsatta områden" där den socioekonomiska nivån i regel är betydligt lägre än i övriga stadsdelar. I grunden innebär fler invånare bättre utvecklingsförutsättningar, men för att växa på ett hållbart sätt krävs stora investeringar och en god planering.

Befolkningsprognosen för Sverige visar att vi kan förvänta oss en fortsatt befolkningstillväxt för lång tid framöver. För den demografiska balansen är det mest iögonfallande att personer i antal vårdintensiv ålder förväntas att öka påtagligt. Idag är drygt en halv miljon av landets befolkning 80 år eller äldre. Fram till 2050 förväntas antalet personer i denna åldersgrupp att fördubblas. Förvisso pekar prognosen på att även antalet i arbetsför ålder kommer att öka under denna tid, men inte i samma takt som antalet i vårdintensiv ålder. Idag går det 89 personer i vårdintensiv ålder på 1 000 personer i arbetsför ålder. År 2050 förväntas nivån att uppgå till 162. Detta innebär att, utifrån vad vi vet idag, det sammantagna vårdtrycket kommer att öka väsentligt.

Kronobergs län

Kronobergs län är ett av de minsta i Sverige sett till folkmängden. Som vi tidigare har diskuterat har länet en monocentrisk befolkningsstruktur vilket innebär att en hög andel av befolkningen bor i Växjö kommun. Precis som i riket har befolkningstillväxten i länet under de senaste decennierna varit koncentrerad till ett fåtal kommuner. De mindre kommunerna i länet har haft en relativt svag befolkningsutveckling och de mellanstora en relativt stabil samtidigt som Växjö har haft en mycket hög tillväxt. Till de mindre kommunerna räknar vi Lessebo, Uppvidinge, Tingsryd samt Markaryd (8 800 – 12 500 invånare). Med de mellanstora kommunerna avser vi Alvesta, Ljungby samt Älmhult (17 400 – 28 300 invånare). I Växjö kommun bor det 91 000 invånare.

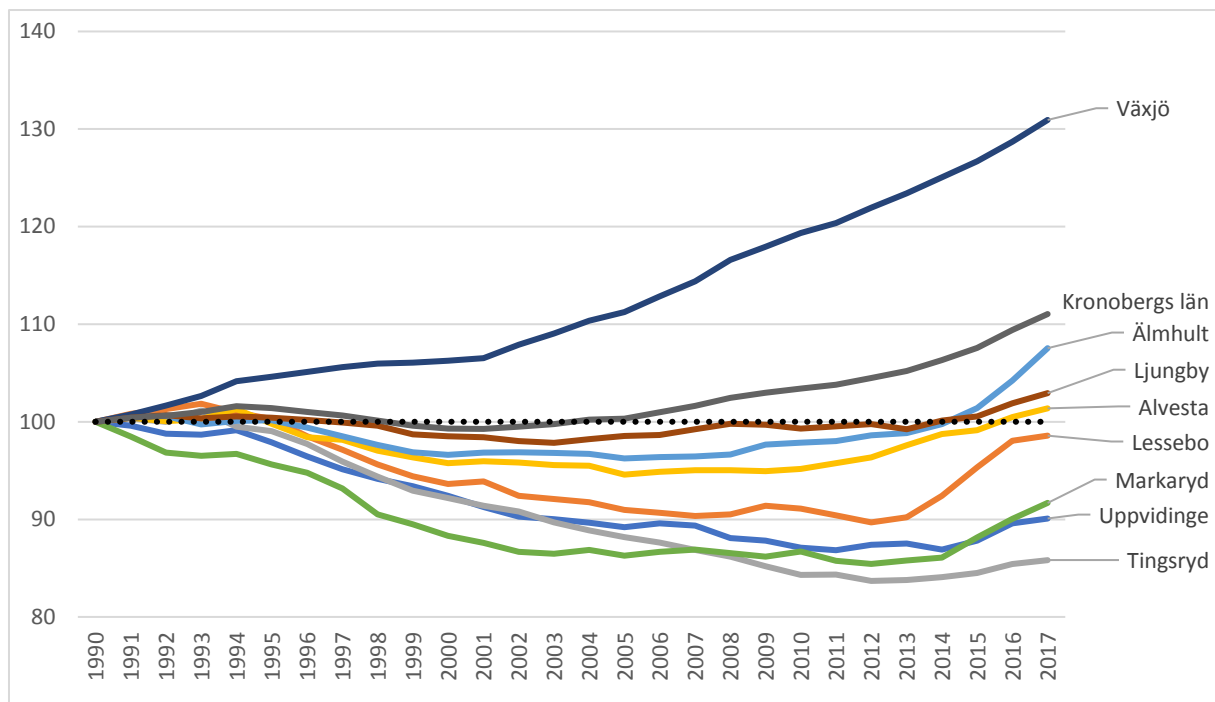

Diagram 17: Befolkningsutveckling i Kronobergs län och kommunerna (1990–2017). Index = 100 (1990). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

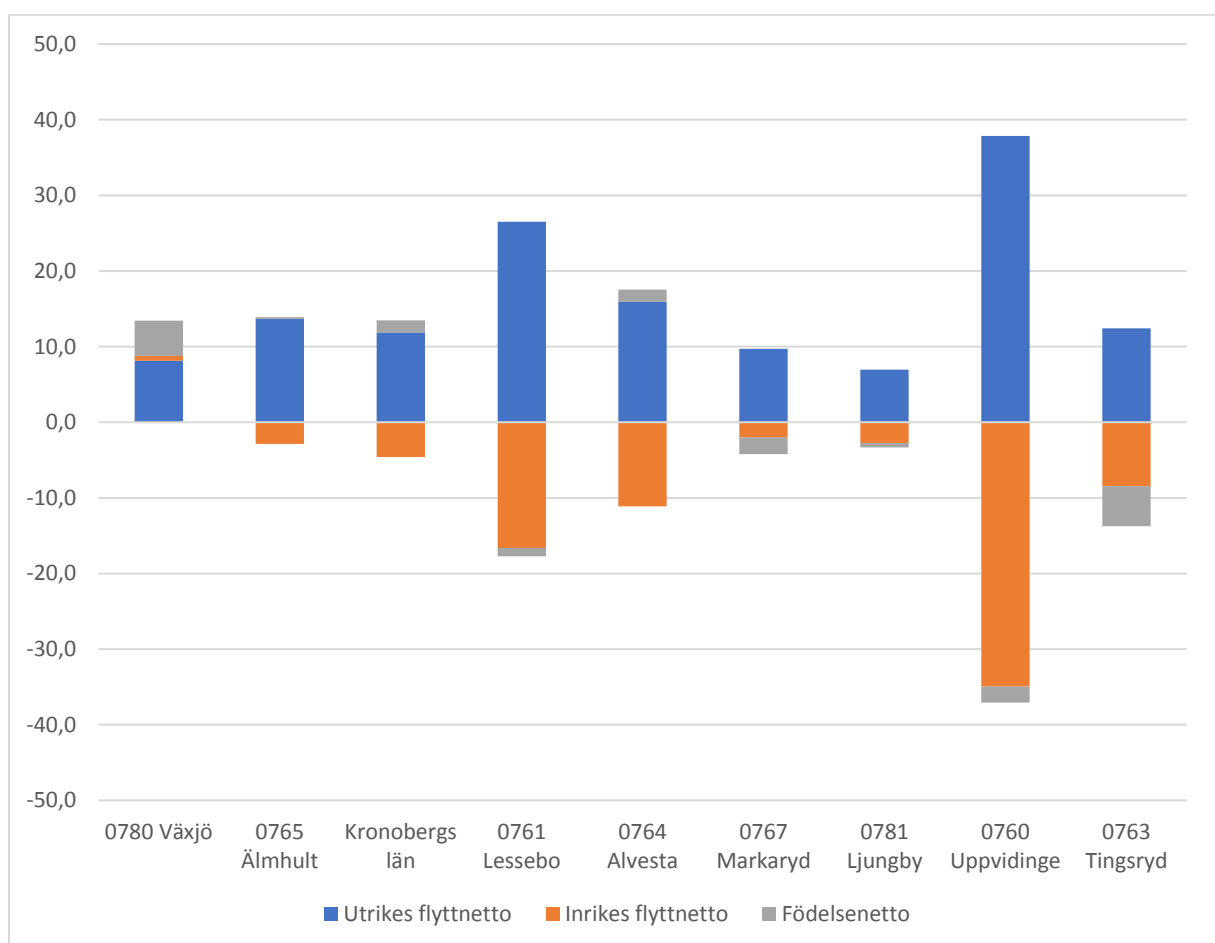

Diagram 18: Befolkningsutvecklingens komponenter för Kronobergs län och dess kommuner (2008–2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Mellan 1990–2017 har antalet invånare i Kronobergs län ökat med nästan 20 000 personer. Drygt 90 procent av tillväxten har skett i Växjö kommun, fem procent i Älmhults kommun och resterande delar i Ljungby- och Alvesta kommun. Övriga kommuner i länet har under denna tid haft en negativ befolkningsutveckling. I kommunerna Markaryd, Uppvidinge samt Tingsryd har en nedgång på omkring tio procent eller mer registrerats. Sedan mitten av 00-talet har dock utvecklingen bromsats in något och de senaste åren har samtliga kommuner i länet haft en befolkningstillväxt. Främst är det i Lessebo- och Älmhults kommun som tillväxten tagit fart de senaste åren.

Länets starka befolkningstillväxt sedan andra hälften av 00-talet beror på ett positivt utrikes- och födelsenetto. Det är främst invandringen som bidragit. Totalt har den stått för 88 procent av länets tillväxt under den senaste tioårsperioden. Resterande del har födelsenettet stått för. I relation till befolkningen har länet, jämfört med övriga län, haft ett högt utrikes flyttnetto under nämnda period. Däremot har länet ett mycket lågt inrikes flyttnetto jämfört med övriga län. Om vi ser till perioden 2013–2017 hade Kronobergs län bland de lägsta nivåerna i Sverige, endast Norrlandslänen hade en lägre nivå. Givet att inrikes flyttnetto ofta används för att mäta en regions attraktivitet är detta en utmaning för länet. En förklaring till den låga nivån skulle kunna vara att länets relativt sett höga invandring resulterar i en hög sekundäromflyttning av utlandsfödda. Men även om vi endast studerar inrikes födda förlorar länet invånare till andra län. Mellan 2013–2017 låg det årliga genomsnittet för det inrikes flyttnettot, sett till inrikes födda, på – 337 personer och för utrikes födda på – 585 personer.

De senaste två åren har antalet födselar i länet uppgått till ungefär 2 300 per år, vilket är i nivå med babyboomen under nittioalet och en rejäl ökning sedan början av 00-talet då antalet födselar var nere på drygt runt 1 600 om året. Medelåldern för en förstföderska i länet är 28,2 år, vilket är den åttonde lägsta medelåldern jämfört med övriga län och drygt ett år yngre än riksgenomsnittet. År 2000 var medelåldern för en förstföderska i länet 27,7 år. Den summerade fruktsamheten i länet ligger på 1,91, vilket är den femte högsta nivån bland länen och långt över riksgenomsnittet som ligger på 1,78.

Under den första halvan av 00-talet låg invandringen till länet på 1 100 personer om året. Efterföljande femårsperiod fördubblades nivån till 2 200 personer om året och befolkningstillväxten i länet tog rejäl fart jämfört med en svag utveckling under andra hälften av nittioalet och första hälften av 00-talet. Under den första halvan av 10-talet ökade invandringen till 2 600 personer om året. De senaste tre åren, mellan 2015–2017, har nivån legat på 3 800 invandringar per år. Av de som invandrat till länet de senaste tre åren är 55 procent män och medelåldern är låg jämfört med inrikes födda som bor i länet. Totalt var 61 procent av de som invandrade under 2015–2017 i arbetsför ålder och 37 procent mellan 0–19 år. Bland inrikes födda i länet är 52 procent i arbetsför ålder och 25 procent mellan 0–19 år.

Att kommunerna har haft en förhållandevis god befolkningsutveckling under de senaste tio åren beror i nästan samtliga fall på den historiskt sett höga invandringen till länet. I kommunerna Lessebo, Markaryd, Ljungby samt Uppvidinge är det endast den positiva nettoinvandringen som bidragit till befolkningstillväxten de senaste tio åren (2008–2017). I kommunerna Älmhult och Alvesta har även ett positivt födelsenetto bidragit. Det är endast i Växjö kommun där även den inrikes flyttningen bidragit positivt till befolkningsutvecklingen. En utmaning för både Växjö och länet är dock att Växjö har ett negativt inrikes flyttnetto gentemot kommuner utanför länets gränser. Det innebär att kommunens positiva inrikes flyttnetto under de senaste tio åren genererats som en följd av inflyttning från andra kommuner inom länet. Den enkla slutsatsen är att Växjö kommun "kannibaliserar" på grannkommunerna. Riktigt så enkelt är det dock inte. Om flyttningarna inte hade gått till Växjö är inte det mest sannolika att de inte hade skett alls. Mer troligt är att de hade gått till en större stad utanför länet. Med detta sagt – det klart mest önskvärda ur ett regionalt perspektiv är förstås att regionens största stad har ett positivt flyttnetto även i relation till kommuner utanför länet. De senaste åren har

även Markaryds- och Älmhults kommun haft ett positivt inrikes flyttnetto. Det är dock för tidigt för att bedöma om detta är stadigvarande eller ej. Gemensamt för både Älmhults- och Markaryds kommun är att de har ett högt pendlingsnetto vilket indikerar att det finns tillgång till försörjningsmöjligheter i kommunerna, vilket är en förutsättning för inflyttning.

En viktig fråga för regionens framtida demografiska profil är hur stor sekundäromflyttningen av de som invandrat kommer att bli. Om en stor andel kommer att flytta vidare innebär det att den befolkningsökning som skett i de mindre kommunerna under de senaste åren endast kommer att vara temporär. På sikt är detta förstået negativt sett till försörjningsbörda och kompetensförsörjningsmöjligheter. Det är svårt att avgöra hur stor sekundäromflyttningen kommer att bli. På nationellt nivå visar tidigare studier att sekundäromflyttningen bland de som invandrat till Sverige är omfattande. I en rapport av Riksrevisionen konstateras att en tredjedel av de som invandrat till en kommun utanför en större stad hade flyttat inom fem år. Flyttbenägenheten var betydligt lägre bland de som invandrat till en större stad.

Ett sätt att studera sekundäromflyttning är att se hur många som bor i kommunen med ett visst invandringsår och hur många som invandrade till kommunen det aktuella året. Sett till perioden 2005–2010 invandrade det drygt 13 000 personer till Kronobergs län. Under 2017 bodde det drygt 8 000 personer i länet som invandrat till Sverige mellan 2005–2010. Detta innebär att en relativt betydande sekundäromflyttning har skett. Variationerna mellan kommunerna är stora. I Uppvidinge kommun bodde endast 25 procent av de som invandrat mellan 2005–2010 kvar i kommunen 2017. I Lessebo-, Tingsryds- och Alvesta kommun ligger nivån på ungefär 50 procent. I länets två största kommuner uppgår andelen till nästan 80 procent. Sammantaget innebär detta att Kronobergs län som helhet drabbats negativt av sekundäromflyttningen – vilket även det negativa inrikes flyttnettot indikerar – och vissa kommuner i synnerhet. Slutsatsen är således, allt annat lika, att risken för en omfattande sekundäromflyttning från länets mindre kommuner är hög de närmaste åren.

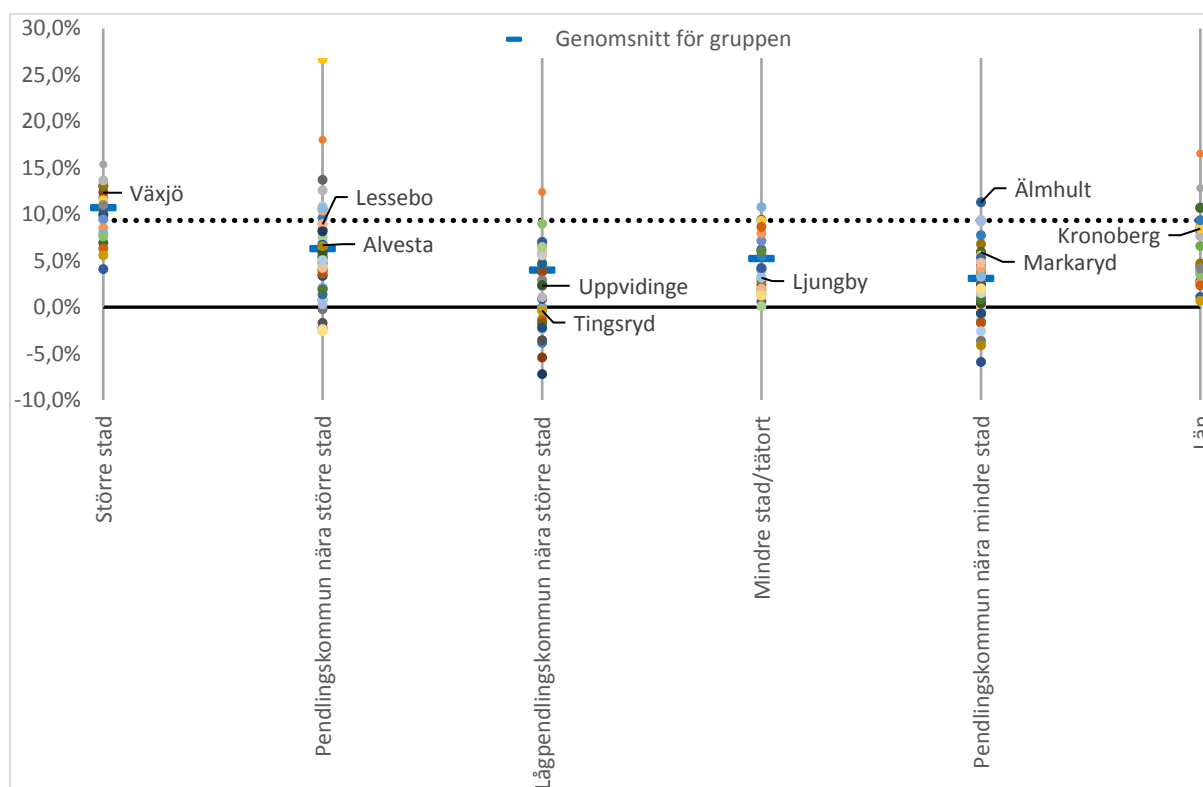

Diagram 19: Befolkningsutvecklingen i länets kommuner jämfört med deras kommungrupper (2008-2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

När man jämför utvecklingen i en kommun med andra kommuner är det viktigt att ha rätt jämförelsegrupper. Att mäta utvecklingen i en glesbygdskommun i relation till en storstadskommun kan vara intressant för att påvisa skillnader. Däremot går det, utifrån en sådan jämförelse, inte dra några slutsatser om hur väl kommunen har presterat givet förutsättningarna. Att en storstadskommun växt mycket mer än en glesbygdskommun säger föga om glesbygdskommunens förmåga att dra nytta av de möjligheter som står till buds. Därför har vi i detta avsnitt – och även i övriga delar av denna rapport – jämfört länet och dess kommuner med relevanta grupper när vi studerat utvecklingstendenser och tillväxtmått. Som grund för jämförelserna har vi använt SKL:s kommungruppsindelning som har skapats just för att kunna göra relevanta jämförelser mellan kommunerna. För länen finns inga liknande grupper, utan vi har jämfört Kronobergs län med samtliga övriga län och kommenterar istället länets position i förhållande till de övriga länen.

I diagrammet ovan mäter vi befolkningsutvecklingen de senaste tio åren (2008–2017). Kronobergs län har under denna tid haft en tillväxt på 8,4 procent (15 295 personer), vilket är något under riksgenomsnittet (9,3 procent). Trots att länets tillväxt under denna tid legat under riksgenomsnittet får tillväxtnivån bedömas, givet förutsättningarna, som god. De län som har haft en högre tillväxt än Kronoberg är storstadslänen och till dem näraliggande län. Om vi jämför med exempelvis tillväxttakten i Jönköpings län under denna period (6,6 procent) har Kronobergs län haft en mycket god tillväxttakt. Att notera är att vi här inte tar hänsyn till komponenterna bakom tillväxten. Som vi tidigare konstaterat har Kronobergs län samtidigt fortsatt problem med att attrahera invånare från andra län.

Växjö kommun är den enda kommunen i länet som tillhör kommungruppen ”Större städer”. I gruppen ingår kommuner med minst 50 000 invånare varav minst 40 000 invånare i den största tätorten. Mellan 2008–2017 uppgick den genomsnittliga tillväxttakten för denna grupp till 10,7 procent. I Växjö låg tillväxttakten under perioden på 12,3 procent. Totalt finns det 21 kommuner i gruppen, och med 12,3 procent i tillväxttakt placerar sig Växjö kommun på en sjätte plats. Endast kommunerna Uppsala, Örebro, Södertälje, Helsingborg samt Lund hade en högre tillväxttakt.

Både Alvesta- och Lessebo kommun ingår i kommungruppen ”Pendlingskommuner nära större stad”, som mellan 2008–2017 hade en genomsnittlig befolkningstillväxt på 6,3 procent. Både Lessebo- och Alvesta kommun hade under denna tid en högre tillväxttakt, 8,9- respektive 6,7 procent. Totalt består gruppen av 52 kommuner. Lessebo placerade sig på tionde plats och Alvesta på nittonde plats. Kommunerna Knivsta, Nykvarn samt Trosa var de som hade högst tillväxttakt i gruppen under den studerade perioden.

Tingsryds- och Uppvidinge kommun tillhör gruppen ”Lågpendlingskommuner till större städer”. I regel har kommunerna i denna grupp något längre avstånd till en större stad jämfört med kommunerna i gruppen ”Pendlingskommuner nära större stad”. De har även, som namnet antyder, en lägre pendlingsintensitet och ofta en mer lokalt centrerad arbetsmarknad. Mellan 2008–2017 ökade invånarantalet i denna grupp med 4 procent, vilket var högre än i både Uppvidinge (2,3 procent) och Tingsryd (0,4 procent). Gruppen innehåller totalt 35 kommuner. Uppvidinge placerade sig på plats 17 och Tingsryd på plats 25. Tillväxttakten inom gruppen var som högst i kommunerna Enköping, Uddevalla samt Ulricehamn.

Ljungby kommun är den enda i länet som tillhör gruppen ”Mindre städer”. Kommunerna i denna grupp har en relativt låg pendling och är i hög utsträckning beroende av den egna arbetsmarknaden. Kommunerna som ingår i denna grupp har relativt långa avstånd till större städer och mellan 15 000 – 40 000 invånare. Mellan 2008–2017 uppgick den genomsnittliga befolkningstillväxten i gruppen till 5,2 procent, vilket var en högre takt än i Ljungby kommun där den under samma tid låg på 3,2 procent. Totalt finns det 29 kommuner i gruppen och med 3,2 procent placerade sig Ljungby på plats 18.

Varberg-, Norrtälje- samt Kalmar kommun var de kommuner i gruppen som hade högst befolkningstillväxt under den aktuella perioden. Att tillägga är att Ljungby kommun har ett relativt lågt invånarantal (28 300 invånare) jämfört med snittkommunen (44 650) i gruppen.

Markaryds- och Älmhults kommun ingår i kommungruppen "Pendlingskommun nära mindre stad". SKL:s definition av denna grupp är *kommuner där minst 30 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i annan mindre ort och/eller där minst 30 procent av den sysselsatta dagbefolkningen bor i annan kommun*. I både Älmhults- och Markaryds fall är de en pendlingskommun för att mer än 30 procent av de som arbetar i kommunerna kommer från en annan kommun. De är med andra ord, som vi tidigare varit inne på i denna rapport, utpräglade inpendlingskommuner. Mellan 2008–2016 hade gruppen en genomsnittlig befolkningstillväxt på 3,1 procent, vilket var en lägre tillväxt än i både Markaryd (5,9 procent) och Älmhult (11,3 procent). Älmhults kommun hade den högsta tillväxten av samtliga kommuner i gruppen, totalt 52 stycken, och Markaryds kommun hade den sjunde högsta.

Ovan genomgång visar att fem av åtta kommuner i länet har haft en högre befolkningstillväxt än deras jämförelsegrupp under tidsperioden 2008–2017. Det är viktigt att notera att genomgången inte säger något om *varför* kommunerna presterat bättre eller sämre än snittet för gruppen. Vi vet inte med säkerhet om en god prestation beror på ökad attraktivitet eller en temporär ökning som följd av ett högt utrikes flyttnetto de senaste åren. Först om några år kan vi göra den bedömningen. Således har den studerade tidsperioden flertalet osäkerhetsfaktorer som gör att ett positivt resultat med säkerhet inte kan kopplas till ökad attraktivitet.

Trots ovan nämnda osäkerhetsfaktorer går det att dra vissa slutsatser. Växjö kommun har en hög tillväxt inom en grupp som totalt sett har en mycket hög befolkningstillväxt. För länet är detta viktigt då det får stort genomslag i den totala länsstatistiken. Även i länets pendlingskommuner har tillväxten varit god. Tidigare har tillväxten i Lessebo- och Alvesta, mätt i invånarantal, varit relativt blygsam. Den tilltagande tillväxten i de båda kommunerna kan indikera att Växjös tillväxt har fått positiva spridningseffekter även utanför kommunen.

Tingsryds- och Uppvidinge kommun, som inte är lika utpräglade pendlingskommuner, och som har längre restidsavstånd till Växjö, har haft en lägre befolkningstillväxt än snittet för jämförelsegruppen. En anledning till detta kan vara att finanskrisen, som drabbade industrikommuner hårt, minskade antalet försörjningsmöjligheter i kommunerna samtidigt som utpendlingen inte kunnat kompensera för detta. Trots detta hade Uppvidinge kommun en positiv befolkningsutveckling under perioden, om än under jämförelsegruppens snitt.

Även Ljungby kommun har haft en lägre befolkningstillväxt än jämförelsegruppen. Som vi nämnde tidigare inverkar storleksfaktorn i detta fall, exempelvis återfinns Kalmar och Kristianstad i samma grupp. Dock har även Ljungby kommun en stor industrisektor och en begränsad utpendling till en större arbetsmarknad, vilket kan ha påverkat utvecklingen, särskilt med anledning av finanskrisen.

Älmhults- och Markaryds kommun har haft en högre befolkningstillväxt än jämförelsegruppen. Detta kan indikera att kommunerna i högre utsträckning än förut börjat dra nytta av det faktum att de har många arbetstillfällen i relation till den egna befolkningen. Att de har ett högt positivt pendlingsnetto innebär att det finns potential att attrahera inflyttare som idag väljer att pendla till kommunerna.

Inrikes flyttningar till och från Kronobergs län

I detta avsnitt ska vi fördjupa oss i varför Kronobergs län har ett negativt inrikes flyttnetto. Ett negativt inrikes flyttnetto indikerar att länet har en låg attraktionskraft för boende. Samtidigt har länet ett mycket högt inpendlingsnetto, vilket indikerar att regionen har en attraktiv arbetsmarknad.

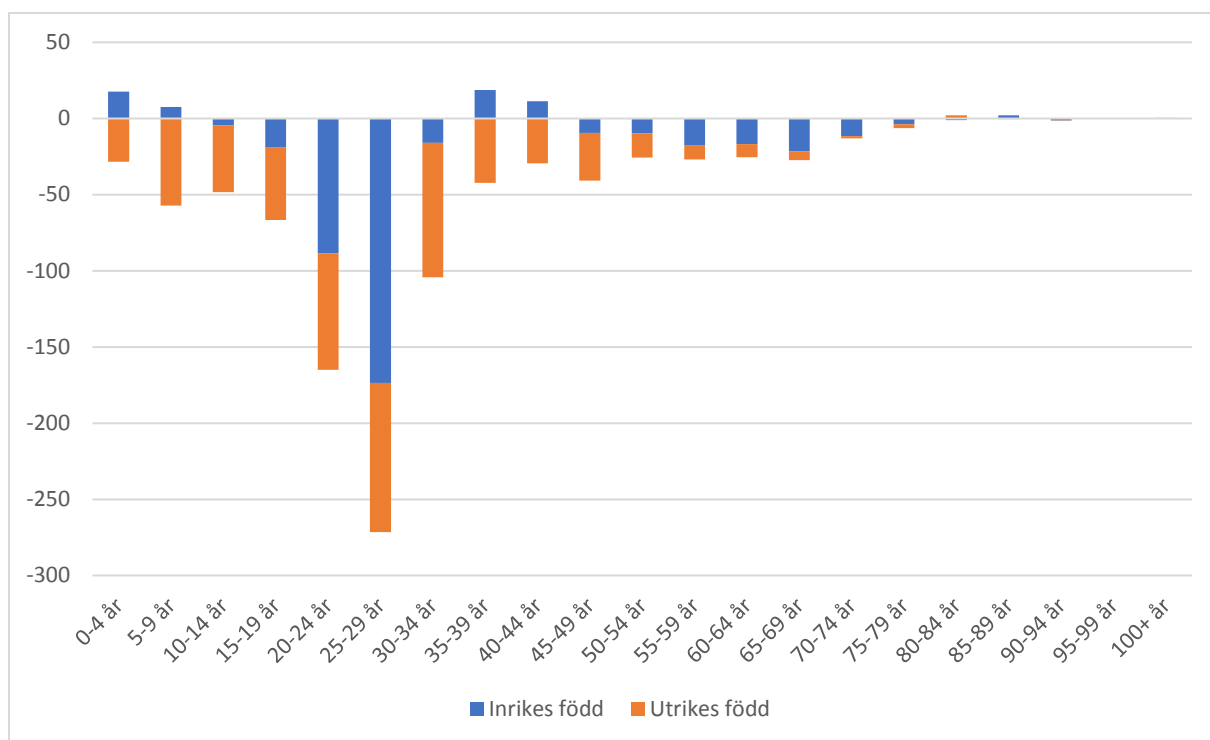

Diagram 20: Inrikes flyttnetto för Kronobergs län, efter femårsklasser, årligt genomsnitt (2013–2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Att länet har ett negativt inrikes flyttnetto beror främst på en negativ nettoflyttning av ungdomar mellan 20–34 år. Antalet flyttrörelser minskar sedan relativt drastiskt när vi går högre upp i åldrarna, delvis beroende på att många bildar familj och stadgar sig. Det negativa nettot för ungdomar mellan 20–29 år har flera förklaringar. Många ungdomar väljer att flytta för att studera när de går ut gymnasiet, ofta utanför hemregionen. Å andra sidan gäller detta även för andra regioner. De senaste fem åren har antalet inflyttningar av ungdomar till länet i denna ålder inte balanserat antalet utflyttningar. Detta gäller både för inrikes- och utrikes födda ungdomar. I åldersgruppen 25–29 år återfinns även de personer som har studerat klart en utbildning på universitet. Att länet har ett negativt netto för ungdomar i denna ålder indikerar att många av de som tar en högskoleexamen i länet flyttar vidare efter studierna.

Från och med 30-årsåldern förändras sammansättningen av flyttnettot till och från länet. Från och med denna ålder står utlandsfödda för en majoritet av länets negativa flyttnetto. Tittar vi exempelvis på åldersgruppen 35–44 år har länet ett positivt flyttningsnetto om vi endast ser till inrikes födda. Nettot är även positivt för inrikes födda i åldrarna 0–9 år, vilket hänger samman med att det i regel är barnfamiljer som flyttar till länet där anhängarpersonerna är mellan 35–44 år. Till viss del är denna grupp så kallade återvändare som sedan tidigare har en relation till länet. Det är dock viktigt att notera att återvändargruppen och inflyttningen av barnfamiljer är långt mindre än gruppen unga som flyttar ut från länet. Av länets invånare är 56 procent födda i Kronobergs län.

Mellan 2013–2017 flyttade det i årligt genomsnitt ut 6 733 personer från länet till ett annat län och 5 812 flyttade in till länet från ett annat län. Det genomsnittliga inrikes flyttnettot var under denna period -921 personer om året. Utlandsfödda stod för 32 procent av utflyttningarna, trots att gruppen endast utgör 19 procent av länets befolkning totalt. Totalt var nettot för utlandsfödda under denna period -585 personer om året. För inrikes födda var det -336 personer om året. En förklaring till att utlandsfödda bidrar mer till länets negativa netto är att länet under den studerade perioden haft en relativt sett hög inflyttning från utlandet. Den högre flyttintensiteten bland utlandsfödda beror bland

annat på att en hög andel bland gruppen söker sig till större städer efter att ha erhållit uppehållstillstånd i en första ankomstkommun, ofta mindre kommuner. Det negativa nettot för utrikes födda under denna period indikerar med andra ord att, relativt sett, andra län är mer attraktiva för gruppen.

Inrikes födda kvinnor har en något högre flyttintensitet än inrikes födda män. Under perioden 2013–2017 flyttade 30 kvinnor per 1000 invånare från länet, motsvarande nivå för inrikes födda män var 28 utflyttare per 1000 invånare. Utflyttintensiteten från länet är som högst bland utlandsfödda män. För dem ligger utflyttintensiteten på 73 utflyttare per 1000 invånare. För utlandsfödda kvinnor låg nivån på 55 utflyttare per 1000 invånare.

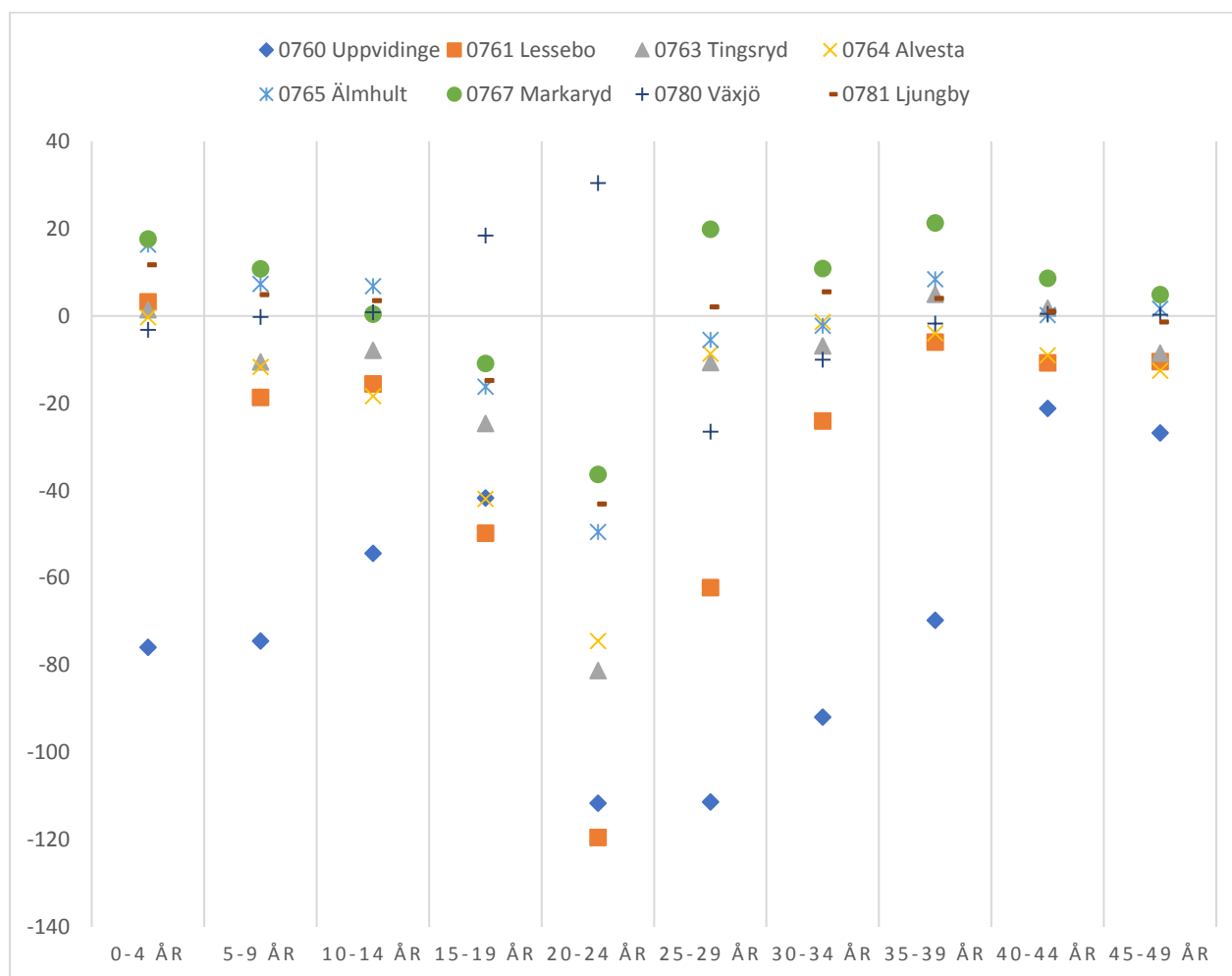

Diagram 21: Inrikes flyttnetto för länets kommuner, efter femårsklasser, årligt genomsnitt (2013-2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Kommunerna i länet har olika flyttprofiler. Samtliga kommuner i länet, förutom Växjö, förlorar främst invånare som är mellan 20–24 år. I denna ålder är flyttintensiteten hög och i regel beror det på att många flyttar för att studera, vilket gynnar universitetsstäderna, i detta fall Växjö. Tittar vi istället på äldre och yngre åldersgrupper ser bilden annorlunda ut. För dessa grupper har bland annat Markaryds- och Ljungby ett positivt flyttnetto. I egenskap av mer arbetsorienterade kommuner, utan större universitet, blir dessa kommuner mer attraktiva för inflyttning i senare åldrar. Detta genererar i regel även en inflyttning av barn, då anhängarpersonerna som flyttar in ofta är föräldrar och i familjebildande ålder. Växjö kommun har däremot ett negativt flyttnetto sett till de som är i yngre arbetsför ålder. Detta hänger delvis samman med att universitetsstudenter flyttar vidare efter studierna.

De senaste fem åren (2013–2017) har Markaryds kommun lyckats balansera utflyttningen av 20–24 åringar genom inflyttning av andra åldersgrupper, vilket genererat ett positivt inrikes flyttnetto under denna period. Även Ljungby- och Älmhults kommun har legat nära denna balans under perioden. Att nå en sådan balans är eftersträvaransvärt för alla kommuner som inte är en universitetskommun. Faktum är att det är svårt, om ens önskvärt, att motverka utflyttningar av personer som flyttar för att studera. Däremot är det positivt, och möjligt, för kommuner utan ett universitet, att attrahera inflyttare som är i yngre arbetsför ålder och som studerat klart och står i begrepp att bilda familj. När det gäller kommunerna Markaryd-, Ljungby- och Älmhults kommun, som har haft ett förhållandevis högt flyttnetto för personer i denna grupp, är det intressant att notera att det är utlandsfödda som genererat ett stabilt inrikes flyttnetto. Ser vi till inrikes födda är det inrikes flyttnettot för dessa kommuner istället negativt. Detta indikerar att dessa kommuner verkar vara vinnare när det gäller sekundäromflyttning av utlandsfödda.

För kommunerna Uppvidinge och Lessebo är det inrikes flyttnettot mycket lågt sett till de studerade åldersgrupperna. Detta beror delvis på att kommunerna haft en hög invandring de senaste åren och som genererat en hög sekundäromflyttning. De båda kommunerna har även ett negativt inrikes flyttnetto även om vi endast ser till inrikes födda. Detta gäller även för Tingsryds kommun som har ett negativt inrikes flyttnetto både sett till inrikes- och utrikes födda.

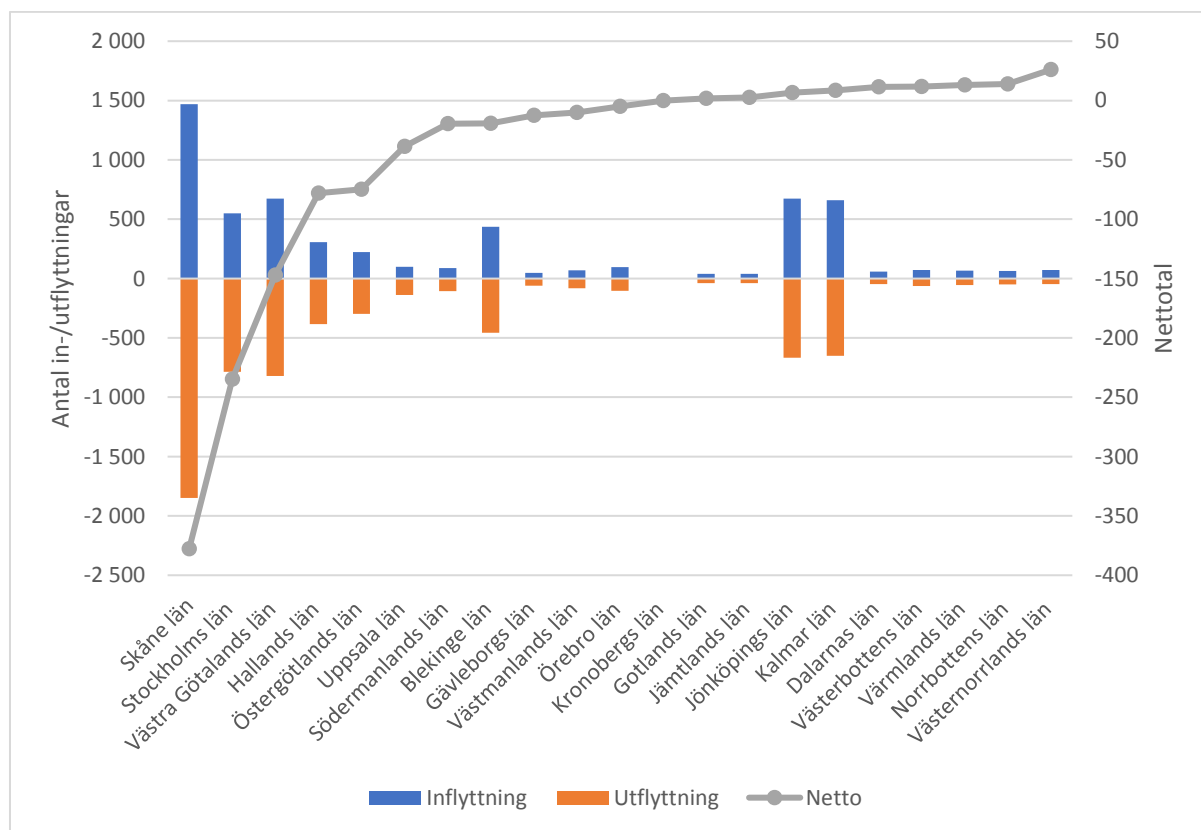

Diagram 22: In- och utflyttningar till och från Kronobergs län, riktade flyttrelationsrelationer. Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Den stora delen av flyttningarna till- och från länet sker i relation till grannlänerna och storstadslänen. Utbytet med de övriga länen är ytterst begränsat. Länets negativa inrikes flyttnetto uppstår främst i relation till storstadsregionerna. Skåne län är det populäraste länet att flytta till och det är även från Skåne som Kronobergs län har den högsta inflyttningen. Dock är det fler kronobergare som flyttar till Skåne än skåningar som flyttar till Kronoberg. De län som Kronobergs län förlorar flest invånare till, i förhållande till antalet inflyttare från dem, är i rangordning; Skåne-, Stockholms-, Västra Götalands-,

Hallands- samt Östergötlands län. Även om antalet in- och utflyttningar till- och från Blekinge-, Jönköpings- samt Kalmar län är många till antalet är nettosiffran nära noll. Med andra ord är det, till skillnad mot storstadsregionerna, ungefär lika många som flyttar mellan länen.

De senaste fem åren har kommunerna Alvesta, Tingsryd, Lessebo samt Uppvidinge haft det största flyttutbytet i relation till Växjö kommun. Samtliga av dem har ett negativt netto i relation till Växjö. Växjö kommun har sitt största utbyte med Alvesta kommun, sedan följer de tre storstadskommunerna. Växjö kommuns positiva inrikes flyttnetto kommer dels från de mindre grannkommunerna i länet, dels från mindre kommuner utanför länsgränsen, exempelvis Hultsfred, Vetlanda, Gislaved samt Nybro. Även Ljungby kommun har Växjö kommun som starkaste flyttningsrelation. Dock är den svagare än för de kommuner som gränsar till Växjö. Ljungby har även ett stort utbyte västerut, med Halmstad och Göteborg. De senaste fem åren har Ljungby kommun haft ett positivt flyttnetto i relation till Alvesta, Hylte samt Uppvidinge. Under samma period har kommunen förlorat flest invånare till Halmstad, Helsingborg samt Göteborg. Markaryds kommun har störst utbyte med Ljungby-, Hässleholm- samt Halmstads kommun. Kommunen har ett positivt netto i förhållande till Hässleholms-, Uppvidinge-, samt Kristianstads kommun. Däremot är nettot negativt i relation till kommunerna Lund, Laholm samt Göteborg. Älmhults kommun är den kommun i länet med mest dragning söderut. De tre starkaste flyttrelationerna är i relation till kommunerna Osby, Växjö samt Malmö. Kommunen har ett positivt netto i relation till Alvesta, Lessebo samt Tingsryd. Däremot förlorar man invånare till Malmö, Växjö samt Lund.

I sammanhanget är det intressant att fråga sig vad det är som får en människa att flytta till en viss plats? Varför är vissa platser mer attraktiva än andra?

En grundförutsättning för att människor ska överväga att flytta till en plats är att där finns möjlighet till att få ett arbete eller en försörjning i form av studier. Här är det dock viktigt att poängtera att arbetena inte behöver finnas i den potentiella boendekommunen, utan tillgången till arbete är vad som är viktigt – arbetsmarknaden kan lika gärna finnas i en intilliggande kommun, så länge kommunikationerna dit är tillräckligt bra för att möjliggöra pendling.

Utöver försörjningsmöjligheter behöver en plats erbjuda potentiella inflyttare en rad olika saker för att de ska uppfatta platsen som attraktiv. Helheten av de olika delarna en plats erbjuder kan beskrivas som den erbjudna livsmiljön. En livsmiljö består av fysiska dimensioner, så som platsens arkitektur och naturmiljöer, men också av sociala och kulturella faktorer som känslan av trygghet, sammanhållning, tolerans och öppenhet hos befolkningen som bor på platsen. Inte minst omfattar attraktiva livsmiljöer olika boendelalternativ. Tillgång till vackra boendemiljöer stärker en plats attraktivitet. Boende vid vatten, eller nära tillgång till kollektivtrafik och service är typiska egenskaper som förknippas med ett attraktivt boende. Enligt studier som följt olika flyttgenerationer har boendet kommit att tillmätas allt större betydelse. En bostad som motsvarar flyttarens preferenser sett till storlek, pris och placering är därför av stor betydelse ur ett attraktivitetsperspektiv.

Utöver boende- och arbetsmöjligheter är ett tillfredsställande serviceutbud något som bör finnas på en plats för att den ska anses attraktiv. Med service avses här både offentlig- och privat sådan. En viktig anmärkning här är att serviceutbudet i viss utsträckning är platsbundet. Sådan service som kan definieras som "vardaglig" bör helt enkelt inte ligga allt för långt från hemmet. Det är inte helt enkelt att avgränsa vad som är platsbundna egenskaper, alltså sådant som bör finnas på en plats, eller vad som endast behöver vara tillgängligt att nå inom en viss restid. En måttstock som kan användas är att utgå från vad som i regel är "sällanköp" och "vardagsköp" i människors liv.

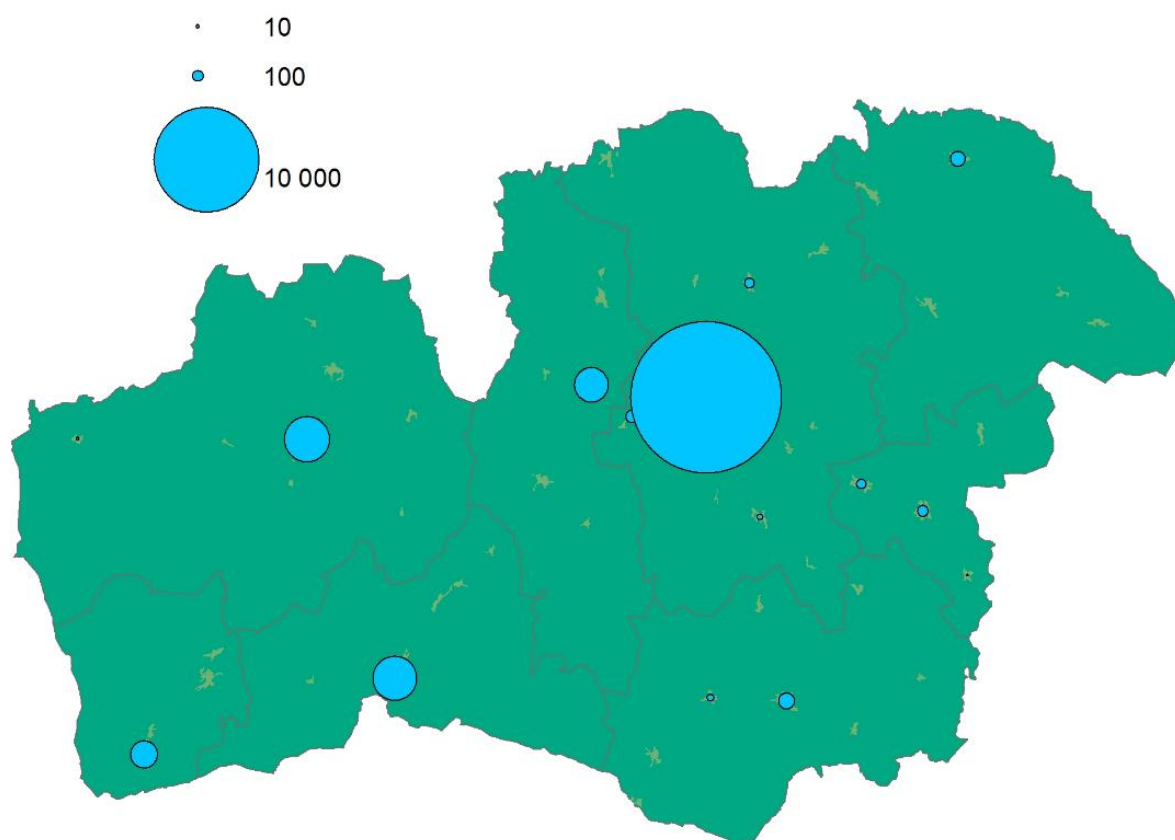
En god kvalitet på det grundläggande serviceutbudet är förmodligen i flera fall viktigare än ett stort handels- och nöjesutbud, som istället kan nås genom goda kommunikationer. En plats attraktivitet är

även beroende av hur det sociala kapitalet på platsen ser ut. Att definiera socialt kapital, eller mäta det, är svårt. En vanlig definition är dock att socialt kapital inkluderar att människor litar på varandra och känner trygghet. Tillgång till mötesplatser och en stark civil sektor utgör i detta sammanhang viktiga faktorer. Det är när människor möts som tillit uppstår. I den meningen utgör ett rikt föreningsliv grund för ett starkt socialt kapital. Föreningar bidrar även till att ett stort utbud av olika aktiviteter finns att tillgå på platsen.

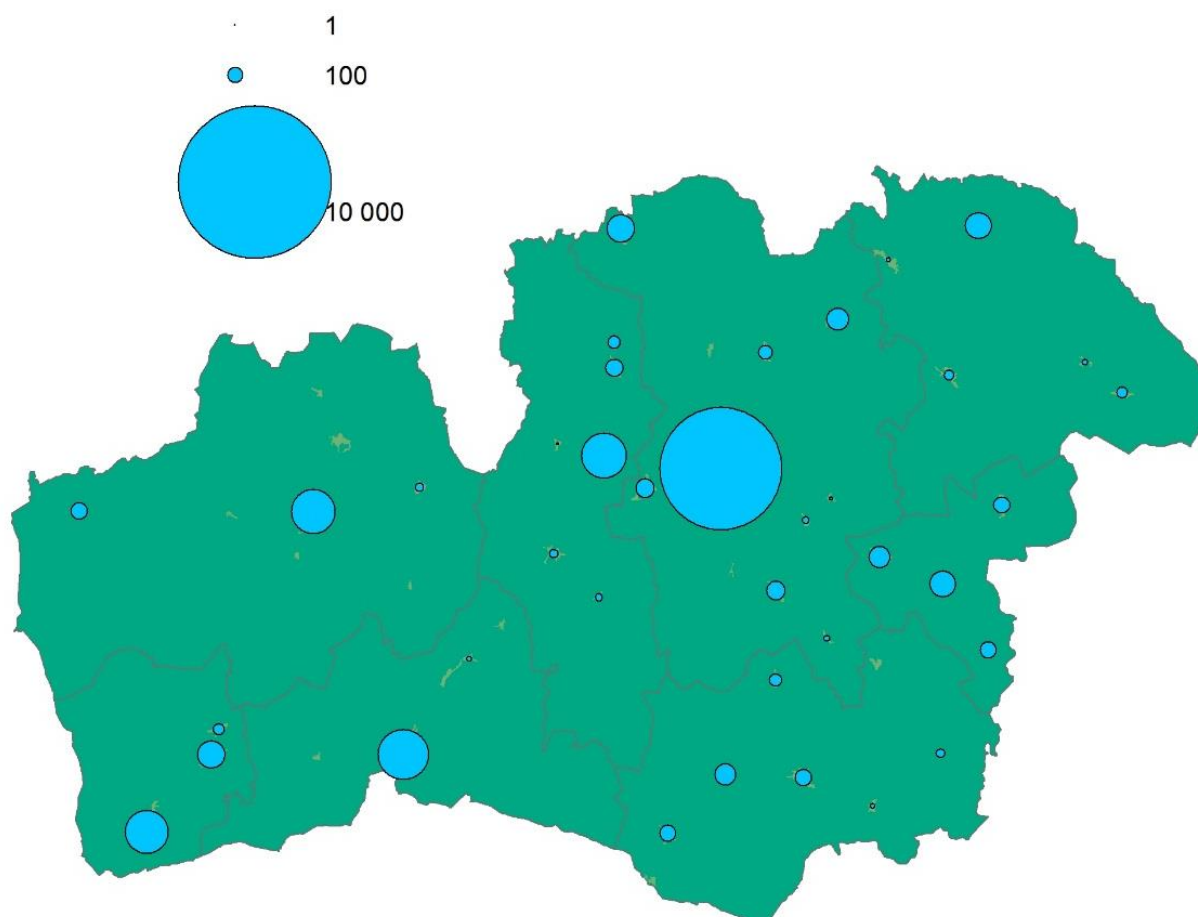
Slutligen är en plats attraktivitet beroende av den kollektiva föreställning som finns om platsen. En del platser är behäftade med ett dåligt rykte, andra av ett gott sådant. Exempelvis är det lätt att platser som växer hamnar i en positiv spiral – fler människor innebär större skatteunderlag som frigör kapital för utvecklingsinsatser som i sin tur skapar en känsla av utveckling och framåtskridande. Motsatt gäller att platser med en negativ befolkningsutveckling kan hamna i en negativ spiral, där det minskade befolkningsunderlaget leder till neddragningar och en känsla av tillbakagång.

Tätorternas utveckling

På tätortsnivå är befolkningsutvecklingen i regel mer volatil än när man ser till en hel kommun. Vissa delar av en kommun kan ha en positiv befolkningsutveckling även om kommunen som helhet tappar invånare. Exempelvis kan vissa orter ligga strategiskt till i förhållande till arbetsmarknader utanför den egna kommunen, eller ha andra kvaliteter som attraherar människor att flytta dit.

Karta 17: Befolkningsutveckling på tätortsnivå, faktiska tal (1990–2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Karta 18: Befolkningsutveckling på tätortsnivå, faktiska tal (2000–2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Sedan 1990 har endast 15 tätorter i länet haft en positiv befolkningsutveckling. Vid utgången av 2017 fanns det 46 tätorter i Kronobergs län. Jämfört med 1990 är det färre tätorter som en följd av att flertalet har förlorat sin status som tätort som en följd av att invånarantalet kommit att understiga 200 personer. Samtliga av kommunernas centralorter har växt sedan 1990. Vi kan därför tala om en inomkommunal befolkningskoncentrering under denna period; i samtliga kommuner har andelen av befolkningen som bor i centralorten ökat. I faktiska tal är det Växjö, Ljungby samt Älmhult som har haft den högsta befolkningstillväxten. Förutom de kommunala centralorterna har även Gemla, Rottne, Urshult, Ingelstad, Lidhult samt Skruv växt under denna period.

Om vi ser till tätorternas utveckling ur ett kortare tidsperspektiv, 2000–2017, har 31 tätorter i länet haft en positiv befolkningsutveckling. Det var främst under andra hälften av nittiotalet som många tätorter minskade och under senare år har utvecklingen vänt i flera av dem, ofta som en följd av en ökad invandring. I procent har flera av de mindre tätorterna under denna period haft en exceptionell hög befolkningstillväxt. I exempelvis Urshult, Skruv samt Lammhult har invånarantalet ökat med 20 procent under denna period.

Det är svårt att dra några generella slutsatser om varför flera orter har haft en tillväxt under 2000-talet. Tidigare studier Region Kronoberg genomfört pekar på att invandringen har bidragit till återupphämtningen i flera mindre orter, ofta med anledning av att där fanns lediga bostäder. I dessa fall finns en risk att uppgången endast blir temporär om sekundäromflyttningen blir omfattande. Särskilt gäller detta för orter med långa avstånd till större arbetsmarknader och som under längre tid haft en negativ befolkningsutveckling. I andra fall kan en stabilare befolkningsutveckling under de

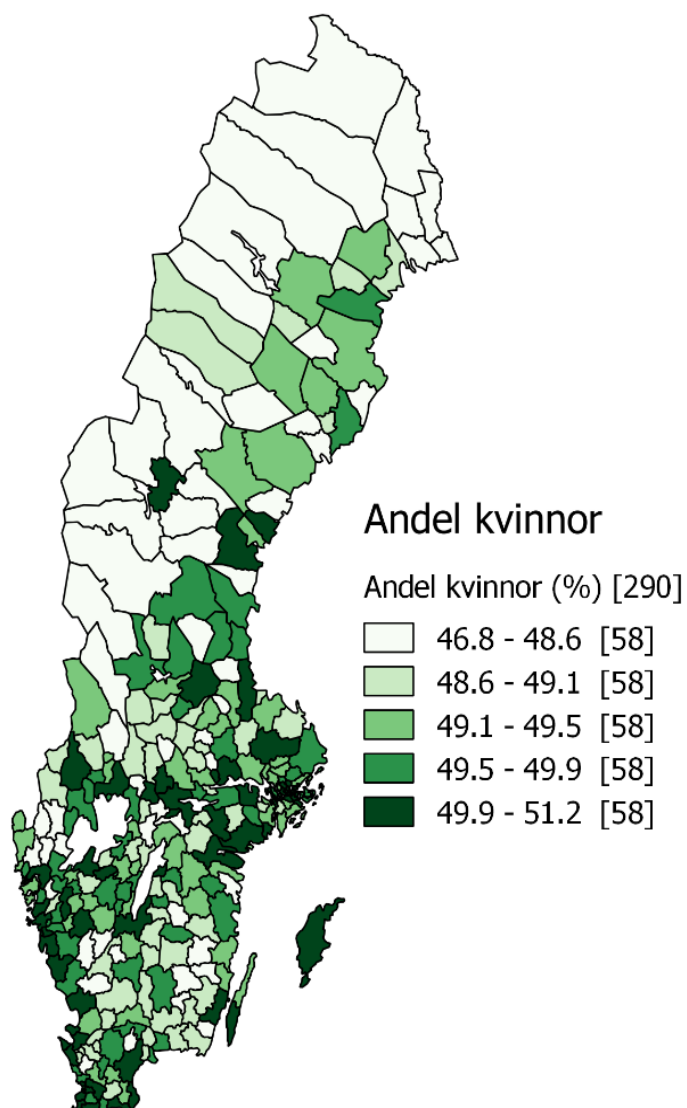
senaste åren snarare handla om att orten kunnat dra nytta av sitt strategiska läge i förhållande till andra orter. Ofta är detta så kallade pendlingsorter med närhet till större arbetsmarknader, exempelvis Gemla.

För en mer utförlig genomgång av orternas utveckling och profil hänvisar vi till rapporten *Ortsutveckling i Kronobergs län* som Region Kronoberg har tagit fram.

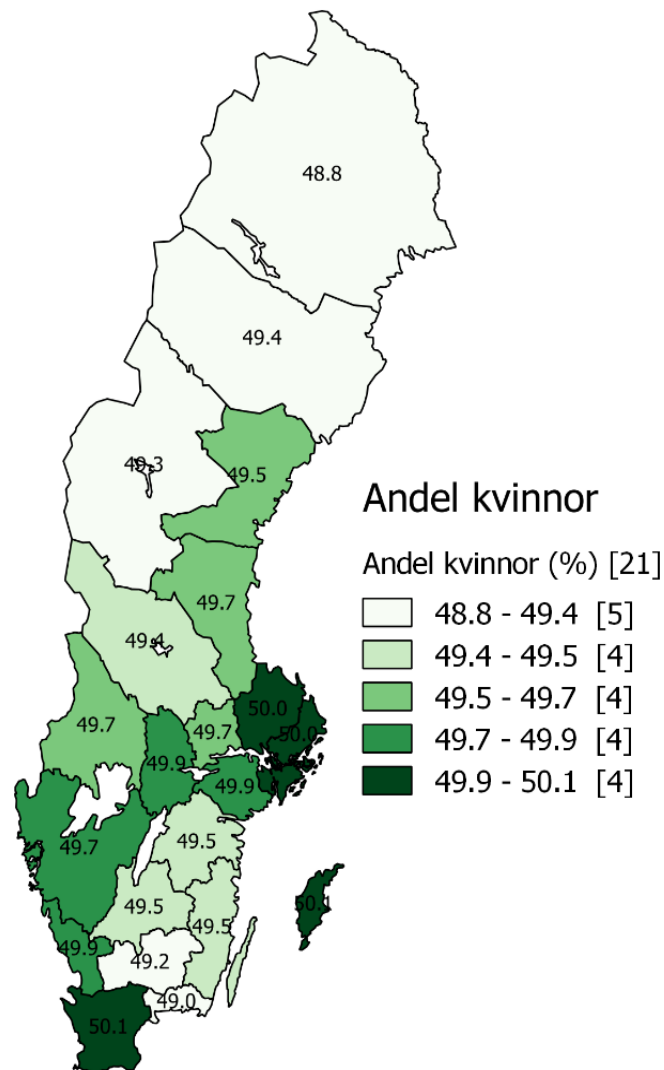
Befolknings- och åldersstruktur i Kronobergs län

2015 var ett historiskt år för Sverige; för första gången sedan befolkningsstatistikens födelse kom antalet män att överstiga antalet kvinnor. I Kronobergs län har detta förhållande dock varit rådande sedan lång tid tillbaka. Men under 2000-talet har könsgapet ökat i en historiskt sett hög takt och 2017 var endast 49,2 procent av länets befolkning kvinnor, i riket låg nivån på 49,8 procent. I faktiska tal bor det drygt 3 300 fler män än kvinnor i länet.

Den huvudsakliga förklaringen till att det idag bor fler män än kvinnor i Sverige är att det är fler män som flyttar hit från andra länder. Den historiskt sett höga invandringen under de senaste åren har därmed bidragit till det rådande mansöverskottet. Ytterligare faktorer till överskottet är att män lever allt längre och att det föds fler pojkar än flickor. Tillsammans med Blekinge län har Kronoberg den lägsta andelen kvinnor bland befolkningen i de södra delarna av Sverige.

Karta 19: Andel kvinnor av befolkningen, kommunal nivå (2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Karta 20: Andel kvinnor av befolkningen, regional nivå. Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Det finns regionala skillnader sett till hur stor andel av befolkningen som utgörs av kvinnor eller män. Högst är andelen kvinnor i regioner med ett näringsliv som har en mer service- och tjänsteinriktad branschstruktur. I län med hög branschkoncentration till industri- och råvarusektorn är andelen män högre. Kronobergs län har ett, i kulturgeografiska termer, "traditionellt genuskontrakt": Näringslivet är dominerat av branscher med en hög andel män anställda, exempelvis industri- och IT-sektorn, kvinnorna föder barn tidigare än kvinnor i riket och högutbildade kvinnor flyttar i högre utsträckning än högutbildade män från länet.

Regioner med ett modernt genuskontrakt, exempelvis Stockholm och Skåne, har ett mer diversifierat näringsliv där branscher som är mer jämställda utgör en större del av arbetsmarknaden. Detta innebär att dessa regioner erbjuder fler karriärmöjligheter för kvinnor, givet könsuppdelningen på arbetsmarknaden, därav en högre andel kvinnor bland befolkningen. I turistintensiva regioner, likt Gotland, finns ett mer otraditionellt genuskontrakt där det är förhållandevis vanligt att kvinnor är egenföretagare.

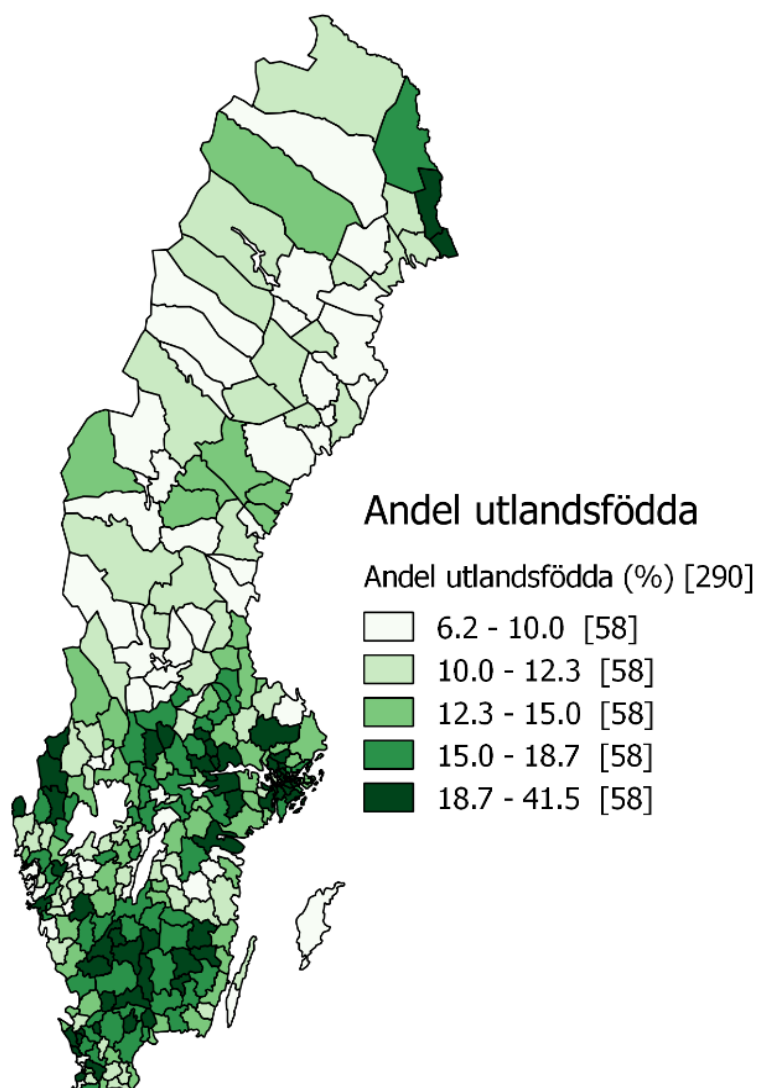
Inom Kronobergs län återfinns ett liknande mönster som i riket; andelen kvinnor av befolkningen är som högst i de mer service- och tjänsteintensiva kommunerna, som lägst i de mer industritunga. Ett annat samband är att de kommuner som har haft en hög invandring även har ett relativt högt

mansöverskott, exempelvis Uppvidinge- och Lessebo kommun. Andelen kvinnor är som lägst i Uppvidinge kommun (47,7 procent) och som högst i Växjö kommun (49,6 procent).

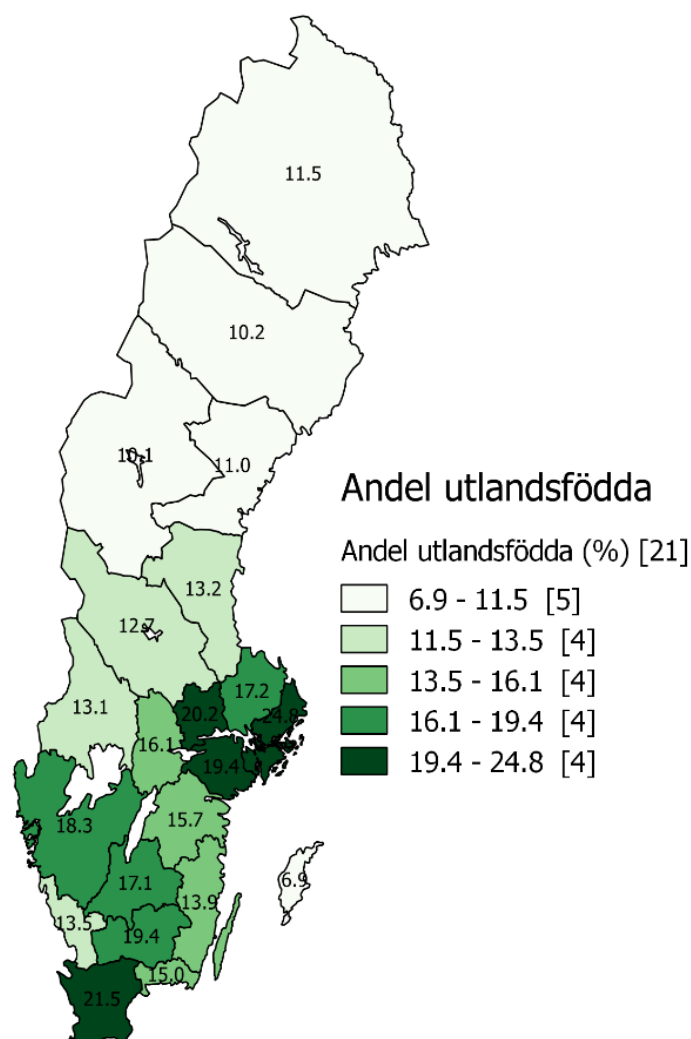
På länsnivå finns den största överrepresentationen av män inom åldersgruppen 15–24 år. I denna grupp går det 114 män på 100 kvinnor. Högre upp i åldrarna jämnar fördelningen ut sig, men männen är överrepresenterade långt upp i åldrarna. I en del kommuner och inom vissa åldersgrupper är männens överrepresentation påtaglig. I exempelvis Uppvidinge kommun går det 133 män på 100 kvinnor i åldersgruppen 25–34 år. I Tingsryds- och Lessebo kommun går det 124–126 män på 100 kvinnor när vi tittar på åldersgruppen 15–24 år.

Vilken betydelse har då mansöverskottet? I Sverige har Bo Rothstein, professor i statsvetenskap, behandlat frågan i samband med hans medverkan i Framtidskommissionens arbete. Rothstein menar att unga män som inte hittar ett arbete eller en partner riskerar att hamna i ett långvarigt utanförskap som förhöjer risken för att falla in i kriminalitet och samröre med extremistiska strömningar. Att just unga män utpekats som en riskgrupp har flera olika skäl. Ett av de främsta skälen är att unga män presterar sämre i skolan än unga kvinnor. I takt med de ökade kunskapskraven på arbetsmarknaden försvinner många av de arbeten som traditionellt sett lågutbildade män har verkat inom, exempelvis inom industrin. Svårigheterna att ta sig in på arbetsmarknaden leder i sin tur, enligt Rothstein, till svårigheter att hitta en partner, vilket förstärker känslan av att ha blivit "ratad". Detta skapar en grund för samhällsmissnöje, våld och extremism.

Att länet relativt sett har en lägre attraktivitet för kvinnor kan på sikt även hämma kompetensförsörjningen i länet. I de studier OECD genomfört om länet pekar de just på denna faktor; fler välutbildade kvinnor behövs inom exempelvis industrisektorn för att länet ska kunna bli en mer kunskapsintensiv ekonomi. Att locka kvinnor till de mer tekniska branscherna skulle på sikt kunna öka länets inflyttningsattraktivitet för kvinnor.

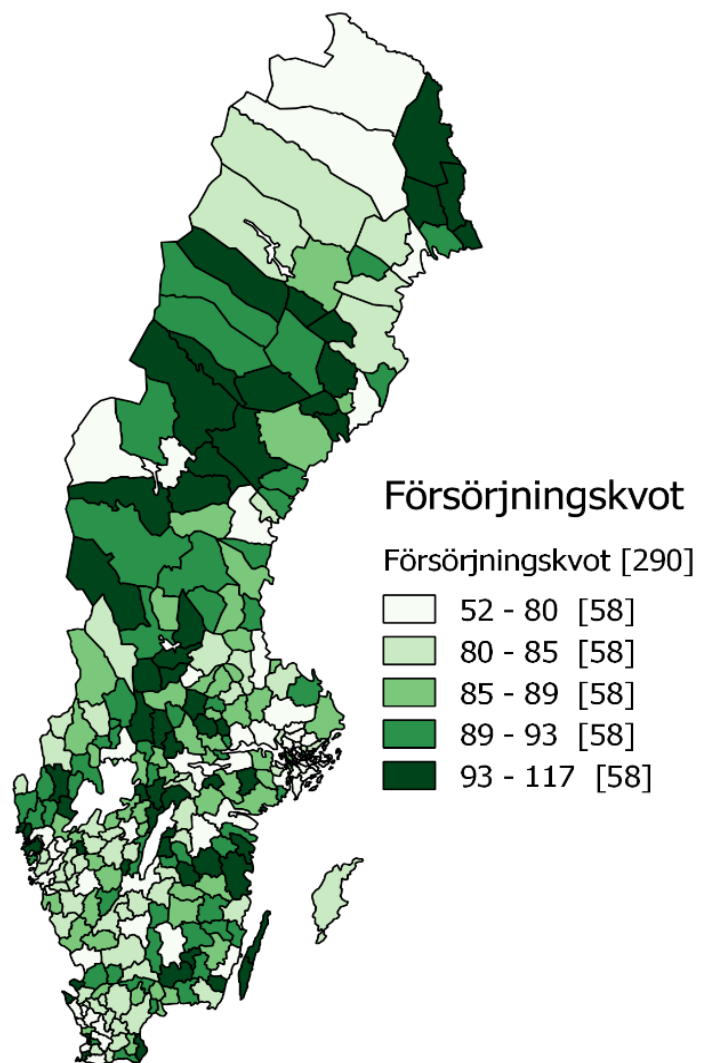
Karta 21: Andel utlandsfödda av befolkningen, kommunal nivå (2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

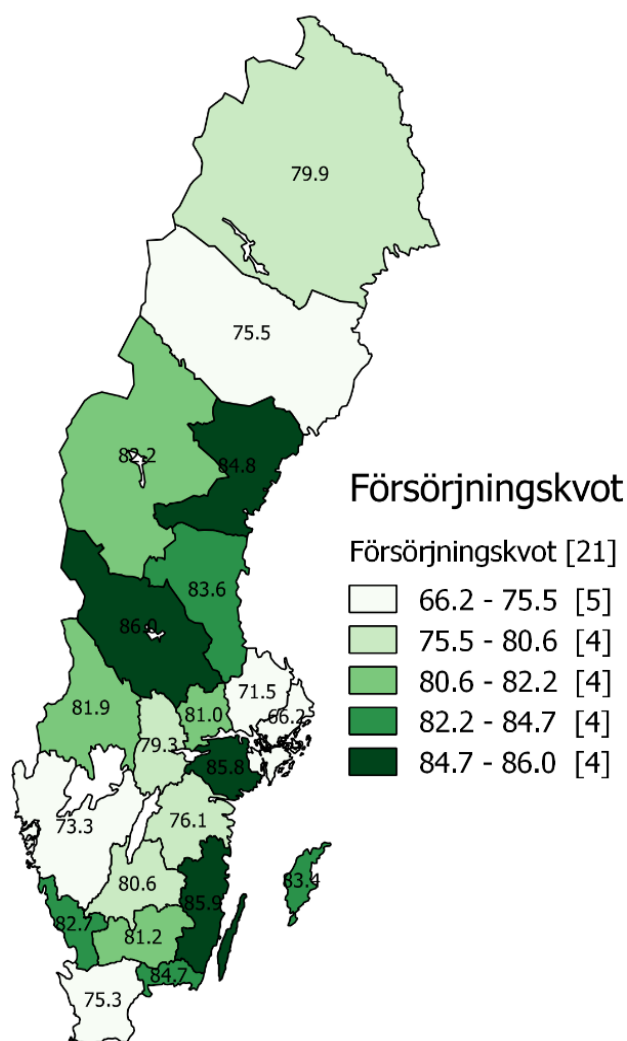
Karta 22: Andel utlandsfödda av befolkningen, regional nivå (2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

I Kronobergs län är 19,4 procent av befolkningen född i ett annat land än Sverige. Detta är över riksgenomsnittet där andelen uppgår till 18,5 procent. Under relativt kort tid har andelen utlandsfödda boende i länet ökat förhållandevis mycket. I början av 00-talet var endast nio procent av länets befolkning född utanför Sverige. Jämfört med övriga län har Kronobergs län den femte högsta andelen utlandsfödda bland befolkningen. Som högst är andelen i Stockholms- och Skåne län. Som lägst är den i Jämtlands- och Gotlands län. Av länets kommuner har fem av dem en högre andel utlandsfödda bland befolkningen än riksgenomsnittet. Som högst är andelen i Älmhults-, Markaryds- samt Lessebo kommun, där den ligger på mellan 23–26 procent. Som lägst är andelen i Tingsryds kommun där den ligger på 15,9 procent. I Växjö kommun ligger andelen på 18,1 procent och i Ljungby kommun på 18,3 procent.

51,4 procent av de som bor i Kronobergs län och som är födda i ett annat land än Sverige är män, vilket är något över nivån för inrikes födda i länet där andelen män ligger på 50,7 procent. De utlandsfödda invånarna i länet har en betydligt yngre åldersprofil än de inrikes födda. Försörjningskvoten för utlandsfödda är 43,5 och för inrikes födda 93,3. Sedan 2000 har utlandsfödda stått för hela arbetskraftstillväxten i länet och totalt har antalet invånare arbetsför ålder ökat med drygt 8 000 personer. Utan invandringen hade länet istället haft en minskning på 7000 personer i arbetsför ålder. Nästan var fjärde person i arbetsför ålder i länet är född i ett land utanför Sverige, vilket är något över riksgenomsnittet (23,5 procent).

Karta 23: Demografisk försörjningskvot, kommunal nivå (2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Karta 24: Demografisk försörjningskvot, regional nivå (2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Medelåldern i Kronobergs län är 41,5 år, vilket är 0,3 år mer än riksgenomsnittet. Försörjningskvoten i länet är 81,2 vilket även det är över riksgenomsnittet som ligger på 75,3. År 2000 låg kvoten i Kronobergs län på 75,1. En anledning till att den har ökat är att den stora kullen fyrtioåringar nu inträtt i pensionsålder, men även att antalet barn och ungdomar har blivit fler. Det finns stora regionala variationer sett till försörjningsbördan i länen. Som högst är den i Dalarnas län där den ligger på 86. I Stockholms län, där den är som lägst, ligger den endast på 66.

På kommunal nivå är skillnaderna i försörjningskvoten betydande. Totalt har elva kommuner i Sverige en kvot som överstiger 100, vilket innebär att det är fler som ska "försörjas" än antalet personer som ska "bidra". Det finns dock olika anledningar till varför dessa kommuner har en hög försörjningskvot. En del av kommunerna i denna grupp är populära inflyttningskommuner för pensionärer, exempelvis Borgholm. Andra kommuner i gruppen, som Pajala, har en hög kvot för att de genomgått en strukturell befolkningsminskning och som en följd av den har andelen äldre ökat betänkligt. En tredje variant är Lomma kommun, där andelen barn och unga är mycket hög. Det finns således olika drivkrafter till varför en kommun har en hög försörjningskvot. I regel har dock kommuner med en hög försörjningskvot det för att inflyttningen av yngre är låg samtidigt som utflyttningen av yngre bidrar till en äldre åldersstruktur då det är den äldre delen av befolkningen som bor kvar.

I Kronobergs län har kommunerna Uppvidinge, Markaryd, Lessebo, Tingsryd samt Alvesta en försörjningskvot på 89 eller mer. Som högst är den i Lessebo där den ligger på 96. Att Lessebo kommun

hamnar högt beror dels på att försörjningsbördan från de äldre ligger över riksgenomsnittet, dels på att försörjningsbördan från de yngre är långt över riksgenomsnittet. Försörjningsbördan från de yngre i kommunen är högre än försörjningsbördan från de äldre. Medelåldern i Lessebo kommun är 41,7 år. Även Alvesta kommuns kvot på 90 förklaras främst genom att försörjningsbördan från de yngre är hög, medelåldern i kommunen ligger på 41,8 år. I Tingsryds-, Markaryds- samt Uppvidinge kommun förklaras den relativt höga kvoten främst av att försörjningsbördan från de äldre är över riksgenomsnittet, vilket den relativt höga medelåldern i de nämnda kommunerna påvisar (43,8–46 år).

I kommunerna Älmhult, Växjö samt Ljungby är försörjningskvoten betydligt lägre än i ovan nämnda kommuner. I Älmhult är den 82,9, i Ljungby 82,6 och i Växjö 74,1. Av kommunerna i Kronobergs län är det således endast Växjö kommun som har en kvot som ligger under riksgenomsnittet. Medelåldern i Växjö ligger på 39,8 år, vilket är 6,2 år lägre än i Tingsryds kommun. I Älmhults kommun ligger den på 41,1 år, vilket är under riksgenomsnittet, och i Ljungby kommun på 43,3 år. Att Älmhults kommun har en lägre medelålder men en högre försörjningskvot än riket beror på att andelen barn och unga bland befolkningen är högre.

Befolkningsprognos och demografiska utmaningar i framtiden

De senaste åren har Kronobergs län haft en historiskt sett mycket hög befolkningstillväxt. Även framledes förväntas länet att växa, men i en lägre takt. Den senaste femårsperioden (2013–2017) ökade länets befolkning med 6,3 procent. Den kommande femårsperioden (2018–2022) förväntas tillväxten att uppgå till 5 procent. I faktiska tal förväntas befolkningen att öka med nästan 10 000 invånare fram till 2022. Om man ser ännu längre fram, till 2032, förväntas antalet invånare i länet att öka med drygt 25 000 invånare jämfört med idag, vilket skulle innebära att invånarantalet i länet skulle vara 222 914 personer år 2032.

Det är fortsatt invandringen som förväntas att stå för den största delen av länets befolkningstillväxt de närmaste 15 åren. Dock förväntas den att minska något från och med 2018. Under den senaste femårsperioden invandrade det i genomsnitt 3 558 personer till länet om året. De kommande fem åren föreskriver prognosen att nivån minskar till i genomsnitt 3 287 personer om året. Dock är det viktigt att notera svårigheterna med att göra befolkningsprognoser under rådande förhållanden. Invandringen är avhängig en mängd olika faktorer som är svåra att kontrollera för, exempelvis nationella och europeiska regelverk, internationella konflikter och så vidare. Prognosen baserar sig på de antaganden för invandring till Sverige som SCB gjorde under 2018.

Även ett positivt födelsenetto förväntas att bidra till den framtida befolkningstillväxten. Den senaste femårsperioden föddes det i genomsnitt 2204 barn om året i länet. Den kommande femårsperioden förväntas antalet födslar att uppgå till 2 349 om året. Från och med 2024 pekar prognosen på att det kommer att födas 2 500 barn om året och sedan stabiliserar sig antalet för att vara ungefär detsamma hela prognosperioden ut.

Det inrikes flyttnettot förväntas enligt prognosen att fortsatt vara negativt de kommande fem åren. Både in- och utflyttningen till- och från länet förväntas att öka under prognosperioden, vilket beror på att antalet invånare både i länet och landet som helhet med stor sannolikhet ökar under prognosperioden.

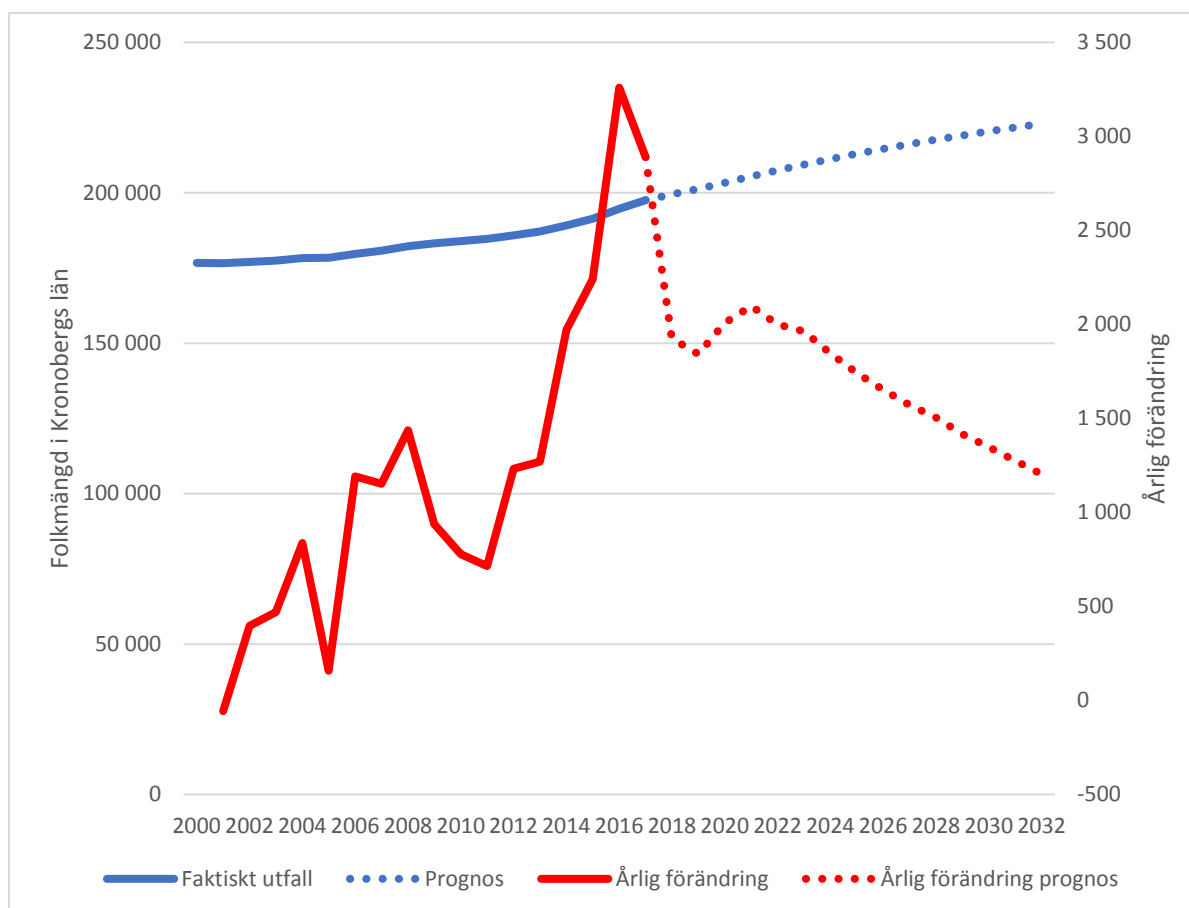

Diagram 23: Befolkningsprognos för Kronobergs län (prognosperiod 2018–2032). Källa: Region Kronoberg

Befolkningsprognosen för länet visar att försörjningskvoten kommer att öka som en följd av att fler förväntas att vara i ej arbetsför ålder samtidigt som antalet i arbetsför ålder inte förväntas att öka i samma takt. Under slutet av prognosperioden förväntas försörjningskvoten i länet att uppgå till 85,4, vilket är en ökning med 5,2 procent jämfört med 2017. Både unga och äldre förväntas att bidra till ökningen av försörjningskvoten. När det gäller den äldre åldersgruppen är det främst den grupp som är över 80 år som förväntas att öka, och det dramatiskt. Ökningen mellan 2017–2032 prognosticeras till nästan 50 procent.

Att gruppen unga och äldre förväntas att öka relativt kraftigt under prognosperioden innebär med stor sannolikhet att välfärdsbehoven kommer att öka och därmed även kostnaderna. Ur en kostnadssynpunkt är det främst ökningen av antalet äldre, över 80 år, som kommer att påverka kostnadsutvecklingen för den offentliga sektorn. Det är i denna ålder vi kostar som mest för välfärden och ju fler som är i denna åldersgrupp, desto större utgifter. För att nå en balans behöver skatteintäkterna öka i motsvarande takt om kostnadsökningarna. Givet dagens förutsättningar kommer detta inte att ske; de demografiska behoven förväntas öka mer än arbetskraften och skatteunderlaget. För att lösa framtidens välfärd pekar SKL därför på att vi behöver vidta en rad olika åtgärder, exempelvis arbeta fler timmar genom att öka pensionsåldern, förbättra effektiviteten inom den offentliga sektorn samt genomdriva omfattande digitaliseringslösningar. Att endast lösa det framskrivna kostnadsgapet genom skattehöjningar skulle, enligt SKL, innebära omfattande höjningar som inte bedöms som realistiska att genomföra.

I länet är förutsättningarna att klara ett ökat välfärdsbehov mycket olika. Som vi tidigare diskuterat är de demografiska skillnaderna redan idag omfattande. Det kommunala utjämningsystemet balanserar

idag de skillnader som finns i förutsättningar mellan kommuner och regioner. Dock kan en ökad belastning i kommuner med en redan utsatt demografisk struktur innebära att man får svårigheter att möta behoven bland annat med anledning av att det är svårt att rekrytera den kompetens som krävs. En ökad specialisering av samhällsservicen innebär att mindre kommuner kan få det svårt att hitta rätt kompetens i framtiden. På sikt ställer detta krav på att hitta nya kostnadseffektiva lösningar genom samverkan och innovation.

Kultur

De kulturella Kronobergarna

Rapporter från Myndigheten för Kulturanalys visar att den svenska befolkningen är kulturaktiv. Kulturaktiviteten varierar dock mellan olika aktiviteter och mellan olika grupper i befolkningen. 2016 genomfördes en regional kulturvaneundersökning i Kronoberg som visar att de vanligaste kulturaktiviteterna i Kronoberg är att lyssna på musik, se på film, läsa bok och fotograferat/filmat. Mindre frekventa kulturaktiviteter i undersökningen är exempelvis spela teater/deltagit i lajv, sjungit i kör eller gått på balett- eller dansföreställning.

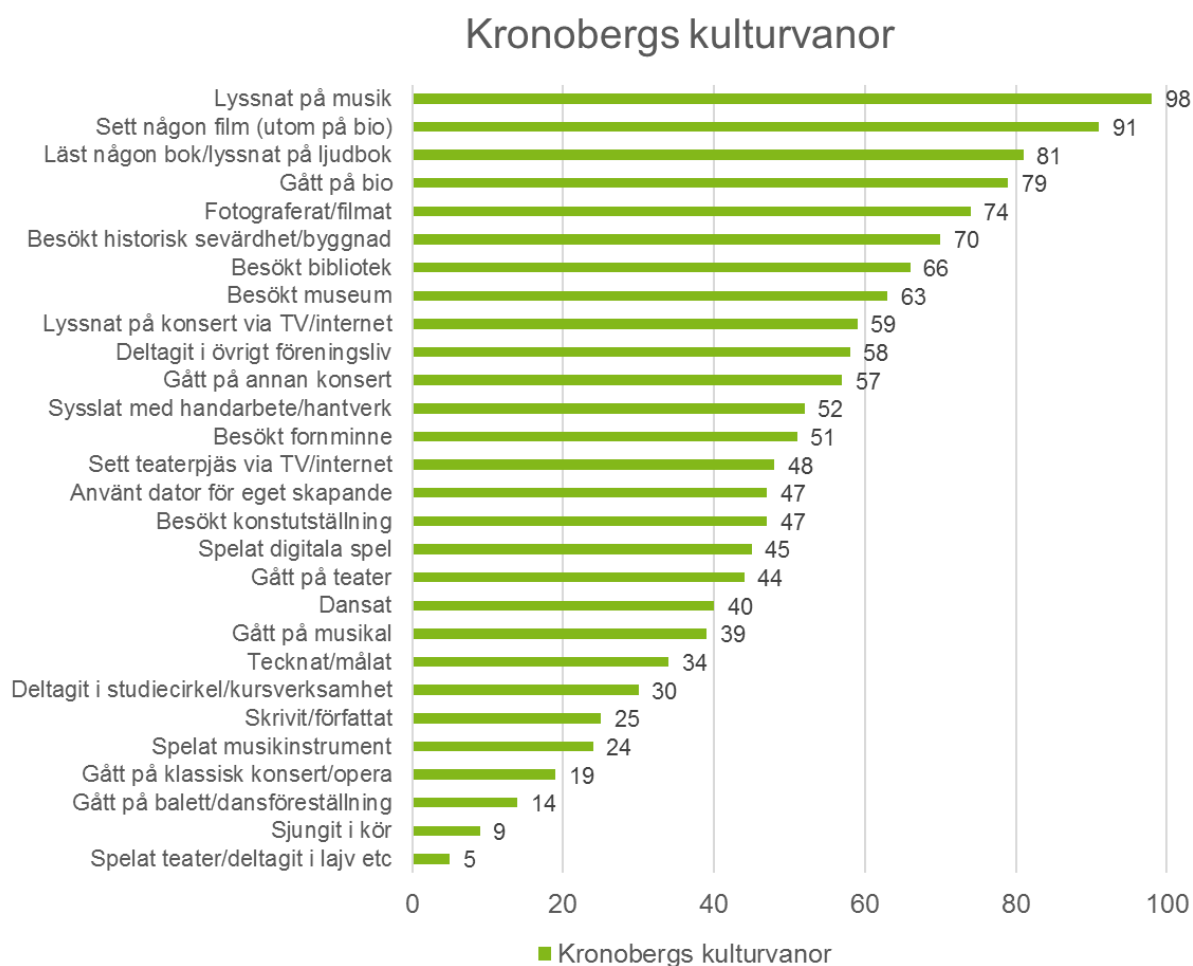

Diagram 24: Kulturvanor i Kronobergs län, andel av befolkningen som tagit del av kultur, efter aktivitet (2016). Källa: Region Kronoberg

Flera av de vanligaste aktiviteterna i Kronoberg är även vanligast i riket som helhet. De vanligaste aktiviteterna har en låg tröskel för genomförande, de kan ofta genomföras när som helst, var som helst, utan krav på någon annans medverkan medan de mindre vanliga aktiviteterna sker vid specifika tillfällen och kräver mer än en persons intresse. Vid jämförelse mellan Kronoberg och riket framträder

en bild av en kulturell befolkning i Kronoberg. 14 av 19 jämförbara aktiviteter görs av Kronobergare i högre utsträckning än i riket.

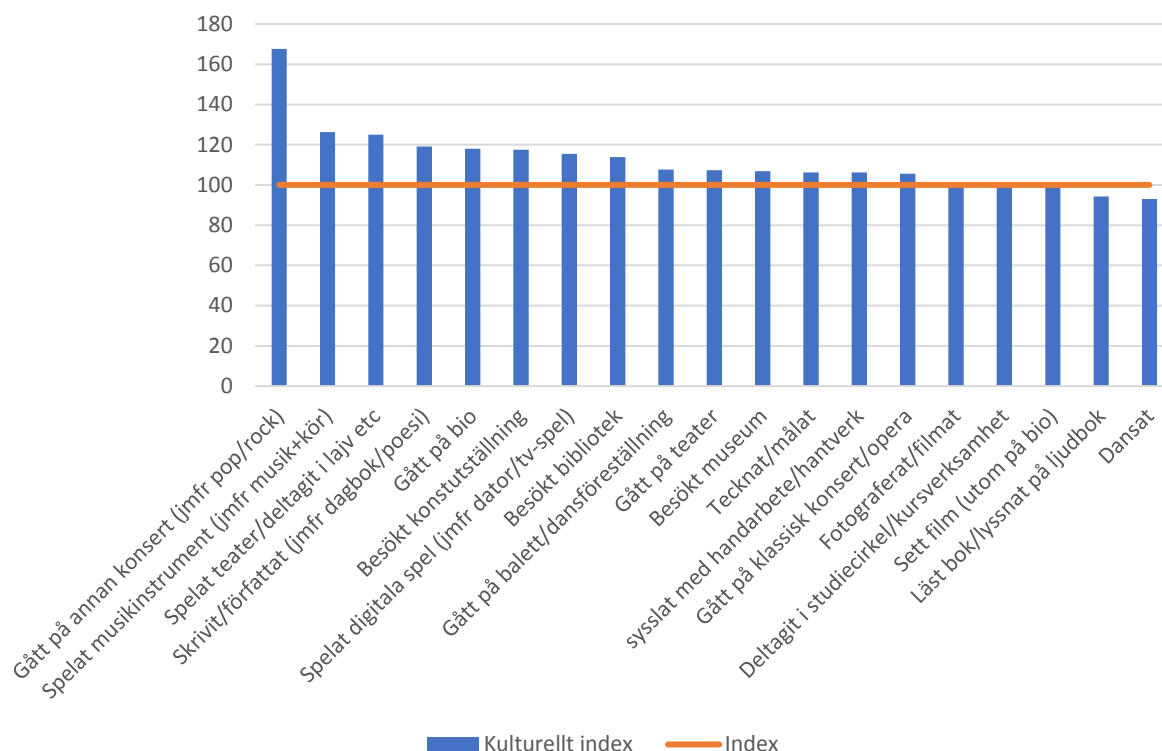

Diagram 25: Kulturvanor i Kronobergs län jämfört med riket (2016). Index = 100, riksgenomsnitt. Källa: Region Kronoberg

Kronobergarna står särskilt ut vad gäller det egna skapandet. Detta resultat överensstämmer även med nationella undersökningar från SOM-institutet och Myndigheten för kulturanalys där Kronoberg tillsammans med Småland och öarna står ut avseende det egna skapandet. De nationella undersökningarna visar även att Småland med öarna har en lägre konsumtion av kultur jämfört med andra regioner men här visar regionens kulturvaneundersökning ett annat resultat.

Kronoberg har flest bibliotek per invånare i landet och invånarna lånar fler böcker per invånare jämfört med riket. Trots detta är det färre i Kronoberg som har läst en bok eller lyssnat på en ljudbok jämfört med riket i helhet. Läsfärdighet och läsvanor hos barn och unga har under många år minskat. Framför allt visar statistiken på en försämrad läsförmåga hos pojkar.

Det finns skillnader i hur vuxna tar del av och utövar kultur i Kronoberg. Åldersgruppen 65-85 år är minst kulturellt aktiv av de vuxna åldersgrupperna. De är påtagligt underrepresenterade vad gäller det egna skapandet. Män utövar och tar del av kultur i lägre utsträckning än kvinnor inom nästan alla konstområden i Kronoberg. De största olikheterna när det gäller vem som utövar och tar del av kultur finns dock avseende utbildningsnivå. Personer med låg utbildningsnivå tar del av och utövar kultur i lägre utsträckning än personer med högre utbildning. Särskilt underrepresenterade är lågutbildade vad gäller det egna skapandet. Det finns även olikheter vad gäller inkomstskillnader. Personer med lägre inkomst är generellt mindre kulturellt aktiva än personer med högre inkomst. De nationella undersökningarna visar även att kulturdeltagandet är större i städer.

Den kulturella delaktigheten

Myndigheten för kulturanalys släppte 2018 en rapport om hur kulturvanor korrelerar och hur individers förhållande till kultur varierar med exempelvis kön, ålder, geografisk hemvist och sociala grupper (jobb). De konstaterar att:

kvinnor, högutbildade, högre tjänstemän och boende i storstäder är mer benägna att ta del av kulturutbudet och vara kulturellt aktiva än män, lågutbildade, arbetare och boende i glesbygd. Samtidigt är förhållandet till kultur mer komplext än så. Om en person intresserar sig för en typ av kultur, låt säga teater, tenderar personen att gilla även en annan kulturtyp, såsom att gå på konsgalleri. Det finns tydliga mönster för vilka kulturyttringar som hänger samman och vilken publik som attraheras av samma kombinationer av kulturyper. Teater och konst går bra ihop, men sammanfaller inte alltid med mer populärkulturella aktiviteter som att gå på rockkonsert.

Detsamma gäller media. Högutbildade tar till sig mer nyheter än lågutbildade och källorna är olika, högutbildade fokuserar på nyheter på nationell och internationell nivå medan lågutbildade fokuserar mer på lokalityheter. Forskaren Mikael Börjesson vid Uppsala universitet har i rapporten Rummet av kultur- och medievänor i Sverige 2015 tydliggjort skillnaderna i kultur och mediekonsumtion. Han visar att det ofta är en fråga om att vara kulturellt aktiv i relativt hög utsträckning eller inte alls vara aktiv. Att besöka konstupställning, museum, teater, naturpark, klassisk konsert, fornminne och bibliotek samt att läsa facklitteratur och lyssna på P1 och P2 hänger således ofta samman.

I rapporten lyfts även skillnader mellan sociala gruppers förhållanden till kultur och media. Vid vad Börjesson kallar den finkulturella polen finns grupper med hög utbildningskapital såsom läkare och universitetslärare tillsammans med kulturarbetare och journalister. Högre tjänstemän, ekonomer, civilingenjörer och sjuksköterskor konsumerar bred kultur kombinerat med viss finkultur. Samtliga arbetarkategorier och företagare är minst orienterade mot finkultur.

Detta innebär att kompetensförsörjningen av exempelvis läkare, civilingenjörer och sjuksköterskor är beroende av den kulturella infrastrukturen i länet. Rapporten synliggör även problematiken med kulturens angelägenhet för grupper som tar del av kultur i låg grad eller inte alls tar del av kultur.

Barn och unga

Det finns skillnader i barn och ungas möjligheter att ta del av kulturen i länet. Skillnaderna påverkas av geografiska avstånd, graden av resurser i exempelvis skolan, omfattningen av samordning mellan olika aktörer samt vårdnadshavares utbildnings- och inkomstnivå. Det gör att det regionalt finansierade kulturutbudet är tillgängligt för barn och unga i olika stor utsträckning. Skolorna i länet har också betydelse för barn och ungas tillgång till kultur. Samtliga kulturorganisationer med regionala uppdrag erbjuder ett utbud riktat till barn och unga och flertalet har målgruppen som sin starkaste prioritering. Kulturorganisationernas erbjudanden till skolor utformas för att bidra till att uppfylla skolans uppdrag och målsättningar. Region Kronoberg samarbetar med Växjö kommun kring en regional utbudsdag om kultur i skolan. Kulturorganisationer lyfter särskilt att det är svårt att nå gymnasieskolor, särskolor och unga vuxna.

Myndigheten för kulturanalys genomförde 2017 en nationell undersökning om barn och ungas kulturaktiviteter i årskurserna 5 och 8 samt gymnasiets årskurs 2. I rapporten Barn och ungas kulturaktiviteter konstateras att kulturdeltagandet på fritiden är högt bland barn och unga. Att titta på film, tv eller video var den vanligaste konsumtionen av kultur för barn och unga tillsammans med biobesök.

Vad gäller eget skapande är fotografering, att måla/rita eller sjunga solo/rappa vanligt tillsammans med att spela mobilspel eller tv-/datorspel. Barnen i de yngre årskurserna är generellt mer kulturaktiva än barnen i de äldre årskurserna. De går även i högre utsträckning i kultur- eller musikskola. Flickor är mer kulturaktiva än pojkar, exempelvis avseende dans, eget skapande, deltagande i kulturskola och läsning av skönlitteratur. Vad gäller facklitteratur syntes inga könsskillnader. Pojkar i de högre årskurserna spelar och tittar betydligt oftare på tv- eller datorspel än flickor.

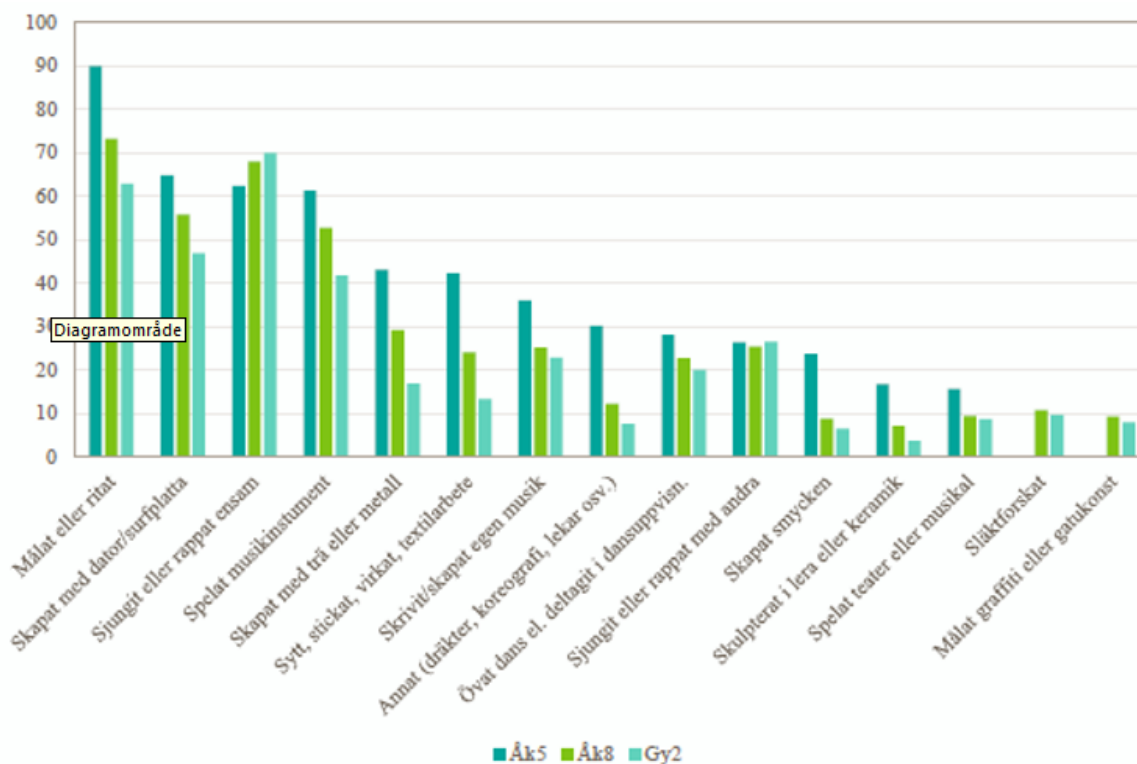

Diagram 26: Barn och ungas kulturvanor i Sverige

Föräldrarnas utbildning påverkar i hög grad barnens kulturaktiviteter och barn till föräldrar med högre utbildning har ett högre kulturdeltagande. De läser även mer än barn till föräldrar med förgymnasial eller gymnasial utbildning. Det är inga större skillnader i kulturutövandet vad gäller barn och unga med utländsk bakgrund och de med svensk bakgrund.

Små förändringar över tid

De nationella kulturvaneundersökningarna som genomförts sedan 1989 visar att förändringarna i befolkningens kulturvanor är relativt stabila över tid. Under perioden har vissa frågor tillkommit. Några förändringar som skett på nationell nivå är dock att biobesöken har ökat från 60-69 %, att teaterbesöken har minskat från 47-39 % och att besök på rock- och popkonserter har ökat från 24 till 36 % under perioden.

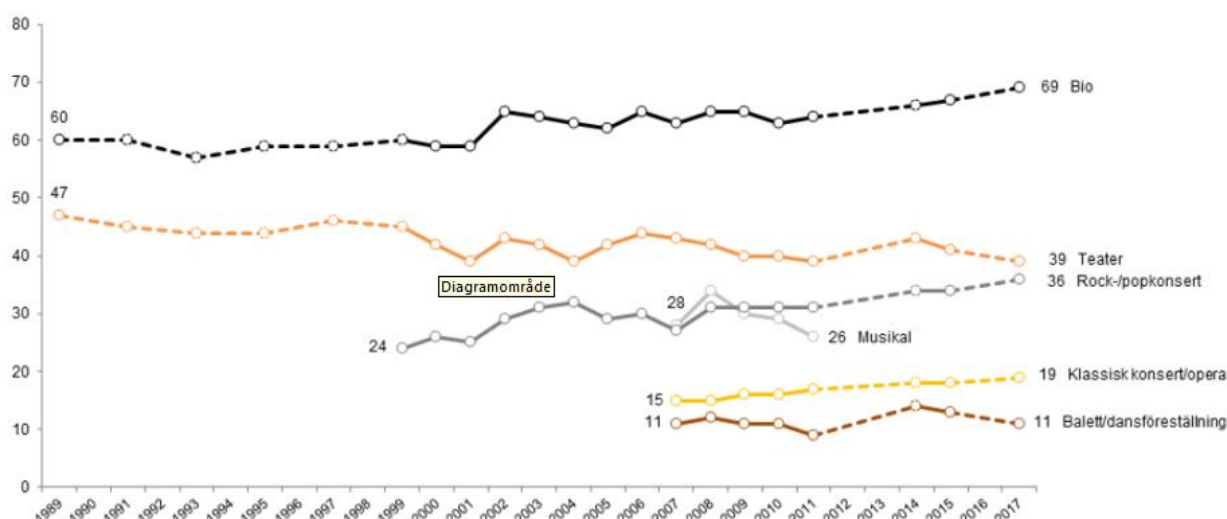

Diagram 27: Kulturvanor över tid, i riket (1989-2017). Källa: Kulturvaneundersökningen

Professionella kulturskapare

70 % av de professionella kulturskaparna i Sverige bor i någon av de tre storstadsregionerna. Störst koncentration till storstadsområden finns inom områdena dans, film och teater medan professionella kulturskapare inom musik samt bild och form har en större geografisk spridning. Många kulturskapare verkar dock i hela landet varför folkbokföringen kan ge en något missvisande bild. De flesta kulturskaparna i Kronoberg bor enligt Konstnärsnämndens rapport Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor i Tingsryd och Växjö.

Utbildningsnivå	Samtliga, antal	Samtliga, andel (%)	Kvinnor, antal	Kvinnor, andel (%)	Män, antal	Män, andel (%)
Grundskola	884	3,5 (12,9)	248	2,0 (11,0)	636	5,1 (14,8)
Gymnasieutbildning	6 545	26,2 (47,1)	2 673	21,5 (44,1)	3 872	31,0 (49,9)
Eftergymnasial, mindre än 3 år	5 573	22,3 (15,7)	2 893	23,3 (26,6)	2 680	21,5 (17,8)
Eftergymnasial, 3 år eller mer	11 558	46,3 (22,2)	6 473	52,0 (26,6)	5 085	40,7 (17,8)
Forskarutbildning	300	1,2 (1,1)	121	1,0 (0,9)	179	1,4 (1,3)
Okänd utbildning	77	0,3 (1,1)	35	0,3 (0,9)	42	0,3 (1,3)
Samtliga konstnärer	24 937	100	12 433	100	12 494	100

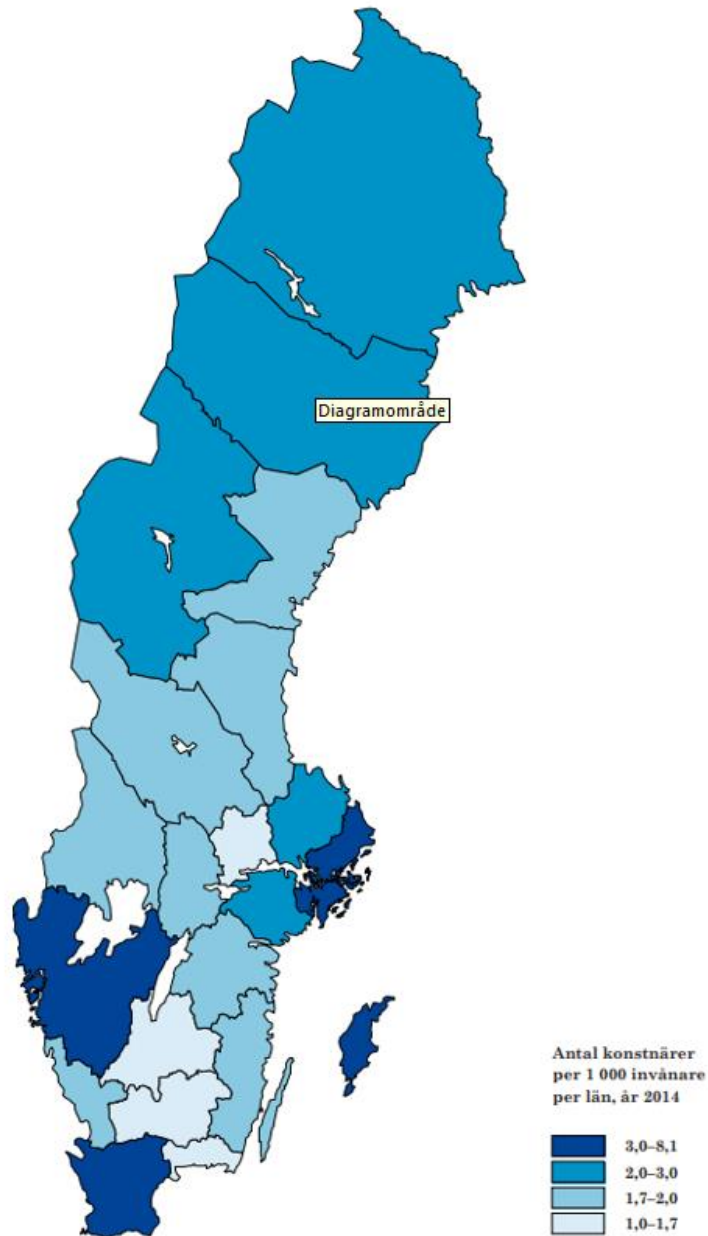
Tabell 3: Konstnärernas utbildningsnivå, i riket (2014). Källa: Konstnärsnämnden

Professionella kulturskapare kommer i högre utsträckning från hushåll med hög utbildningsbakgrund och nästan hälften av landets professionella kulturskapare har en eftergymnasial utbildning. I befolkningen i stort har 23 % eftergymnasial utbildning. Utbildade professionella kulturskapare har

dock en mycket lägre årsinkomst än personer med motsvarande utbildningsnivå. Nationellt har bildkonstnärer och professionella kulturskapare inom konsthantverk, form och design lägst inkomster.

I Kronobergs län är mindre än 1 % av Sveriges professionella kulturskapare folkbokförda. Det sker även en utflyttning av professionella kulturskapare från Kronobergs län. Professionella kulturskapares villkor är tätt sammanknutna med den kulturella infrastrukturen inom det specifika konstområdet man verkar på. Kulturorganisationer med regionala uppdrag är arbetsgivare åt professionella kulturskapare, utgör mötesplatser, erbjuder nätverk och engagerar professionella kulturskapare från det fria kulturlivet.

Könsfördelningen hos professionella kulturskapare är i riket jämn mellan män och kvinnor och könsskillnaden inom konstområden har jämnats ut de senaste åren. Kvinnornas medianinkomst var 2014 85 % av männens. Det är en lite mindre inkomstskillnad än i befolkningen som helhet (81 %). I Kronoberg har kvinnorna dock en högre medianinkomst än männen. Kvinnornas medianinkomst är bland de högsta i landet för gruppen. Tilläggas bör dock att den trots detta enbart uppgår till 73 % av medianinkomsten för befolkningen.

Karta 25: Antal konstnärer per invånare (2014), regional nivå. Källa: Konstnärsnämnden

Det finns stora inkomstskillnader mellan yrkeskategorier och konstområden. Kulturskapare som är verksamma inom teater, ord och musik har högre inkomster och kulturskapare inom film och bild och form har lägre inkomster. Inga konstnärliga yrkeskategorier når dock upp till medianvärdet av befolkningen. Inkomstspridningen inom yrkesgrupperna har ökat genom både en sänkning av de lägsta inkomsterna och en ökning av de högsta. Denna spridning är även regional och ökningarna har främst skett i Stockholm. Kulturskaparna i Kronoberg har den näst lägsta medianlönen i Sverige, enbart Blekinge har lägre. Inkomstspridningen är stor mellan de kulturskapare som har lägst och högst inkomster i länet. Detta gäller inte Kronobergs befolkning som helhet i jämförelse med andra län. Upphovspersoner har även en lägre inkomst än utövare. Många kulturskapare har en egen näringsverksamhet och många är även kombinatörer som även arbetar i andra branscher.

Kulturskapare har i högre grad än befolkningen som helhet minst en förälder med hög utbildning (46 % kontra 24 %). I och med den ökande utbildningsnivån i Sverige har den yngsta åldersgruppen i

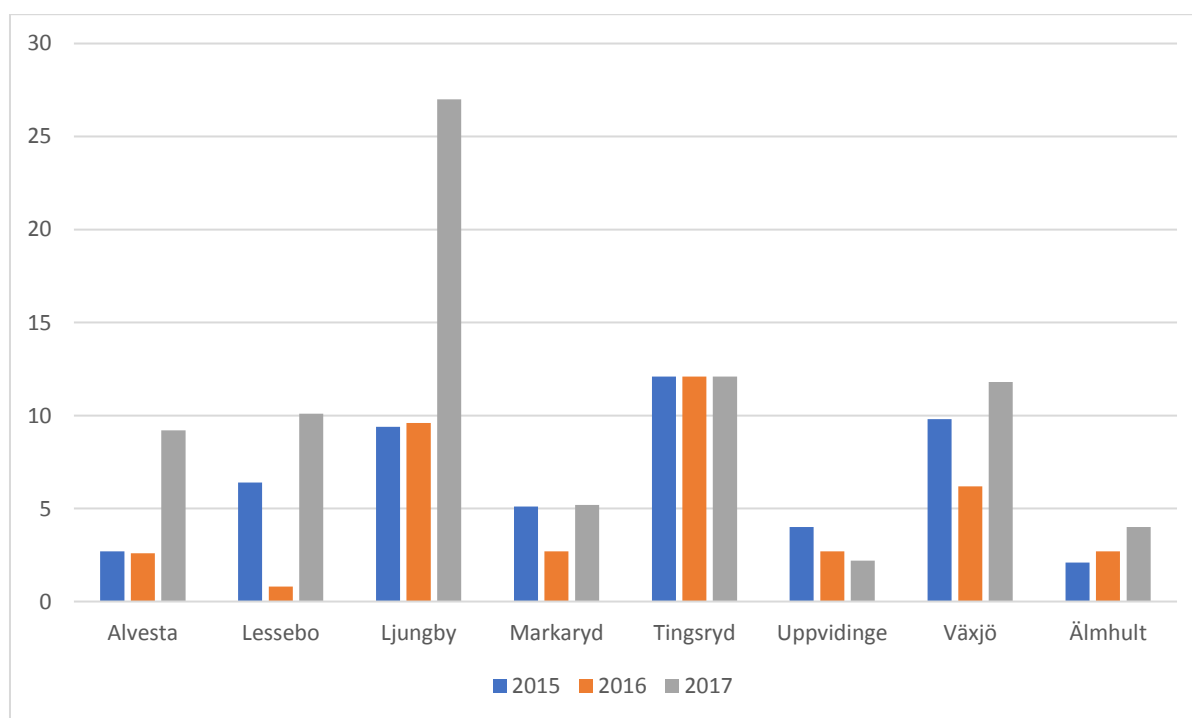
rapporten (20-29 år) en högre andel bland både kulturskapare och befolkning som helhet (70 % kontra 43 %). Andelen kulturskapare med utländsk bakgrund är 16 % vilket är lägre än i befolkningen som helhet var 22 % har utländsk bakgrund. Skillnaderna är stora mellan konstområden och mellan varifrån kulturskaparna kommer. Det finns en högre andel kulturskapare inom dans och film med utländsk bakgrund än bland teater eller musik.

Kommuner, landsting och myndigheter är viktiga beställare av de tjänster som professionella kulturskapare tillhandahåller. Till exempel som arrangörer av professionell kultur eller genom inköp av konstnärlig gestaltning. Att följa gängse rekommendationer och avtal för olika konstområden, till exempel medverkans- och utställningsavtal och Sveriges Författarförbunds arvodesrekommendationer, är av stor vikt för att möjliggöra för professionella kulturskapare att leva och verka i Kronoberg.

Utbildningsområdet med grund- och gymnasieskola, kulturskola, folkbildning, universitet och högskolor är viktigt för utveckling av länets kulturliv genom att skapa förutsättningar för framtidens professionella kulturskapare. De utgör också en arbetsmarknad för professionella kulturskapare.

Var finns kulturen

För att möta utmaningarna kopplade till länets geografi är den uppsökande verksamheten hos kulturorganisationer med regionala uppdrag viktig. Kulturorganisationerna i länet har utvecklat omfattande strategier men också olika former av tjänster till kommunerna för att tillgodose efterfrågan. De producerar ett relativt omfattande utbud som är anpassat efter mindre lokaler, däremot påverkar förutsättningarna på lokal nivå möjligheterna för det regionala utbudet att nå invånare i hela länet.

Karta 26: Aktiviteter per 1000 invånare inom kultursamverkansmodellen (2015-2017). Källa: Region Kronoberg

Region Kronoberg säkerställer att det finns en stabil regional infrastruktur. För att kommunerna ska kunna dra nytta av det regionalt finansierade kulturutbudet behöver Region Kronoberg och länets kommuner fortsätta arbeta tillsammans. Kulturorganisationer med regionala uppdrag signalerar att det blir allt svårare att nå ut på lokal nivå. Det är en utveckling som sker parallellt med

verksamhetsutveckling kring mer rörlig kultur. Här finns en obalans och behov av tydlighet kring både förväntningar och ambitionsnivå i respektive kommun. Om regionala kulturorganisationer förväntas ta ett större ansvar för lokala arrangemang påverkar det deras möjligheter att genomföra sitt grunduppdrag. Det vill säga dels att producera ett utbud med hög konstnärlig kvalitet som i många fall även turnerar och dels utveckla arbetet med konstnärlig förnyelse.

Arrangörskapet

Ett fungerande och väl utvecklat lokalt arrangörskap är en förutsättning för att nå ut med kultur i hela länet. En viktig uppgift är att hitta former för kultur på orter där det inte finns ett fungerande arrangörsnätverk. Många av arrangörerna är ideella föreningar såsom till exempel kulturföreningar och Folkets Hus och Parker. En generell utmaning inom det civila samhället är att rekrytera nya medlemmar, framförallt när det gäller styrelsearbetet. En annan utmaning är att arrangörskapet är i förändring. Den som arrangerar kan också själv producera kultur, och nya former av nätverk av arrangörer är ofta mer lösa än de mer traditionella arrangörsföreningarna. Det ställer höga krav på arrangörsledet att förnya den egna verksamheten och vara relevant för publiken.

Lokaler

Utöver tillgång till arrangörer påverkas möjligheterna till kultur i hela länet av tillgången till lokaler som mötesplatser, scener och utställningsplatser. Bibliotek, studieförbund, bygdegårdsrörelsen, Folkets Hus och Parker och andra samlingslokaler utgör viktiga mötesplatser, inte minst utanför centralorterna. I centralorterna är snarare bristen på lokaler samt hyreskostnaden en utmaning för föreningar med begränsad ekonomi. Det finns olika lokalbehov bland olika konstformer.

Att ta sig till kultur

All kultur är inte rörlig utan kräver att invånare och besökare förflyttar sig för att ta del av den. En stor del av befolkningen i Kronoberg bor i så kallade stråk, där infrastrukturen och kollektivtrafiken är mer uppbyggd än på platser med färre invånare. Invånare som bor längs med stråken har bättre förutsättningar att ta del av kultur än invånare utanför stråken.

För att möjliggöra för barn och unga att ta del av kultur under skoltid erbjuds subventionerade gruppbiljetter i ordinarie linjetrafik. Kostnader för transporter är fortfarande en utmaning både för skolor inom stråkstrukturen och de som inte har passande buss- och tåglinjer. Transportfrågan är också aktuell för andra målgrupper, till exempel när det gäller möjligheter att ta sig till och från olika besöksmål i regionen.

Statligt finansierad kultur i Kronoberg

Kulturrådet släppte 2018 rapporten Regional fördelning av Kulturrådets bidragsgivning 2017 som beskriver hur Kulturrådet fördelat sina statsbidrag. 2 % av Kulturrådets totala bidrag gick 2017 till Kronoberg. Uppdelat på kr/invånare hamnar Kronoberg nära medelvärdet i riket. Även inom ramarna för skapande skola är Kronoberg nära medelvärdet i riket.

Kronoberg hamnar lågt i bidragsgivningen till den fria scenkonsten, litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande och högt i bidrag till regional kulturverksamhet. Kronoberg fick något mer än riksgenomsnittet till musik- och kulturskolan per invånare.

Kronoberg erhöll inga medel inom posterna:

- internationell verksamhet och minoriteters språk och kultur,
- kulturverksamhet i vissa bostadsområden,
- bidrag till organisationer inom bild- och formområdet och verksamhetsstöd till vissa utställare

Region Kronoberg fördelar statsbidrag till regional kultur inom kultursamverkansmodellen.

För mer information om Kronobergs kulturella infrastruktur se Regional kulturplan för Kronobergs län.

Källor för kapitlet

Ansvarskommittén. *Färre kommuner? Om små kommuners problem och utmaningar*. URL: http://www.sou.gov.se/pdf/Blandat/pdf_avslut_utr/F%C3%A4rre%20kommuner.pdf

Arena för tillväxt, 2008. *Pendlare utan gränser? En studie om pendling och regionförstoring*. URL: <http://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7164-931-7.pdf>

Arena för tillväxt, 2018. *Sveriges nya geografi*. URL: <http://www.arenafortillvaxt.se/files/publikationer/SNG2018.pdf>

Boverket, 2005. *Är regionförstoring hållbar?* URL: http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2005/ar_regionforstoring_-_hallbar.pdf

Framtidskommissionens slutrapport: *Svenska framtidsutmaningar*. URL: <http://www.regeringen.se/download/9cde7be8.pdf?major=1&>

Framtidskommissionen. 2012. *Försörjningskvoten i olika delar av Sverige – scenarier till år 2050*. URL: <http://www.regeringen.se/sb/d/16541/a/219106>

Glesbygdsverket. *Kartläggning av strategier för att öka befolkningen i kommuner och regioner*. URL: http://www.tillvaxtanalys.se/download/18.56ef093c139bf3ef8902943/1349863620822/Kartlaeggnin_g_av_strategier_foer_att_oeka_befolkningen.pdf

Konjunkturinstitutet, 2013. *Tillväxt- och sysselsättningseffekter av infrastrukturinvesteringar, FoU och utbildning – En litteraturöversikt*. URL: <http://www.konj.se/download/18.1da3dfa314e563df7e0b9891/1436277026077/Specialstudie+37.pdf>

Långtidsutredningen. *En åldrande befolkning – Konsekvenser för svensk ekonomi*. URL: <http://www.regeringen.se/content/1/c4/17/61/faf073c2.pdf>

OECD. 2012. *Territorial Reviews – Småland-Blekinge*. URL: <http://www.smalandblekinge.se/files/oecd/oecd-territorial-reviews-SmalandBlekinge-SV.pdf>

PwC. 2012. *Föreställningar om landsbygden – mer myter än faktiska fakta*. Öhrlings Pricewaterhouse Coopers AB

Sveriges kommuner och landsting, 2007. *Från hopplöshet till hetluft? – Förutsättningar för bostadsbyggande på landsbygden*. URL: <http://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/5114.pdf>

Statistiska Centralbyrån. 2000. *Ungdomar stannar i stora städer*. URL: http://www.scb.se/Grupp/valfard/_dokument/A05ST0003_01.pdf

Statistiska Centralbyrån. 2008. *Invandrares flyttmönster*. URL: http://www.scb.se/statistik/_publikationer/BE0701_2008A01_BR_BE51BR0804.pdf

Statistiska Centralbyrån. 2010. *Invandrare som fått asyl flyttar mest*. URL: http://www.scb.se/statistik/_publikationer/LE0001_2009K01_TI_09_A05TI0901.pdf

SCB, 2010. *Lokala arbetsmarknader – egenskaper, utveckling och funktion*. URL: http://www.scb.se/sv/_Hittastatistik/Publiceringskalender/Visa-detaljradinformation/?publobjid=13634

- SKL, 2012. *Pendling till och från arbetet – med inriktning på perioden 2006- 2011*. URL: <http://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7164-931-7.pdf>
- SOU, 2003. *Ökad rörlighet för sysselsättning och tillväxt*. URL: <https://data.riksdagen.se/fil/F8FB11A2-9B1C-4C49-AF07-441B754B6DB5>
- Statistiska Centralbyrån. 2010. *Fler pendlar till jobbet*. URL: http://www.scb.se/Grupp/valfard/ dokument/A05ST0003_01.pdf
- Statistiska Centralbyrån. 2011. *Glesbygden – Första stopp för flyktingar*. URL: http://www.scb.se/statistik/ publikationer/LE0001_2011K04_TI_09_A05TI1104.pdf
- Statistiska Centralbyrån. 2012. *Svensken flyttar i snitt elva gånger*. URL: <http://www.scb.se/sv /Hitta-statistik/Artiklar/Svensken-flyttar-i-snitt-elvaganger/>
- Trafikanalys, 2013. *Indikatorer för en transportpolitisk måluppföljning – hur tillgänglighet påverkar konkurrens- och utvecklingskraft*. URL: http://www.trafa.se/globalassets/rapporter/rapport_2013_2_indikatorer_foer_en_transportpolitisk_maaluppfoljning.pdf
- Konstnärsnämnden, 2016, *Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor*, https://www.konstnarsnamnden.se/Sve/Publikationer/PDF/Knamnden_Rapport_Konstnarernas_Inkomster_Webbversion_2016_12_20.pdf
- Statistiska Centralbyrån. *Integration – Ett regionalt perspektiv*. URL: http://www.scb.se/Pages/PublishingCalendarViewInfo_259923.aspx?publobjid=11988
- Tillväxtfakta 2010. *Så växer Sverige och dess regioner*. URL: <http://publikationer.tillvaxtverket.se/ProductView.aspx?ID=1387>
- Tillväxtfakta 2011. *Från Arjeplog till Heilongjiang*. URL: <http://publikationer.tillvaxtverket.se/ProductView.aspx?id=1585>
- Tillväxtfakta 2012. *Regional attraktivitet - tillväxtmotor i en global verklighet*. URL: <http://publikationer.tillvaxtverket.se/ProductView.aspx?ID=1797>
- Tillväxtanalys. 2011. *Orter med befolkningstillväxt 2000-2010*. URL: http://www.tillvaxtanalys.se/download/18.56ef093c139bf3ef89029c2/1349864046802/Rapport_2011_11.pdf
- Tillväxtanalys. 2013. *Regional tillväxt 2013 – en rapport om regional tillväxt och utveckling*. URL: http://www.tillvaxtanalys.se/download/18.2cfe903f142e67167a18ab/1387371581679/rapport_2013_06_ver3.pdf
- Tillväxtanalys. 2014. *Varför är vissa platser mer attraktiva för boende än andra?* URL: http://www.tillvaxtanalys.se/download/18.65ca4b24146d72da1d664e76/1404199582803/pm_2014_13_Varf%C3%B6r+%C3%A4r+vissa+platser+mer+attraktiva+f%C3%B6r+boende+%C3%A4n+andra.pdf
- Trafikanalys. 2011. *Arbetspendling i storstadsregioner – en nulägesanalys*. URL: http://www.trafa.se/PageDocuments/Arbetspendling_i_storstadsregioner_-_en_nulaegesanalys.pdf
- Trafikverket. 2014. *Bygg om eller bygg nytt*. URL: http://www.trafikverket.se/PageFiles/155466/08_kapitel_8_regional_utveckling.pdf
- Trafikverket. 2013. *Den attraktiva regionen, en antologi om tillgänglighet och regional utveckling*. URL:

http://publikationswebbutik.vv.se/upload/7248/2014_037_Den_attraktiva_regionen_En_antologi_om_tillganglighet_och_utveckling.pdf Transportforskningsenheten. 2007.

Regionförstoring i glesa områden – Kollektivtrafikens möjligheter och betydelse. URL:
http://www.trum.umu.se/digitalAssets/40/40766_slut1.pdf

Myndigheten för kulturanalys, 2017, *Barns och ungas kulturaktiviteter*, <http://kulturanalys.se/wp-content/uploads/Barns-och-ungas-kulturaktiviteter.pdf>

Myndigheten för kulturanalys, 2018, *Kulturvanor i Sverige 1989-2017* http://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2018/08/kulturvanor-webb_uppdaterad.pdf Kulturvanor i Sverige 1989-2017

Myndigheten för kulturanalys, 2018, *Rummet av kultur- och medievänor i Sverige 2015*
<http://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2018/07/rummet-webb.pdf>

Ramböll, 2016, *Kulturvanor i Kronoberg*,
<http://www.regionkronoberg.se/contentassets/1b7333586ff8476aaa68418d6b4c757e/kulturvaneundersokning-kronoberg-2016.pdf>

Riksrevisionen, 2015. Nyanländas etablering – är statens insatser effektiva? URL:
<https://data.riksdagen.se/fil/B3FB3A11-EA6F-4F76-895C-8895BA688A05>

Regeringen, 2018, *Konstnär oavsett villkor*,
<https://www.regeringen.se/496594/contentassets/9e77d09ab00c405bb0998490511ff2f4/konstnar--oavsett-villkor-sou-201823.pdf>

Region Kronoberg, 2017, *Regional kulturplan för Kronobergs län 2018-2020*,
http://blogg.regionkronoberg.se/kultur/wp-content/uploads/sites/3/2017/12/regional-kulturplan-for-kronobergs-lan-2018-2020-2_tillganglig-kulturplan.pdf

VTI 2012, *Kollektivtrafik som verktyg för regional utveckling – En kunskapsöversikt*. URL:
<http://www.vti.se/sv/publikationer/kollektivtrafik-somverktyg-for-regional-utveckling--en-kunskapsoversikt/>

Väg- och transportforskningsinstitutet, 2004. *Infrastruktur och tillväxt – En litteraturöversikt*. URL:
<http://www.vti.se/sv/publikationer/infrastruktur-och-tillvaxt--enlitteraturoversikt/>

WSP. 2014. *Stråkanalys i Kronobergs län*.

Kulturdatabasen

Näringsliv, innovation, entreprenörskap och regional ekonomi

Om regional tillväxt

Ständig förändring

Kronobergs län är, likt Sverige, en liten och öppen ekonomi. Som ett av de minsta länen i Sverige, sett till folkmängd, är det viktigt att ha en stark och konkurrenskraftig exportsektor för att kompensera för det begränsade marknadsunderlaget i regionen. Regionen har idag en hög internationaliseringsgrad och ett stort inflöde av externt kapital. Detta är positivt då kapitalet kan användas för att återinvesteras i regionen, vilket bidrar till arbetstillfällen och inomregional konsumtion. Den internationella exponeringen innebär dock inte endast möjligheter, med den följer även hot i form av global konkurrens och stor känslighet inför den internationella konjunkturen.

De senaste decennierna har näringslivet i Sverige och Kronobergs län förändrats förhållandevis drastiskt. Vi har, mycket förenklat, gått från ett industri- till ett tjänstesamhälle. Allt färre arbetar med tillverkning och allt fler inom service- och tjänstesektorn. Detta är vad man brukar benämna som en strukturomvandling. Sådana har inträffat förut, exempelvis när jord- och skogsbruket rationaliserades. Strukturella omvandlingar inom näringslivet pådrivs av teknologikutveckling och förändrade konkurrensförhållanden.

Strukturella förändringar är egentligen någonting positivt. När någonting gammalt lägger ner eller flyttar innebär det att resurser frigörs och kan användas till någonting mer produktivt. Detta är vad man kallar "kreativ förstörelse"; ur det gamla kommer någonting nytt. De resurser som tidigare var uppbundna i något mindre värdeskapande kan nu ställa om och istället verka inom mer värdeskapande näringar. Att exempelvis yrken försvinner från en viss geografi till en annan innebär att de hamnat på ett ställe där de, relativt sett, gör mer nytta.

Men även om strukturomvandlingar på sikt är positiva och också nödvändiga för ekonomins förnyelse kan omställningsperioder vara besvärande för den enskilde och vissa geografier. Det finns nämligen inga garantier för att den plats som drabbas av nedläggningar kommer att vara den plats där nya konkurrenskraftiga näringar växer fram. Detta kan leda till regionala obalanser, där vissa regioner blir vinnare och andra förlorare. För den enskilde kan omställningsperioden vara besvärande, då dennes kompetenser inte längre är vad som efterfrågas, utan istället krävs vidareutbildning för att kunna få arbete inom de nya näringar som växer fram.

Ovan innebär att det är viktigt för en region att ha en hög omställningsförmåga. Utan innovation och anpassningsbarhet riskerar en geografi att hamna på efterkälken. Ekonomin och konkurrensförutsättningarna förändras ständigt. Om en region inte har en god anpassningsförmåga är risken att nedgångar i slutändan visar sig bli permanenta. Om försörjningstillfällen försvinner och inte ersätts följer en negativ spiral; kompetens försvinner, marknadsförutsättningar för olika verksamheter försämras och den allmänna attraktionskraften blir svagare.

Var lokaliserar sig näringslivet?

Allt sedan regional utveckling som studie- och politikområde vuxit fram har frågan om var jobben växer fram och hur detta påverkar folkomflyttningar varit själva kärnan. När skogs- och jordbruket rationaliserades och industrin växte fram skedde en inflyttning från landsbygd till tätorter. Under senare decennier har vi sett en liknande utveckling där framväxten av tjänstesamhället drivit på städernas tillväxttakt. Frågan är vad som påverkar ett företags lokalisering? Vad gör en plats attraktiv för företag?

Enkelt sagt lokaliserar sig ett företag där det förväntas åtnjuta mest fördelar med hänsyn till kostnader och intäkter. Faktorer som påverkar kostnader och intäkter varierar beroende på vilken typ av företag

vi studerar. En historiskt sett avgörande faktor är dock transportkostnader. Om en plats erbjuder låga transportkostnader till olika marknader ökar attraktiviteten. Ett företag vill således vara lokaliserat nära sina kunder. De senaste decennierna har transportkostnaderna för varor dock minskat kraftigt vilket ökat varuproducerande företags rörlighet. Idag sänds varor över mycket långa avstånd med bibehållen avkastning, exempelvis mellan Asien och Europa. För tjänste- och serviceföretag är det dock inte varor som är den främsta insatsvaran utan människor. För att få så låga transportkostnader som möjligt, i egenskap av service- och tjänsteföretag, är det därför fördelaktigt att lokalisera sig i närheten av större befolkningskoncentrationer. Denna process leder till en koncentrerings av både människor och verksamheter och driver på stadernas tillväxt.

Det är inte endast låga transportkostnader som gör det attraktivt för service- och tjänsteföretag att lokalisera sig i närheten av större befolkningskoncentrationer. Ur tätheten uppstår även fördelar; så kallade agglomerationsfördelar. Ibland kan de även kallas för, när det gäller service- och tjänsteföretag, urbaniseringsfördelar. Mekanismerna bakom urbaniseringsfördelarna är delning, matchning och lärande. Delning för att företagen som ligger nära varandra kan dela kostnader för exempelvis fastigheter och infrastruktur. De delar även kundunderlag i och med att de är lokaliserade på samma plats där många människor bor. Matchning för att tätheten av människor och företag gör det enklare både för företag och arbetstagare att finna varandra inom en begränsad yta. Ju fler människor, desto fler specialistkunskaper att tillgå. Ju fler företag, desto större omställningsmöjligheter för invånarna. Matchningen gäller även för relationen mellan köpare och säljare; när flera företag ligger nära varandra får kunder enklare att ta del av tjänsterna, exempelvis gäller detta för butiker. En del näringar är helt beroende av att ligga nära befolkningskoncentrationer, exempelvis frisörer som inte kan transportera sina tjänster. Lärande för att flera företag och många människor på en relativt liten yta förenklar kunskapsspridning då interaktionsytorna blir många. Sammantaget leder dessa mekanismer till en positiv spiral för befolkningstäta geografier, vilket är en förklaring till att en allt större del av befolkningen lever i en stad och att den huvudsakliga jobbtillväxten sker där.

Ovan innebär inte att geografier utanför städer saknar attraktivitet ur ett lokaliseringsspektiv. En del näringar är platsbundna och beroende av de råvaror som finns på en viss plats, exempelvis när det gäller mineraler men även skogs- och jordbruk. Även företag inom turistsektorn är ofta platsbundna, exempelvis när det gäller naturturism. En del företag är även bundna till en specifik plats med anledning av att platsen i sig utgör själva varumärket eller är en viktig del av företagskonceptet.

Men det är inte endast platsbundna naturresurser som gör befolkningsglesa geografier attraktiva för lokalisering. Ytstora verksamheter, exempelvis industrier, är i regel placerade utanför tätbefolkade geografier där markpriserna är billigare. Varuproducerande verksamheter, med varor som går att transportera över stora areal, är i viss mån inte heller lika beroende av ett stort befolkningsunderlag i den direkta närheten utan kunderna kan finnas långt borta. Snarare finns det incitament för företag inom varuproduktion att lokalisera sig nära företag inom samma bransch då detta ger skalfördelar och samarbetsmöjligheter mellan olika leverantörer och tillgång till branschspecifik kompetens. För befolkningsglesa geografier kan därför särskilda specialiseringar medföra täthetsfördelar inom en specifik bransch, vilket gör geografin attraktiv för lokaliseringar av företag som verkar inom den aktuella branschen. Detta kan benämnas som samlokaliseringfördelar snarare än urbaniseringsfördelar. Exempelvis är det samlokaliseringfördelar som olika kluster syftar till att generera.

Näringslivsstruktur och innovation

Det finns stora skillnader i hur näringslivsstrukturen ser ut i Sveriges olika regioner. En del har en tydlig specialisering mot exportindustri, andra är mer inriktade mot tjänsteintensiva branscher. Generellt sett är det positivt för en geografi att ha en stor branschbredd, det minskar sårbarheten om enskilda branscher drabbas negativt. Även ett stort beroende av ett fåtal större arbetsgivare skapar en hög sårbarhet vid eventuella neddragningar. Något paradoxalt är det dock samtidigt viktigt för en region att ha vissa specialiseringar för att klara sig i en global konkurrens. Starka specialiseringar skapar komparativa konkurrensfördelar som kan attrahera lokaliseringar och inflöde av externa investeringar till regionen. Med andra ord behöver en region å ena sidan ha en viss bredd för att minska sårbarheten, å andra sidan en viss specialisering för att stärka konkurrenskraften. Det är en svår balansgång, där en region kan drabbas hårt om den är specialiserad inom ett fält som av olika anledningar utvecklas negativt.

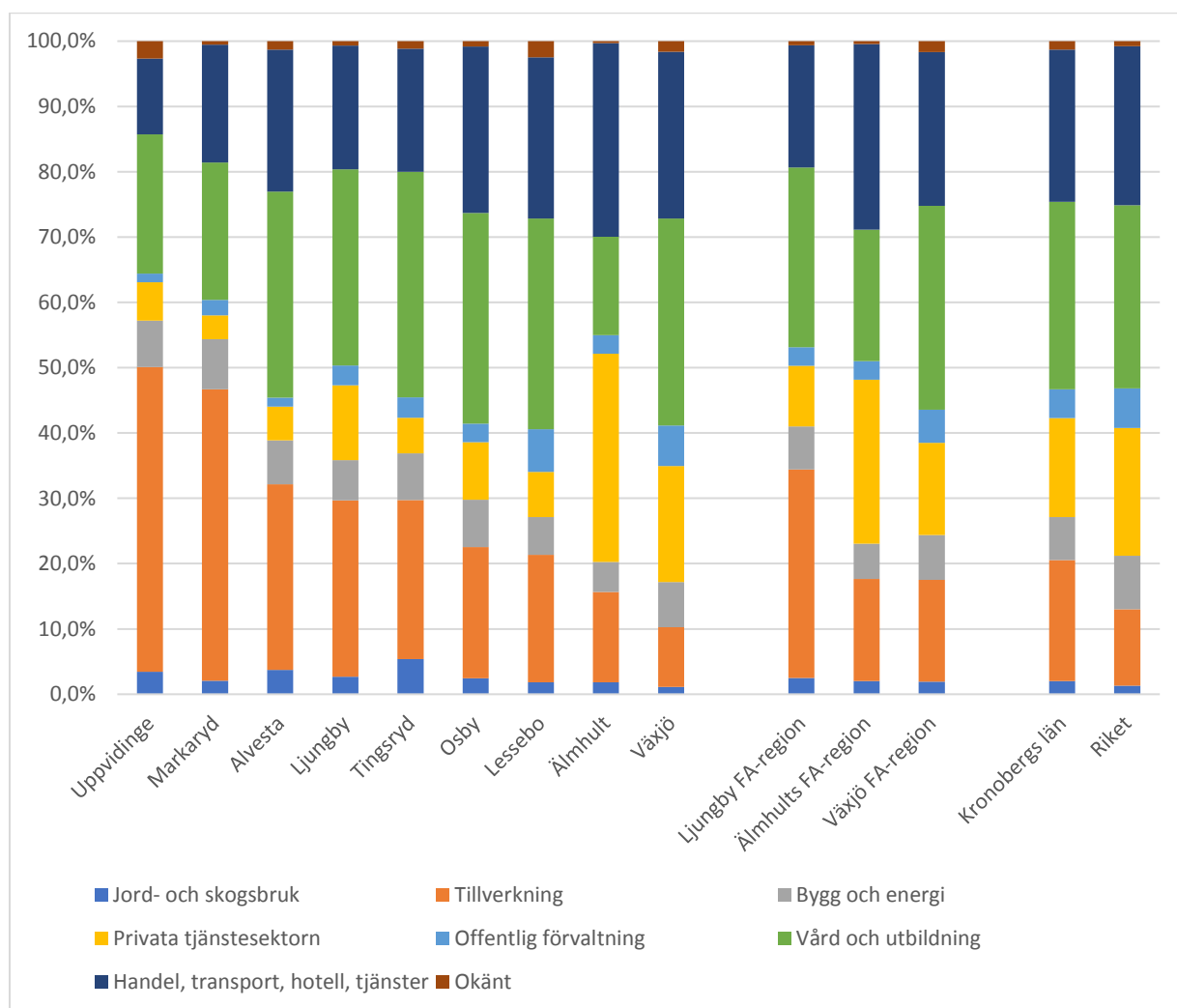

Diagram 28: Branschstruktur, sysselsatt dagbefolkning, 20-64 år (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

	Växjö	Ljungby	Älmhult	Alvesta	Tingsryd	Markaryd	Uppvidinge	Osby	Lessebo
Jord- och skogsbruk	26%	18%	10%	14%	15%	5%	8%	6%	2%
Tillverkning	24%	20%	8%	12%	7%	13%	12%	5%	3%
Bygg och energi	51%	13%	8%	8%	6%	6%	5%	5%	2%
Privata tjänstesektorn	57%	10%	23%	3%	2%	1%	2%	3%	1%
Offentlig förvaltning	69%	10%	7%	2%	4%	3%	1%	3%	4%
Vård och utbildning	54%	15%	6%	9%	7%	4%	4%	5%	3%
Handel, restaurang, transport, hotell, tjänster	53%	11%	14%	7%	5%	4%	2%	5%	3%
Okänt	60%	7%	2%	8%	5%	2%	10%	3%	5%
Totalt	49%	14%	11%	8%	6%	5%	5%	5%	3%

Tabell 4: Arbetstillfällenas fördelning mellan regionens kommuner, efter bransch, dagbefolkning 20–64 år (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Det arbetar 90 200 personer i Kronobergs län, varav 65,3 procent är verksamma inom den privata sektorn, vilket är den femte högsta andelen i riket jämfört med övriga län. Den enskilt största branschen i länet, inom den privata sektorn, är tillverkningssektorn. Totalt finns 18,5 procent av arbetena i länet inom branschen. Det är även i detta avseende som länet skiljer sig gentemot riket. I riket som helhet arbetar endast 11,7 procent inom tillverkningssektorn. Jämfört med Kronobergs län är det i riket framförallt vanligare att arbeta inom den privata tjänstesektorn, byggbranschen eller med offentlig förvaltning. Detta innebär att länet har en större koncentration till exportintensiva näringar än riket. Småland-Blekinge är den mest industriintensiva regionen i Sverige sett till hur stor andel av arbetena som är förlagda till sektorn. Jämfört med övriga län är Kronobergs län det tredje mest specialiserade inom tillverkning.

Inom regionen finns det, sett till branschstrukturen, väsentliga skillnader mellan kommunerna. I samtliga kommuner förutom Växjö är en högre andel av jobben inom industrin jämfört med riket. I Uppvidinge- och Markaryds kommun är nästan hälften av alla jobb inom industrin och i Alvesta, Ljungby samt Tingsryd nästan var fjärde. Växjö- och Älmhults kommun skiljer sig från de andra kommunerna i länet genom att ha en mer service- och tjänstebetonad branschstruktur. En skillnad mellan Växjö- och Älmhults kommun är dock att en betydande andel av jobben i Växjö finns inom den offentliga sektorn. Detta är inget ovanligt för en regional centrumstad, då myndigheter, universitet och sjukhus tenderar att lokaliseras där. Ur ett nationellt perspektiv sticker Älmhult ut. Trots ett litet befolkningsunderlag har kommunen en mycket stor privat tjänstesektor, vilket kan förklaras av ett större företags lokalisering i kommunen.

Av samtliga jobb i regionen finns nästan hälften i Växjö kommun. Tillsammans med kommunerna Älmhult och Ljungby står Växjö för nästan tre fjärdedelar av jobbtillfällena i länet. Men fördelningen av jobben varierar stort beroende på vilken bransch vi studerar. Exempelvis återfinns endast var fjärde industrijobb i Växjö – trots att kommunen står för hälften av alla jobb i regionen. Tittar vi istället på

den privata tjänstesektorn finns 57 procent av de jobben i Växjö kommun. Tillsammans med Älmhults kommun står Växjö för 80 procent av länets arbetstillfällen inom den privata tjänstesektorn. Fördelningen av jobben inom vård- och utbildning är mer proportionsenlig, vilket beror på att denna sektor inte är lika specialiserad och koncentrerad som flera av de övriga. Att fördelningen av jobb inom länet varierar beroende på vilken bransch man studerar beror på att, som vi tidigare diskuterat, de olika kommunerna har olika fördelar för olika branscher.

Om vi istället ser till arbetsmarknadsregionerna, vilket är mer relevant i sammanhanget, blir branschstrukturen mer balanserad än om vi endast ser till de enskilda kommunerna. Det är främst Ljungby arbetsmarknadsregion som har en stark specialisering inom tillverkningsindustrin, som en följd av att både Ljungby- och Markaryds kommun är specialiserade inom tillverkning. Att branschstrukturen blir mer balanserad när vi ser till arbetsmarknadsregionerna istället för de enskilda kommunerna understryker betydelsen av att främja en funktionell region. Ju större arbetsmarknadsregion som tillgängliggörs, desto mindre sårbarhet för de ingående kommunerna. Av de tre arbetsmarknadsregionerna i länet är Växjö arbetsmarknadsregion⁵ den i särklass största med 63 000 anställda. I Ljungby arbetsmarknadsregion⁶ arbetar 17 000 personer och i Älmhults⁷ 14 000.

Vad innebär då länets näringslivsstruktur för dess konkurrensförutsättningar? Att ha en hög koncentration av arbeten inom tillverkningssektorn är positivt i den meningen att branschen attraherar externt kapital vid exportförsäljning. Dock innebär koncentrationen även en hög sårbarhet för konjunkturella nedgångar i viktiga exportländer. Branscher som är mer beroende av inhemsk konsumtion tenderar att vara mer motståndskraftiga och inte lika konjunktur känsliga. För länet kan detta, och särskilt för geografierna med en hög koncentrationsgrad inom industrin, resultera i betydande nedgångar under lågkonjunkturer. De senaste åren har även en del industriföretag outsourcat sin verksamhet från regionen. För att fortsatt bevara en stark konkurrenskraft inom sektorn är det viktigt att successivt öka kunskapsinslagen i produktionen för att kunna konkurrera med länder som har ett lägre löneläge.

I sammanhanget är det viktigt att påpeka att gränsdragningen mellan industri- och tjänstesektor blir alltmer diffus och att branschuppdelningen inte till fullo ger en rättvis bild över hur den regionala ekonomin är sammansatt. Idag tenderar industriföretag att i allt högre utsträckning arbeta med tjänsteinslag och inte endast producera varor. Ju mer avancerade varor som produceras desto större behov av att koppla tjänster till produkterna, bland annat när det gäller installation och service. Med andra ord ökar tjänsteinnehållet inom industrin. En annan aspekt som gör gränsdragningen mellan tjänster och industri diffus är att industriföretag i relativt hög utsträckning outsourcar tjänster som tidigare rymdes inom företaget, exempelvis när det gäller IT, ekonomi samt marknadsföring. Detta innebär att industrisektorn genererar jobb inom andra branscher. Tyvärr är dagens statistik inte tillräckligt utvecklad för att beskriva dessa värdekedjor mellan de olika branscherna.

Att vi idag saknar data för att på regional nivå kunna beskriva sambandet mellan industri- och tjänstesektor är olyckligt. Risken är att bilden av utvecklingen blir förenklad. För ett län likt Kronoberg är det självfallet så att den regionala service- och tjänstesektorn gynnas av en stark industrisektor, i och med att länet har ett litet befolkningsunderlag. Samtidigt finns det förstås tjänsteföretag i länet som i första hand inte har närmarknaden som primär marknad utan exporterar till andra regioner och länder.

⁵ Växjö arbetsmarknadsregion består av kommunerna Alvesta, Lessebo, Uppvidinge, Tingsryd och Växjö

⁶ Ljungby arbetsmarknadsregion består av kommunerna Ljungby och Markaryd

⁷ Älmhults arbetsmarknadsregion består av kommunerna Älmhult och Osby

Ur ovan följer att det är viktigt att studera den regionala arbetsmarknaden bortom ett kommunalt perspektiv. Om industrin i de mindre kommunerna utvecklas starkt har detta en positiv effekt på service- och tjänstesektorn i Växjö. Invånarna i de mindre kommunerna kan i sin tur dra nytta av tillväxten inom service- och tjänstearbeten i Växjö genom att pendla till dem. Det beskrivna förhållandet understryker vikten av att utveckla starka arbetsmarknadsregioner som överlappar de administrativa gränserna. Genom starka arbetsmarknadsregioner med olika specialiseringar, beroende på förutsättningar, minskar den sammantagna sårbarheten i regionen.

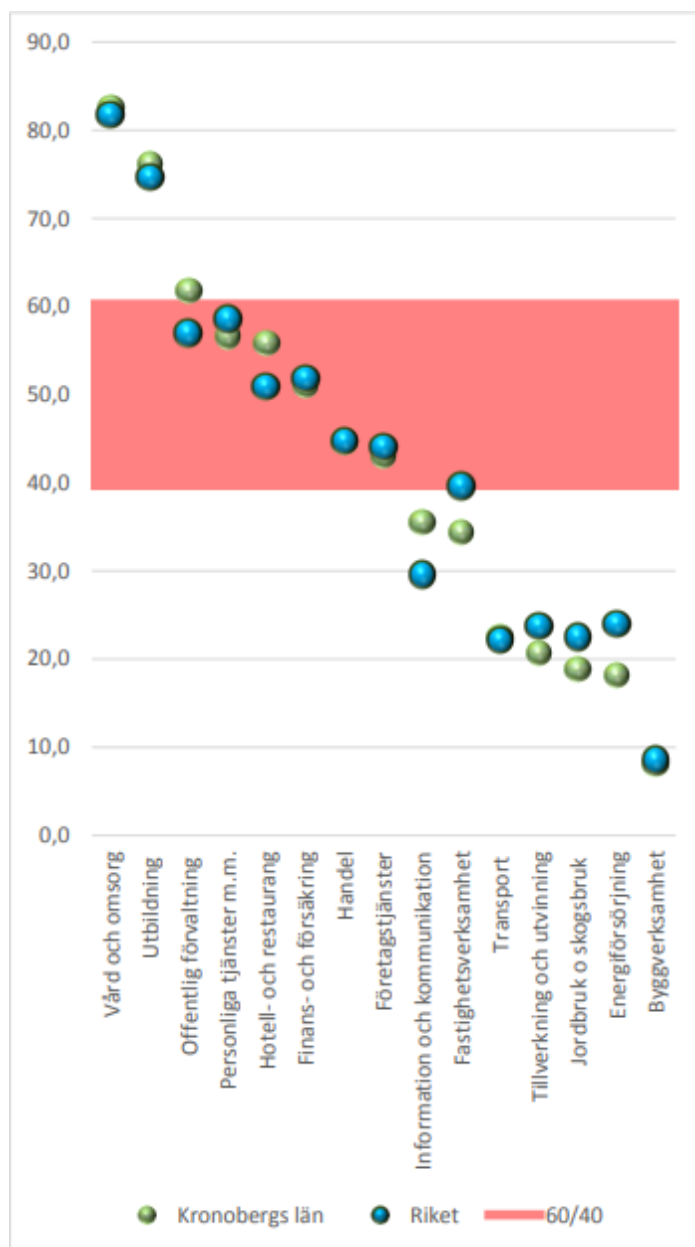

Diagram 29: Andel kvinnor inom olika branscher, Kronobergs län och Riket, dagbefolkning 20–64 år (2014). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

För att uppnå en hög innovationskraft är det viktigt att människor väljer yrke efter intresse och talang. Om rätt personer är på rätt plats, givet dess förmågor, ökar möjligheterna för en produktiv och växande ekonomi. Studier visar även att det finns ett samband mellan jämställdhet och tillväxt, att arbetsplatser med mångfald har en högre konkurrenskraft. Ur ett kompetensförsörjningsperspektiv innebär den stora

könsuppdelningen på arbetsmarknaden att rekryteringsunderlaget för vissa branscher minskar väsentligt.

Det finns en tydlig könsuppdelning på arbetsmarknaden. Kvinnor arbetar i långt lägre utsträckning än män inom den privata sektorn; 2014 var en tredjedel av arbetskraften, mellan 20–64 år, inom den privata sektorn i Kronobergs län kvinnor. Jämfört med 2009 var detta en ökning med 0,7 procentenheter. Könsgapet har med andra ord minskat, men i en mycket långsam takt. I riket var, under 2014, 37 procent av de anställda inom den privata sektorn kvinnor.

Det är inte helt enkelt att definiera vad som är en "jämsköld bransch". Om vi endast ser till könsfördelningen hos de anställda, ett kvantitativt angreppssätt, är ett vanligt kriterium att använda ett 60/40-förhållande som en godtagbar nivå. Allt utanför ett 60/40-förhållande tolkas här som resultatet av någonting annat än slump och individuella intressen. Diagrammet ovan ska alltså tolkas på så sätt att om en bransch befinner sig inom det röda området uppnår den 60/40-kriteriet.

Under 2014 var, enligt 60/40 definitionen, fem branscher i Kronobergs län jämskölda, i riket var det en mer. Av de 15 branscherna hade riket en högre grad av jämsköldhet än Kronobergs län i 11 av dem. Endast inom branscherna transport, kulturella- och personliga tjänster, information- och kommunikation samt finans- och försäkringsverksamhet hade Kronobergs län en högre grad av jämsköldhet än riket, här definierat som avståndet från en 50/50 fördelning. Inom den största privata branschen i Kronobergs än, det vill säga tillverkningsindustrin, var andelen kvinnor av de anställda tre procentenheter lägre än riksgenomsnittet. Länet hade även en sämre position än riket inom de kvinnodominerade branscherna vård och utbildning, dock var gapet till riket i dessa fall mindre än gapet inom industrisektorn.

Stora arbetsgivare och storleksklasser

Det finns en vedertagen bild av att Kronobergs län har en småskalig företagsstruktur. Det är både sant och falskt. Om vi inkluderar arbetsställen utan anställda hamnar länet på plats nio jämfört med andra län när vi ser till hur många arbetsställen det går per anställda i länet. Ju fler arbetsställen per anställd, desto småskaligare företagsstruktur. Om vi däremot exkluderar företag med mindre än en anställd hamnar Kronobergs län näst sist jämfört med övriga län. I det avslutande avsnittet i detta kapitel ska vi mer ingående studera just företagande. Men redan här vill vi lyfta fram att det inte alltid är helt enkelt att definiera en regions näringslivsstruktur med hänsyn till storleken på arbetsställen.

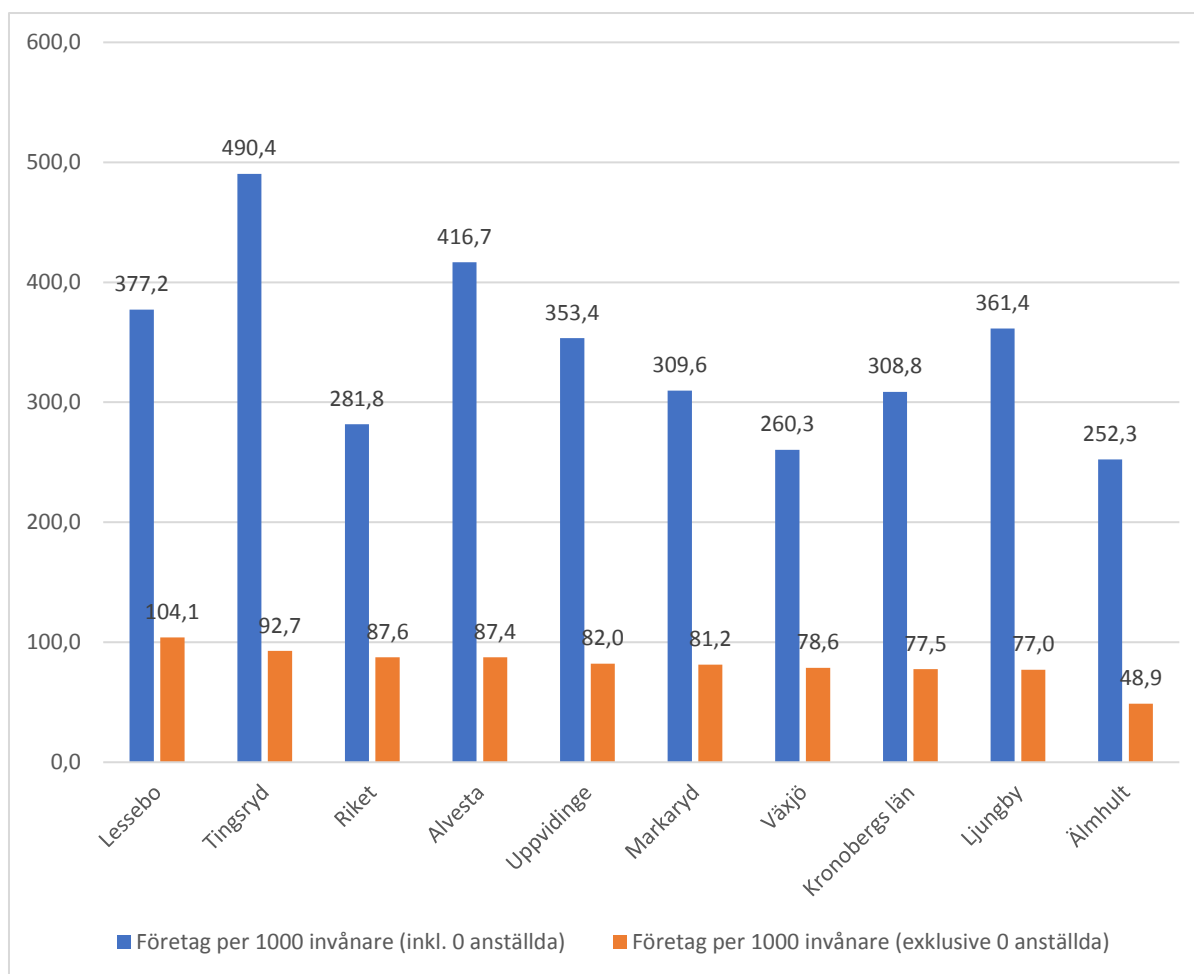

Diagram 30: Antal företag per 1000 sysselsatta (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Totalt har länet, om man räknar med arbetsställen med 0 anställda, 27 800 arbetsställen. Utan arbetsställen med 0 anställda minskar siffran till knappt 7 000 arbetsställen. Enligt SCB:s definition räknas ett företag som aktivt om det är registrerat för moms, är arbetsgivare eller har F-skatt hos Skatteverket. Detta innebär att även lågaktiva företag, som inte utgör någon huvudsaklig försörjning för ägaren, inkluderas i statistiken. Av företagen med 0 anställda i regionen, totalt 20 800, är nästan hälften registrerade inom jord- och skogsbruk, vilket innebär att en skogsägare som registrerat skogsbruket för moms räknas som en företagare, oavsett avkastningen eller aktiviteten.

Om ett företag har en anställd är det ofta ytterligare en person plus ägaren. Alltså arbetar det i själva verket två personer inom företaget, trots att det står en anställd. Detta beror på att ägaren relativt ofta inte plockar ut lön från företaget, utan istället tar denne ut någon slags utdelning som lön. Nackdelen med att inkludera företag utan anställda är att vi får både aktiva företag och mindre aktiva företag. I en del företag med 0 anställda är aktivitetsgraden och utdelningen hög, i andra nästintill obefintlig. Det finns således en risk att vi överskattar företagsamheten genom att endast studera antalet företagsförekomster. Därför redovisar vi i denna rapport både och.

I Kronobergs län går det 77,5 arbetsställen, exklusive företag med 0 anställda, per 1000 anställda. Detta är under riksgenomsnittet som ligger på 87,6. På länsnivå finns den högsta siffran i Gotlands-, Jämtlands samt Hallands län, som alla tre är turistlän. Med den typen av näringslivsstruktur tenderar antalet företag att bli fler, då serviceföretag inom turism ofta endast har ett fåtal anställda. Bland länets kommuner återfinns en liknande struktur. I länet har Lessebo- och Tingsryds kommun flest arbetsställen per 1000 anställda. Som lägst är antalet i kommunerna Ljungby och Älmhult.

Om vi även inkluderar företag med 0 anställda i ekvationen framkommer att Kronobergs län har fler företag per anställda än vad som är fallet på riksnivå. Drygt hälften av företagen med 0 anställda är verksamma inom jord- och skogsbrukssektorn. Med andra ord är en förklaring till att länet har många företagare i detta avseende att det finns många skogsägare i länet. Detta framkommer även när vi studerar enskilda kommuner i länet. I exempelvis Tingsryd, som är en skogsrik kommun, uppgår antalet företagare per anställd till 490 stycken när vi inkluderar samtliga företagsstorlekar. Som vi påpekat tidigare kan vi dock tyvärr inte uttala oss om hur aktiva dessa företag är. En slutsats som kan dras är dock att om företag med 0 anställda i högre utsträckning än idag skulle anställa en person skulle det resultera i en rejäl hävstångseffekt för Kronobergs län.

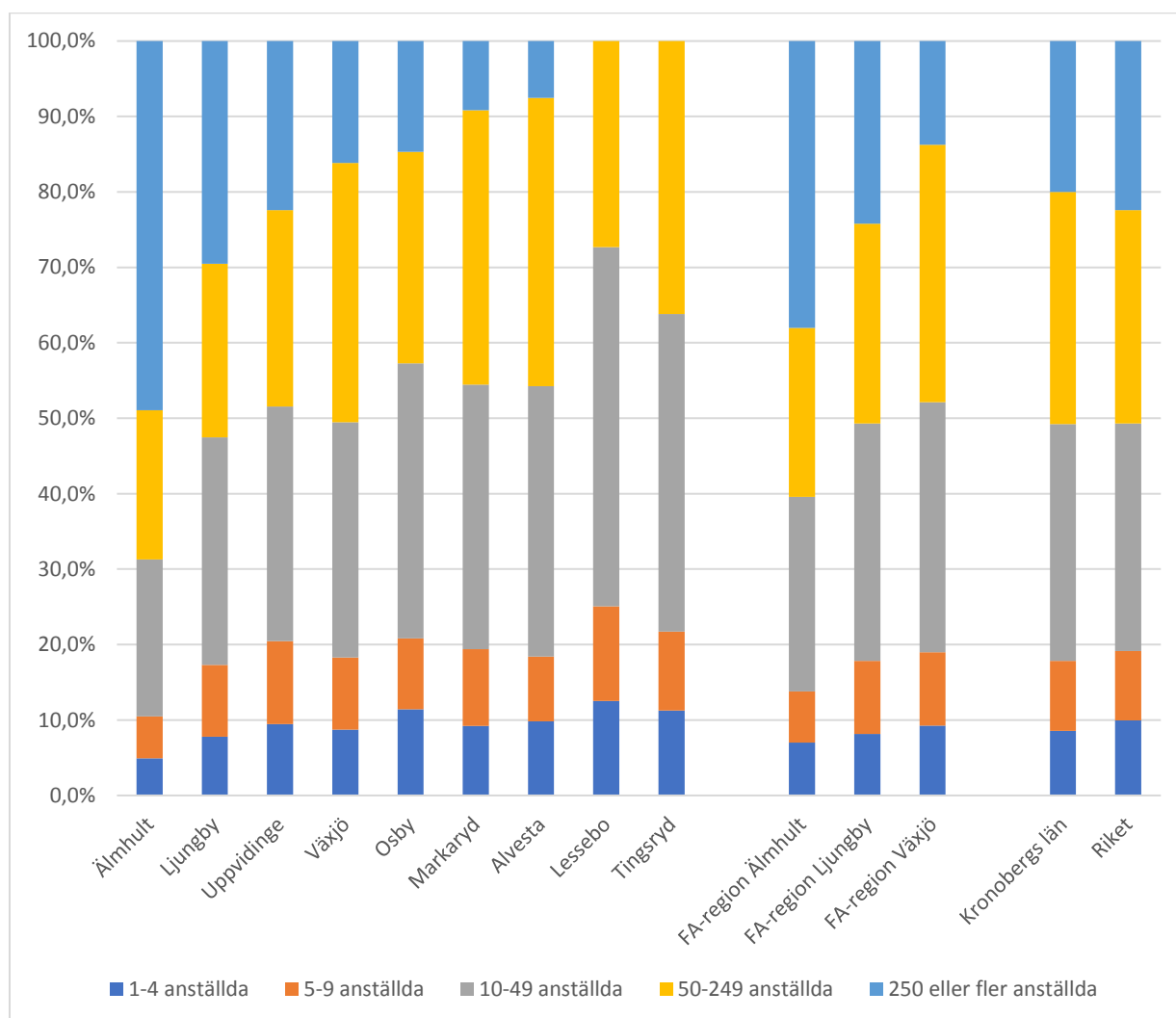

Diagram 31: Sysselsatta fördelat efter arbetsställets storlek (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagrammet ovan visar hur antalet anställda fördelar sig efter företagens storlek, därmed är inte företag med 0 anställda inkluderade. Jämfört med riket har länet både en lägre andel anställda inom större- (250+ anställda) och mindre (1–9 anställda) arbetsställen. Orsaken till detta är att länet har en hög andel anställda inom medelstora företag, här förstått som företag med 10–249 anställda. Detta hänger samman med länets näringslivsstruktur och hur den skiljer sig mot rikets. Företag inom tillverkningssektorn tenderar att ha fler anställda än företag inom exempelvis bygg och turism. Totalt arbetar 63 procent av de som är verksamma inom industrin i Kronobergs län i ett företag med mellan 10–249 anställda. Detta är en långt högre andel än i flera av de andra privata branscherna.

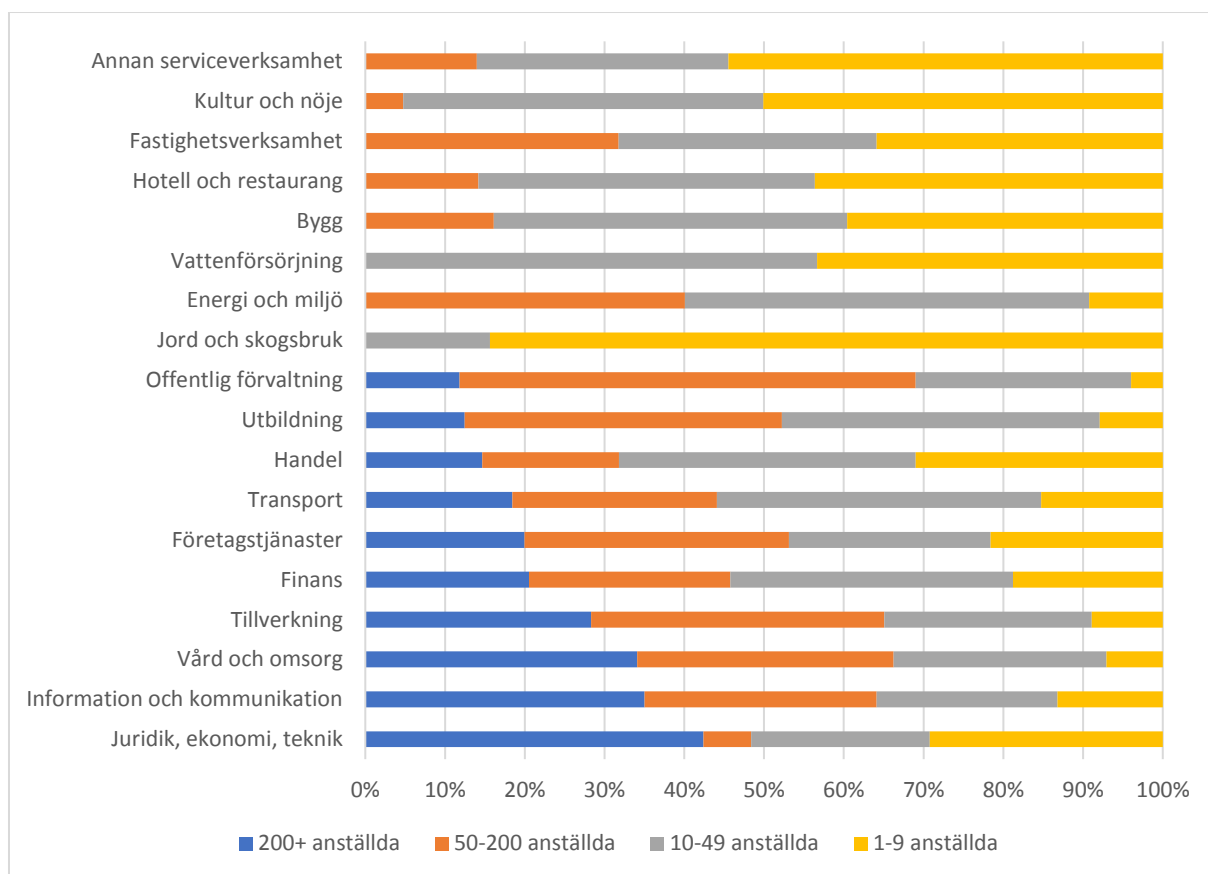

Diagram 32: Sysselsatta i Kronobergs län efter företagets storlek och bransch (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

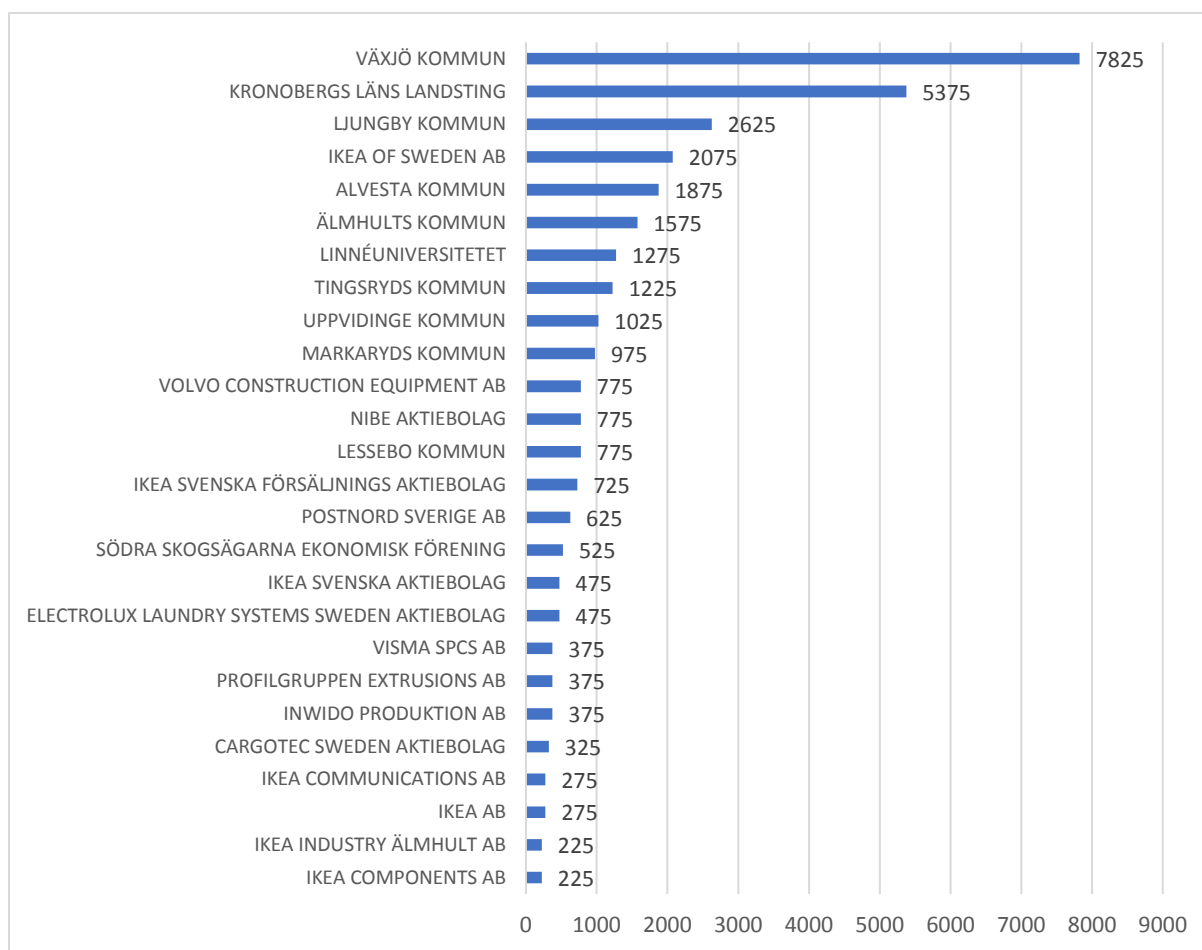

Diagram 33: Största offentliga- och privata arbetsgivare i Kronobergs län (2016). Källa: Svenskt Näringsliv

Vad är då en önskvärd struktur i sammanhanget? Svaret beror på en rad olika omständigheter. Generellt sett innebär en hög andel anställda inom ett eller få företag en hög sårbarhet, särskilt för mindre kommuner. Sett till de större privata arbetsgivarna i länet hamnar bland annat Volvo, NIBE och IKEA i topp. För Älmhults och Markaryds del innebär detta en viss sårbarhet om företagen skulle flytta eller skala ner på sin verksamhet. Samtidigt är det självklart positivt för en liten kommun att ha ett stort företag som genererar flera arbetstillfällen, skapar lokala leverantörsnätverk, attraherar inpendling och därmed skapar grund för ett större serviceutbud och så vidare. Dock kvarstår faktum att om ett större företag drar tillbaka verksamhet i en mindre kommun drabbas den hårdare än om samma sak sker i en större kommun, då det finns en större branschbredd där. Därför är det viktigt för mindre kommuner att koppla upp sig till andra arbetsmarknader än den egna, då detta utvidgar basen av tillgängliga arbeten för invånarna och därmed minskar sårbarheten.

Att ha flera små företag är positivt i den meningen att sårbarheten minskar; om ett företag försvinner påverkar det inte kommunen i helhet särskilt mycket. Flera företag innebär även att det finns mycket kunskap och erfarenhet av att driva företag, vilket kan vara positivt för att skapa ytterligare förnyelse. Dock är det med nödvändighet inte så att många företag i förhållande till befolkningen alltid innebär att näringslivet är starkt. Bilden behöver kompletteras med andra faktorer såsom hur den totala jobbtillväxten sett ut och hur konkurrenskraftiga företagen är på en internationell arena. Med andra ord ska inte antalet företag studeras som ett enskilt fenomen, utan som en del av den totala bilden.

För Kronobergs län som helhet innebär koncentrationen till medelstora företag någonting positivt enligt OECD. De menar att framtidens tillverkningsföretag kommer att behöva vara mycket flexibla

med en hög omställningsförmåga, vilket medelstora företag bedöms ha större kapacitet till än mycket stora företag. För att lyckas med detta krävs dock regionen lyckas attrahera kompetens till dessa företag för att de ska kunna utveckla en mer kunskapsbaserad produktion.

Näringslivets internationalisering

Näringslivets internationalisering är ytterst betydelsefull för Kronobergs län. Regionen är beroende av exportmarknaden för att kompensera för ett förhållandevis litet befolkningsunderlag. Exportföretag bidrar till att ta hem investeringar till regionen som sedan kan omsättas i den lokala ekonomin, vilket resulterar i jobb både inom industrin och andra branscher. För företag på landsbygden är export, både inhemsk och utländsk, mycket betydelsefull för att utveckla den lokala ekonomin. Tyvärr saknar vi idag statistik över den inhemska exporten, det vill säga export som går till andra regioner. Däremot har vi, på regional nivå, tillgång till en uppskattning av regionens varuexport till utlandet. Märk väl att vi även saknar tillgång till statistik om tjänsteexport på regional nivå, vilket försvårar möjligheterna till att ge en heltäckande bild av näringslivets exportgrad.

På nationell nivå är Tyskland, Norge, Finland, USA samt Danmark de största exportländerna. Sverige har totalt sett ett positivt handelsnetto; landet exporterar för ett större värde än vad det importerar för. Inom varuexport är fordon, trä, elektronik och maskiner viktiga exportvaror för Sverige. Totalt står skogen för 10 procent av Sveriges totala varuexport. Sedan början av 00-talet har tjänsteexporten dock utvecklats starkare än varuexporten. Vid utgången av 2016 stod tjänsteexporten för drygt 30 procent av landets totala export. I början av 2000-talet låg nivån på runt 20 procent. De vanligaste tjänsterna som exporteras är affärstjänster, IT-tjänster samt transporttjänster.

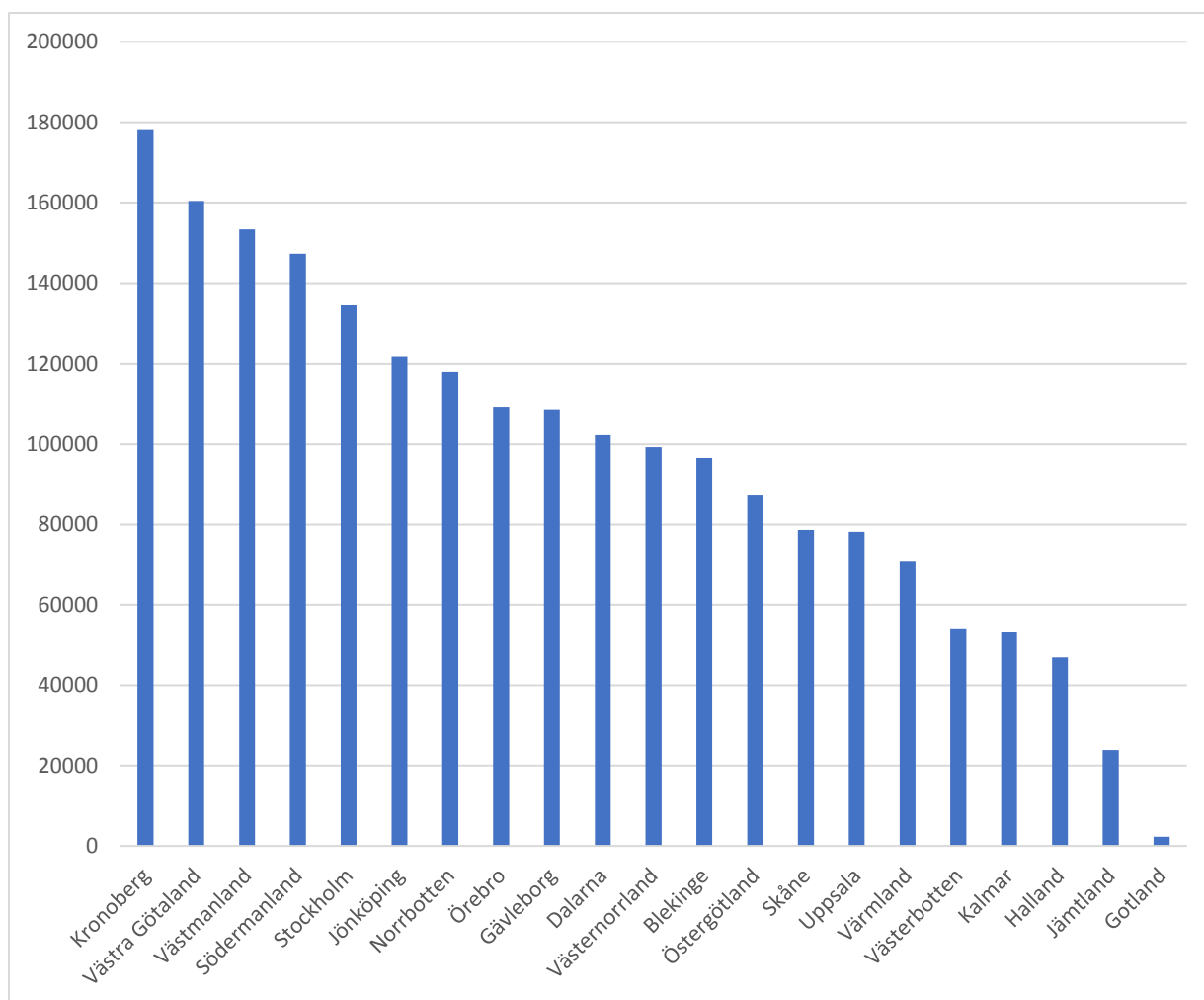

Diagram 34: Exportvärde per invånare (2017). Källa: UD och SCB, egna bearbetningar av Region Kronoberg

Med hänsyn till vilka produkter och tjänster Sverige exporterar kan man konstatera att Kronobergs län har goda förutsättningar att vara ett framgångsrikt exportlän. Skogen är en central näring i regionen och även maskinindustrin. Inom tjänstesektorn har länet en hög specialisering inom IT, vilket är en av de största exporttjänsterna på nationell nivå. De goda förutsättningarna avspeglar sig också i exportstatistiken. Totalt exporterar Kronobergs län varor till ett värde av 35 miljarder kronor om året. I relation till befolkningen har länet den högsta exportintensiteten i riket, totalt uppgår exporten från länet till utlandet till nästan 180 tkr per invånare. Länet har således, mätt i exportvärde, en mycket hög internationaliseringsgrad.

Ett annat sätt att studera en regions internationaliseringsgrad är att identifiera hur stark närvaron av utländska företag är i den regionala ekonomin. I regel är det positivt att utländska företag väljer att investera i en region. Det tyder på att regionen har konkurrenskraftiga produkter och tjänster som är intressanta att investera i. Utlandsägande kan även leda till att den regionala ekonomins uppkoppling till den globala värdekedjan förstärks.

I Sverige arbetar drygt var femte person inom näringslivet i ett utlandsägt bolag. Att Sveriges ekonomi har globaliserats under de senaste decennierna framkommer med tydlighet i detta fall. I början av 90-talet var knappt var tionde person anställd inom ett utländskt bolag. De enskilda länder som äger flest bolag i Sverige är Norge, USA, Danmark samt Storbritannien. Sett till antalet anställda inom de utlandsägda bolagen är Tyskland, Danmark, Norge samt USA de största ägarna. Av de utlandsägda bolagen i Sverige var nästan 80 procent tjänsteföretag.

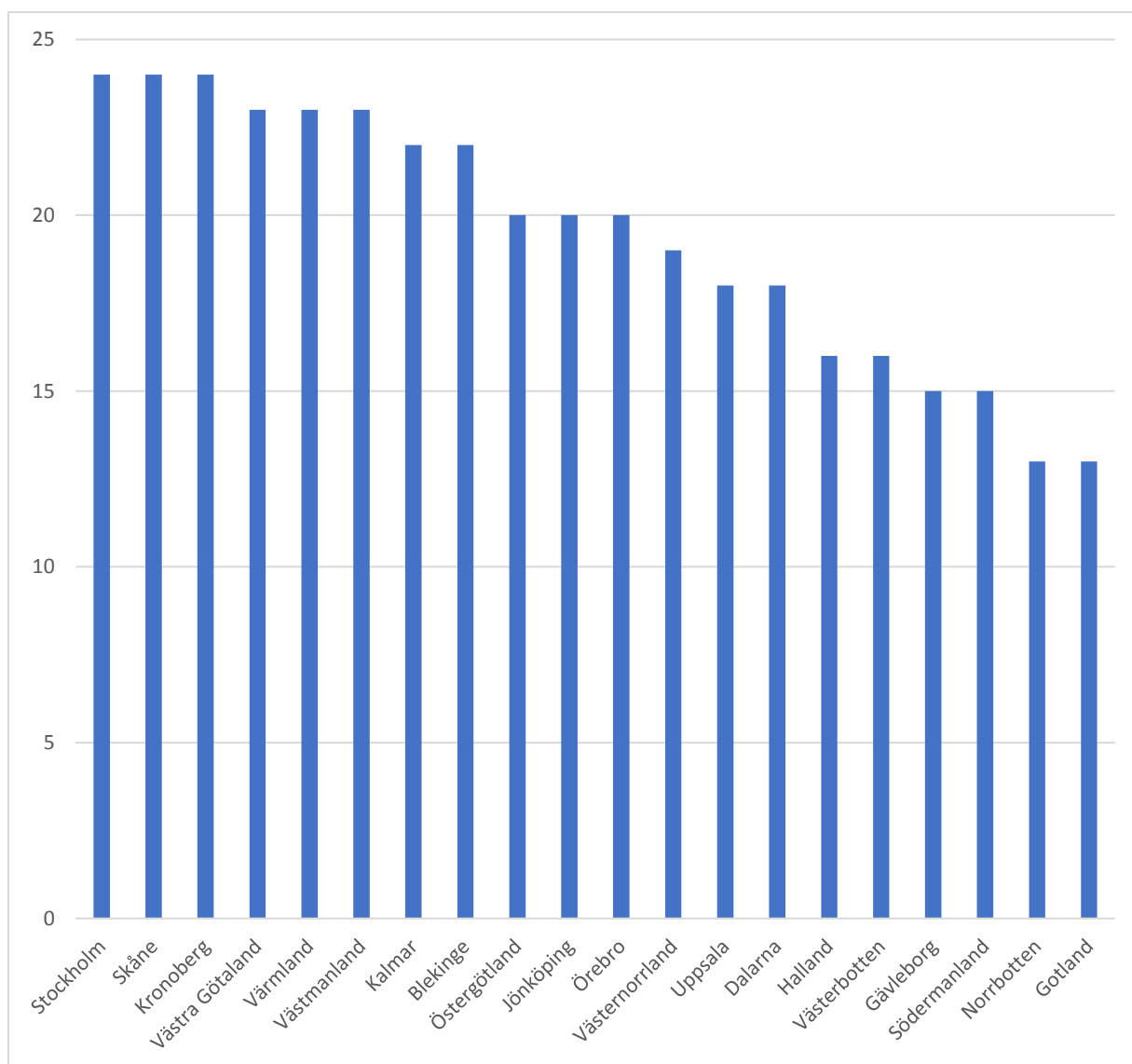

Diagram 35: Andel av de sysselsatta inom näringslivet som är verksamma inom ett utlandsägt företag (2016). Källa: Tillväxtanalys

Av de som är verksamma inom näringslivet i Kronobergs län arbetar 24 procent inom ett företag som är utlandsägt. Detta är den tredje högsta nivån i riket jämfört med övriga län, nivån är endast högre i storstadsregionerna Stockholm och Skåne. Av de anställda inom dessa bolag i Kronobergs län är 24 procent verksamma inom tillverkningsindustrin och 72 procent inom tjänstesektorn. I faktiska tal uppgår antalet anställda inom utlandsägda bolag i länet till 14 400 personer.

Som vi påpekade i inledningen av detta avsnitt har dagens regionala exportstatistik vissa begränsningar i den meningen att den inte inkluderar tjänsteexport. Även statistiken för varuexport har vissa brister och påverkas exempelvis av var ett företag är registrerat. Det är inte säkert att exportvärdet tillfaller de län där den faktiska produktionen sker. Men oaktat detta visar ovan statistik på att länet har en mycket god internationaliseringsgrad och ett högt inflöde av externt kapital till regionen. Detta är en stor konkurrensfördel givet regionens begränsade befolkningsunderlag. På sikt hade det varit intressant att även kunna identifiera hur stor den inhemska exporten är. Länet har nämligen en hög andel underleverantörer som indirekt bidrar till exporten från andra regioner.

Den negativa aspekten av ett högt exportberoende är förstås beroendet av köpkraften i viktiga exportländer. Ekonomiska kriser på global nivå, exempelvis finanskrisen och eurokrisen, får ett stort genomslag i regionen. För att kunna parera dylika kriser i framtiden är det viktigt att länet arbetar för att diversifiera utrikeshandeln, men även verka för en diversifiering av den inomregionala ekonomin för att bygga upp en starkare motståndskraft och minska konjunkturkänsligheten.

Näringslivets innovationsgrad och tillväxtvilja

Det är svårt att mäta innovation. I princip är hela detta kapitel ett försök till att fånga in regionens innovationskapacitet. I förlängningen är målet med innovation, om vi utgår från det privata näringslivet, att skapa varor och tjänster som efterfrågas på marknaden. Effekterna blir således ekonomiskt tillväxt, ökad produktivitet och jobbtillväxt. Om en region har en stark utveckling sett till dessa variabler kan vi i regel anta att den även har en god innovationsförmåga. Men det finns mer direkta sätt att mäta innovationsförmåga på. Ett sätt är att undersöka om företagen faktiskt har någon innovationsverksamhet i den meningen att de utvecklar nya produkter eller tjänster. Tyvärr är denna statistik något begränsad på regional nivå. Men vi har använt de källor som finns tillgängliga för att kunna ge en någorlunda god bild av hur och i vilken grad företagen i regionen arbetar med innovation. De underlag vi har använt oss av kommer från enkätundersökningar genomförda av SCB och Tillväxtverket. Vi använder oss av följande definition när vi använder begreppet "innovation" i detta avsnitt:

En innovation ska vara något nytt eller väsentligen förbättrat som företaget antingen är först med att introducera på marknaden, eller som introduceras inom det egna företaget för första gången.

Definitionen är framtagen av OECD och EU och finns redovisad i den så kallade Oslo-manualen. Innovationsstatistiken delas i sin tur in i fyra olika innovationskategorier, som presenteras i modellen nedanför. Att notera är att innovation således inte endast är en ny vara eller tjänst, utan kan även handla om nya processer inom ett företag, exempelvis processer som förbättrar produktions- och leveransflöden.

Modell 2: De fyra olika innovationstyperna. Källa: SCB

Innan vi studerar statistiken är det motiverat att ställa frågan hur en innovation egentligen uppkommer? I litteraturen betonas att en innovation föregås av en stegvis process. Början till en innovation är en idé, som via olika steg slutligen kommersialiseras på en marknad. Därför brukar man tala om en "innovationsprocess". Denna process betraktades tidigare som linjär, där en innovation startade med en forskningsupptäck som sedan slutade som en kommersialiserad produkt eller tjänst. Forskning har dock visat att en innovation inte nödvändigtvis, eller till och med sällan, kommer ur en linjär process utan snarare ur en längre lärandeprocess. Det är sällan som några individer eller enskilda organisationer själva förmår att skapa en innovation, då en sådan ofta kräver en mångfald av olika kompetenser. Därför är det viktigt att en grund för samverkan finns, så att olika aktörer kan komplettera varandra under innovationsprocessen.

Ovan innebär att det ur ett regionalt perspektiv är viktigt att arbeta med strukturer som främjar kunskapsutbyte mellan olika aktörer. Idag har sådana initiativ ett flertal olika namn, exempelvis klustermiljöer, innovationsmiljöer, innovationsbäddar och så vidare. I grund och botten handlar dessa initiativ dock om att stärka samverkan mellan centrala aktörer i en region. Detta sker genom att samla aktörer från samhällets olika delar – företag, akademin, civila sektorn, offentliga sektorn – inom olika sammanhang för att stärka deras kunskapsutbyte och kännedom om varandra. Genom att stärka nätverken och kännedomen om varandra minskar transaktionskostnaderna mellan de ingående aktörerna och kunskap kan utbytas på ett produktivt och obehindrat sätt samtidigt som rätt aktörer kommer i kontakt med varandra. För att uppnå en stark innovationsgrad är det således viktigt att det finns täta nätverk i en region och att tilliten mellan de ingående aktörerna är hög. Utan en hög grad av tillit riskerar nya lösningar att utebli som en följd av att aktörerna inte delar med sig av kunskap med varandra, vilket ökar transaktionskostnaderna för kunskapsutbyte avsevärt.

Det är inte helt problemfritt att skapa ett innovativt klimat i en region. Ett sådant klimat är beroende av en mängd faktorer som är svåra att kontrollera, exempelvis attityder och inställning till förnyelse

och omställning. Inte sällan brukar Gnosjö-regionen lyftas fram som en i sammanhanget intressant region, där man över tid har byggt upp ett klimat med en positiv inställning till entreprenörskap och anpassning. Även om det är svårt att sätta fingret på exakt vad som främjar ett gott innovationsklimat finns det vägledning att utgå ifrån. Örjan Sölvell, professor inom innovation, har identifierat sju innovationsgap som är viktiga att hantera för att främja ett gott innovationsklimat i en region:

- 1. Forskningsgapet**, som begränsar samspelet mellan företag och forskningsorganisationer
- 2. Utbildningsgapet**, som begränsar samspelet mellan företag och utbildningsorganisationer
- 3. Kapitalgapet**, som begränsar samspelet mellan företag och utbildningsorganisationer
- 4. Myndighetsgapet**, som begränsar samspelet mellan företag och offentliga organ
- 5. Gapet mellan företag**, som begränsar samspelet mellan företag
- 6. Gapet mellan kluster**, som begränsar kopplingarna mellan olika kluster
- 7. Det globala marknadsgapet**, som begränsar kopplingarna mellan ett kluster och de globala marknaderna.

Den senaste innovationsstatistiken som SCB tagit fram är från tidsperioden 2012–2014. Statistiken presenteras i rapporten "Regional innovation statistics in Sweden 2012–2014" och släpptes 2016. Rapporten är baserad på en enkätundersökning som skickats ut till företagen i Sveriges olika regioner. Tyvärr är statistiken inte redovisad på länsnivå utan man använder istället den så kallade NUTS-2 indelningen, vilket innebär att Kronobergs län slås samman med Jönköpings-, Kalmar- samt Gotlands län, under namnet Småland med öarna. Företagen som deltog i undersökningen hade mellan 10–249 anställda.

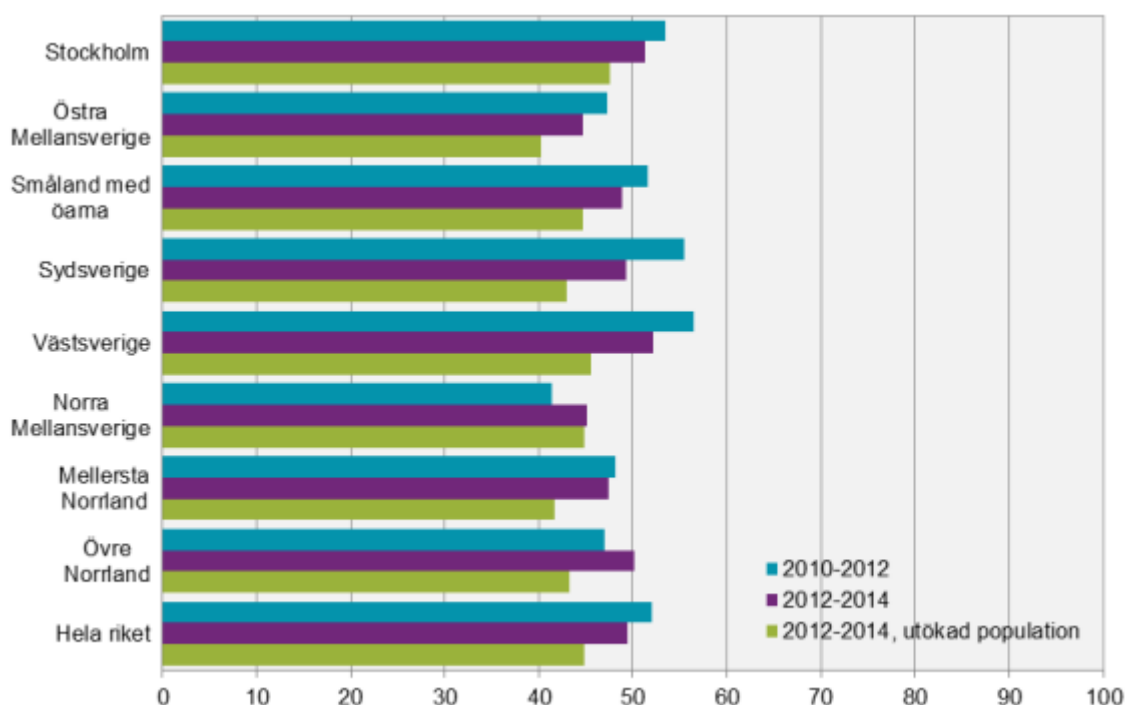

Diagram 36: Andel företag med innovationsverksamhet (2010-2014). Källa: SCB

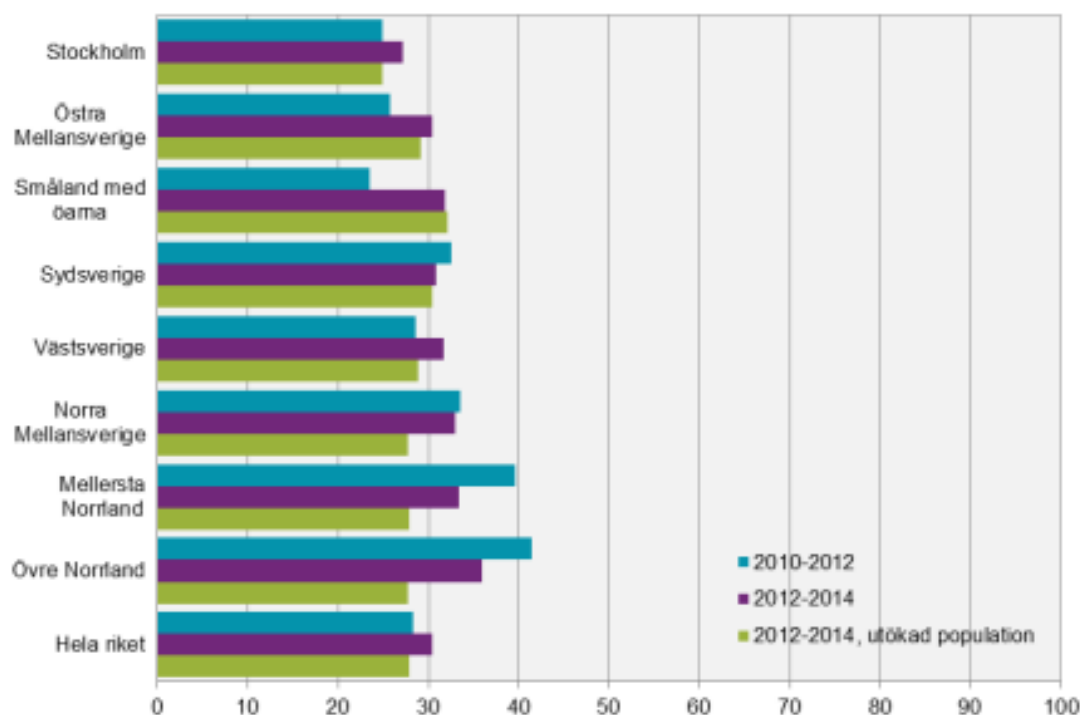

Diagram 37: Andel företag som samarbetat i sitt innovationsarbete (2010-2014). Källa: SCB

I enkäten framkommer att ungefär 45 procent av företagen inom Småland med Öarna bedriver någon slags innovationsverksamhet i linje med de fyra olika inriktningar som preciserades i början av detta avsnitt. Nivån är i linje med riksgenomsnittet och relativt hög jämfört med andra regioner. Överlag är spridningen relativt liten mellan regionerna. På frågan om företagen bedriver något innovationssamarbete med andra företag eller aktörer framkommer att en mycket hög andel av regionens företag gör detta. Jämfört med övriga regioner hade Småland med Öarna den högsta graden av innovationssamarbetande företag. Den vanligaste formen av samarbete var med företag som var leverantörer till företaget. Totalt bedrev nästan en tredjedel av företagen i regionen ett innovationssamarbete, att jämföra med riket där nivån låg på 28 procent.

I Tillväxtverkets enkätundersökning *Företagens villkor och verklighet 2017* framkommer att 22 procent av företagen i Kronobergs län har utvecklat och sålt nya produkter. Detta är en högre andel än i riket, där nivån lågt på 17 procent. Andelen företag inom tjänstesektorn som utvecklat nya tjänster var dock något lägre i Kronobergs län (31 procent) än i riket (32 procent). På frågan om varifrån idéerna till att utveckla nya produkter och tjänster kom ifrån svarade 68 procent av företagen i länet att de kom från egna uppslag och idéer inom företaget, 12 procent att de kom från kunder samt 13 procent att de kom i samarbete med andra företag.

I Tillväxtverkets undersökning framkommer att innovationsgraden är högre för företag med mellan 10–249 anställda jämfört med företag som har 0–9 anställda. Denna statistik finns inte nedbruten på regional nivå. Men för Kronobergs län torde företagsstrukturen som finns här vara en delförklaring till den relativt sett höga innovationsgraden i regionen, givet att en relativt sett hög andel av de anställda är verksamma inom företag med 10–249 anställda. Detta anknyter till den slutsats OECD drog om länet; att den nuvarande företagsstrukturen ger regionen en god omställningsförmåga och kapacitet till att ställa om till ett mer kunskapsdrivet näringsliv. På branschnivå visar samma undersökning att den högsta innovationsgraden gällande tjänsteinnovationer finns inom IT-sektorn och att

tillverkningssektorn generellt sett har en hög innovationsgrad. Även detta borde gynna länets innovationsgrad som en följd av att regionen har en specialisering inom dessa branscher.

Förutom att undersöka vad företagen själva säger om sin innovationsverksamhet kan man även se till hur mycket medel företagen i regionen investerar i forskning och utveckling. Antagandet här är att om man investerar mycket i forskning och utveckling borde detta generera i en stärkt innovationsförmåga. Som vi nämnde tidigare i detta avsnitt är det dock inte självklart att det är forskning som föranleder en innovation. Men självfallet är forskning en nyckelkomponent för att främja innovation inom många verksamheter.

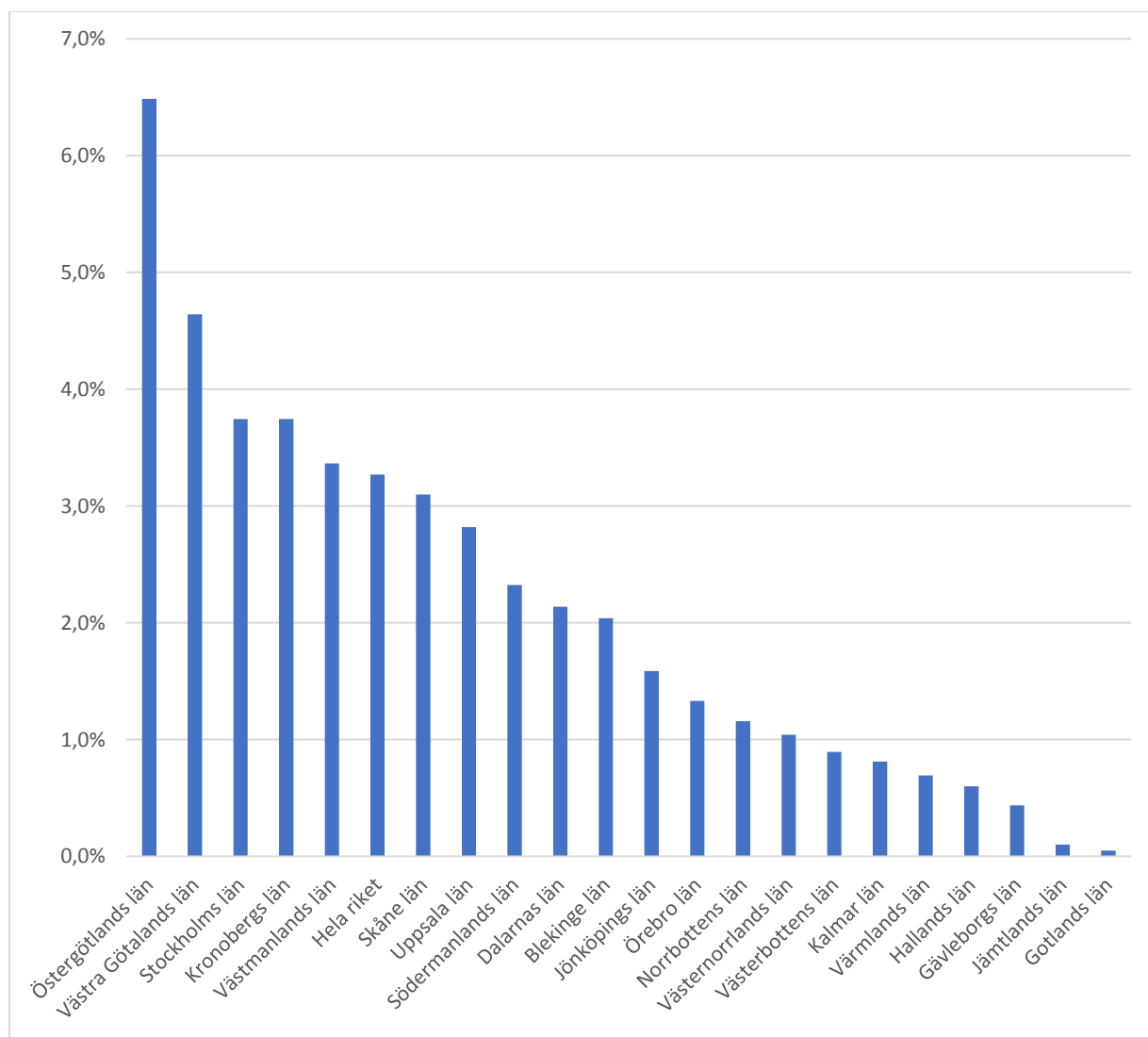

Diagram 38: Näringslivets FoU-medel/BRP inom näringslivet (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

På nationell nivå finns en stark koncentration till storstadsregionerna av FoU-medel inom den privata sektorn. Totalt investeras nästan tre fjärdedelar av FoU-medel inom företagssektorn i någon av de tre storstadsregionerna. I de större städerna finns stor tillgång till specialistkompetens och det kan därför finnas incitament att förlägga forskningsavdelningar dit.

I relativa tal står sig Kronobergs län väl jämfört med övriga regioner i Sverige. Totalt investerade näringslivet i regionen 2012 miljoner kronor i forskning och utveckling under 2015. Detta var, i relation till näringslivets BRP, den fjärde högsta nivån i riket. Procentuellt sett uppgick de privata FoU-investeringarna i länet till 3,7 procent av BRP-nivån inom den privata sektorn. I riket låg nivån på 3,3

procent. Vi har tyvärr inte möjlighet att bryta ner FoU-statistiken på branschnivå eller på företagens storleksklasser. Vi vet helt enkelt inte om FoU-investeringarna i regionen beror på att många mindre företag bidrar eller att ett fåtal större investerar stora summor. På nationell nivå står dock företag med mer än 250 anställda för nästan 80 procent av FoU-investeringarna. Ett rimligt antagande är därför att förhållandet är liknande i Kronobergs län, vilket belyser betydelsen av de stora företagens närvaro i regionen.

Regionala styrkeområden, kunskapsinnehåll och specialiseringar

I detta kapitel studerar vi särskilt vilka näringar som är länets styrkeområden. Det vanligaste sättet att identifiera smarta specialiseringar är genom att använda den så kallade lokaliseringkvoten. Måttet återger hur stor en bransch i länet är i förhållande till riket. Om kvoten överstiger 1 innebär det att länet har en, jämfört med riket, specialisering inom branschen. I den här rapporten har vi definierat en hög specialisering som en kvot på 1,2 eller mer. En hög specialisering indikerar att länet har särskilt god konkurrenskraft inom området och erbjuder, av olika anledningar, gynnsamma förhållande till företag inom den aktuella branschen.

För att utröna lokaliseringkvoten och specialisering inom specifika branscher för länet använder vi den finaste SNI-kodsnivån, som är femsiffrig. Totalt sett finns det 832 näringsgrenar. I tabellen nedan presenterar vi endast de näringsgrenar där länet har en hög specialisering.

	Kvot	Anställda
28.940 industri för maskiner för produktion av textil-, beklädnads- och lädervaror	26,6	477
31.021 köksmöbelindustri	23,4	253
24.520 stålgljuterier	22,9	186
74.101 industri- och produktdesignföretag	17,0	1905
46.150 provisionshandel med möbler, hushålls- och järnhandelsvaror	14,9	198
82.920 förpackningsfirmor	11,9	366
28.250 industri för maskiner och apparater för kyla och ventilation utom för hushåll	9,7	1683
24.420 aluminiumverk	8,8	441
30.920 industri för cyklar och invalidfordon	8,3	227
16.102 hyvlerier	7,5	531
16.233 industri för träfönster	7,3	421
22.220 plastförpackningsindustri	7,2	405
23.130 industri för buteljer, glasförpackningar och husgeråd av glas	7,1	116
28.220 industri för lyft- och godshanteringsanordningar	6,0	1077
28.490 industri för övriga verktygsmaskiner	6,0	104
28.290 industri för maskiner för allmänt ändamål	5,9	553
28.920 industri för gruv-, bergbrytnings- och byggmaskiner	5,8	998
23.120 industri för bearbetat planglas	5,6	112
28.300 industri för jord- och skogsbruksmaskiner	5,5	373
52.100 centrallager och magasin	5,4	543
31.090 annan möbelindustri	5,2	456
10.840 industri för senap, ketchup, kryddor och andra smaksättningsmedel	5,1	150
95.110 reparationsverkstäder för datorer och kringutrustning	5,0	120
25.120 industri för dörrar och fönster av metall	4,7	278
47.591 möbelaaffärer	4,3	1117
46.492 partihandel med kontorsförbrukningsvaror	4,2	228

46.769 partihandel med övriga insatsvaror	4,2	337
58.110 bokförlag	4,1	274
31.011 industri för kontors- och butiksmöbler	4,1	336
69.103 patentbyråer m.m.	3,8	108
46.650 partihandel med kontorsmöbler	3,7	197
95.120 reparationsverkstäder för kommunikationsutrustning	3,7	107
28.140 industri för andra kranar och ventiler	3,7	162
22.230 byggplastvaruindustri	3,7	117
58.290 utgivare av annan programvara	3,2	719
16.240 träförpackningsindustri	3,1	119
18.122 boktryckerier, övriga tryckerier	2,8	470
02.101 skogsägare	2,8	1391
01.420 nötköttsproducenter	2,7	258
25.620 verkstäder för metallegoarbeten	2,7	1336
28.150 industri för lager, kugghjul och andra delar för kraftöverföring	2,5	204
02.102 skogsskötsel företag	2,4	198
33.120 reparationsverkstäder för maskiner	2,4	458
16.231 industri för monteringsfärdiga trähus	2,3	300
02.200 avverkningsföretag	2,3	334
46.470 partihandel med möbler, mattor och belysningsartiklar	2,3	108
23.610 industri för byggnadsbetongvaror	2,3	295
10.130 charkuterier och annan industri för köttvaror	2,1	192
28.110 industri för motorer och turbiner utom för luftfartyg och fordon	2,1	188
27.320 industri för andra elektroniska och elektriska ledningar och kablar	2,1	114
31.022 köksinredningsindustri	2,1	122
28.990 industri för övriga specialmaskiner	1,9	185
84.121 myndigheter som administrerar grundskole- och gymnasieskoleutbildning	1,9	335
62.030 företag för datordrifttjänster	1,9	265
46.610 partihandel med jordbruksmaskiner och -utrustning	1,9	135
25.110 industri för metallstommar och delar därav	1,9	335
46.499 partihandel med övriga hushållsvaror	1,8	216
46.731 partihandel med virke och andra byggmaterial	1,8	663
46.521 partihandel med elektronikkomponenter	1,8	139
00.000 näringsgren okänd	1,8	2010
47.111 varuhus och stormarknader med brett sortiment, mest livsmedel, drycker och tobak	1,8	402
28.130 industri för andra pumpar och kompressorer	1,8	111
46.510 partihandel med datorer och kringutrustning samt programvara	1,8	399
25.999 diverse övrig metallvaruindustri	1,7	264
45.191 handel med lastbilar, bussar och specialfordon	1,7	123
01.410 mjölkproducenter	1,7	278
47.522 järn- och vvs-varuhandel	1,6	218
85.591 utbildningsföretag m.m. för yrkesinriktad utbildning av arbetsmarknadsskäl	1,6	180
85.321 gymnasieskolans yrkesinriktade linjer	1,6	450
87.201 hem med särskild service för personer med utvecklingsstörning eller psykiska funktionshinder	1,6	1721
47.919 postorderhandel och detaljhandel på internet med övriga varor	1,6	123
17.122 annan tryckpappersindustri	1,6	123

16.239 industri för övriga byggnads- och inredningssnickerier	1,6	119
22.290 annan plastvaruindustri	1,6	191
49.410 åkerier	1,5	2045
84.131 myndigheter som administrerar infrastrukturprogram	1,5	403
87.301 servicehus, servicelägenheter för äldre samt ålderdomshem	1,5	4536
84.123 myndigheter som administrerar hälso- och sjukvård	1,4	314
85.510 sport- och fritidsskolor	1,4	100
45.204 däckserviceverkstäder	1,3	103
53.100 nationella posten	1,3	547
47.593 bosättningsaffärer	1,3	132
49.390 charterbussföretag, bussföretag för fjärrtrafik	1,3	122
85.521 kommunala kulturskolor	1,3	109
88.993 socialkontor o.d.	1,3	638
87.901 hem för barn och ungdomar med sociala problem	1,2	787
42.110 anläggningsentreprenörer för vägar och motorvägar	1,2	474
45.110 handel med personbilar och lätta motorfordon	1,2	743
86.102 slutenvårdskliniker för somatisk sjukvård	1,2	4694

Tabell 5: Specialiseringskvot och antalet anställda för näringsgrenar i Kronobergs län (2016). Källa: SCB

Länet har en hög specialiseringsgrad inom 95 näringar. De mest intressanta näringarna är de som dels har en hög specialiseringsgrad, dels har många anställda. I tabellen ovan har vi rensat bort näringar som har under 100 anställda. Nedan har vi gjort en sammanfattning av ett antal branschkluster som identifieras i ovan tabell:

- **Trä-, möbel-, skogs-, industridesign- samt husindustri** – Länets specialisering inom dessa näringar är förhållandevis bred och löper från råvaruproduktion till förädling. Länet har ett flertal större sågverk, men även en hög specialisering inom skogsskötsselföretag, fabriker som producerar hus, industri för fönster, möbelindustri och så vidare. Inom branschen återfinns både designföretag och storproduktion.
- **Maskin- och verkstadsindustri** – Länet har en stark specialisering inom maskintillverkning och verkstadsindustri. Branschen innehåller ett flertal slutproducenter, exempelvis inom skogsmaskiner och värmepumpar. Inom detta kluster återfinns även en mängd underleverantörer.
- **Övrig industri** – Andra industrinäringar som länet har en hög specialisering inom är plast-, betong-, aluminium- samt glasindustrin. Plastindustrin består både av underleverantörer- och slutproducenter med egna varumärken. Glasindustrin i länet är betydligt mindre än vad den har varit, dock genererar den även turistiska värden.
- **Partihandel, lager och åkerier** -Länet har en hög specialiseringsgrad inom åkerinäringen. Detta hänger delvis samman med den höga specialiseringen inom trä- och skogsindustrin, men även med att länet har en hög specialisering inom ett flertal handelsnäringar. En allt större del av handeln idag sker via internet vilket genererar ett stort transportbehov. De senaste åren har större e-handelsföretag etablerat sig i regionen men även nya logistikverksamheter. Även posten har utvecklat sin logistikverksamhet i länet de senaste åren.
- **IT och programvaruutveckling** – Länet har en hög specialisering inom IT-sektorn. Främst har länet en specialisering inom utgivning av programvara, där flertalet stora företag med inriktning mot bokföring, skoladministration, spel m.m. opererar. För att ligga utanför storstadsregionerna sticker länet ut genom att ha en hög specialisering inom detta fält.

Ovan är ett försök till att kategorisera och beskriva länets styrkeområden. En sak att notera är att en näring kan ha stor betydelse för en region även om den inte har en hög specialiseringsgrad. Exempelvis

är restaurangnäringen av stor betydelse för länet, men den har ingen hög specialiseringsgrad i relation till riket. Specialiseringsgraden är framförallt intressant för att identifiera en regions komparativa fördelar, det vill säga vilka näringar regionen erbjuder särskilt goda förutsättningar jämfört med andra regioner.

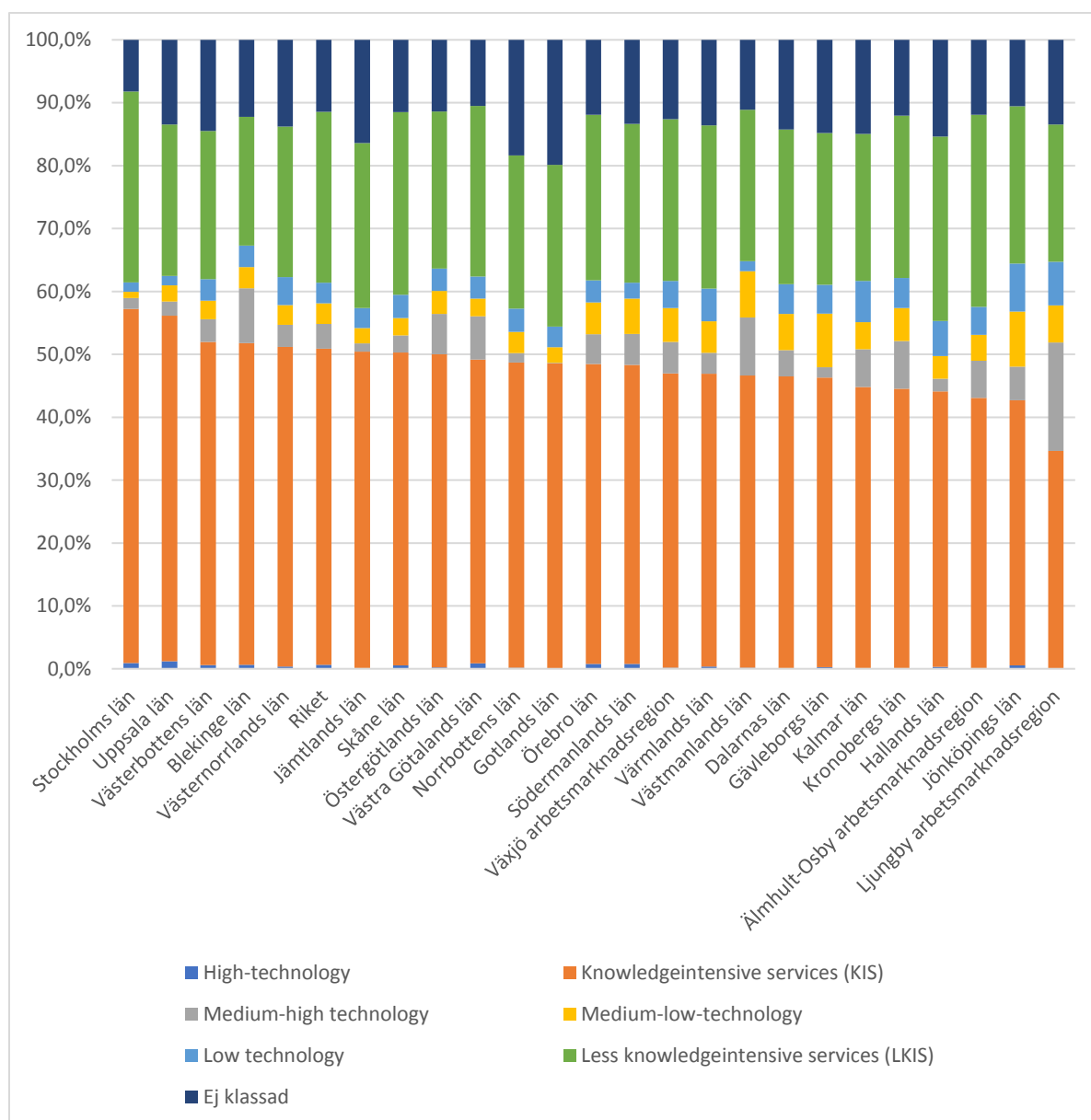

Diagram 39: Arbetsmarknadens kunskapsintensitet baserat på andelen anställda inom olika branscher (2016). Källa: SCB, Eurostat och egna bearbetningar av Region Kronoberg

När OECD gjorde sin studie över Småland-Blekinge var en central slutsats att regionen behöver, för att påsikt behålla en stark konkurrenskraft, höja kunskapsinlaget i näringslivet. Detta kan ske dels genom att höja kunskapsnivån inom industrin, dels genom att diversifiera näringslivet och skapa fler jobb inom den kunskapsintensiva tjänstesektorn. I diagrammet ovanför ser vi hur de anställda i regionerna fördelas utifrån en branschindelning som utgår från kunskapsinnehållet i de olika näringarna. De olika kategorierna är skapade av Eurostat och används för att jämföra kunskapsintensiteten i olika EU-regioner. I diagrammet är regionerna sorterade i fallande skala sett till hur stor andel av arbetskraften som är verksamma inom en kunskapsintensiv näring.

Jämfört med andra regioner hamnar Kronobergs län och övriga Smålandslän långt ner på skalan sett till hur kunskapsintensivt näringslivet är. Främst är andelen som arbetar inom kunskapsintensiva tjänstenärings (KIS) lägre än i flera andra regioner. Istället har Kronobergs län en hög andel anställda, jämför med riket, inom medelhög- till lågteknologisk tillverkning. Den stora differensen jämfört med riket är andelen som arbetar inom KIS. I riket uppgår denna andel till 50,3 procent, i länet till 44,4 procent. Endast Hallands- och Jönköpings län har en lägre andel anställda inom KIS. Enligt OECD medför den relativt sett låga koncentrationen till kunskapsintensiva näringar en hög konjunkturkänslighet för länet. Samtidigt har länet en stark specialisering inom medelhög-teknologisk industri, det är där länets styrkeområden finns ur ett komparativt perspektiv. På sikt är det därför viktigt att successivt höja kunskapsinnehållet inom dessa näringar för att kunna dra nytta av dessa specialiseringar.

På arbetsmarknadsregionsnivå är det framförallt Ljungby kommun som skiljer sig från riksgenomsnittet. I Ljungbys arbetsmarknadsregion arbetar 34,6 procent av arbetskraften inom en kunskapsintensiv tjänstenäring, vilket är 16 procentenheter under riksgenomsnittet. Istället har Ljungby, jämfört med riket, en långt högre andel av arbetskraften inom medelhög- till lågteknologisk tillverkning. I sig är detta inget förvånande då Ljungby- och Markaryds kommun har en stark specialisering inom tillverkning och ett förhållandevis litet befolkningsunderlag. Dock innebär strukturen att Ljungbyregionen har en stor del av arbetskraften inom sektorer som är satt under en stark konkurrensen från omvärlden, därmed uppstår en hög konjunkturkänslighet. I Älmhults arbetsmarknadsregion ser förhållandet något annorlunda ut. Även här ligger man under riksgenomsnittet sett till hur stor andel som är verksamma inom kunskapsintensiva tjänstenärings, dock inte i samma grad som Ljungby. I detta fall är dock den främsta orsaken till differensen att en långt större del av arbetskraften, jämfört med riket, är verksamma inom servicenärings utan högre kunskapsinnehåll. Denna del av näringslivet är i hög grad driven av inhemsk konsumtion och inte satt under samma internationella konkurrenstryck som industrin.

Med hänsyn till ovan är det förstås intressant att ställa frågan hur en region mer exakt kan expandera näringslivet och stärka kunskapsinnehållet inom det? Studier inom området visar att innovationer och utveckling i en region inte sker ur "intet". Detta innebär att den nuvarande strukturen utgör en ram för vad som kan förväntas att växa fram i en region. Det är kunskaperna som finns inom existerande struktur som behöver utvecklas och korsbefruktas för att främja konkurrenskraften. I litteraturen kallas detta för "relatedness-länkar". De olika specialiseringarna inom en region är enligt denna teori djup inbäddade i regionala kunskapsstrukturer. Exempelvis är förmodligen en dominerande industri i en region sammanlänkad med en rad olika andra näringar och kunskapsresurser som finns i regionen.

Utgångspunkten för nya regionala branscher och produktion är således dagens struktur. Genom att främja kunskapsöverbyggande verksamhet mellan branscher inom en region kan nya innovationer uppstå, utifrån kunskap och färdigheter som finns på platsen. Detta innebär att länet, enligt denna teori, i viss mening ska "gräva där man står". Innovationer följer således i viss mån ett "stigberoende", där tidigare strukturer och nätverk leder till nya inslag i näringslivet. För att främja en framväxt av någonting nytt är det därför viktigt att skapa ett klimat som tillåter en hög grad av kunskapsutbyte mellan aktörer. I Kronobergs län kan detta exempelvis innebära att morgondagens innovationer och nya branscher kommer att uppstå i gränslandet mellan trä, tillverkning och IT.

Teorin om "relatedness" mellan olika näringar belyser även det faktum att dagens branschindelning till stora delar är bristfällig. Egentligen är det interaktionen och samspelet mellan näringarna och de olika kunskapsstrukturer som finns som är viktigt för en region. Därför är det viktigt att framöver utarbeta nya metoder för att beskriva sådana förlopp, snarare än att endast redogöra en statisk bild över hur arbetskraften fördelas mellan olika branscher.

Tillväxt och produktivitetsutveckling

I detta avsnitt redovisar vi hur utvecklingen i länet har sett ut när det gäller jobbtillväxt, ekonomisk tillväxt och produktivitetstillväxt. Balansen mellan produktivitetstillväxt och jobbtillväxt är central för regional utveckling. Produktiviteten behöver öka för att vi ska bli mer effektiva och värdeskapande, detta är nödvändigt för att välståndet ska öka och regionen ska kunna upprätthålla en god konkurrenskraft. Ökad produktivitet innebär att vi blir bättre på att göra någonting, att värdet av en arbetad timme blir allt högre. Historiskt sett har en ökad produktivitet resulterat i att vi arbetar mindre men åtnjuter en långt högre levnadsstandard jämfört med tiden innan industrialiseringen. Samtidigt kan produktiviteten öka på bekostnad av antalet arbetstillfällen. Låt säga att en region genomgår kraftiga rationaliseringsprocesser där jobb ersätts med maskiner. Då ökar produktiviteten kraftigt samtidigt som många blir utan jobb, om inte nya jobb inom andra näringar växer fram samtidigt. Produktivitets- och jobbtillväxt hänger med andra ord samman med befolkningens utbildningsnivå. I takt med att näringslivet blir allt mer specialiserat och värdeskapande ökar även kunskapskraven. Om inte kompetensförsörjningen hänger med i denna utveckling finns en risk för att produktivitetsvinster för regionen uteblir.

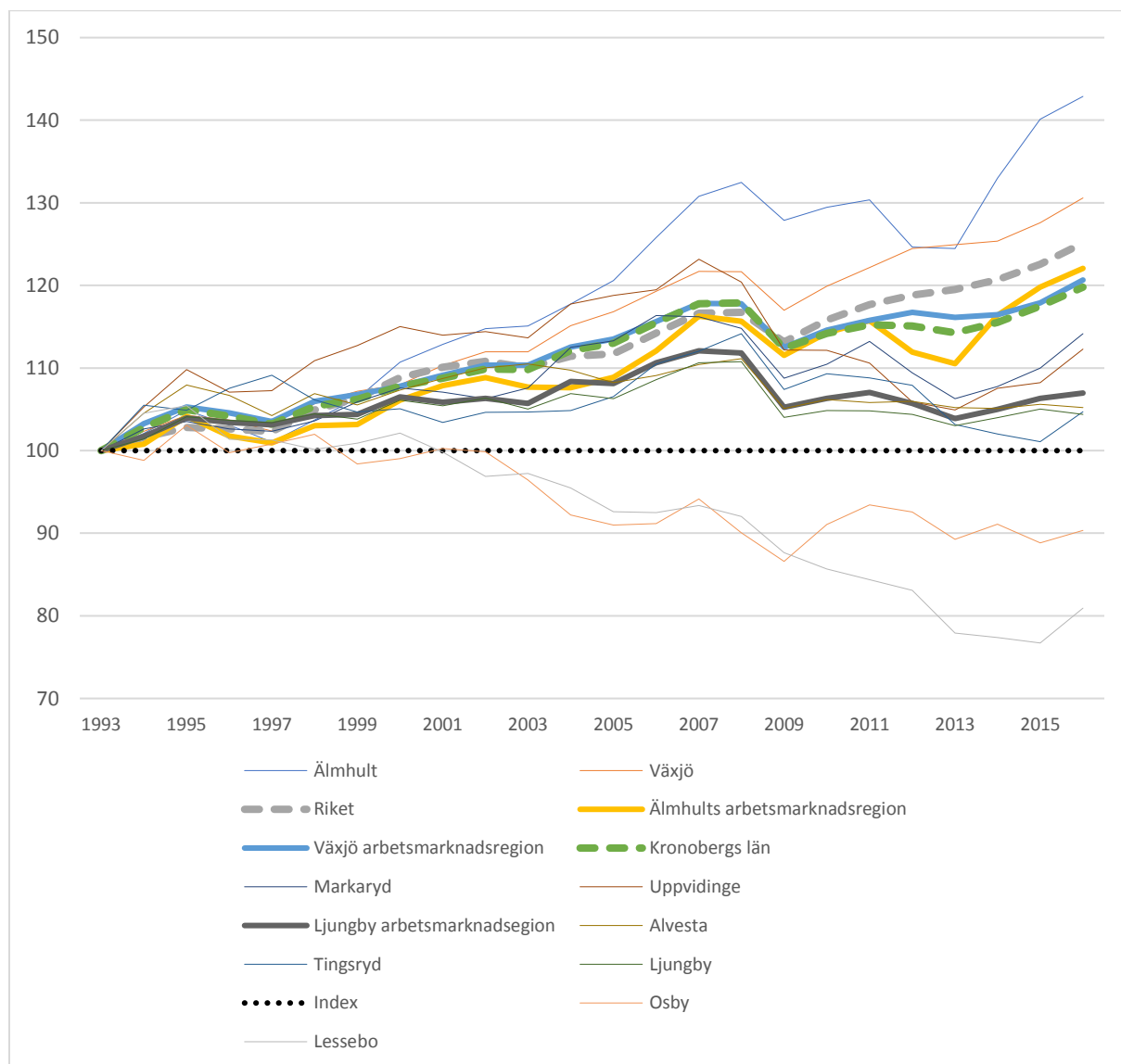

Diagram 40: Utveckling av antalet anställda, dagbefolkning 20-64 år (1993-2017). Index = 100 (1993). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Över tid har Kronobergs län haft en god konkurrenskraft sett till hur många jobb som har skapats i regionen. Efter nittiotalskrisen, som nådde sin kulmen 1993, hade länet en mycket god återhämtning. Mellan 1993–2007 ökade antalet jobb i regionen med 17,8 procent. Detta var något över riksgenomsnittet, som under samma period låg på 16,6 procent. I relation till andra län hade Kronoberg den sjunde högsta tillväxten i riket. Endast storstadslänen, Hallands- och Jönköpings län hade en högre tillväxt under denna period. I denna rapport ska vi inte fördjupa oss i vad som föranledde länets goda tillväxt under denna period. Men generellt sett kan sägas att länet under denna period hade en god tillväxt av framförallt två olika skäl: 1) industrin tappade inte lika många jobb som på riksnivå, 2) nya näringar växte fram i länet och universitetet expanderade. Med andra ord lyckades Kronobergs län dels att ställa om och bevara konkurrenskraft inom industrisektorn, dels diversifiera och utveckla nya jobb inom service- och tjänstenäringar. Exempelvis har Växjö's befolkningstillväxt bidragit till att fler i länet arbetar inom serviceintensiva tjänster, handel och IT. Även Ikeas fortsatta expansion i Älmhults kommun bidrog till diversifieringen under denna period.

Det är flera län som inte har lyckats med samma omställning som Kronobergs län har gjort sedan nittio-talet. Flera av norrlandslänen har haft en begränsad jobbtillväxt under perioden och även bruksintensiva län som Värmland och Gävleborg. Nittiotalskrisen resulterade i en kraftig omvandling av både offentlig och privat sektor. Inte minst drabbades många större bruk, vilket fick geografier med stora och dominerande arbetsgivare inom dessa branscher att drabbas mycket hårt. Kronobergs- och Jönköpings län drabbades inte lika hårt, förmodligen med anledning av att länen historiskt sett har haft en mer småskalig industriproduktion med flera medelstora företag istället för ett fåtal större. Det finns dock exempel på större bruksnedläggningar även i Kronobergs län under perioden 1993–2007, exempelvis Fridafors bruk och bruket i Strömsnäsbruk.

Totalt stod Kronobergs län för 2,2 procent av jobbtillväxten i riket mellan 1993–2007. Inom Kronobergs län stod Växjö kommun för 54,4 procent av jobbtillväxten under samma period, Älmhult för 16,2 procent och Ljungby för 9,5 procent. Övriga kommuner stod således för 20 procent av jobbtillväxten, vilket är ett starkt resultat i relation till jämförbara kommuner. Endast Lessebo kommun hade en negativ utveckling under denna period, till stor del som en följd av färre anställda inom glasindustrin och neddragningar på pappersbruket. På nationell nivå stod storstadslänen för 68,9 procent av jobbtillväxten under denna period.

Perioden 1993–2007 är intressant då den omfattar en längre konjunkturcykel. För 2007 når länet högkonjunktarens topp och sedan slår finanskrisen till med full kraft under 2008. Krisens påverkan på jobbstatistiken syns först 2009. Perioden 2007–2016 omfattar således dels en finanskris, dels en ihållande högkonjunktur. Perioden har dock haft vissa fluktuationer, som eurokrisen. Men under den senaste femårsperioden har den nationella konjunkturen till stora delar varit mycket god. Ur ett regionalt och Kronobergskt perspektiv är perioden högtintressant, då den skiljer sig från perioden 1993–2007.

En skillnad är att länet har haft en, jämfört med andra län, svagare jobbtillväxt än under perioden 1993–2007. Totalt har jobbtillväxten mellan 2007–2016 varit 1,7 procent, vilket är den trettonde högsta tillväxten i riket, att jämföra med den sjunde högsta tillväxten under perioden 1993–2007. I riket låg tillväxten under denna tidsperiod på 7,3 procent. Även om vi ser till perioden 2009–2016, som endast inkluderar själva återhämtningsperioden, hamnar länet på trettonde plats. Först 2016 var länet tillbaka på lika många anställda som under 2007. För riket som helhet var antalet jobb lika många som 2007 redan under 2011. Om vi endast ser till perioden 2009–2016, låg länets jobbtillväxt på 6,6 procent, vilket var under rikets tillväxt som låg på 10,6 procent. Länet gick således, sett till jobbtillväxt, från att hålla jämna steg med riket mellan 1993–2007 till att hamna något efter under perioden 2007–2016.

Mellan 2007–2016 stod storstadslänen för 82 procent av jobbtillväxten i Sverige och Kronobergs län för endast 0,5 procent. Vid utgången av 2016 var det fortfarande sex län som inte hade lika många jobb som under 2007. Sett till perioden 2009–2016 stod storstadslänen för 68 procent av tillväxten i landet och Kronobergs län för 1,3 procent, en lägre andel än under perioden 1993–2007 (2,2 procent).

En betydande del av jobben under denna period har, på nationell nivå, således vuxit fram i städerna, samtidigt som flera mindre län haft en svag utveckling. Tendenserna är liknande inom Kronobergs län. Mellan 2007–2016 är det endast Älmhults- och Växjö kommun som har haft en jobbtillväxt. I övriga kommuner var antalet jobb 2016 färre än 2007. Totalt sett stod Växjö för 78 procent av jobbtillväxten i länet under denna period och Älmhults kommun för resterande 22 procent. I kommunerna Alvesta, Ljungby, Tingsryd, Uppvidinge samt Lessebo minskade antalet arbetstillfällen med fem procent eller mer mellan 2007–2016. Under perioden uppgick tillväxten i Älmhults kommun till 9,2 procent och i Växjö kommun till 7,3 procent – i riket låg tillväxten på 7,3 procent.

Innan vi går in och studerar dynamiken bakom jobbutvecklingen 2007–2016 finns det anledning att föra ett resonemang om ovan beskrivna utveckling. Över tid, här förstått som mellan 1993–2016, har länet haft en god tillväxt. Men sedan finanskrisen har länet tappat fart, sett till jobbskapande, jämfört med perioden 1993–2007, vilket bland annat visar sig genom en lägre tillväxttakt än i riket. På kommunal nivå finns det avsevärda skillnader, och Älmhults- och Växjö kommun har stått för hela tillväxten under perioden. Övriga kommuner har, med visst undantag för Markaryd, haft omställningssvårigheter sett till jobbutveckling. Ur ett regionalt perspektiv är det dock, som tidigare påpekats i denna rapport, tveksamt om det är särskilt intressant att studera denna typ av frågor utifrån de administrativa kommungränserna. För länet som helhet är det viktiga att antalet jobb ökar, vilket de också har gjort. Om vi istället använder oss av arbetsmarknadsregioner ser vi att Växjö arbetsmarknadsregion har haft en, om än blygsam jämfört med riket, tillväxt på 2,4 procent mellan 2007–2016, detta trots att alla kommuner inom denna arbetsmarknadsregion, förutom Växjö, har haft en negativ jobbutveckling under denna tid. Rent teoretiskt innebär detta dock, givet att tillgängligheten är god, att detta geografiska område återhämtat sig sedan krisen, men att den interna fördelningen av jobben förändrats.

Älmhults arbetsmarknadsregion, som består av Älmhults- och Osby kommun, har haft en mycket stark jobbtillväxt mellan 2007–2016. I detta fall är det Älmhults kommun som stått för tillväxten inom regionen, för samtidigt har antalet jobb i Osby kommun minskat med fyra procent.

Situationen är annorlunda när vi tittar på Ljungby arbetsmarknadsregion. Här har antalet jobb mellan 2007–2016 minskat med 4,6 procent och återhämtningen sedan 2009 har varit, i nationella mått mätt, svag. I detta fall beror det på att båda av de ingående kommuner tappat arbetstillfällen, främst Ljungby kommun. Det är när en funktionell arbetsmarknadsregion tappar jobb som det blir problematiskt ur ett regionalt perspektiv. För detta innebär att tillgängligheten till antalet jobb inom det geografiska området minskar. På sikt kan detta leda till utflyttning och sänkt sysselsättningsgrad. Alternativet är att antingen utvidga arbetsmarknadsregionen, genom att dra nytta av andras arbetsmarknader, alternativt att främja framväxt av nya jobb inom regionen.

	Kronobergs län	Riket	Förändring i antal
Företagstjänster	34,3%	29,3%	2144
Vård och omsorg; sociala tjänster	9,5%	12,3%	1402
Utbildning	11,5%	12,4%	1001
Handel	7,7%	6,9%	802
Offentlig förvaltning och försvar	20,5%	13,7%	674

Information och kommunikation	19,2%	17,8%	512
Hotell- och restaurangverksamhet	30,4%	34,2%	487
Byggverksamhet	8,4%	18,5%	418
Kulturella och personliga tjänster m.m.	7,1%	9,9%	209
Fastighetsverksamhet	17,4%	13,7%	168
Energi och miljö	1,3%	12,3%	7
Transport och magasinering	0,0%	-2,1%	0
Finans- och försäkringsverksamhet	-25,3%	3,0%	-321
Okänt	-23,2%	-25,5%	-354
Jord-, skogsbruk och fiske	-18,0%	-10,8%	-400
Tillverkning och utvinning	-24,0%	-22,0%	-5253
Totalt	1,7%	7,3%	1496

Tabell 6: Jobbtillväxt inom olika branscher, dagbefolkning 20–64 år (2007–2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

	Älmhult	Växjö	Ljungby
Företagstjänster	1177	629	315
Vård och omsorg; sociala tjänster	135	1183	163
Utbildning	125	841	53
Handel	71	508	195
Offentlig förvaltning och försvar	107	498	81
Information och kommunikation	238	331	-53
Hotell- och restaurangverksamhet	5	488	9
Byggverksamhet	122	220	114
Fastighetsverksamhet	147	159	-49
Kulturella och personliga tjänster m.m.	-6	24	188
Energiförsörjning; miljöverksamhet	-44	18	12
Transport och magasinering	-216	230	-84
Finans- och försäkringsverksamhet	-189	-96	-41
Okänt	-84	-257	-59
Jordbruk, skogsbruk och fiske	-48	-325	-65
Tillverkning och utvinning	-864	-2977	-1609

Tabell 7: Jobbtillväxt inom olika branscher, arbetsmarknadsregioner i Kronobergs län, dagbefolkning 20–64 år (2007–2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

I början av detta avsnitt gick vi igenom hur näringslivsstrukturen i länet ser ut. Det är en viktig bakgrund när vi nu ska gå igenom jobbutvecklingen på branschnivå. För till stora delar kan den stora variationen mellan länens- och kommunernas jobbtillväxt förklaras genom olikheter i näringslivsstrukturen och vilka förutsättningar som finns på platserna för olika näringar. De senaste åren har tillväxten främst drivits av inhemsk konsumtion, samtidigt som exporten inte har haft samma tillväxt under perioden, delvis som en följd av eurokrisen. Det är först under de senaste åren som exporten, på nationell nivå, har tagit fart igen för att återgå till de nivåer som rådde före finanskrisen. Under 2017 stärktes exporten, på nationell nivå, rejält och därför finns en risk att vi inte fångar in denna ökning i ovan siffror som är från 2016. Att den inhemska efterfrågan primärt drivet tillväxten i Sverige under den studerade perioden innebär att befolkningstäta geografier har gynnats. Det är främst glesare geografier som har

ett stort exportberoende genom att ha en hög branschkoncentration till tillverkningssektorn. Handel, bygg, restaurang, företagstjänster med mera tenderar, som vi tidigare sett, vara lokaliserade till mer befolkningstäta geografier, och är därför vinnarna när det är inhemsk konsumtion som driver tillväxten.

Mellan 2007–2016 minskade antalet anställda inom tillverkningssektorn i Kronobergs län med drygt 5 200 personer, en nedgång på 24 procent. I riket var nedgången 22 procent. Detta innebär att tillverkningssektorn stått för mer än 80 procent av jobbminskningen i länet under perioden. Övriga branscher som har utvecklats negativt, sett till antal anställda, är jord- och skogsbruk samt finans- och försäkring. Att länet trots allt haft en jobbtillväxt under perioden beror på tillväxten, i rangordning, inom företagstjänster, vård- och omsorg, utbildning, handel, information och kommunikation, hotell och restaurang, byggverksamhet, fastighetstjänster samt personliga tjänster. Gemensamt för dessa branscher är att de till stor del drivs av hushållens- och det offentliga konsumtion. En notis i sammanhanget är att inom företagstjänster ryms även personaluthyrningsföretag. Till viss del kan förmodligen minskningen av antalet anställda inom industrin förklaras med att fler industriföretag rekryterar från bemanningsföretag. Men även om, rent teoretiskt, hela tillväxten inom företagstjänster skulle vara personer som tidigare var registrerade inom industrinäringen, skulle antalet anställda inom industrin ha minskat med drygt 3 000 personer under perioden.

Länet har haft en starkare jobbtillväxt än riket under den studerade perioden när det gäller branscherna offentlig förvaltning, företagstjänster, fastighetstjänster, transport, information och kommunikation samt handel. Inom övriga branscher har länet haft en, procentuellt sett, svagare utveckling. Särskilt gäller detta för branscherna finans- och försäkring, byggverksamhet, jord- och skogsbruk. Länet har även haft en svagare utveckling, om än inte lika svag, sett till hotell- och restaurang, personliga tjänster, vård- och omsorg samt tillverkning. Sammantaget kan sägas att länet har presterat förhållandevis väl inom branscher som rör handel och logistik, IT och allmänna företagstjänster. Däremot har länet haft en betydligt lägre tillväxt inom de personalintensiva näringarna bygg och hotell och restaurang. Detta kan i viss mening bero på att det främst är i storstadslänen som dessa näringar växt, då befolkningsunderlaget och därmed efterfrågan på dessa tjänster är större där.

Som vi tidigare påpekade har Älmhults- och Växjö arbetsmarknadsregion haft en jobbtillväxt mellan 2007–2016. Tabellen ovan visar att detta beror på att nedgången inom industrin har vägts upp av tillväxten inom andra näringar. I Älmhult är det främst företagstjänster och information- och kommunikation som stått för tillväxten. I Växjö har offentliga tjänster bidragit till nästan hälften (vård, utbildning och offentlig förvaltning) av jobbtillväxten under perioden. Privata tjänster som har haft en jobbtillväxt i kommun, är i rangordning; handel, hotell och restaurang, information och kommunikation, transport samt byggverksamhet. Även i Ljungby har de olika service- och tjänstesektorerna stått för tillväxten. Främst har företagstjänster, handel, bygg och personliga tjänster sått för tillväxten där. Men även vård- och utbildning. Dock har tillväxten inom dessa branscher inte vägt upp nedgången inom industrin under samma period, vilket ger ett negativt netttotal sett till jobbutveckling under perioden.

Ekonomisk tillväxt och produktivitet

I förra avsnittet redovisade vi hur jobbtillväxten i länet har sett ut under de senaste decennierna. Men för att få hela bilden av den regionala utvecklingen behöver vi även studera den ekonomiska tillväxten och produktivitetsutvecklingen. En hög produktivitet innebär att vi har ett högt värdeskapande, vilket indikerar en god konkurrenskraft. För ett industriintensivt län likt Kronoberg är produktiviteten en nyckelfaktor för att bevara konkurrenskraften på en global marknad. Vi mäter här den ekonomiska tillväxt genom att använda den så kallade bruttoregionprodukten, som är samma sak som

bruttonationalprodukten fast på regional nivå. Om man adderar alla regionernas BRP blir det Sveriges BNP. Tyvärr är statistiken som berör bruttoregionprodukt alldeles för osäker för att användas på kommunal nivå. I detta avsnitt redovisar vi därför enbart utvecklingen för länet som helhet.

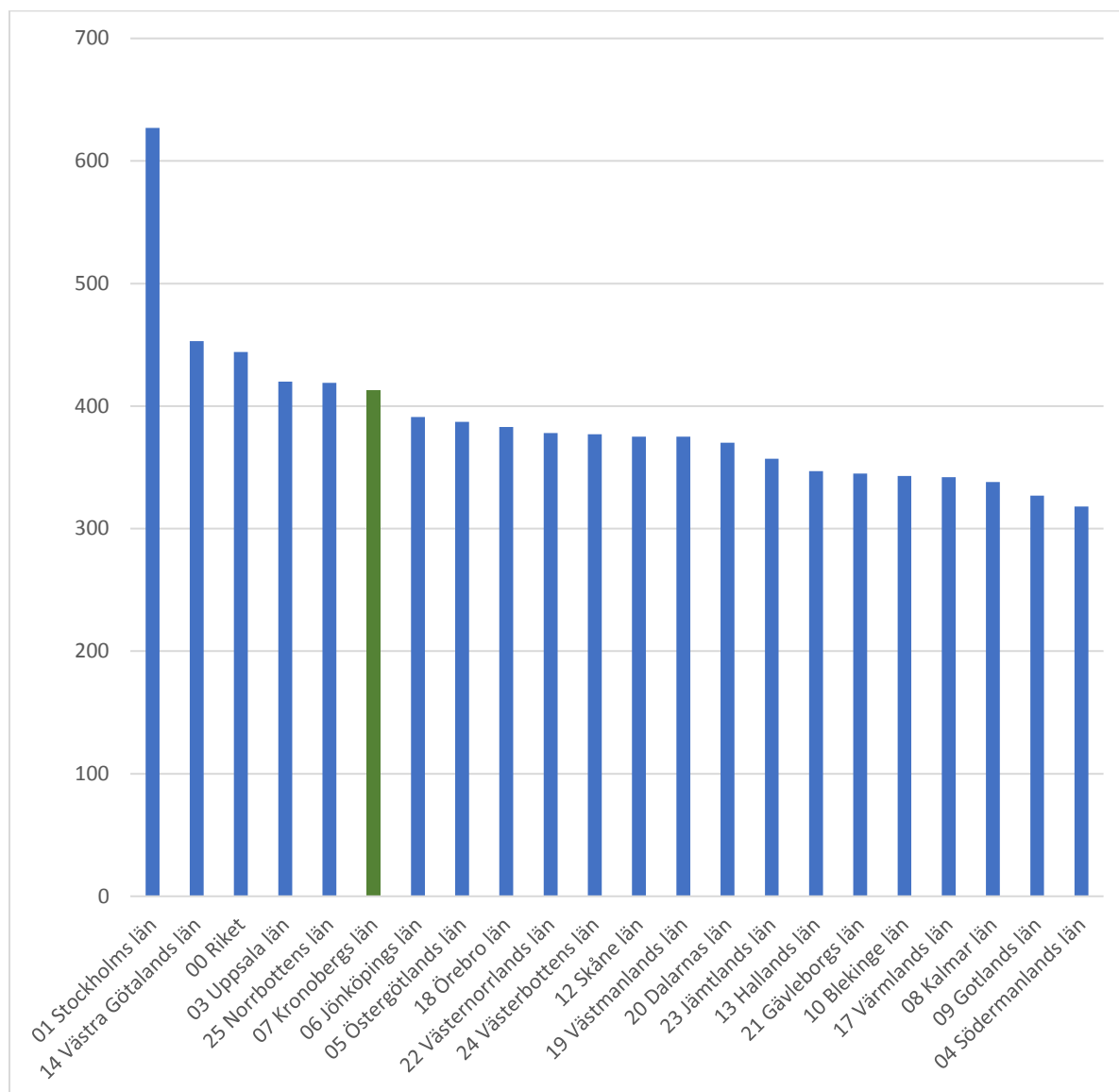

Diagram 41: Bruttoregionprodukt per invånare, i tkr (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av region Kronoberg

Det råder relativt stora variationer mellan regionerna när vi studerar BRP per invånare. I Stockholms län ligger nivån på 617 tkr per invånare, i Södermanlands län på 318 tkr per invånare. De stora differenserna beror på en mängd faktorer. Om man är ett län där en hög andel pendlar till ett annat län för att arbeta, mer av ett boendelän än arbetslän, resulterar detta i ett lågt BRP/invånare, även om levnadsvillkoren i den aktuella regionen kan vara mycket goda. Nivån beror även på vilken typ av näringsliv som finns i en region. Om det är ett näringsliv som är kapitalintensivt bidrar det till ett högt BRP. Om regionen istället har en specialisering inom exempelvis turism, som inte är lika kapitalintensivt, resulterar det i regel i ett lägre BRP. Exempelvis hamnar Norrbottens län högt i rangordningen för att det i regionen finns en kapitalintensiv gruvdrift. I Gotlands län, där BRP/invånare är lågt, påverkar regionens höga specialisering inom turism.

Kronobergs län har det femte högsta BRP/invånare i Sverige jämfört med övriga län. Detta har flera orsaker. En är att länet har ett positivt pendlingsnetto, vilket bidrar till att invånare från andra län

bidrar till vår bruttoregionprodukt, men räknas inte med när man sedan relaterar den till antalet invånare. I den meningen kan man säga att Kronobergs län har en hög självförsörjningsgrad – det skapas ett högt värde i regionen under dagtid i förhållande till antalet invånare som bor här. Andra faktorer som bidrar till länets höga nivå är närvaron av kapital- och exportintensiva företag inom exempelvis skog och aluminium. Även tjänstesektorn i länet bidrar till den relativt sett höga nivån, särskilt de som har huvudkontor i länet med flera högavlönade tjänster. Totalt ligger länets bruttoregionprodukt på 413 tkr per invånare.

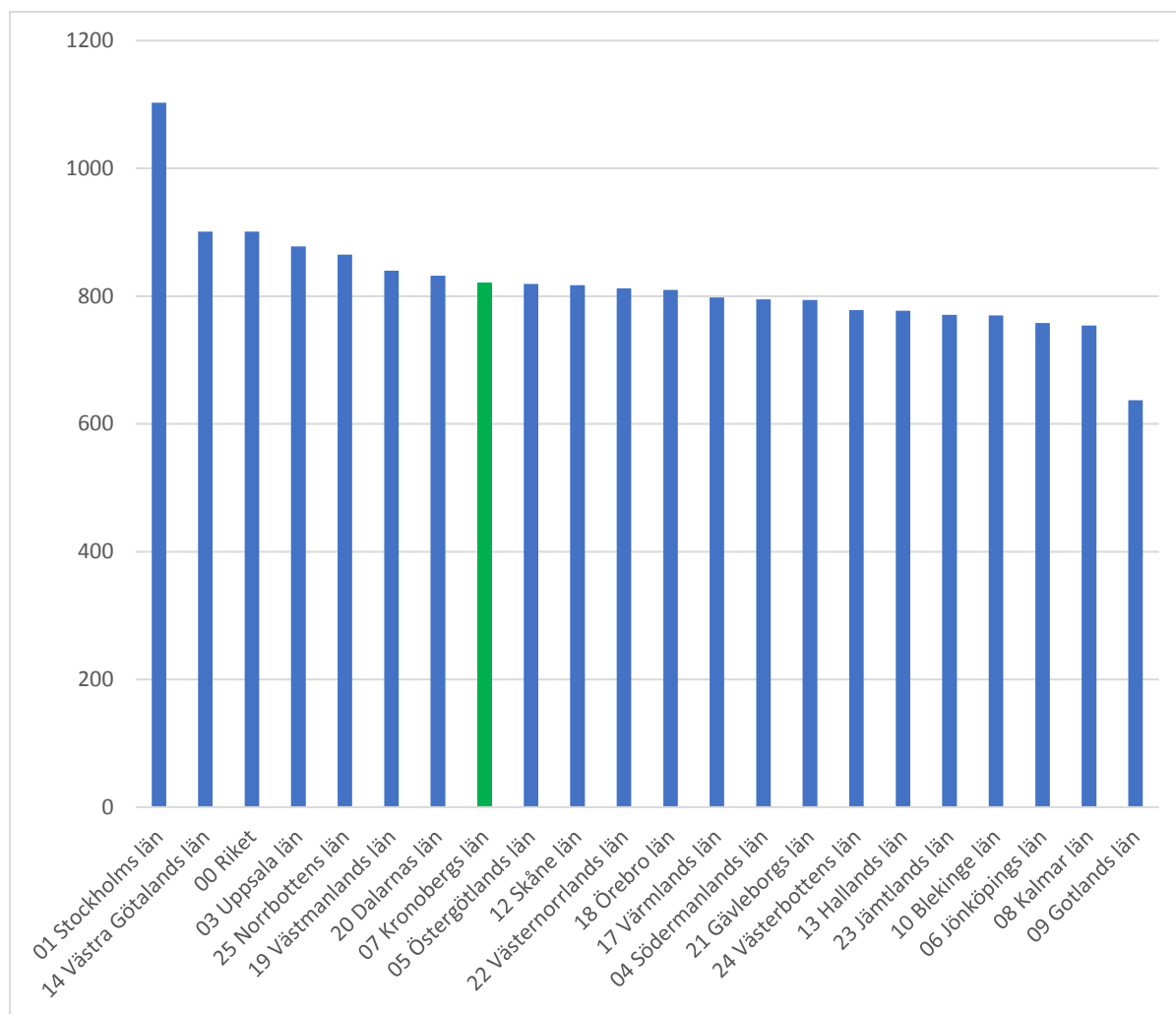

Diagram 42: Bruttoregionprodukt per sysselsatt (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Ett annat sätt att, och i sammanhanget mer intressant, studera ett läns ekonomiska värdeskapande är att relatera bruttoregionprodukten till antalet anställda i regionen. BRP per sysselsatt ger en bild av hur produktiva vi är, hur stort värde arbetskraften i länet skapar. I detta fall hamnar Kronobergs län på en sjunde plats jämfört med övriga län, alltså något lägre än när vi tittade på BRP per invånare. Totalt skapar en anställd i länet 820 tkr om året. Den trots allt relativt sett höga nivån indikerar att vi har en förhållandevis hög produktivitetsnivå i länet. När OECD genomförde sin studie om Småland-Blekinge pekades produktiviteten ut som en viktig förbättringsåtgärd. Högre produktivitet innebär nämligen i regel att vi gör allt mer avancerade produkter och tjänster, vilket är positivt sett till den framtida konkurrenskraften. Om vi jämför med de övriga länen inom Småland-Blekinge har Kronobergs län en betydligt bättre placering.

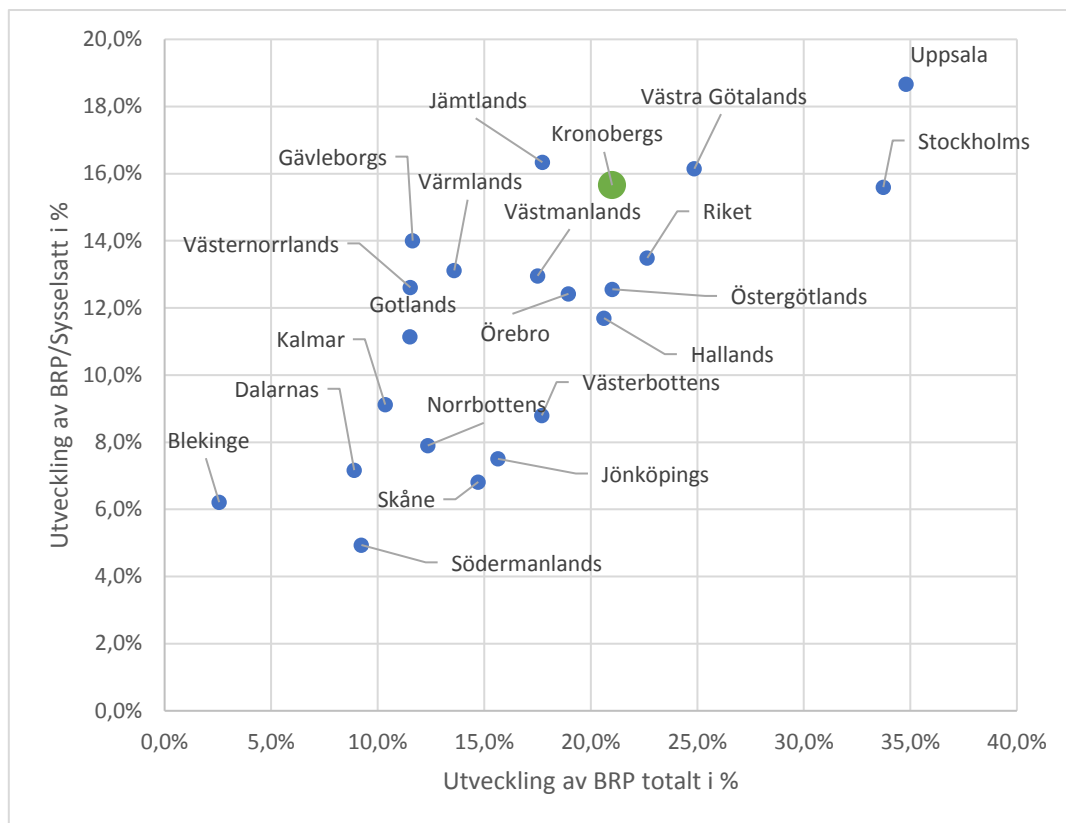

Diagram 43: Utveckling av BRP/sysselsatt och utveckling av BRP totalt (2007–2016, i fasta priser). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

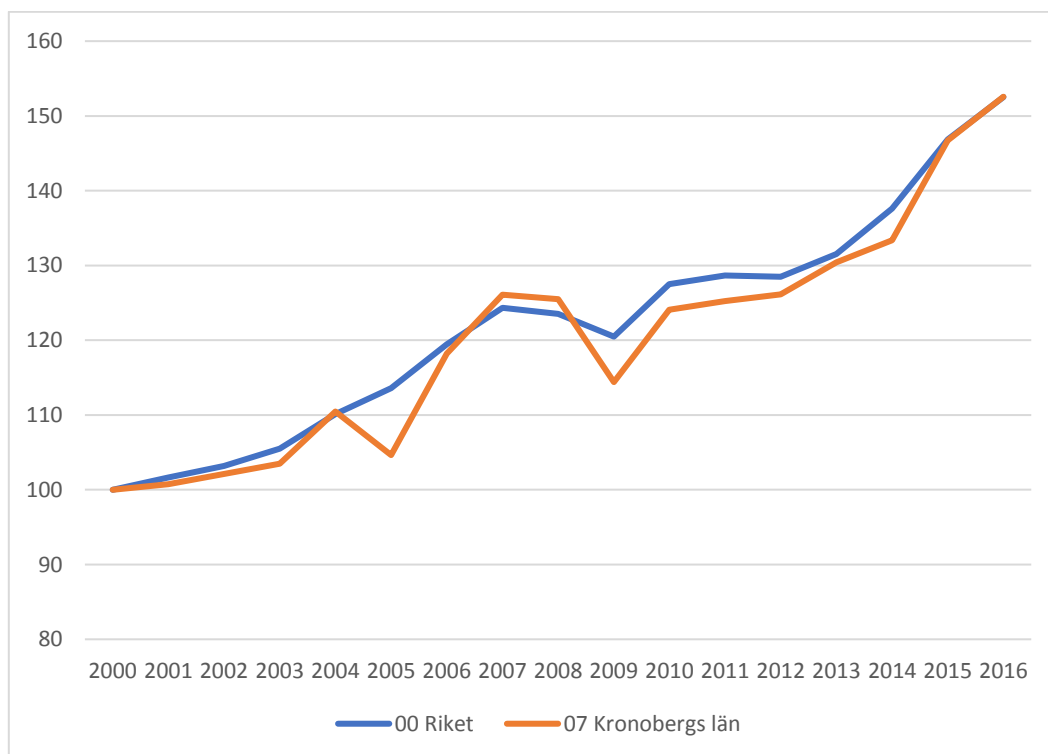

Diagram 44: Utveckling av BRP i Kronobergs län jämfört med BNP-tillväxten i riket (2000–2016), i fasta priser. Index = 100 (2000). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

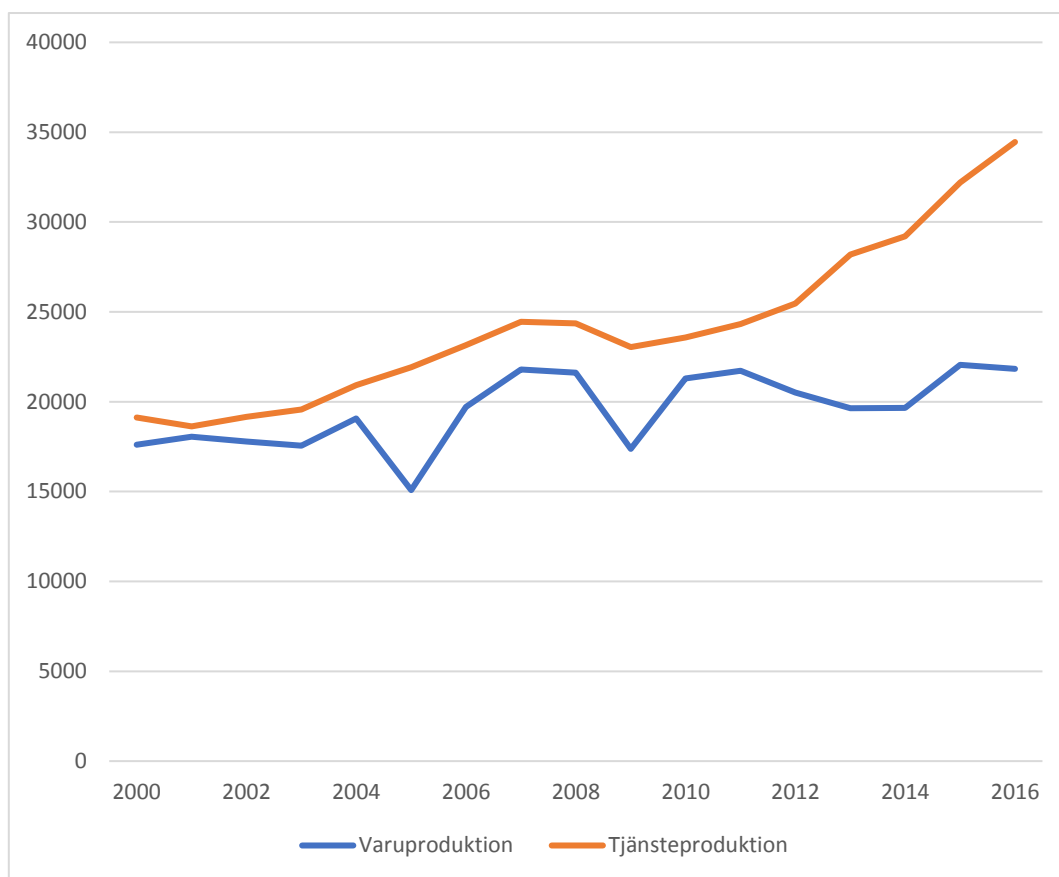

Diagram 45: Bruttoregionprodukten i Kronobergs län fördelat på varu- och tjänsteproduktion, fasta priser i mkr (2000–2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Med hänsyn till föregående avsnitt, där vi konstaterade att länet har haft en relativt svag jobbtillväxt mellan 2007–2016, är det intressant att jämföra detta med den ekonomiska tillväxten under samma tid. Till skillnad mot jobbtillväxten har länet hållit jämna steg med utvecklingen i riket under denna tid. Totalt har bruttoregionprodukten i länet ökat med 21 procent under denna period, vilket är endast 1,7 procentenheter under ökningen i riket. Under samma period ökade produktiviteten i länet med 15,7 procent, vilket var mer än två procentenheter över riksgenomsnittet. Jämfört med övriga län hade Kronoberg den femte högsta BRP-ökningen mellan 2007–2016 och den fjärde högsta produktivitetstillväxten. Sett till jobbtillväxten under samma period hade länet endast den trettonde högsta tillväxten i riket.

Siffrorna indikerar att länet har haft en så kallad "jobless growth" under de senaste åren. I riket resulterade en BNP-tillväxt på 22,7 procent i en jobbtillväxt på 7,3 procent, i Kronobergs län genererade en BRP-tillväxt på 21 procent i en jobbtillväxt på endast 1,7 procent. Den stora differensen är förstås intressant att resonera om. Varför har jobbtillväxten i länet varit svag trots att den ekonomiska tillväxten varit god? Om vi bryter ner BRP-utvecklingen för perioden på branschnivå framträder en del av svaret. Trots att antalet anställda inom tillverkningssektorn i länet har minskat med drygt 5 000 anställda under den aktuella perioden skapade sektorn samma ekonomiska värde 2016 som under 2007. Det visar på en kraftig rationaliserings- och effektiviseringsprocess. Totalt har produktiviteten inom tillverkningssektorn ökat med 12 procent mellan 2007–2016. I riket minskade den med 3 procent.

Att produktiviteten inom tillverkningssektorn har ökat är positivt. Det borgar för en fortsatt god konkurrenskraft inom sektorn och tyder på en god omställningsförmåga. Däremot behöver länet

strategier för att hantera att antalet sysselsatta inte ökar i samma utsträckning som den ekonomiska tillväxten. Ett sätt att hantera detta är att diversifiera näringslivet. Därför är det positivt att tjänstesektorn i länet har haft en god ekonomisk tillväxt mellan 2007–2016. Totalt hade sektorn en tillväxttakt på 41 procent under denna period, i riket låg nivån på 38 procent. Även denna sektor uppvisar således en god ekonomisk konkurrenskraft, men en lägre jobbtillväxt jämfört med riket. Sammantaget visar dock den ekonomiska tillväxttakten i länet de senaste åren att länet har haft en framgångsrik omställning och stärkt konkurrenskraften. Att jobbtillväxten inte haft samma nivå som i riket kan bero på att länet har en glesare befolkningsstruktur och att tillväxten i personalintensiva näringar som hotell- och restaurang, bygg och så vidare därför inte varit lika kraftig. Utmaningen de kommande åren är att i högre utsträckning än idag tillgodose att den ekonomiska tillväxten även leder till fler arbeten och att länet därigenom kan utvecklas i balans mellan jobb-, produktivitets- och befolkningstillväxt.

Innovation, entreprenörskap och internationalisering

Företagsamma individer

Entreprenörskap och företagsamma individer är viktigt för en regions konkurrenskraft och omställningsförmåga. Många av dagens jobb växer fram inom nya företag och i litteraturen har betydelsen av så kallade gasselföretag – nya företag med hög tillväxt – identifierats som viktiga för jobbtillväxten i en region. För att få flera nya och framgångsrika företag krävs ett gott företagsklimat och en vilja bland befolkningen att bli entreprenörer. Att definiera "gott företagsklimat" är inte helt enkelt, utan det är flera samverkande faktorer som avgör om en plats är attraktiv för företagande eller inte. Även kulturella och historiska betingelser påverkar graden av entreprenörskap. I regioner med en tradition av småföretagande är graden av entreprenörskap ofta högre, vilket kan bero på att man ofta har förebilder och bekanta som är företagare. I grunden handlar det även om attityder till företagande, om man ser företagande som en möjlig karriärväg eller inte.

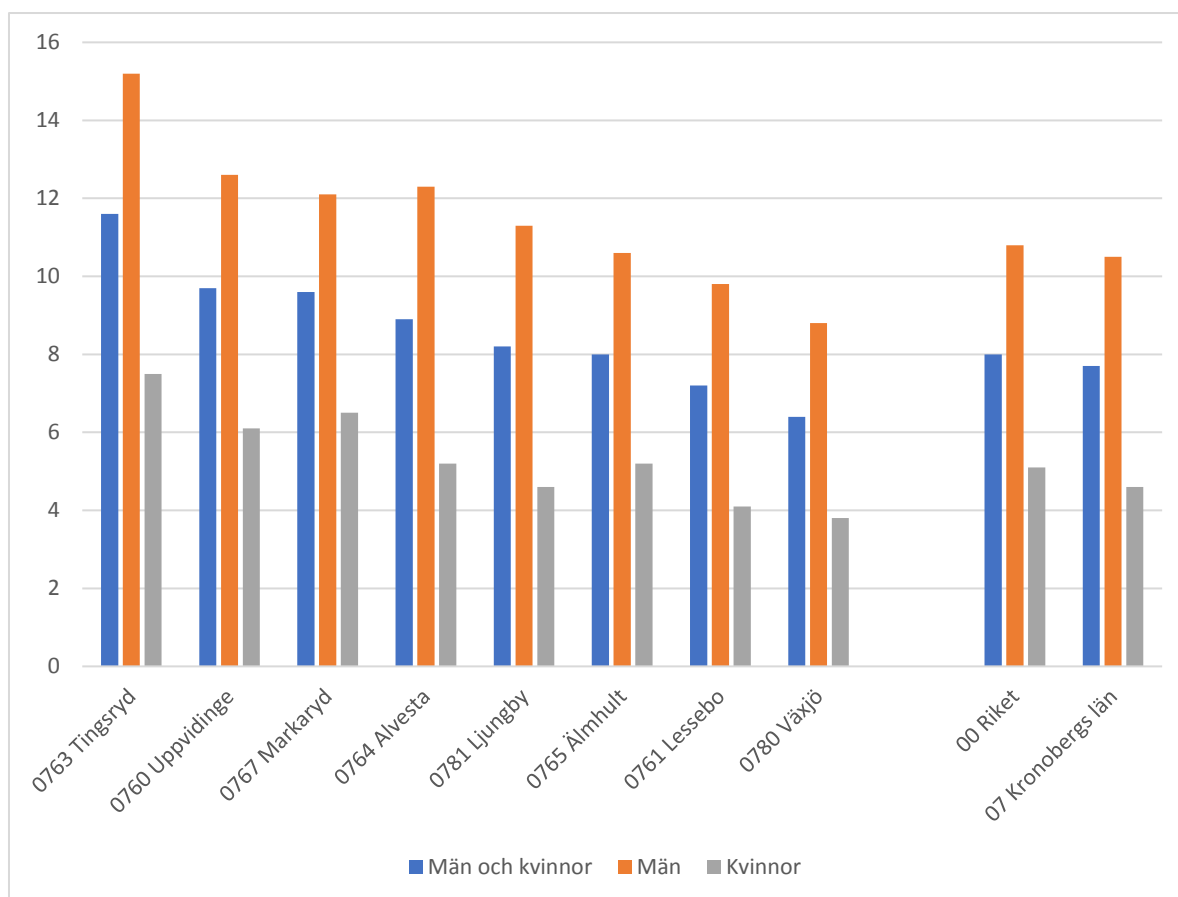

Diagram 46: Andel av den sysselsatta dagbefolkningen som är företagare (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Ett sätt att mäta en regions grad av företagsamhet är att se till hur stor andel av arbetskraften som är företagare. I Kronobergs län är andelen företagare av de sysselsatta 7,7 procent, vilket är något under riksgenomsnittet som ligger på 8 procent. Jämfört med övriga län i Sverige ligger Kronoberg på en nionde plats. I toppen återfinns Gotlands- och Jämtlands län. Att företagsamheten är hög i de båda länen kan till stor del förklaras av att de har en stor turistsektor, som till sin natur är småskalig i sin företagsstruktur. Norrbottens- och Västerbottens län har den lägsta andelen företagare bland de sysselsatta. Även här är branschstrukturen en viktig förklaringsfaktor. De båda länen har en hög andel anställda inom stora arbetsgivare och även en hög andel anställda inom den offentliga sektorn. För Kronobergs del är en niondeplats en god placering sett till att länet har en hög koncentration av anställda inom medelstora industriföretag.

Ser vi till företagsamheten bland länets kommuner är den som högst i Tingsryd, Uppvidinge samt Markaryd. Att företagsamheten är som högst i tre av länets minsta kommuner kan, bland annat, bero på att anställningsalternativen är färre i dessa kommuner. Gemensamt för de tre kommunerna är att de, jämfört med exempelvis Lessebo och Alvesta, har längre avstånd till en större arbetsmarknad. Andra förklaringsfaktorer är även att en, relativt sett, hög andel av de sysselsatta är verksamma inom jord- och skogsbruksnäringen och att det råder ett entreprenöriellt klimat i kommunerna. Markaryds kommun är i sammanhanget intressant. Trots en stor och dominerande arbetsgivare är andelen företagare relativt hög. I Ljungby- och Älmhults kommun är andelen företagare något lägre, dock över riksgenomsnittet. Att företagsamheten är något lägre här beror sannerligen på att kommunerna har en stark närvaro av medelstora- och större företag. Samma förklaringsmodell kan användas för Lessebo- och Växjö kommun. Lessebo är starkt integrerat med Växjös arbetsmarknad och i Växjö

kommun arbetar en relativt sett hög andel av de sysselsatta inom offentlig sektor. Lessebo- och Växjö kommun är de enda kommunerna i länet som ligger under riksgenomsnittet sett till andelen företagare.

Det råder stora könsskillnader sett till hur stor andel av de sysselsatta som är företagare. I länet är 10,5 procent av männen företagare men endast 4,6 procent av kvinnorna. Differensen återfinns i samtliga kommuner i länet. Skillnaderna i företagsamhet mellan kvinnor och män har under de senaste decennierna rönt stort intresse och flera förklaringsfaktorer har lyfts fram för att förklara differensen. I grunden är en hämmande faktor för kvinnligt företagande att kvinnor i långt högre utsträckning än män är verksamma inom offentlig sektor. Företag startas ofta inom branscher där personen har arbetslivserfarenhet från. Är man då verksam i en bransch som primärt består av större arbetsgivare slår detta igenom i statistiken. En del av differensen förklaras således av den könssegregerade arbetsmarknaden. En annan påverkansfaktor som lyfts fram är att det företagsfrämjande systemet inte har samma kunskap om kvinnors företagande som om mäns företagande, exempelvis när det gäller specifika branschkunskaper. Men även bilden av vem som är företagare antas påverka kvinnors benägenhet till att bli företagare. Det behövs lyftas fram fler kvinnliga företagare för att skapa förebilder och förändra normen om vem som är företagare.

Det är inte endast sett till kön som det finns skillnader i graden av företagande, utan det finns även skillnader sett till födelseregion. Bland den inrikes födda befolkningen i länet är 7,8 procent företagare, för utrikes födda ligger nivån på 7,1 procent. Jämfört med andra län ligger Kronobergs på sjunde plats sett till inrikes födda. För utlandsfödda ligger länet på en sjuttonde plats. I hälften av länen i Sverige är förhållandet tvärtom, att utlandsfödda i högre grad än inrikes födda är företagare. Kronobergs län hamnar fyra placeringar från botten sett till differensen mellan andelen utlandsfödda och inrikes födda företagare. Sett till kvinnor är dock andelen företagare högre bland utlandsfödda. Totalt är 5 procent av utlandsfödda kvinnor företagare, för inrikes födda ligger nivån på 4,5 procent. Bland de utlandsfödda männen är 8,9 procent företagare, vilket är nästan två procentenheter under snittet för inrikes födda män.

	Andel företagare	Andel 55–64 år
A Jordbruk, jakt och skogsbruk	62,3%	45,7%
S Annan serviceverksamhet	23,7%	46,0%
O Okänt	19,1%	36,7%
F Byggverksamhet	18,2%	24,9%
R Kultur, nöje och fritid	16,2%	29,4%
M Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik	14,7%	31,6%
I Hotell och restaurang	13,1%	19,4%
L Fastighetsverksamhet	8,8%	19,0%
G Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar	8,2%	50,0%
H Transport och magasinering	6,7%	43,0%
J Informations- och kommunikationsverksamhet	5,9%	36,8%
N Uthyrning, fastighetsservice, resetjänster och andra stödtjänster	5,5%	29,5%
C Tillverkning	3,6%	26,3%
K Finans- och försäkringsverksamhet	1,9%	48,9%
P Utbildning	1,2%	17,1%
Q Vård och omsorg; sociala tjänster	1,2%	19,5%

Tabell 8: Andel företagare av de sysselsatta efter bransch och andel av företagarna mellan 55-64 år (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Andelen företagare bland ungdomar som har arbete är relativt låg. Sett till personer mellan 20–24 år är endast 1,6 procent företagare. Andelen ökar sedan ju högre upp i åldrarna vi kommer. Av gruppen mellan 60–64 år är 13,1 procent företagare. De stora åldersdifferenserna beror på ett flertal olika faktorer. Ofta krävs en viss erfarenhet och startkapital för att starta företag, vilket kan bidra till att man väljer att starta företag först senare i livet. Det kan även handla om hur mycket tid man har, med hänsyn till andra åtaganden i livet, att driva företag. En annan faktor som påverkar statistiken är att inom den bransch där det återfinns överlägset flest företagare, jord- och skogsbruk, är snittåldern mycket hög.

Vid nedbrytning på branschnivå är det tydligt att andelen företagare inom dem varierar stort. Inom jord- och skogsbruk är hela 62 procent av de anställda företagare. När det gäller tillverkningssektorn är andelen endast 3,6 procent. Detta visar att andelen företagare bland befolkningen i hög utsträckning påverkas av hur branschstrukturen ser ut i en region. Om många arbetar inom servicesektorn, där andelen företagare är 23,7 procent, blir även andelen företagare bland befolkningen hög. Mer intressant kan vara att se till hur stor andel av företagarna som förväntas att gå i pension inom den närmaste tioårsperioden. Totalt sett är 2 156 av dagens företagare i länet mellan 55–64 år. Om vi antar att de går i pension vid 65 års ålder innebär detta att betydande generationsväxlingar väntar. Drygt 500 av dem återfinns inom jord- och skogsbrukssektorn. Andra branscher som har en hög andel äldre är serviceverksamhet, handel samt transport. Att lyckas med generationsväxlingen, som inte är okomplicerad, är viktigt för regionen, risken finns annars att äldre företag avvecklas i samband med att grundaren inträder i pension.

Utveckling av antal företag

I det förra avsnittet studerade vi hur den nuvarande företagsstocken ser ut utifrån andelen företagsamma individer bland de anställda i regionen. I detta avsnitt har vi ett annat perspektiv och studerar hur företagstillväxten ser ut. Detta är inte helt okomplicerat. Den enkla vägen är förstås att undersöka hur många företag som startas. Men detta ger endast en sida av bilden då vi inte räknar med företag som lägger ner eller hur befolkningen i sin helhet utvecklas. Istället har vi valt att fokusera på hur många arbetsställen som finns i relation till befolkningen i länet. Fördelen med detta är att man fångar in dels nystartade företag, dels nedlagda företag. För i slutändan är det intressanta att länet har ett gott näringslivsklimat som främjar både nya och gamla företag.

Med hänvisning till diskussionen vi förde i början av detta kapitel, om vad som faktiskt räknas som ett företag, vill vi återigen påminna om att det inte är helt oproblematiskt att definiera vad som verkligen är ett aktivt företag. I detta avsnitt har vi därför valt att dels undersöka utvecklingen av antalet företag när vi inkluderar företag med 0 anställda, dels att undersöka utvecklingen där vi exkluderar dem.

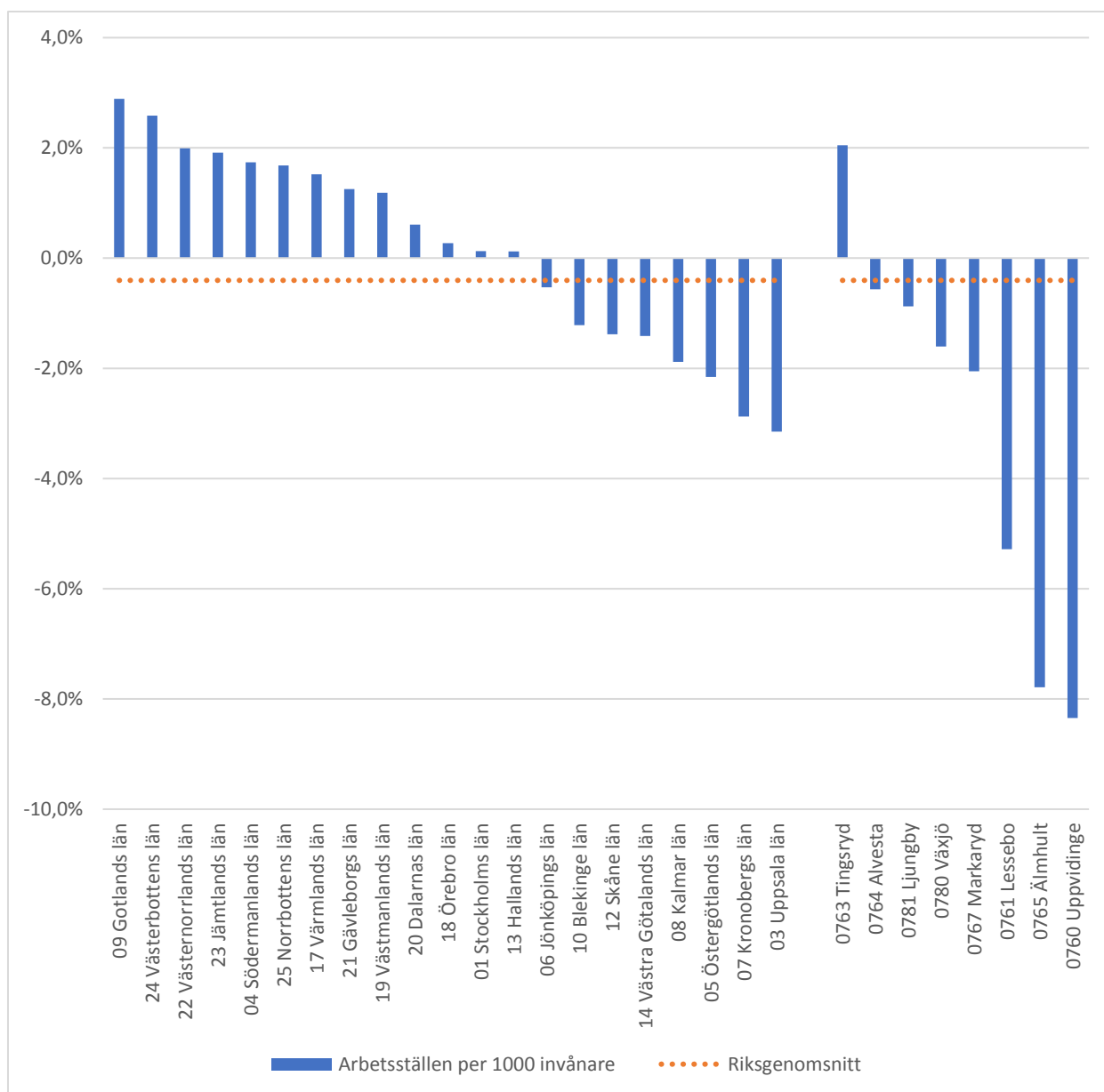

Diagram 47: Förändring av antalet arbetsställen (0-anställda) per 1000 sysselsatta (2011-2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

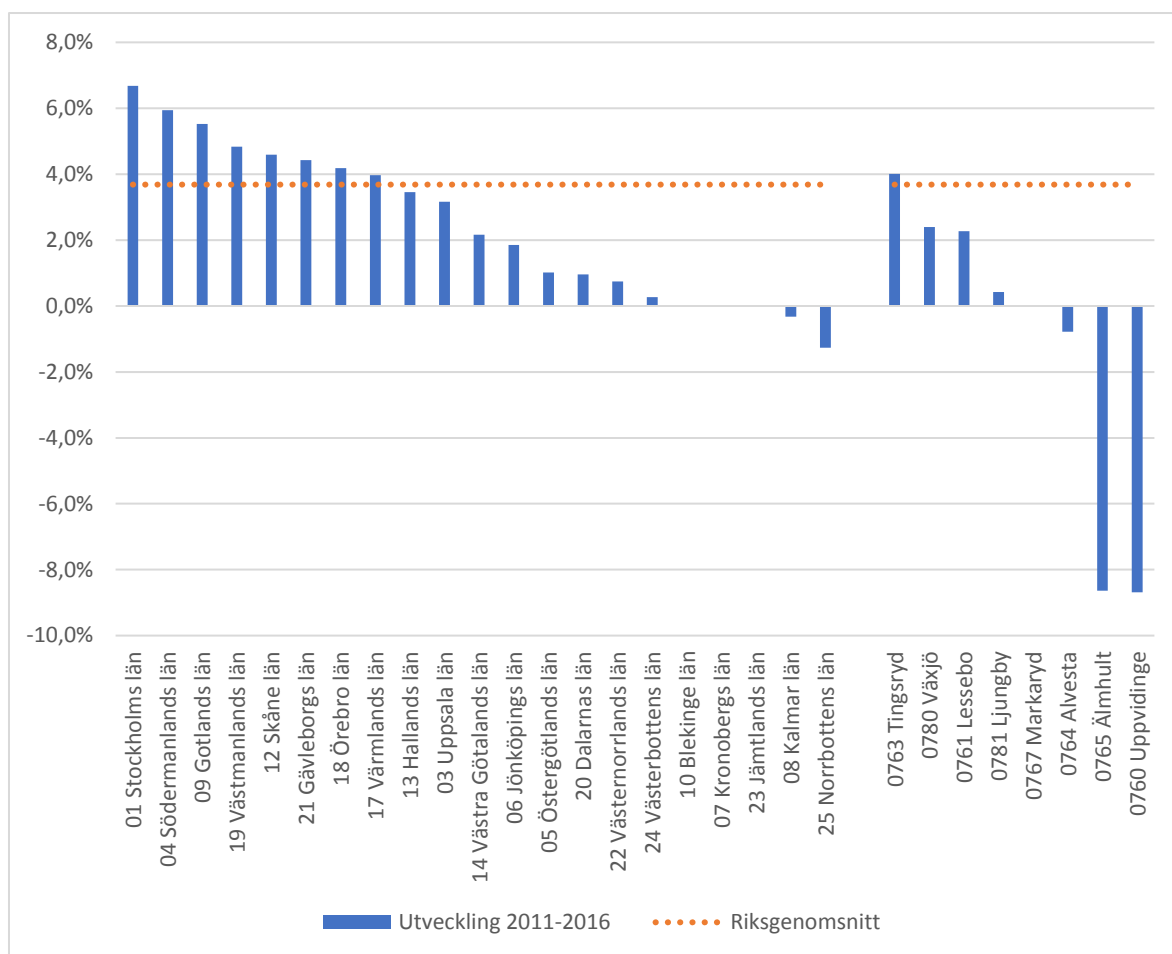

Diagram 48: Förändring av antalet arbetsställen (1-anställda) per 1000 sysselsatta (2011–2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagrammen ovanför visar att Kronobergs län har haft en relativt svag utveckling mellan 2011–2016 sett till antalet företag per sysselsatt, oavsett om vi inkluderar företag utan anställda eller ej. I sammanhanget är det viktigt att återigen påpeka att företagstillväxten inte kan betraktas isolerat från andra utvecklingsvariabler. Låt säga att befintliga företag i en region har en stark utveckling och regionen därmed får en kraftig jobbtillväxt. Detta kan, om inte särskilt många nya företag startar samtidigt, resultera i att antalet företag per sysselsatt minskar – trots att utvecklingen för regionen som helhet är god. Att studera framväxten av företag är intressant först när man sätter den i relation till andra variabler.

När det gäller Kronobergs län kan vi dock inte förklara att antalet företag per sysselsatt minskat med att jobbtillväxten varit högre än i riket. Mellan 2011–2016 ökade antalet jobb, sett till 16–74 år, i riket mer än i Kronobergs län. Trots detta minskade antal arbetstillfällen (samtliga inkluderade) per sysselsatt mer i Kronobergs län (- 2,9 procent) än i riket (-0,4 procent). Skillnaden blir än större när det gäller utvecklingen av företag med minst en anställd i relation till antalet sysselsatta. I riket ökade denna kvot med 3,7 procent, i Kronobergs län låg kvoten kvar på samma nivå som under 2011. Om vi istället mäter företagstillväxten i faktiska tal, utan att relatera den till antalet anställda, ökade antalet företag, samtliga inkluderade, med 3,9 procent i Kronobergs län mellan 2011–2016, vilket var den femte lägsta nivån i riket. Sett till tillväxten av företag med minst en anställd uppgick ökningen i länet, under samma period, till 4,2 procent. Detta var den fjärde lägsta nivån i riket och nästan fem procentenheter under riksgenomsnittet.

En anledning till att riket har haft en högre företagstillväxt än Kronobergs län är att jobbtillväxten i mindre företag har varit högre på nationell nivå. Totalt ökade antalet anställda i riket inom företag med 1–4 anställda med 9,3 procent mellan 2011–2016. I Kronobergs län uppgick ökningen endast till 2,6 procent. Den största jobbtillväxten i länet under nämnda period skedde inom företag med 10–249 anställda.

På kommunal nivå minskade, mellan 2011–2016, antalet företag (samtliga inkluderade) i förhållande till antalet anställda i samtliga kommuner förutom i Tingsryd. Störst nedgång skedde i Älmhults och Uppvidinge kommun. I Älmhults fall beror nedgången framförallt på att antalet anställda i kommunen som helhet ökade, men även på att tillväxten av företag var, om än positiv, något lägre än i riket. I Uppvidinge kommun förklaras nedgången dels med att fler kom i arbete mellan 2011–2016, dels med att antalet företag minskade under samma period. Ser vi istället till företag med minst 1 anställd ser utvecklingen något annorlunda ut. I detta fall hade Tingsryds-, Växjö- samt Lessebo en tillväxt.

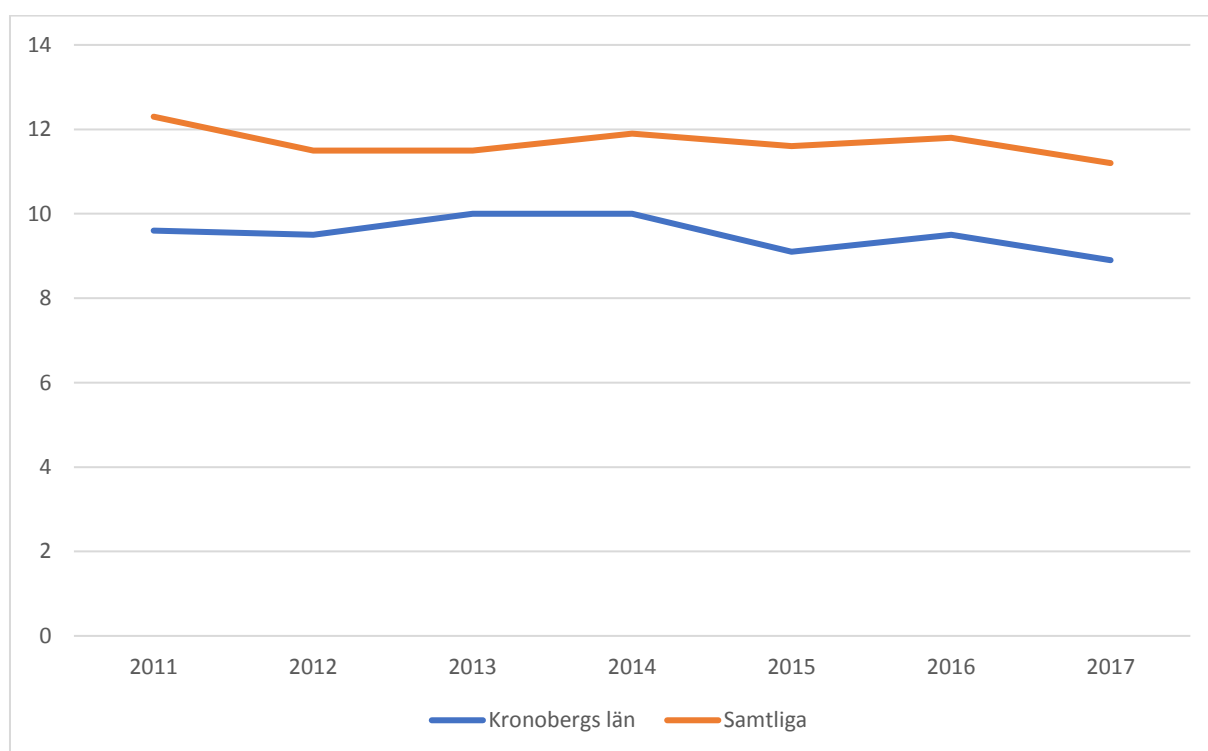

Diagram 49: Etableringsfrekvens, antal nystartade företag per 1000 invånare (2011–2017). Källa: Tillväxtanalys och egna bearbetningar av Region Kronoberg

För att komplettera beskrivningen av hur hela företagsstocken utvecklats redovisar vi i ovan diagram den så kallade etableringsfrekvensen i Kronobergs län och riket under perioden 2011–2017. Med etableringsfrekvens avses hur många företag som startar i förhållande till antalet invånare. Måttet innehåller således endast nystartade företag. Även i detta fall kan vi se en svagt nedåtgående trend för länet, men även för riket. I genomsnitt startade drygt 1052 företag per år i länet under perioden 2015–2017, vilket var något under snittet för perioden 2012–2014, då snittet låg på 1123 företag om året. Jämfört med andra län hade Kronoberg, under 2017, län den sjätte lägsta etableringsfrekvensen i riket. Av de företag som startades i länet under 2017 hade 32 procent en kvinna som företagsledare.

Redovisningen i detta avsnitt visar att Kronobergs län har haft en relativt svag utveckling sett till företagstillväxten i länet. Som vi påpekat kan detta ha flera orsaker och det är inte säkert att en hög företagstillväxt är synonymt med en stark regional utveckling överlag. Exempelvis kan företagande

vara ofrivilligt om ägaren startat upp företaget för att denne inte kunnat hitta en anställning i regionen. En svag företagstillväxt kan även bero på att befintliga arbetsplatser har en stark utveckling och därför anställer invånarna. Till viss del handlar även företagsamheten om hur den nuvarande branschstrukturen ser ut i en region. Givet de senaste årens utveckling i regionen kan dock inte en hög jobbtillväxt förklara att länet har haft en svagare företagstillväxt än i riket under de senaste åren.

Som vi tidigare konstaterat i denna rapport har Kronobergs län haft en relativt svag jobbtillväxt sedan finanskrisen. Främst beror detta på att antalet anställda inom industrisektorn minskat. Samtidigt har länets ekonomiska tillväxt utvecklats starkt, vilket tyder på att regionen har haft en så kallad "jobless growth". Med andra ord har regionen uppvisat en stark ekonomisk konkurrenskraft, men utväxlingen i nya jobb har varit förhållandevis svag, delvis som en följd av rationaliseringar. Ett sätt att bemöta denna utveckling är att främja nyföretagande inom mer omogna näringar, exempelvis turism. En sådan utveckling hade bidragit till en diversifiering av länets näringsliv och en minskad sårbarhet; dels för att en högre andel av arbetskraften skulle vara verksamma i fler men mindre företag, dels för att spridningen på arbetskraften skulle bli större. Fler mindre företag inom exempelvis turismsektorn skulle även bidra till att skapa jobb med en hög grad av platsbundenhet.

Företagens tillväxtvilja, hinder för tillväxt och attityder till företagande

Som vi tidigare konstaterade i detta kapitel har Kronobergs län en mycket hög andel företag utan anställda. De senaste åren har länet även haft en relativt svag jobbtillväxt men en stark ekonomisk tillväxt. Jämfört med riket har dessutom jobbtillväxten inom små företag varit betydligt lägre i Kronobergs län. Vi har även konstaterat att företagsamheten, mätt i antal företag, har utvecklats något svagare i regionen. I detta avsnitt studerar vi företagens tillväxtvilja och befolkningens vilja till att bli företagare för att försöka hitta faktorer som kan bidra till förståelse av de senaste årens utveckling.

Tillväxtverket genomför med visst intervall en omfattande enkätundersökning som riktar sig till små- och medelstora företag. I enkäten tillfrågas företagen om deras vilja att växa och vilka hinder de anser finns för att växa.

I enkätundersökningen framkommer att 66,4 procent av företagen i länet vill växa, vilket är drygt två procentenheter under riksgenomsnittet och endast den trettonde högsta nivån av 21 län. Bryter man ner statistiken blir dock bilden mycket intressant. För ett företag kan vilja växa på två olika sätt; antingen genom både omsättning och antal anställda eller endast genom att öka omsättningen. Av företagen i länet uppger 29,9 procent att de vill växa både genom att anställa och öka omsättningen. Detta är den näst lägsta nivån i riket och en betydligt lägre andel än i riket där nivån ligger på 37,6 procent. Men däremot ligger Kronobergs län väldigt högt när det gäller andelen företag som endast vill växa genom ökad omsättning. På denna fråga svarar 36,5 procent av länets företag ja, vilket är den näst högsta nivån i riket och betydligt högre än riksgenomsnittet som ligger på 30,9 procent.

Slutsatsen blir att företagen i länet generellt sett har en hög tillväxtvilja, men att man är tveksam till att anställa personal, åtminstone vid jämförelse med riket och andra län. Att anställa en extra person innebär, särskilt för enmansföretag, ett stort åtagande och ett stort risktagande. Måhända är företagen i Kronobergs län något mindre riskbenägna än i övriga delar av Sverige. Det positiva i sådana fall är att de troligen har förmåga att hantera eventuella bakslag i verksamheten utan att behöva lägga ner. Samtidigt innebär återhållsamheten en begränsning av regionens tillväxtpotential, för med ett ökat risktagande följer även större möjligheter till en högre avkastning genom en ökad aktivitet inom företaget. För fler personer inom företaget borde rimligen resultera i en utökad kapacitet att kunna åta sig uppdrag och därigenom utvidga verksamheten.

Vi kan inte med säkerhet säga varför småföretagen i Kronobergs län, jämfört med andra län, inte vill växa genom att anställa. En påverkansfaktor som dock framkommer i Tillväxtverkets undersökning är

att företagen i länet anser att tillgången till lämplig arbetskraft är ett stort tillväxthinder. Hela 29,5 procent av företagen i länet som vill växa uppger att kompetensförsörjningen är ett hinder som påverkar möjligheterna till expansion. I riket ligger nivån på 27,6 procent. Men bristen på lämplig kompetens kan inte ensamt förklara den relativt sett låga andelen företag i länet som vill växa genom att anställa. För jämfört med företag i andra län hamnar företagen i Kronobergs län i mitten sett till hur många som anger att kompetensförsörjningen är ett tillväxthinder. Dock är kompetensförsörjningen det som företagen i länet uppger vara det största tillväxthindret. På andra plats kommer lagar och myndighetsregler. Här uppger 22,8 procent av företagen att detta är ett hinder för deras tillväxt. I riket ligger andelen på 23,7 procent.

I en annan enkätundersökning från Tillväxtverket, som riktar sig till invånare mellan 18–70 år, undersöker man attityder och upplevelser till att starta och driva företag. Den senaste undersökningen genomfördes 2016. Svaren från enkätundersökningen ger oss en bild av hur stark viljan är till att bli företagare i olika regioner och vilka faktorer som främjar samt hindrar den viljan.

I Kronobergs län uppger 47 procent av befolkningen att de kan tänka sig att bli företagare, vilket är i nivå med riksgenomsnittet. På den något skarpare följdfrågan, om man hellre vill vara företagare än anställd, svarar 30 procent av länets befolkning ja. Även detta är i nivå med riksgenomsnittet som ligger på 31 procent. Vi kan således inte, utifrån enkätundersökningen, dra slutsatsen att viljan till att bli företagare är vad som kan förklara att antalet företag i länet utvecklats svagare än i riket de senaste åren. Den främsta drivkraften bakom att vilja starta företag, både i länet och riket, är att det ger bättre möjligheter till personlig utveckling och till att förverkliga sina idéer. Andra drivkrafter, som rankas högt, är möjligheten till att tjäna mer pengar och ett större utrymme för självständigt arbete.

På frågor om vad som är det största hindret att faktiskt bli företagare framkommer att trygghetsaspekten är den mest centrala. I länet uppger 68 procent att detta är ett stort hinder för dem att starta företag. I riket svarade 61 procent att detta är ett stort hinder. Överlag anser respondenterna att en anställning innebär en högre grad av trygghet jämfört med att driva företag. Detta ligger i linje med att 52 procent av befolkningen i länet anser att eget företagande är för osäkert ekonomiskt, vilket är i nivå med riksgenomsnittet.

I enkäten skiljer sig länet från riket framförallt när det gäller synen på vilket hinder olika regler för företagare utgör. Här svarar 55 procent av befolkningen i länet att detta är ett stort hinder, vilket är den högsta nivån i riket och mer än tio procentenheter över riksgenomsnittet. Även finansiering lyfts som ett stort hinder för företagande, 42 procent av respondenterna i Kronobergs län anser detta vara en hindrande faktor. Detta är dock under snittet i riket, där nivån ligger på 46 procent.

Sammantaget visar enkätundersökning om invånarnas vilja att bli företagare inga större skillnader mellan Kronobergs län och riket. Viljan är ungefär lika hög, både vad gäller att kunna tänka sig att bli företagare och att helst vilja bli företagare. Länet skiljer sig dock något från riket när vi ser till hur omfattande en del hinder för att starta företag upplevs som. En något högre andel i länet än i riket anser att den ekonomiska otryggheten det innebär att starta ett företag är ett stort hinder. Den största skiljelinjen mellan länet och riket återfinns dock när vi ser till andelen som ser regler som ett centralt hinder för att bli företagare. Med andra ord är viljan till att starta företag i länet relativt sett god, men upplevelsen av vissa hinders betydelse är något större än riket.

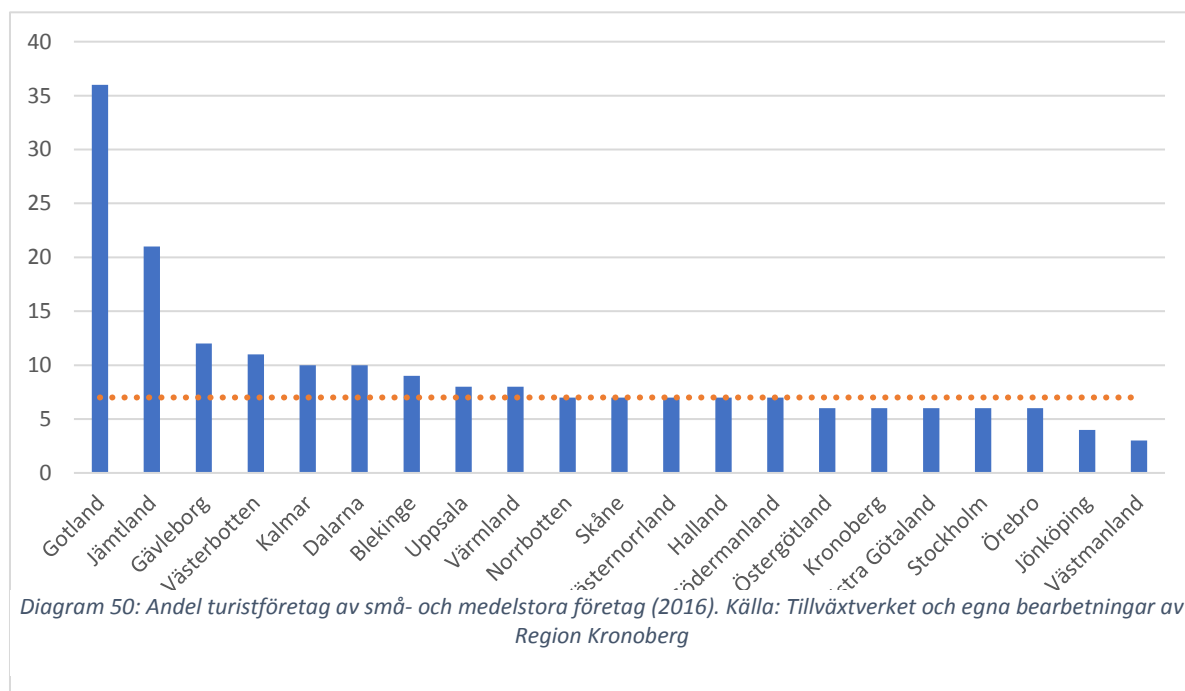
Turism

De senaste decennierna har turismen kommit att utgöra en allt större del av den globala ekonomin. I takt med att den generella rikedom i världen ökat och transportkostnaderna minskat har antalet resenärer blivit allt fler vilket skapat en stor marknad. Under 2017 omsatte turismen i Sverige 317 miljarder kronor, varav 42 procent kom från utländska besökare. I relation till Sveriges ekonomi som

helhet står turismen för 2,8 procent av landets bruttonationalprodukt. Jämfört med andra näringar har turismen en högre ökningstakt och trenden har under lång tid varit positiv och starkt stigande. Exempelvis har sektorn haft en högre export- och jobbtillväxt än ekonomin som helhet mellan 2000–2017. Jämfört med andra länder är turismens andel av ekonomin i Sverige fortsatt relativt låg. I utpräglade semesterländer, exempelvis Spanien, står turismen för drygt 11 procent av landets BNP.

På regional nivå är det inte helt enkelt att mäta turismens ekonomiska effekter. Varken Tillväxtverket eller SCB tar fram några sådana siffror för regionerna. En anledning till detta är att det är svårt att direkt härleda hur mycket turismen bidrar när det gäller exempelvis den regionala handeln, konsumtion av mat och nöje, transport och så vidare. Det vi kan studera på regional nivå är jobbtillväxten inom branscher som verkar inom turistsektorn och antalet gästnätter. Dock är det inte helt enkelt att definiera turism utifrån dagens branschsystem. Exempelvis vet vi inte om låt säga ett företag som finns kategoriserat under jord- och skogsbruk till viss del även bedriver turistverksamhet i form av försäljning eller upplevelser. Men den indelning som finns tillgänglig ger ändå en bild av hur specialiserad regionen är inom turism.

Innan vi går in på branschstatistiken ska vi här lyfta fram en intressant fördjupningsstudie som Tillväxtverket gjort och som handlar om turism. Studien baseras på de svar som inkom i samband med deras enkätundersökning *Företagens villkor och verklighet*. I undersökningen tillfrågades företagen i regionerna om hur stor del av deras försäljning som skedde till kundgruppen turister. De företag som svarade att en "stor del" av deras försäljning skedde till turister definierades sedan som turistföretag. Resultatet blir att vi får en bild av hur många företag som själva bedömer att de främst är turistföretag, vilket ger en kompletterande bild till den ordinarie branschstatistiken.

Andelen turistföretag i regionerna, enligt Tillväxtverkets undersökning, följer ett förväntat mönster och andelen är överlägset högst i Gotlands- och Jämtlands län. I riket är 7 procent av företagen turistföretag vilket är en procentenhet över nivån i Kronobergs län. Att länet har en lägre andel turistföretag än många andra län innebär förstås inte att turismen är oviktig för länet. Exempelvis har de tre storstadsregionerna flest besökare av samtliga län, men samtidigt är andelen turistföretag i dessa regioner relativt låg. Detta beror på hur företagsstrukturen i regionen ser ut som helhet. Dock

ger informationen en bild av en regions beroende av turistsektorn jämfört med andra län. Men bilden behöver kompletteras med ordinarie branschstatistik och utveckling av antalet gästnätter.

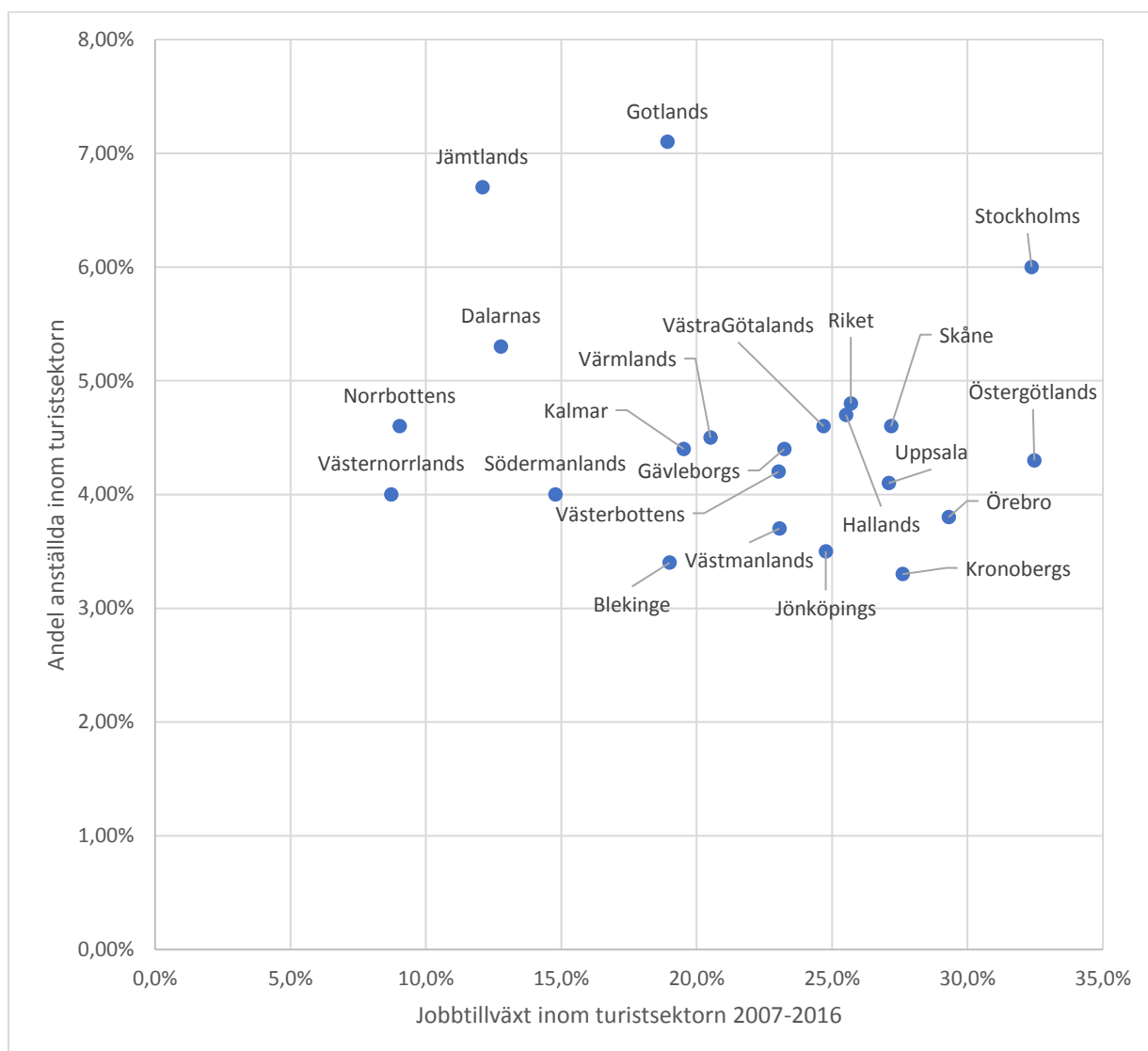

Diagram 51: Andel anställda inom turistsektorn och jobbtillväxt inom turistsektorn (2007–2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

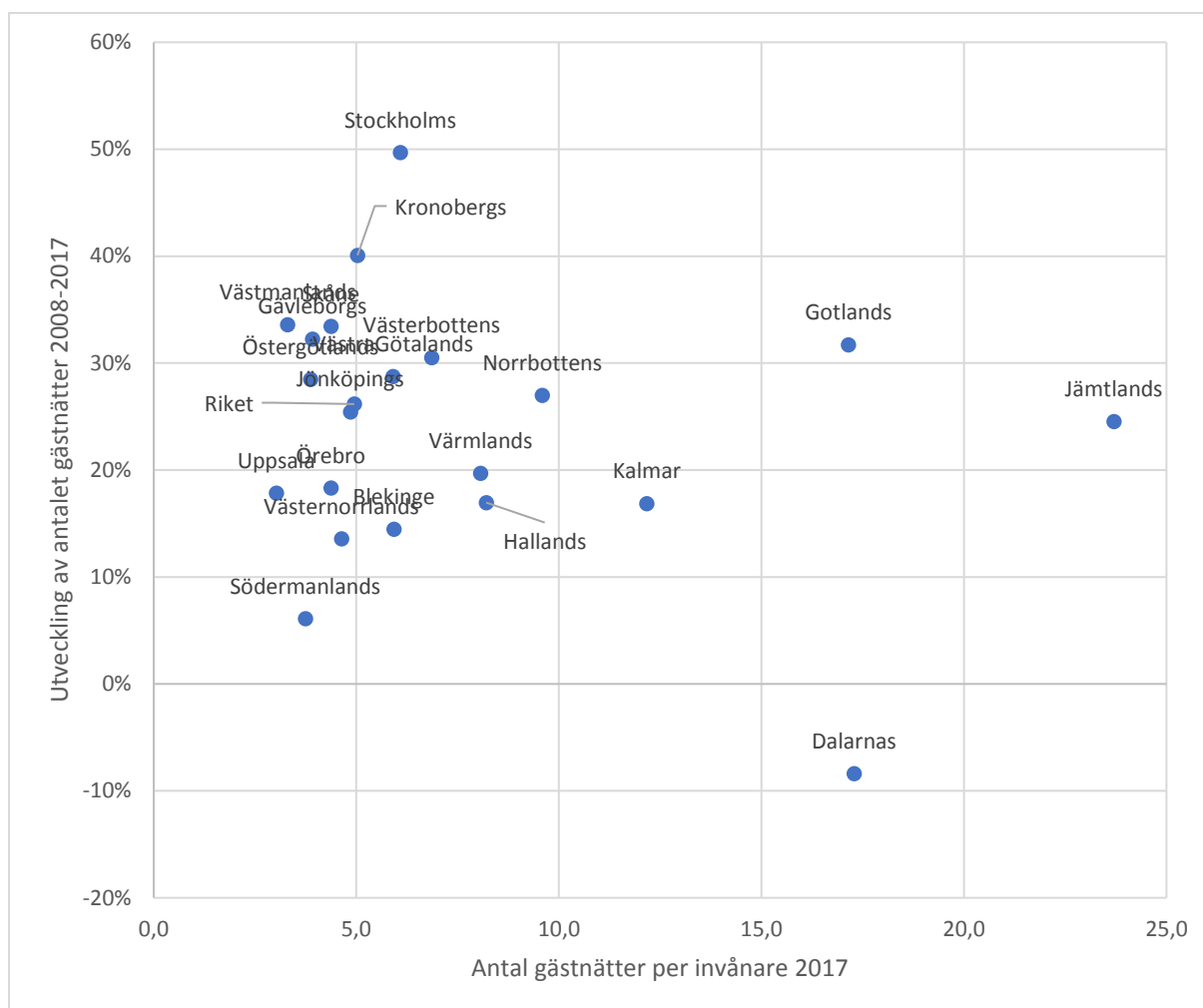

Diagram 52: Utveckling av antal gästnätter (2008–2017) och antal gästnätter per invånare (2017). Källa: Tillväxtverket och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Sett till branschstatistiken framkommer att Kronobergs län har den lägsta andelen av de sysselsatta inom turistsektorn jämfört med övriga län i Sverige. Totalt finns 3,3 procent av arbetstillfällena i länet inom sektorn, att jämföra med riket där andelen uppgår till 4,8 procent. Högst andel turistjobb återfinns, föga förvånande, i Jämtlands-, Gotlands- samt Stockholms län. Som tidigare påpekats är detta främst en indikation på hur turistintensiv en region är. Branschindelningen har brister när det gäller turistsektorn. Exempelvis vet vi inte hur många av turistjobben i exempelvis Stockholms län som är en konsekvens av turism snarare än regionens eget befolkningsunderlag. För i branschdefinitionen inkluderas allt från musik, teater, kultur, nöjesparker, sportanläggningar till hotell och restauranger.

Om vi för ett ögonblick bortser ifrån svårigheterna med att mäta antalet jobb inom turistsektorn framkommer att Kronobergs län har en begränsad specialisering inom sektorn. Men sektorn är dock kraftigt växande. Jämfört med riket hade länet en högre jobbtillväxt inom sektorn mellan 2007–2016 och jämfört med övriga län hade länet den fjärde högsta tillväxttakten i landet. En tolkning av detta är att länet traditionellt sett inte är något turistlän men att tillväxten har tagit fart inom sektorn de senaste åren. Ur ett Kronobergskt perspektiv kan sektorn således sägas vara omogen och under utveckling. Därför är det positivt att den uppvisar starka tillväxttendenser för turistnäringen kan bidra till en nödvändig diversifiering inom regionen, både i stad och land. Graden av jobbtillväxt inom sektorn stämmer väl överens med hur antalet gästnätter i regionen har utvecklats under de senaste åren.

Mellan 2008–2017 ökade antalet gästnätter i Kronobergs län med hela 40 procent, vilket var den näst högsta ökningen i Sverige jämfört med övriga län. Endast Stockholms län hade en högre tillväxt under perioden. I relation till antalet invånare hade länet, under 2017, 5 gästnätter per invånare, vilket var den tolfte högsta nivån i riket. Jämfört med Kalmar län, som är en mer klassisk turistregion, var detta dock en relativt låg nivå. Samma år uppgick antalet gästnätter per invånare i Kalmar län till 12,2. Men den goda tillväxten i länet stärker bilden av att regionen i allt högre utsträckning utvecklas till att bli mer turistiskt. Av tillväxten i antalet gästnätter mellan 2007–2016 i länet stod den inhemska turismen för drygt tre fjärdedelar av ökningen. Totalt ökade antalet utländska gästnätter i länet med 21 procent under denna period, vilket var lägre än i riket där ökningen låg på 35 procent. Det är således främst den inhemska turismen som bidragit till länets ökning i antalet gästnätter de senaste åren. Detta är positivt eftersom Kronobergs län är den region i Sverige som har högst andel utländska gästnätter av de totala antalet gästnätter i regionen. Under 2017 stod utländska turister för 39,4 procent av gästnätterna i länet, vilket exempelvis var en långt större andel än i Kalmar där den låg på 16 procent. Den växande inhemska turismen i länet är således positiv för det indikerar att länet har stärkt sin konkurrenskraft när det gäller den inhemska turismen.

Källor för kapitlet

Entreprenörsskapsforum, 2012. *Innovationer, region och kluster*. URL:

https://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2012/11/NaPo_Solvell_Webb.pdf

European Commission. Smart Specialisation – The concept. URL: http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/kfg_policy_brief_no9.pdf

Globaliseringsrådets slutrapport. Bortom krisen - Om ett framgångsrikt Sverige i den nya globala ekonomin, URL: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/12/68/57/e04110d0.pdf>

Globaliseringsrådets kansli. Utvecklingskraft och omställningsförmåga. En globaliserad svensk ekonomi. URL: http://www.regeringen.se/download/103dc7cc.pdf?major=1&minor=126550&cn=attachmentPublDuplicator_0_attachment

Globaliseringsrådet, 2008. Globalisering, arbetskraftens rörlighet och produktivitet. URL: <http://beta.regeringen.se/contentassets/e68fe520cbe94e908b3f32a1b84b36c9/globalisering-arbetskraftens-rorlighet-och-produktivitet>

Henning, Martin. 2011. How Do Regions Diversify over Time? Industry Relatedness and the Development of New Growth Paths in Regions. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1944-8287.2011.01121.x>

Institutet för tillväxtpolitiska studier. Den svenska innovationspolitikens framväxt, organisering och utvärderbarhet. URL: <http://www.tillvaxtanalys.se/download/18.56ef093c139bf3ef89027cc/1349863442536/den-svenska-innovationspolitikens-framvaxt-organisering-och-uvarderbarhet-08.pdf>

Långtidsutredningen. Permanent förändring – Globalisering, struktumvandling och sysselsättningsdynamik. URL: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/09/94/53/ceffda7a.pdf>

OECD. The OECD Innovation Strategy – Getting a Head Start On Tomorrow. URL: <http://www.oecd.org/sti/innovationinsciencetechnologyandindustry/theoecdinnovationstrategygettingaheadstartontomorrow.htm>

OECD. Regions and Innovation Policy. URL: <http://www.oecd.org/innovation/oecdreviewsofregionalinnovationregionsandinnovationpolicy.htm>

Statistiska Centralbyrån. 2014. Statistik över orderingång ger bild av krisen. URL:
http://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Artiklar/Statistik-overorderingang-gerbild-av-krisen/

NUTEK:s årsbok 2006. Strukturiomvandling. URL:
<http://publikationer.tillvaxtverket.se/ProductView.aspx?ID=815>

NUTEK. Klistriga kluster eller globala glidare? URL:
http://www.iei.liu.se/pie/filarkiv/1.124470/berggren_klistriga_kluster_pdf.pdf

Sydsvenska Handelskammaren, 2016. Produktivitetens nya geografi. URL:
<http://resources.mynewsdesk.com/image/upload/bxx4rigra2b68zemhkh.pdf>

Tillväxtfakta 2010. Så växer Sverige och dess regioner. URL:
<http://publikationer.tillvaxtverket.se/ProductView.aspx?ID=1387>

Tillväxtfakta 2012. Regional attraktivitet - tillväxtmotor i en global verklighet. URL:
<http://publikationer.tillvaxtverket.se/ProductView.aspx?ID=1797>

Tillväxtanalys. 2013. Regional tillväxt 2013 – en rapport om regional tillväxt och utveckling. URL:
http://www.tillvaxtanalys.se/download/18.2cfe903f142e67167a18ab/1387371581679/rapport_2013_06_ver3.pdf

Tödtling, Franz. One size fits all?: Towards a differentiated regional innovation policy approach. URL:
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0048733305001137>

ESF 2017. Den svenska arbetsmarknaden under tre decennier – Med utblick mot 2050. URL:
<https://www.esf.se/Documents/Om%20ESF-r%C3%A5det/Event%20och%20konferenser/ESF-r%C3%A5dets%20rapport%20Den%20svenska%20arbetsmarknaden%20under%20tre%20decennier%20webb.pdf>

Tillväxtverket, 2018. *Tillstånd och trender för regional tillväxt 2018*. URL:
<https://tillvaxtverket.se/download/18.28add10716631f04e22bfde/1538490436214/Rapport%200256%20Tillst%C3%A5nd%20och%20trender%20f%C3%B6r%20regional%20tillv%C3%A4xt.pdf>

Tillväxtanalys. Teorier om nationella innovationssystem – Hur kan dessa studeras? URL:
<http://www.tillvaxtanalys.se/download/18.56ef093c139bf3ef8902569/1349863311380/teorier-om-nationella-innovationssystem-07.pdf>

Arbetsmarknad och kompetensförsörjning

Om matchning på arbetsmarknaden

Matchningen på arbetsmarknaden diskuteras ofta i sammanhang som berör regionernas konkurrenskraft. Enkelt sagt innebär en god matchning att arbetsgivaren finner den kompetens som den behöver för att driva och utveckla verksamheten och att arbetstagaren har ett arbete som motsvarar dennes kompetenser och färdigheter. I teorin kan detta låta enkelt men i praktiken finns det mängder med faktorer som påverkar och försvårar matchningen på arbetsmarknaden. Nedan beskriver vi dessa faktorer lite djupare.

Först kan det finnas anledning, för att belysa frågans betydelse, att nämna vilka risker det finns för en region om arbetsgivare inte hittar den personal som de behöver. Den uppenbara risken är att arbetsgivare på sikt väljer att lämna en geografi där kompetensförsörjningsproblematiken hindrar företagets tillväxtpotential. Matchningsfrågan har således en geografisk komponent; om en geografi inte kan tillgodose ett företags behov kan resultatet bli att företaget väljer en annan geografi där utbudet av arbetskraft bedöms att vara bättre. När företag lämnar en region innebär det färre tillgängliga arbeten vilket i förlängningen minskar antalet försörjningsmöjligheter och även möjligheterna till att attrahera inflyttare till regionen. En negativ spiral kan uppstå där problematiken med att nå en effektiv matchning förvärras som en följd av att regionens generella attraktionskraft minskar.

För att en region ska ha en framgångsrik kompetensförsörjning är det viktigt att den har ett stort arbetskraftsutbud; ju fler som är till arbetsmarknadens förfogande, desto mer växer sysselsättningen. Antalet jobb i en ekonomi är alltså inte fixerade utan mängden arbete tenderar att öka om fler finns tillgängliga för arbetsmarknaden. Detta beror på att när det finns fler personer som vill arbeta ökar konkurrensen om jobben, lönetrycket minskar och det blir lättare för arbetsgivare att anställa. För om arbetskraftsutbudet är litet och en arbetsgivare vet om att det är svårt att få tag i personal minskar deras vilja till att ens försöka anställa, då anställningsprocesser alltid är förenat med sökkostnader. Med sökkostnader avses bland annat personalresurser som går åt för att hitta rätt kompetens, annonskostnader men även till viss del investeringar företaget har gjort och vars potential endast kan utnyttjas till fullo om man hittar rätt kompetens.

Sammantaget föregås ett företags vilja till att utlysa en tjänst av en slags kostnadskalkyl som omfattar följande tre bedömningsmoment: 1) bedömning av hur mycket sökprocessen kommer att kosta, 2) bedömning av hur mycket den anställda kommer att kosta i form av lön, 3) hur mycket pengar den anställda kan inbringa när denne väl kommer på plats. Om vinsten bedöms att överväga de sammanvägda kostnaderna kommer företaget troligen att utlysa tjänsten. I litteraturen kallas denna bedömningsprocess för "sökfriktioner". Om det är svårt att hitta en person att anställa bedöms "sökfriktionen" vara hög, om det är enkelt att hitta en person att anställa bedöms "sökfriktionen" att vara låg.

Ovan har vi endast resonerat om arbetskraftsutbudet i stort. Det är sant att antalet jobb tenderar att öka om arbetskraftsutbudet växer. Men det är inte riktigt så enkelt att man endast kan analysera hur många som ingår i arbetskraften; alla har nämligen inte samma kompetenser. Låt säga att en region har ett mycket stort arbetskraftsutbud i form av personer som är i arbetsför ålder och som är beredda att ta ett arbete. Saken är bara den att samtliga saknar körkort. För taxiföretaget innebär detta att deras arbetskraftsutbud är obefintligt i regionen. Det är vid denna situation som det uppstår en så kallad "matchningsproblematik"; det finns arbetsgivare som är beredda att anställa och det finns arbetstagare som vill ha jobb, men de kan ändå inte tillgodose varandras behov.

Det finns otaliga anledningar till varför det kan råda en matchningsproblematik i en region. En anledning kan vara att arbetsmarknaden genomgått en förändring och att den nuvarande arbetskraften inte svarar mot de nya behoven. Detta kan hända inom branscher där produktionsförhållandena plötsligt ändras. Exempelvis inom en industri där man går från manuella arbetsinslag till att istället låta robotar utföra arbetet. Då krävs personal som kan programmera robotarna och det är inte självklart att den kompetensen finns att tillgå på platsen om det sedan tidigare inte funnits behov av den sortens kompetens på platsen. För att lösa en sådan problematik finns, för en region, i huvudsak två strategier att tillgå: 1) utnyttja potentialen hos den nuvarande arbetskraften, 2) dra nytta av arbetskraft som kommer utifrån regionen.

Den första strategiska inriktningen, att utnyttja potentialen hos befintlig arbetskraft i regionen, handlar om att utveckla utbildningssystem som är anpassade till de behov som finns på den regionala arbetsmarknaden. I det hypotetiska fallet om industrin, som nämndes ovan, som gått från manuell produktion till robotiserad produktion, skulle exempelvis utbildningssystemet i regionen tillgodose att arbetskraftsutbudet kan erhålla en utbildning så att de lär sig att hantera robotarna. I en idealisk situation hade utbildningssystemet från början anpassats till den framtida efterfrågan, vilket skulle minska omställningsperioden för företaget. Men det räcker inte att bara tillhandahålla adekvata utbildningsinriktningar inom en region, personer måste vilja studera de aktuella utbildningarna. Här handlar det om vilka normer och inställningar som finns till utbildning i sig men även vilka normer och attityder som omger specifika utbildningsinriktningar. Dock är det inte endast de formella studievägarna, som gymnasium och universitet, som är viktiga utan även vilka möjligheter de existerande arbetstagen har att kompetensutvecklas på sin arbetsplats.

Den andra strategiska inriktningen handlar om att attrahera arbetskraft från andra regioner, antingen från regioner inom landet eller från andra länder. I exemplet om industrin skulle detta kunna handla om att locka personer som har en utbildning inom robotproduktion till att flytta eller pendla till den aktuella regionen. Men för att personer ska vara beredda att flytta till en plats krävs att en rad villkor uppfylls; att lönen som erbjuds bedöms som tillräcklig givet personens kompetenser, att det finns arbete i regionen åt övriga familjemedlemmar, att regionen som helhet är attraktiv när det gäller kultur och nöjesutbud och så vidare. För att få människor att pendla till regionen krävs en god infrastruktur som faktiskt möjliggör arbetspendling och att tidsåtgången, som kan betraktas som en kostnad, bedöms vara rimlig i förhållande till lönen. Den uppbyggda infrastrukturen behöver även sammanbinda regionen med platser där den efterfrågade kompetensen faktiskt finns och är enkel att hitta.

Avslutningsvis handlar matchning även om vilka förväntningar en arbetsgivare har på den som ska anställas. Självklart vill alla arbetsgivare ha en så kvalificerad sökande som möjligt. Risken är dock att det blir svårt att hitta en ytterst kvalificerad kandidat om löneläget inte motsvarar den sökandes kompetenser. Den sökande kan då välja att neka anställning och istället söka sig någon annanstans eftersom denne har kunskaper som det råder hög efterfrågan på. Dock varierar graden av efterfrågan på olika kompetenser stort. Om vi fortsätter med industriexemplet kan vi föreställa oss att de som tidigare arbetade med manuell produktion förmodligen inte har samma förhandlingsposition som en person med utbildning inom robotik. Detta med anledning av att antalet sökande i förhållande till antalet lediga platser inom manuell produktion – givet att den tekniska utvecklingen slagit igenom på flera industrier samtidigt – förmodligen är långt fler än för gruppen med en utbildning inom robotik.

Ovan är en grovhuggen sammanfattning av hur man kan se på begreppet "matchningsproblematik" i en regional kontext. I avsnitten som följer kommer vi att utvidga resonemangen något i anslutning till de olika statistikframställningarna.

Finns en matchningsproblematik i Kronobergs län?

Vi inleder den statistiska redovisningen för detta kapitel med att ställa frågan om det finns en matchningsproblematik i Kronobergs län? Det enkla och kortfattade svaret är att ja, det existerar en relativt omfattande matchningsproblematik i länet. Svaret går dock att komplicera något.

Det är dock inte helt enkelt att mäta hur omfattande matchningsproblematiken faktiskt är. Det beror till stora delar på att det idag inte finns något sätt att fånga upp hur många lediga jobb det egentligen finns i en region, detta av flera anledningar. Dels kan det vara så att företag vill anställa men väljer att inte annonsera för att de inte tror att de kommer att hitta någon att anställa, dels väljer många arbetsplatser att inte lägga ut lediga tjänster på den öppna marknaden. Forskningen pekar på att en mycket stor andel av jobbrekryteringarna i en region sker informellt vilket innebär att tjänsterna aldrig utlyses. Den största och säkraste källan över lediga jobb är Arbetsförmedlingen, som baserar sin statistik över lediga jobb på antalet annonser i deras databas. Men vi vet att alla jobb inte registreras hos Arbetsförmedlingen och det är svårt att veta hur stor andel av de lediga jobben i en region som faktiskt registreras i deras databas. Uppskattningar pekar på att det är ungefär 30–50 procent av de lediga jobben i en region som registreras hos Arbetsförmedlingen. Andra sätt att fånga upp matchningsproblematiken på är att tillfråga företagen om de upplever att det är svårt att rekrytera och hitta rätt kompetens. I detta avsnitt använder vi oss av båda dessa källor för att, trots svårigheterna, få en så god bild av matchningssituationen som möjligt.

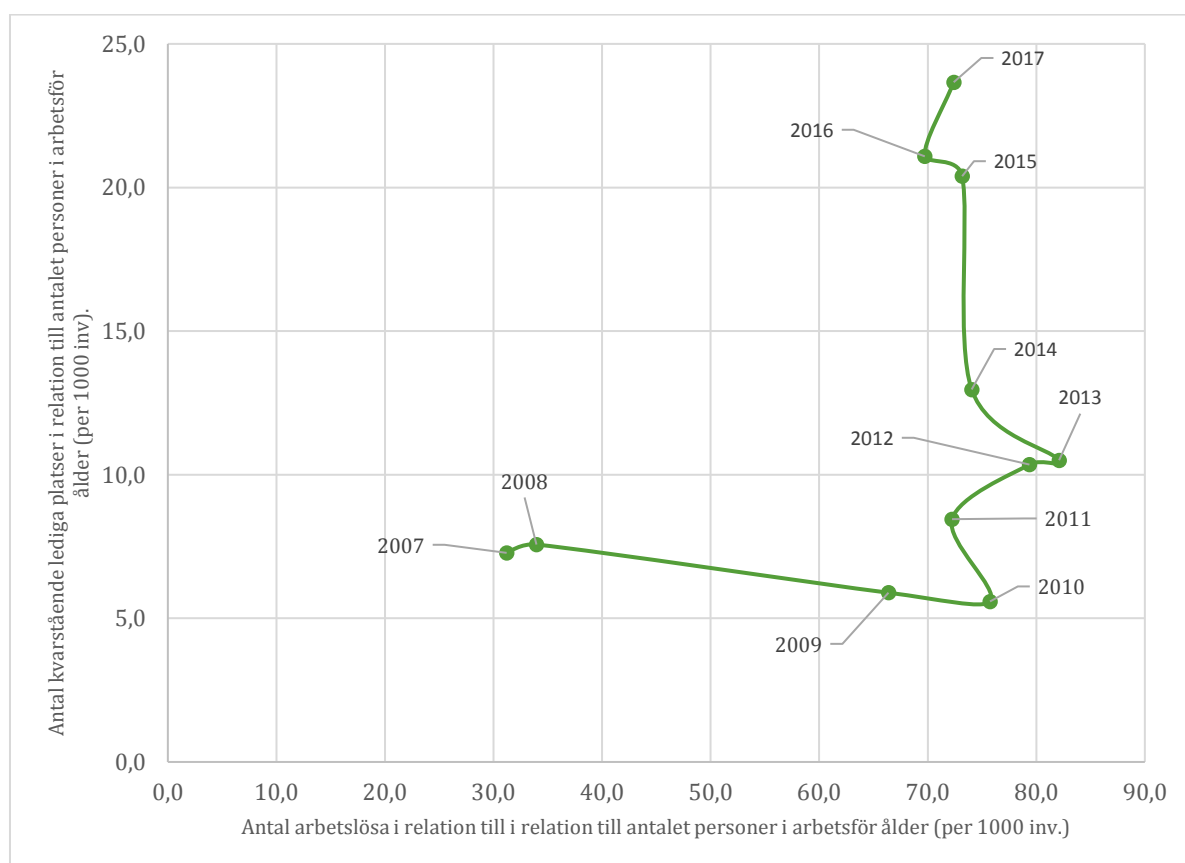

Diagram 53: Beveridgekurva för Kronobergs län (2007–2017). Källa: Arbetsförmedlingen och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Ett vedertaget sätt att studera graden av matchning i en region är att använda sig av den så kallade beveridgekurvan. En beveridgekurva visar hur många lediga jobb det finns och som inte tillsätts och hur många arbetslösa det finns som i teorin kan ta jobben. Om antalet lediga, ej tillsatta, arbeten ökar

samtidigt som antalet arbetslösa ökar indikerar detta att det finns en matchningsproblematik – det finns lediga tjänster, det finns personer som vill ha ett arbete, men de lyckas inte möta varandra.

I diagrammet ovan ser vi en beveridgekurva för Kronobergs län för tidsperioden 2007–2017. Den visar att matchningen i länet har försämrats under de senaste åren. Antalet lediga tjänster som inte tillsatts har ökat kraftigt sedan finanskrisen samtidigt som antalet personer som är öppet arbetslösa legat kvar på samma nivå under den aktuella perioden. Om matchningen hade fungerat tillfredsställande skulle inte arbetslösheten och antalet lediga jobb öka samtidigt. Situationen har förändrats förhållandevis drastiskt jämfört med hur den såg ut 2007.

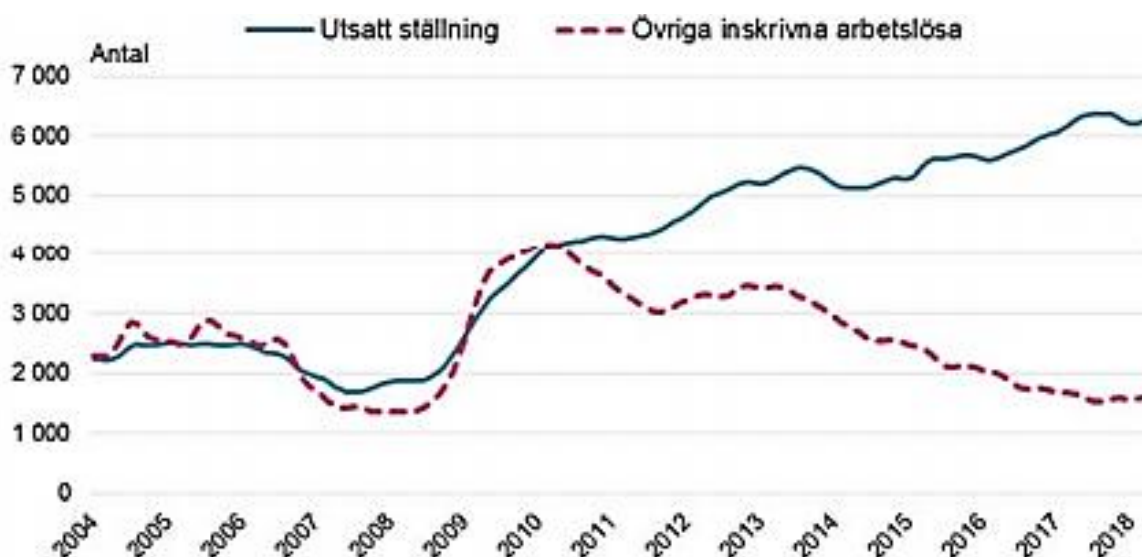

Diagram 54: Antal personer inskrivna på arbetsförmedlingen fördelat på utsatta grupper och övriga inskrivna (2004- april 2018). Källa: Arbetsförmedlingen och egna bearbetningar av Region Kronoberg

I detta avsnitt ska vi inte fördjupa oss i vad som kan förklara att matchningen i regionen försämrats utan detta gör vi lite senare i detta kapitel. Men redan här kan vi konstatera att en viktig del av förklaringen ligger i att de som står till arbetsmarknadens förfogande tillhör så kallade särskilt utsatta grupper⁸. Gemensamt för denna grupp är att de ofta har en svag ställning på arbetsmarknaden och att en stor andel har utomeuropeiskt ursprung. Diagrammet ovan visar att denna grupp, jämfört med övriga inskrivna på arbetsförmedlingen, inte har kunnat dra nytta av den rådande högkonjunkturen under de senaste åren. Vid den senaste mätningen tillhörde 80 procent av de som var inskrivna på Arbetsförmedlingen i Kronobergs län kategorin utsatta grupper. Ser vi till övriga inskrivna har arbetslösheten för denna grupp succesivt minskat sedan finanskrisen och idag ligger den på en låg nivå. Vi kan alltså redan här konstatera att vi har en tudelad arbetsmarknad i länet.

Arbetslöshetsstatistiken och statistiken över lediga jobb visar således att det finns en matchningsproblematik i länet. Och när vi ser till hur arbetsgivarna själva beskriver deras möjligheter till att hitta rätt kompetens i länet förstärks denna bild. I Arbetsförmedlingens senaste undersökning, genomförd 2018, svarade hälften av de privata arbetsgivarna att de har haft svårt att rekrytera lämplig kompetens och hela 70 procent av de offentliga arbetsgivarna. Även andra enkätundersökningar stärker denna bild, exempelvis Tillväxtverkets, där en hög andel av de små- och medelstora företagen i regionen uppgav att kompetensförsörjningen är det främsta tillväxthindret för dem.

⁸ Till inskrivna arbetslösa med utsatt ställning på arbetsmarknaden räknas de som saknar gymnasieutbildning, utomeuropeiskt födda, personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och arbetslösa 55–64 år.

Befolkningens utbildningsnivå

Varför är det eftersträvarsvärt att en så stor andel som möjligt av befolkningen ska ha en eftergymnasial utbildning? På ett teoretiskt plan innebär en högre utbildning mer kunskap och en högre produktivetsförmåga. En utbildning kan även medföra ökad förmåga att ställa om genom att individen har fått "lära sig att lära". Det finns även positiva samband mellan hög utbildningsnivå och hälsoläge och deltagande i samhällslivet. Men även om det finns positiva samband mellan hög utbildning och en rad andra faktorer finns det anledning att även belysa *vad* man har utbildat sig till – det är inte endast längden på utbildningen som är relevant, utan även inriktningen. En hög utbildning behöver inte per definition vara mer efterfrågad på arbetsmarknaden – dock kan den fortsatt vara utvecklande för individen – än exempelvis en gymnasial yrkesutbildning. Hur efterfrågad en utbildning är beror på den geografiska kontexten. I en befolkningsgles kommun med en hög andel yrken inom exempelvis tillverkning är förmodligen en gymnasial industriutbildning mer efterfrågad än en eftergymnasial utbildning inom exempelvis samhällsvetenskap. I en annan geografi kan förhållandet vara det omvända.

Generellt sett har betydelsen av en utbildning ökat väsentligt under de senaste decennierna. Idag är det svårt för en person utan gymnasial utbildning att inträda på arbetsmarknaden och hitta en varaktig anställning. Detta beror på att kunskapsinslaget på arbetsmarknaden i Sverige generellt sett har ökat; ju mer specialiserade vi blir, desto mer kunskap krävs. För ett land likt Sverige där lönenivåerna generellt sett är höga är många av de "enklare arbetena" utprisade vilket innebär att den generella efterfrågan på förgymnasial kompetens i Sverige är låg. Yrken med låg produktivitet är helt enkelt inte lönsamma i Sverige utan vi behöver konkurrera med kunskap, vilket ökar utbildningskraven. Ett fungerande utbildningssystem är därför avgörande för att landet på sikt ska ha en fungerande arbetsmarknad.

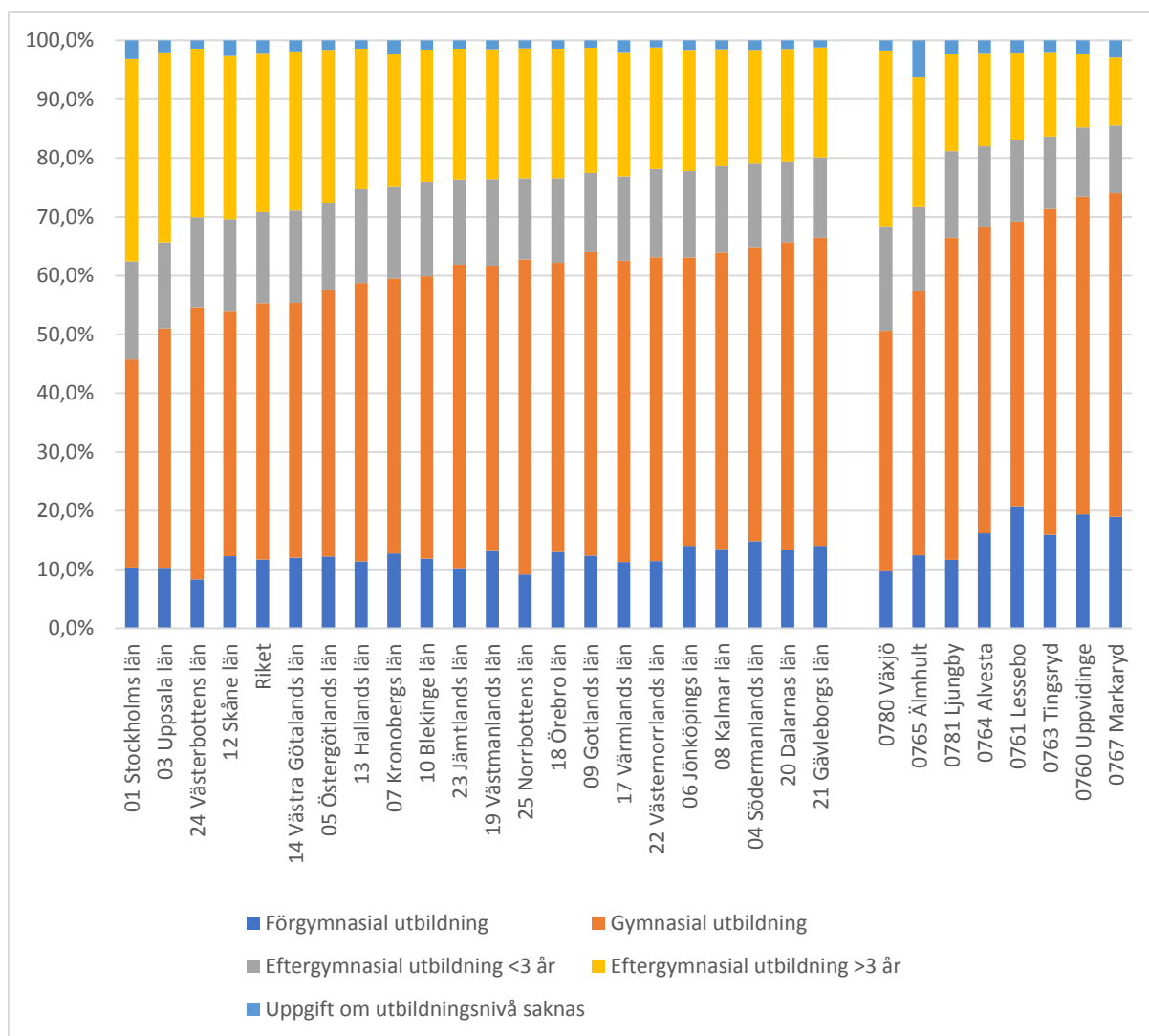

Diagram 55: Befolkningens utbildningsnivå, 25-64 år (2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Diagrammet ovan visar befolkningens utbildningsnivå i de olika länen och i kommunerna i Kronobergs län. Generellt kan vi konstatera att utbildningsskillnaderna mellan de olika regionerna och kommunerna är betydande. I diagrammet är geografierna sorterade i fallande ordning utifrån andelen av befolkningen med minst en treårig gymnasial utbildning. Det är i storstadsregionerna och Västerbotten som utbildningsnivån är som högst. I Stockholms län har 34 procent av befolkningen en minst treårig eftergymnasial utbildning, i riket ligger nivån på 27 procent. I Kronobergs län har 22,5 procent av befolkningen en eftergymnasial utbildning på minst tre år. Den generella utbildningsnivån i länet är således lägre än i riket som helhet. Men i jämförelse med andra län får länets placering, plats nummer åtta, ändå bedömas vara förhållandevis god. För med hänsyn till länets branschstruktur är det inte rimligt att förvänta att utbildningsnivån ska vara lika hög som i storstadsregionerna.

Att befolkningens utbildningsnivå hänger samman med hur branschstrukturen ser ut i de olika geografierna är tydligt och förväntat. Som vi konstaterade i inledningen av detta avsnitt är värdet av en längre utbildning inte densamma i alla geografier. Om det inte finns särskilt många jobb i geografi som kräver eftergymnasial utbildning är det heller inte förvånande att befolkningen i dessa geografier har en lägre utbildningsnivå. Exempelvis bidrar stora offentliga verk, universitet och sjukhus till att höja utbildningsnivån i en geografi, detta syns inte minst i Västerbottens län där en hög andel av befolkningen arbetar inom den offentliga sektorn. Därmed kan man inte riktigt dra slutsatsen att en

geografi presterar dåligt för att befolkningens utbildningsnivå är lägre än riksgenomsnittet. Även befolkningens utbildningsnivå i en geografi behöver sättas i relation till andra mått, exempelvis arbetslöshet, jobbtillväxt och matchning.

Med ovan sagt; självklart kan det innebära problem för en geografi om befolkningen har en låg utbildningsnivå. Detta kan bli särskilt tydligt när graden av professionalisering på arbetsmarknaden ökar och utbildningsnivån inte följer med utvecklingen. Låt säga att en mindre kommun har en mycket stor arbetsplats där utbildningskraven ökar från förgymnasiala till eftergymnasiala. Det kan då uppstå en reell omställningsproblematik i kommunen som en följd av att den nuvarande arbetskraften i kommunen inte har någon tradition av längre utbildning. För viljan att läsa vidare är inte endast en åldersfråga utan hänger även samman med om föräldrarna har studerat eller inte. På sikt kan detta leda till att kommuner och regioner med en låg utbildningsnivå får det svårt att klara omställningen när kunskapskraven ökar. Den uppenbara risken med detta är att privata företag väljer att omlokalisera verksamheten till geografier där utbildningsnivån är högre och att den offentliga sektorn får svårt att rekrytera specialistkompetens inom exempelvis vård- och omsorg. Utbildningsnivån i en geografi behöver därför dels tolkas utifrån hur dagens arbetsmarknad ser ut, dels utifrån hur den framtida arbetsmarknaden kan tänkas att se ut.

Inom Kronobergs län är utbildningsnivån i de olika kommunerna ytterst olikartad. I Växjö kommun har 30 procent av befolkningen en eftergymnasial utbildning som är längre än tre år. Detta är en dubbelt så hög andel som i länets mindre kommuner och långt över nivån i Ljungby kommun där andelen uppgår till 16,5 procent. I Älmhults kommun har 22,1 procent av befolkningen en eftergymnasial utbildningsnivå längre än tre år. De stora variationerna kan, även när det gäller kommunerna, förstås utifrån hur den lokala branschstrukturen ser ut. Som vi såg i tidigare kapitel har kommunerna olika specialiseringar. I Älmhults- och Växjö kommun är den privata- och offentliga tjänstesektorn betydligt mer dominerande än i övriga kommuner, vilket förstås bidrar till en högre utbildningsnivå. I de mindre kommunerna är det industrisektorn som är den största sektorn och inom den har man traditionellt sett, i de flesta fall, inte behövt en eftergymnasial utbildning. Den höga utbildningsnivån i Växjö, som ligger över riksgenomsnittet, beror även på att universitet bidrar till många eftergymnasiala tjänster i kommunen.

Men givet att vi behöver anlägga ett framtidsperspektiv när vi studerar utbildningsnivån i de olika kommunerna finns det anledning att belysa eventuella omställningsproblem som kan komma att uppstå framöver. Den vanligaste flyttkedjan är idag ungdomar som flyttar till en universitetsort och sedan vidare till en storstadsregion för att arbeta. Mindre kommuner som saknar universitet kommer med hög sannolikhet alltid att ha en relativt hög utflyttning av personer mellan 20–29 år och som flyttar för att studera. För kommunen kan detta vara någonting positivt om man lyckas få dem att flytta tillbaka efter genomförd utbildning. Men för att detta ska vara aktuellt krävs förstås att personen läser en utbildning som är efterfrågad på den kommunala arbetsmarknaden, annars är incitamenten små att flytta tillbaka. För en industriintensiv kommun innebär detta att personer som flyttar för att studera rimligen "borde" läsa en teknisk utbildning för att de efter utbildningen ska kunna flytta tillbaka och hitta ett jobb som motsvarar de nyförvärvade kunskaperna.

Den relativt låga utbildningsnivån i de mindre kommunerna kan komma att bli ett problem i framtiden givet den utveckling stora delar av industrin genomgår. Kunskaps- och tjänsteinnehållet i produktionen ökar allt mer och monotona sysslor utförs istället av maskinell arbetskraft. Detta innebär att en kunskapsökning sker inom sektorn och därför blir välutbildad personal alltmer efterfrågad. För att kunna möta dessa behov är det troligt att utbildningsnivån i kommunerna behöver öka. Annars föreligger en risk att företagen inte kan utveckla verksamheten i den riktning som önskas. Dock är det inte endast genom inflyttning man kan lösa en sådan situation. I exempelvis Älmhults kommun sker

redan idag en omfattande inpendling av högutbildade personer, framförallt från städerna i Skåne. De framtida kompetensbehoven kan således även lösas genom att utvidga arbetsmarknadsregionerna. För som vi tidigare påpekat är den kommunala avgränsningen inte alltid relevant att använda sig av när det gäller frågor som handlar om tillväxt och kompetensförsörjning.

Utbildningsskillnader mellan olika grupper

I Kronobergs län har 28,4 procent av kvinnorna en eftergymnasial utbildning på tre år eller mer. För männen uppgår andelen endast till 17,2 procent. Över tid har könsskillnaderna ökat. I början av nittioalet var det faktiskt fler män än kvinnor som hade minst en treårig eftergymnasial utbildning. Differensen i utbildningsnivå mellan kvinnor och män är inte unikt för Kronobergs län utan förhållandet är likadant i riket. Dock är skillnaden något större i Kronobergs län. En viktig förklaring till varför kvinnor har en högre utbildning än män är att kvinnor, som vi tidigare redovisat i rapporten, i långt högre utsträckning än män arbetar inom den offentliga sektorn. En stor andel av jobben inom offentlig sektor kräver en eftergymnasial utbildning. I branscher där män är överrepresenterade är i regel utbildningskraven inte lika höga.

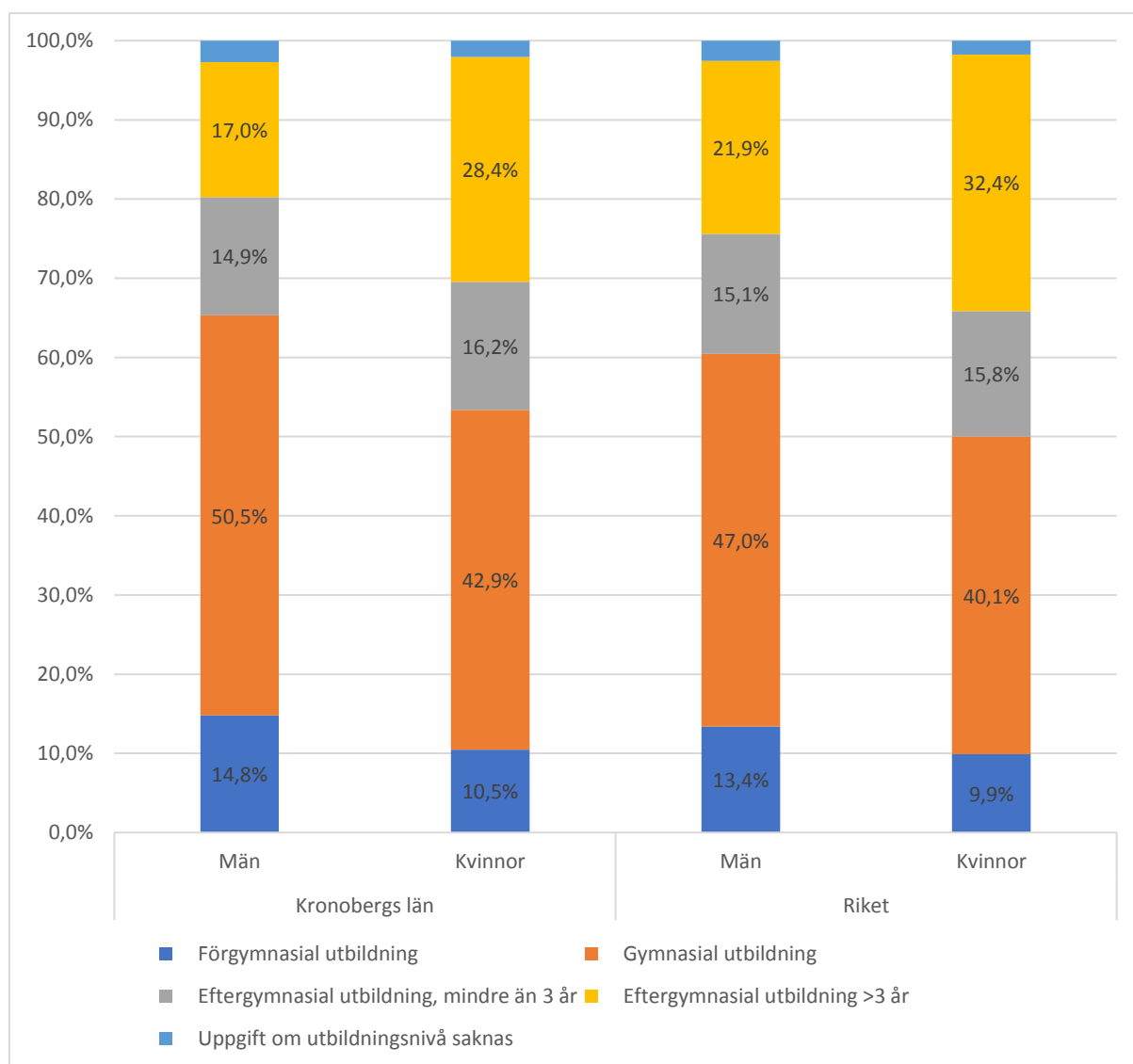

Diagram 56: Befolkningens utbildningsnivå i Kronobergs, efter kön (2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

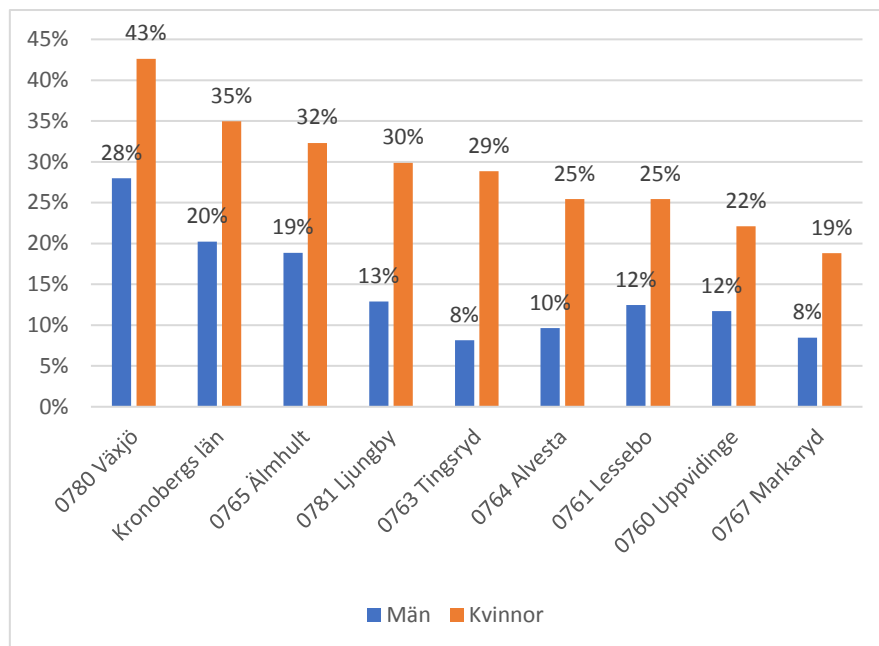

Diagram 57: Andelen av befolkningen mellan 30-34 år med en minst treårig eftergymnasial utbildning (2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Även när vi ser till yngre åldersgrupper är andelen högutbildade kvinnor mycket högre än andelen högutbildade män. Av kvinnorna i länet mellan 30–34 år har 35 procent en minst treårig gymnasial utbildning, för männen ligger andelen på 20 procent. Differensen är som högst i Tingsryds kommun där den ligger på 21 procentenheter. De stora variationerna mellan kommunerna, sett till andelen högutbildade yngre vuxna, visar att den ojämna fördelningen av högutbildade mellan länets kommuner även gäller för yngre åldersgrupper. Utbildningsnivån är särskilt låg för yngre män i länets mindre kommuner. I Tingsryds- och Markaryds kommun är mindre än var tionde man mellan 30–34 år högutbildad.

Den stora skillnaden mellan könens utbildningsnivåer är en avspeglning av hur könssegregerad arbetsmarknaden är. Kvinnorna har en massiv överrepresentation inom vård- och utbildning vilket slår igenom i utbildningsstatistiken. Könsskillnaderna grundläggs således redan i skolan när man väljer utbildningsinriktning. På tekniska utbildningar är männen kraftigt överrepresenterade och på vård- och pedagogikutbildningar är kvinnorna överrepresenterade. Ur ett kompetensförsörjningsperspektiv är den starka könsuppdelningen negativ om könsnormer hindrar individer från att välja inriktningar där deras egentliga talanger skulle kunna framkomma på ett bättre sätt. OECD pekar exempelvis ut underrepresentationen av kvinnor inom regionens industri som ett reellt problem i arbetet med att öka kunskapsnivån inom den. Givet att industrin är en av de största sektorerna i regionen innebär det att, om vi utgår från nuvarande strukturer, kvinnor har en lägre andel arbetstillfällen att välja mellan inom det privata näringslivet än vad männen har. För att få en god kompetensförsörjning på sikt är det därför viktigt att arbeta för studieval ska styras av intresse snarare än normer.

På gymnasial nivå är skillnaderna i utbildningsval tämligen omfattande. Av de som studerar vård- och omsorgsutbildning i länet är 85 procent kvinnor. Balansen är något jämnare när vi ser till barn- och fritidsprogrammet där andelen kvinnor uppgår till 64 procent. När det gäller de högskoleinriktade programmen är könsrepresentation i princip helt jämn. Men när det gäller teknik-, fordons-, bygg- och elprogrammet är andelen män bland eleverna 80 procent eller fler. På högskolenivå följer fördelningen samma mönster. Ungefär 80 procent av befolkningen i länet med en eftergymnasial utbildning inom

vård- och omsorg är kvinnor. Det motsatta förhållandet gäller när vi tittar på fördelningen inom tekniska utbildningar.

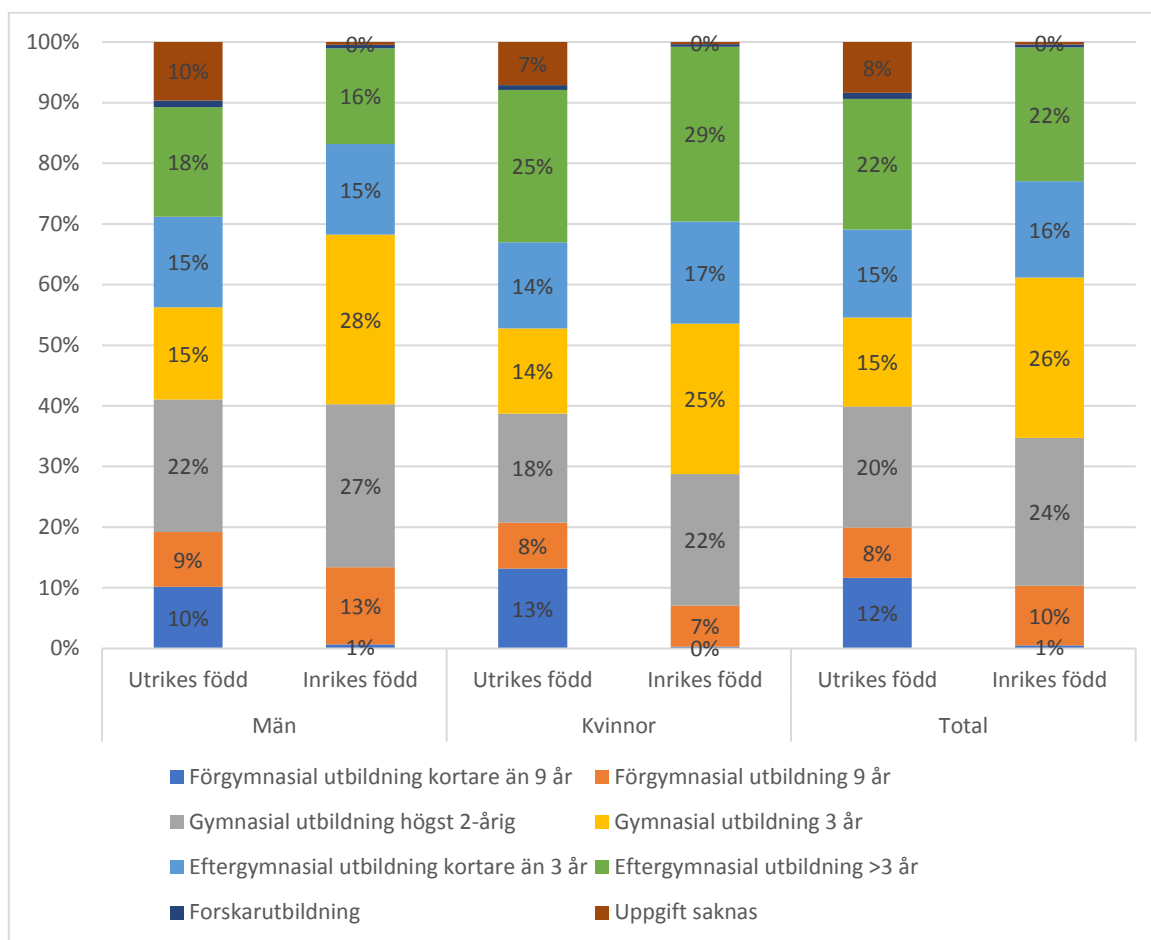

Diagram 58: Befolkningens utbildningsnivå i Kronobergs län, efter kön och födelseregion (25-64 år). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Som vi tidigare nämnt i kapitlet om demografin i Kronobergs län har utlandsfödda stått för hela tillväxten av personer i arbetsför ålder under 2000-talet. Gruppen står således för en allt större andel av länets arbetskraft, något vi studerar längre fram i detta kapitel. Det är viktigt att poängtera att utlandsfödda inte är en homogen grupp; utbildningsnivåerna skiftar relativt stort beroende på ursprungsland men även inom de olika landsgrupperna. Totalt har 22 procent av de utlandsfödda i länet en eftergymnasial utbildning på tre år eller mer, vilket är samma nivå som för inrikes födda. Andelen högutbildade bland utlandsfödda kvinnor är dock något lägre jämfört med inrikes födda kvinnor. När det gäller männen är situationen omvänd.

Samtidigt som andelen högutbildade bland de utlandsfödda är relativt hög är andelen med lägre utbildning högre än vad den är för inrikes födda. Totalt saknar 20 procent av de utlandsfödda i länet en gymnasial utbildning, varav 12 procent har en utbildning som är kortare än nio år. Bland inrikes födda saknar 11 procent en gymnasial utbildning, varav endast en procent har en utbildning som är kortare än nio år. Det finns även skillnader sett till hur stor andel som har en treårig gymnasieutbildning. Bland de utlandsfödda uppgår denna andel till 15 procent, hos inrikes födda till 26 procent. Att notera är att vi i detta fall inte har tagit hänsyn till ålderssammansättningen utan siffrorna är ett genomsnitt för personer som är mellan 25–64 år.

Senare i det här kapitlet studerar vi mer i detalj hur utbildningsnivån påverkar de utlandsföddas etableringsmöjligheter på den regionala arbetsmarknaden. Men redan här kan vi konstatera att utbildningssammansättningen för gruppen är komplex och lämpliga etableringsinsatser borde därför variera. I vissa fall kan det handla om att validera eftergymnasiala utbildningar efter svenska förhållanden, i andra fall att lyfta utbildningsnivån hos de som idag har en låg utbildningsnivå.

Genomströmning och gymnasial utbildning

Idag är en gymnasial utbildning av mycket stor betydelse för att kunna hävda sig på den regionala arbetsmarknaden. Med en gymnasial utbildning, gärna yrkesinriktad, har man generellt sett en god ställning på den Kronobergska arbetsmarknaden. De som däremot saknar en gymnasial utbildning har svårt att få en varaktig position på arbetsmarknaden. Det är något enklare för äldre personer som har arbetslivserfarenhet. Men för yngre personer är en gymnasial utbildning idag den främsta inträdesbiljetten till arbetsmarknaden.

Tabell 9: Genomströmning på gymnasiet och övergång till högskolan inom 3 år (2015-2017). Källa: Skolverket och egna bearbetningar av Region Kronoberg

	Fullföljd utbildning med examen inom 3 år, exkl. IM			Fullföljd utbildning med examen inom 3 år			Övergång till högskolan inom 3 år efter avslutad utbildn.		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Alvesta	81	76	81	69	62	63	32	32	30
Lessebo	76	63	74	59	46	58	35	29	29
Ljungby	77	76	80	70	70	74	29	34	37
Markaryd	75	72	84	70	63	69	31	38	24
Tingsryd	75	87	83	63	70	61	29	31	29
Uppvidinge	62	80	82	51	70	74	31	24	32
Växjö	75	76	77	66	65	68	40	44	38
Älmhult	84	79	79	73	71	66	49	47	46
Kronoberg	76	76	79	66	66	67	36	39	36
Riket totalt	74	74	75	65	65	66	41	42	40

Av länets elever, exklusive introduktionsprogrammen, som påbörjar en gymnasial utbildning avklarar 79 procent av dem utbildningen inom tre år, vilket är något över riksgenomsnittet. Som högst är genomströmningsnivån i Markaryds-, Tingsryds- samt Uppvidinge kommun. Nivåerna kan dock variera relativt kraftigt år från år, särskilt i de mindre kommunerna. Men på länsnivå har genomströmningen, sett till denna grupp, varit högre än i riket under de senaste tre åren. Om vi även inkluderar elever som påbörjar ett introduktionsprogram ligger länet något över riksgenomsnittet. Här är dock variationerna mycket stora mellan kommunerna. I Lessebo kommun ligger denna nivå på 58 procent och i Uppvidinge kommun på 74 procent. Relativt sett presterar länet, jämfört med riket, bra när vi ser till genomströmningen. Dock kvarstår faktum att en betydande del av eleverna inte genomgår sin utbildning inom tre år. Både för individen och samhället är detta en förlust då arbetsmarknadsintroduktionen fördröjs och skolans resurser upptas under längre tid.

Övergångsfrekvensen till högskola är lägre i Kronobergs län än i riket. Det senaste året var övergångsfrekvensen i länet 36 procent, vilket var tre procentenheter under riksgenomsnittet. På kommunal nivå syns här stora variationer både mellan kommuner men även mellan åren inom kommunerna. En stadigvarande trend har dock varit att det är vanligare att, jämfört med övriga kommuner i länet, elever som bor i Växjö- eller Älmhults kommun går vidare till en högskoleutbildning inom tre år. Att övergångsfrekvensen i regel är något högre i dessa kommuner kan bero på att en större andel av eleverna där, jämfört med övriga kommuner, har föräldrar med eftergymnasial utbildning. SCB beskriver betydelsen av föräldrarnas utbildningsnivå enligt nedan:

Vid 25 års ålder hade 44 procent i årskullen födda 1990 påbörjat högskolestudier, och denna övergångsandel har varit ungefär densamma för samtliga av 1980-talets födelsekullar. Andelen som påbörjar en högskoleutbildning ökar med föräldrarnas utbildningsnivå. I årskullen födda 1990 hade 20 procent av dem med enbart förgymnasialt utbildade föräldrar påbörjat högskolestudier. För dem med forskarutbildade föräldrar var andelen 83 procent. Denna sociala snedrekrytering utifrån föräldrarnas utbildningsnivå ser ut på liknande sätt i samtliga redovisade födelsekullar från 1978 till 1990.

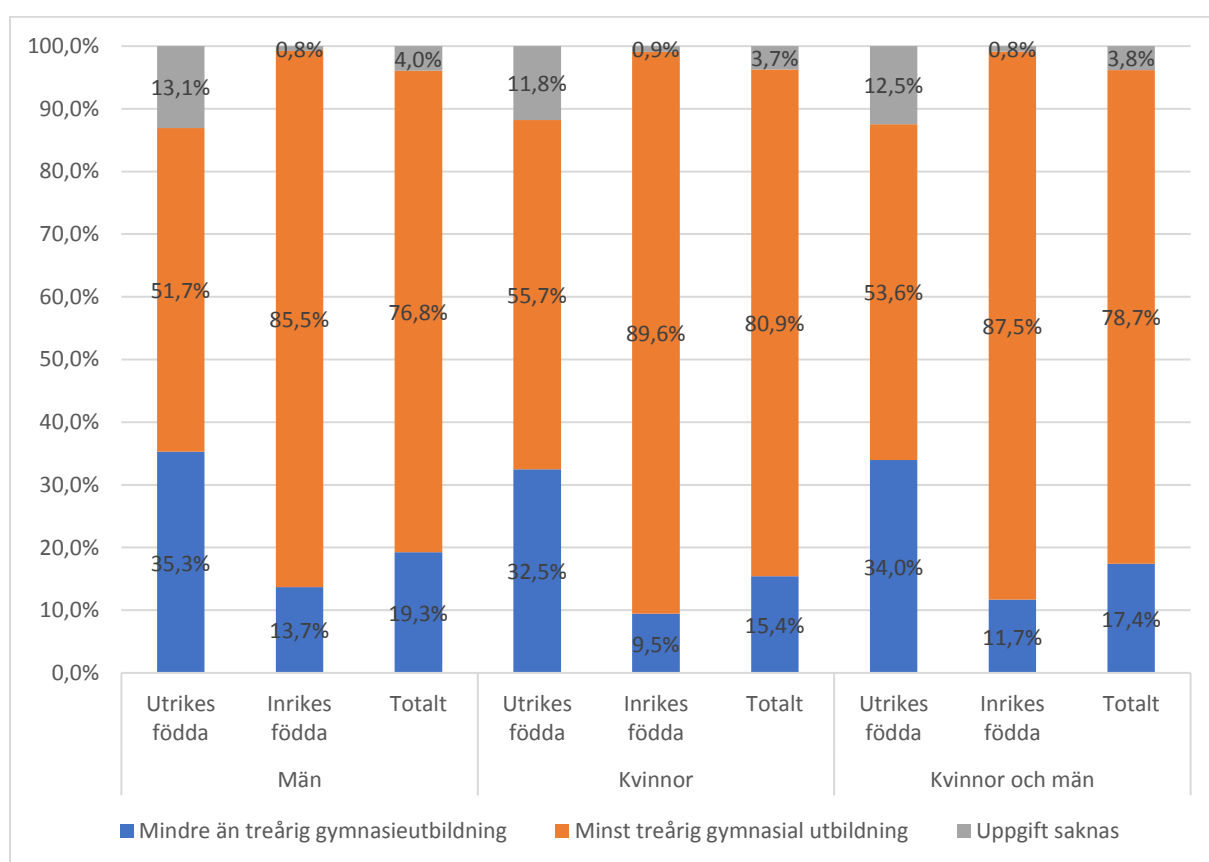

Diagram 59: Befolkningens utbildningsnivå i Kronobergs län, 25-29 år, efter kön och födelseregion (2017). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

I diagrammet ovan redovisas hur stor andel av befolkningen i länet mellan 25–29 år som har en treårig gymnasial utbildning. Tanken med diagrammet är att visa hur stor del av en ungdomskull som saknar gymnasial utbildning relativt lång tid efter att de passerat den genomsnittliga åldern för att genomgå en gymnasieutbildning. Notera att vi i detta fall inte har tagit hänsyn till invandringsår, vilket kan påverka statistiken för utlandsfödda. Det är förstås stor skillnad i förutsättningarna att erhålla en treårig gymnasial utbildning – om man saknade en sådan vid invandringstillfället – beroende på om man invandrade till länet när man var fem år eller 25 år.

Totalt saknar 17,4 procent av ungdomarna i länet mellan 25–29 år en treårig gymnasial utbildning, i faktiska tal innebär detta 2400 personer. Hälften av denna grupp är födda i Sverige och hälften i utlandet. Andelen män som saknar en treårig gymnasial utbildning är högre än andelen kvinnor, vilket gäller både för gruppen inrikes- och gruppen utrikes födda. Totalt saknar 19,3 procent av männen i åldersgruppen 20–24 år en treårig gymnasial utbildning, vilket var nästan fyra procentenheter över snittet för kvinnorna i samma ålder. I de följande avsnitten som handlar om sysselsättningen i länet ska vi titta lite närmare på hur personer utan en gymnasial utbildning klarar sig på arbetsmarknaden.

Dagens kompetensförsörjning och arbetsmarknad

Jobbstrukturen i Kronobergs län

I detta avsnitt ger vi en ögonblicksbild av hur arbetsmarknaden i Kronobergs län ser ut i förhållande till riket och andra län. Syftet med avsnittet är att ge en förståelse inför hur arbetsmarknaden i länet är uppbyggd och vilka kompetenser som finns på den. I avsnittet identifierar vi även vilka skillnader som finns mellan olika grupper sett till kön, utbildningsnivå och härkomst. I det efterföljande avsnittet går vi sedan in på hur arbetsmarknaden i länet har utvecklats de senaste åren och hur den kan tänkas att utvecklas i framtiden.

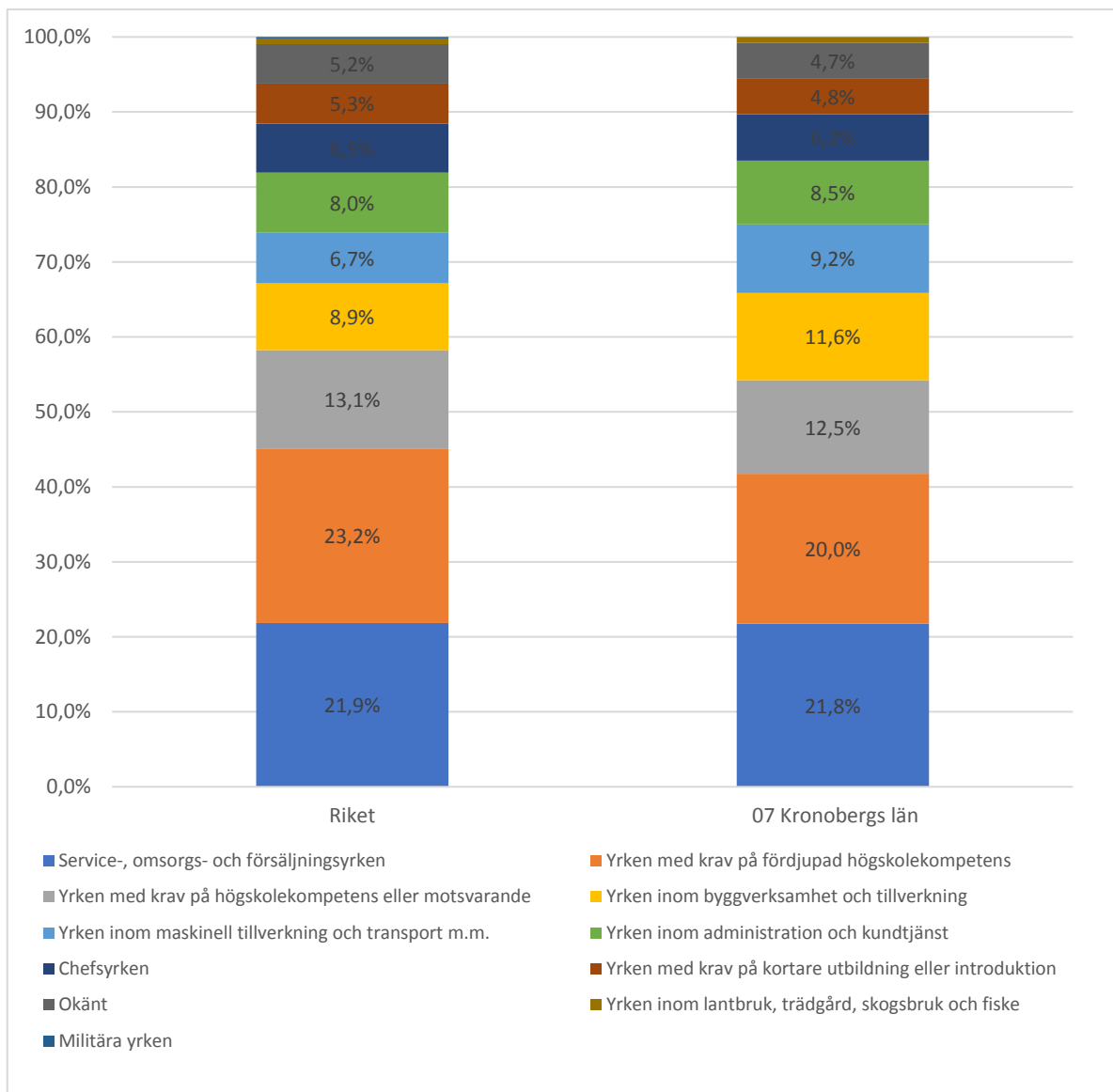

Diagram 60: Sysselsatt dagbefolkning (20-64 år) i Kronobergs län efter yrke (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

På samma sätt som det går att dela upp arbetsmarknaden i olika branscher går det även att kategorisera den utifrån vilka olika yrkeskategorier som den innehåller. I diagrammet ovanför ser vi vilka olika jobbkategorier som finns i Kronobergs län. Indelningen baseras på vilken slags kunskap jobben kräver, exempelvis om det är jobb som kräver eftergymnasial utbildning eller inte.

Den vanligaste yrkeskategorin i länet är yrken inom service-, omsorg- och försäljning. Exempel på yrken som finns inom denna kategori är undersköterskor, butikssäljare, vårdbiträden, kockar samt barnskötare. I regel är detta arbeten som kräver gymnasial utbildning. Den näst vanligaste yrkeskategorin i länet är yrken med krav på fördjupad högskolekompetens. I denna kategori är de vanligaste arbetena grund- och förskollärare, sjuksköterskor, utredare, mjukvaru- och systemutvecklare, industridesigner. Kategorin rymmer även civilingenjörsyrken inom olika områden. Den tredje största jobbkategorin i länet är yrken med krav på högskolekompetens eller liknande, i regel har yrken inom denna kategori något lägre utbildningskrav än kategorin med yrken som kräver fördjupad eftergymnasial kompetens. De vanligaste yrkena inom denna kategori är företagssäljare, inköpare, socialpedagoger, tekniker samt redovisningsekonomer. Tillsammans står dessa tre

kategorier för drygt hälften av yrkena i länet. Jämfört med riket är det en lägre andel i Kronobergs län som arbetar med yrken som kräver fördjupad eftergymnasial kompetens. Jämfört med riket sticker länet främst ut när det gäller hur stor andel som har ett yrke inom industri, transport eller bygg.

Det är intressant att studera hur jobbstrukturen ser ut då den ger en bild av hur stor andel av arbetena som kräver en viss utbildningsnivå. Gemensamt för samtliga kategorier förutom kategorin "Yrken med krav på kortare utbildning eller introduktion" är att de i regel kräver minst en gymnasial utbildning. Totalt sett är endast 4,8 procent av jobben i länet så kallade "enkla jobb" utan större krav på formell utbildning. Detta är något under riksgenomsnittet där andelen ligger på 5,3 procent.

Utifrån ovan kategorisering framgår att ungefär en tredjedel av jobben i länet kräver en eftergymnasial utbildning. Det innebär att majoriteten av jobben har gymnasiala utbildningskrav. En reservation i sammanhanget är att det inte alltid är så enkelt att samtliga jobb inom en av ovan kategorier kräver en eftergymnasial utbildning eller inte. Det finns förstås undantagsfall, men som helhet ger jobbstrukturen ändå en fingervisning om vilka kompetenser det är som efterfrågas på arbetsmarknaden. De vanligaste jobben, på finare nivå, i länet är undersköterskor, maskinoperatörer, grundskollärare, lager- och terminalpersonal, butikssäljare, lastbilsförare samt företagssäljare.

Kompetenser från andra regioner

Kronobergs län har en hög självförsörjningsgrad sett till hur många arbeten det finns i förhållande till antalet invånare i arbetsför ålder. Jämfört med övriga län är det endast i Stockholms län där det går färre antal invånare per arbetstillfälle. Detta är både positivt och negativt. Å ena sidan innebär detta goda arbetsmöjligheter för invånarna i länet, å andra sidan innebär det att folkmängden skulle kunna vara större och att arbetsgivarna kan ha svårt att hitta kompetens. En viktig del av regionens kompetensförsörjning är därför inpendlingen till länet. För att kunna tillsätta jobben behöver länet ett inflöde av kompetens från andra regioner.

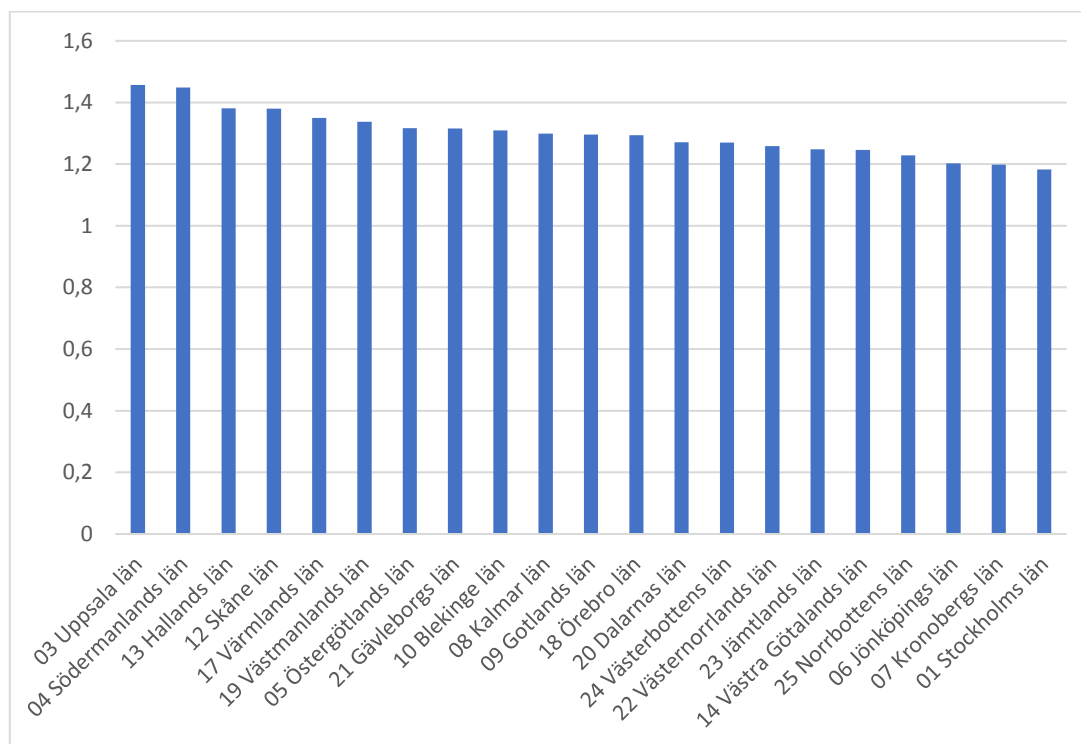

Diagram 61: Antal personer i arbetsför ålder per arbetstillfälle i regionen (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

	Högst pendlingsberoende
55B civilingenjörsutbildning; industriell ekonomi	38,9%
35J juristutbildning	34,5%
55D civilingenjörsutbildning; maskinteknik, fordons- och farkostteknik	30,5%
55F civilingenjörsutbildning; kemi- och bioteknik, material- och geoteknik	26,9%
25K konstnärlig utbildning, eftergymnasial nivå	25,8%
45K kemistutbildning, högskoleutbildning (minst 3 år)	25,0%
55K högskoleingenjörsutb.; kemi- och bioteknik, material- och geoteknik	23,6%
45B biologutbildning, högskoleutbildning (minst 3 år)	22,9%
45G geovetenskaplig utbildning, högskoleutbildning (minst 3 år)	22,6%
55E civilingenjörsutbildning; teknisk fysik, elektro- och datateknik	22,1%
65J agronom- och hortonomutbildning	22,0%
75A apotekarutbildning	21,7%
54PH kortare än 2 år, motsv 30-119 hp inom teknikområdet/ej examen	21,3%
25H humanistisk utbildning, eftergymnasial nivå (minst 3 år)	21,1%
55G civilingenjörsutbildning; övrig/okänd inriktning	20,5%
35S samhällsvetar- och förvaltningsutb. högskoleutbildning (minst 3 år)	20,3%
55C civilingenjörsutbildning; väg- och vatten, byggnadsteknik, lantmäteri	20,1%
35E ekonomutbildning, högskoleutbildning (minst 3 år)	20,0%
65S skogsvetenskaplig utbildning, högskoleutbildning (minst 3 år)	19,9%
85X övrig utbildning inom tjänsteområdet, eftergymnasial nivå	19,8%

Diagram 62: De mest pendlingsberoende utbildningsgrupperna i Kronobergs län (andel av den sysselsatta dagbefolkning som är inpendlare) (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Givet att länet har den högsta inpendlingen i riket, i relation till antalet invånare, är det intressant att studera vilka kompetenser vi är mest beroende av för att klara kompetensförsörjningen. I tabellen ovanför redovisar vi de tjugo mest inpendlingsberoende utbildningsgrupperna i länet. Gemensamt för samtliga av de mest pendlingsberoende utbildningsgrupperna är att de är eftergymnasiala. En anledning till detta är att högre avlönade yrken motiverar längre pendlingsavstånd. De utbildningsgrupper som länet har störst inpendlingsberoende av, relativt sett, är civilingenjörer, personer med en konstnärlig eller humanistisk utbildning samt andra tekniska utbildningar.

Notera att tabellen inte rangordnar utifrån hur många av en viss utbildningsgrupp som pendlar in till länet för att arbeta. Utan den redovisar endast det relativa beroendet inom respektive utbildningsgrupp. Räknat i antal är de vanligaste inpendlarna till länet personer med grundskoleutbildning, industriutbildning på gymnasial nivå samt ekonomiutbildade på eftergymnasial nivå.

Att inpendlingsberoendet är som högst inom eftergymnasiala utbildningsgrupper kan även bero på att detta är en grupp länet har, jämfört med exempelvis storstadslänen, svårt att få som inflyttare till regionen. Många av utbildningsgrupperna ovan tillhör den grupp som Richard Florida benämner som "den kreativa klassen" och som består av människor som är konstnärligt verksamma eller välutbildade inom teknologi. Detta är talanger som har stora valmöjligheter gällande bostadsort och enligt Florida söker dig denna klass till öppna och dynamiska miljöer som kännetecknas av teknologi, talang och tolerans. Storstäderna har i dessa sammanhang oftast betraktats att ha en konkurrensfördel genom att kunna erbjuda ett större utbud när det gäller exempelvis kultur och nöje.

Den egna arbetskraftens sysselsättningsgrad

Grunden för arbetskraften i en region är hur många personer som det finns i arbetsför ålder, här förstått som mellan 20–64 år. Alla som är i denna ålder är dock inte, av olika skäl, tillgängliga för arbetsmarknaden. En del är sjukskrivna, föräldralediga, studerande eller av annan anledning inte beredda att ta ett arbete. Till arbetskraften räknas de som 1) är i sysselsättning, 2) är inskrivna på arbetsmarknaden och därmed har möjlighet till att börja arbeta. I detta avsnitt ska vi dock studera hur sysselsättningsgraden ser ut i regionen. Med sysselsättningsgrad menas hur stor andel av befolkningen som är i arbetsför ålder och som arbetar. Sysselsättningsgraden är ett intressant mått för att det identifierar aktivitetsgraden för hela befolkningen i arbetsför ålder. Arbetslösheten däremot relaterar endast till de som är i arbetskraften, vilket innebär att arbetslöshetsnivån skulle, i teorin, kunna vara 0 procent trots att ingen arbetar.

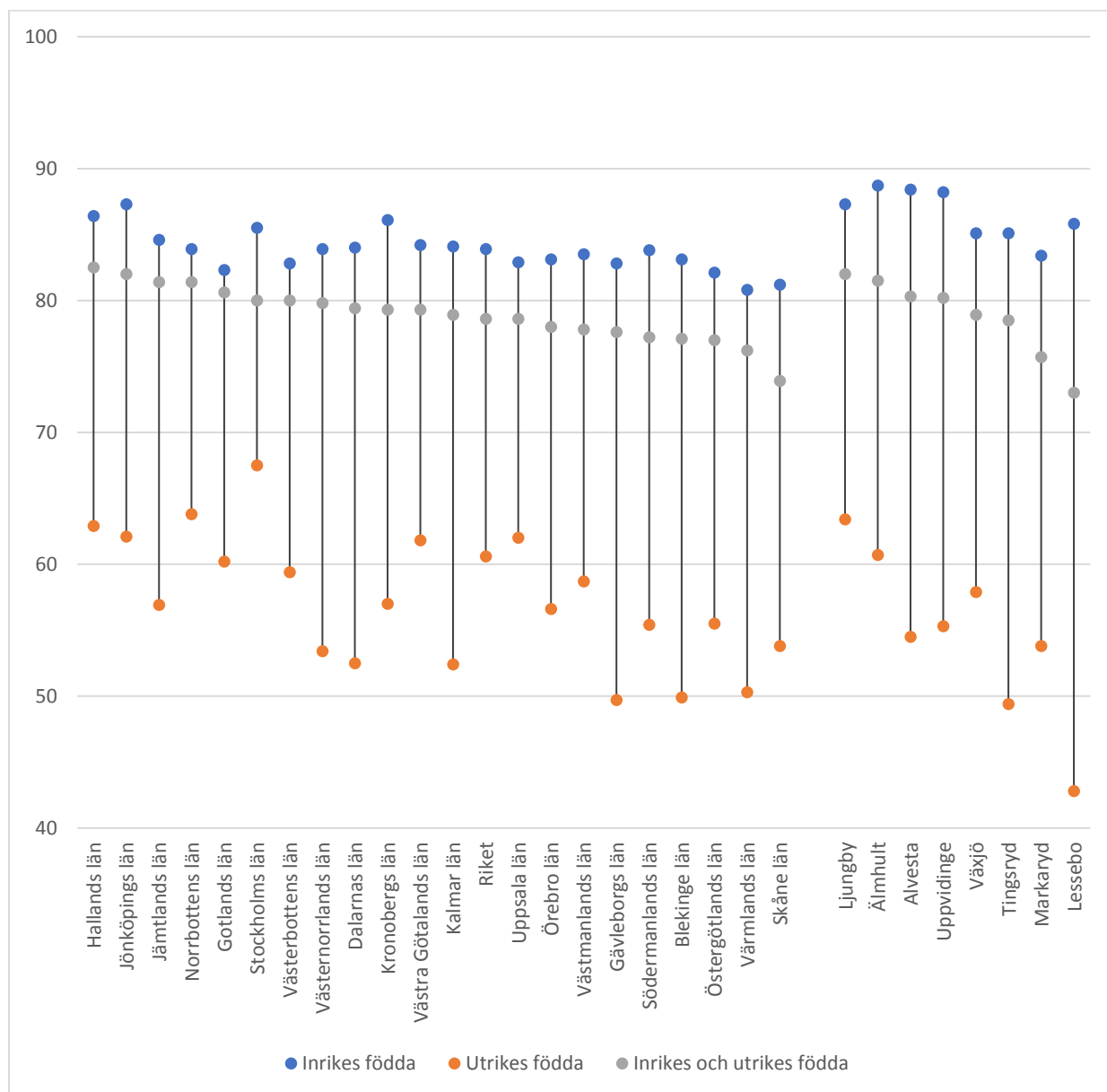

Diagram 63: Sysselsättningsgrad, nattbefolkningen 20–64 år, efter födelseregion (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Det råder stora variationer i sysselsättningsgraden mellan regionerna i Sverige. Som högst är den i Hallands län där den ligger på 82,5 procent och som lägst är den i Skåne län där den endast är 73,9 procent. En förklaring till den låga nivån i Skåne län är dels att utpendlare till Danmark inte räknas in i statistiken, dels att regionen har en hög andel studenter. I riket ligger sysselsättningsgraden på 78,6 procent, vilket är något under nivån i Kronobergs län där den uppgår till 79,4 procent. I fyra av länets kommuner är sysselsättningsgraden över 80 procent, vilket relativt sett är en hög nivå. Totalt har fem av länets kommuner en högre sysselsättningsgrad än riket. Även Växjö kommun har detta om man tar hänsyn till att en relativt stor andel av befolkningen är studenter. Främst är det Markaryds- och Lessebo kommun som avviker, i negativ bemärkelse, från riksgenomsnittet.

En hög sysselsättningsgrad behöver inte innebära att det finns någon jobbtillväxt i den aktuella regionen. Då sysselsättningsgraden är kvoten mellan antalet i arbete och antalet i arbetsför ålder kan den öka genom att befolkningen i arbetsför ålder flyttar från en region. Med andra ord ska en hög sysselsättningsgrad inte alltid tas som intäkt för en expansiv arbetsmarknad, den kan lika gärna signalera att det är en arbetsmarknad som har krympt men anpassat sig efter nya förhållanden. När arbetstillfällen försvinner från en geografi tenderar, föga oväntat, även antalet personer i arbetsför ålder att minska som en följd av omflyttningar. Ur ett nationellt perspektiv kan detta sägas vara positivt, då människor istället söker sig till plaster där de kan komma in på arbetsmarknaden.

Gemensamt för samtliga regioner i Sverige är att sysselsättningsgraden varierar stort mellan inrikes- och utrikes födda. I riket som helhet har inrikes födda en sysselsättningsgrad på 83,9 procent och för utrikes födda är den 60,6 procent, en differens på 23,3 procentenheter. Ur ett europeiskt perspektiv är detta ett stort gap. I Kronobergs län är gapet än större och uppgår till 29,1 procentenheter, vilket är den tionde högsta differensen jämfört med andra län. Personer boendes i Kronobergs län och som är födda i Sverige har en sysselsättningsgrad på 86,1 procent, den tredje högsta nivån i riket. För utlandsfödda boendes i länet är sysselsättningsgraden 57 procent, vilket är den tionde högsta nivån i riket. Man kan därför med fog säga att arbetsmarknaden i Kronobergs län till viss del är tudelad.

I länets kommuner finns det avsevärda skillnader sett till utlandsföddas sysselsättningsgrad. I Lessebo kommun har endast 42,8 procent av de utlandsfödda i arbetsför ålder en sysselsättning. Detta är mer än 20 procentenheter lägre än i Ljungby kommun där nivån ligger 63,4 procentenheter. Det är endast i Ljungby- och Älmhults kommun som sysselsättningsgraden för utlandsfödda överstiger riksgenomsnittet. Men när det gäller inrikes födda har samtliga kommuner i länet, förutom Markaryd, en högre sysselsättningsgrad än riksgenomsnittet. I kommunerna Ljungby, Älmhult, Alvesta samt Uppvidinge ligger sysselsättningsgraden för inrikes födda på mer än 87 procent, vilket är bland de högre nivåerna i Sverige. Dock har samtliga kommuner i länet ett större sysselsättningsgap mellan inrikes- och utrikes födda än vad som är fallet i riket som helhet. Som störst är gapet i Lessebo kommun där det uppgår till hela 43 procent. I detta avsnitt går vi inte in på eventuella förklaringar till sysselsättningsgapet, utan det gör vi först i nästa avsnitt.

Utbildningsnivån har stor betydelse för sysselsättningsgraden. I Kronobergs län uppgår sysselsättningsgraden för personer med endast en förgymnasial utbildning till 59,4 procent. För personer med en gymnasial utbildning ligger nivån på 84,8 procent och för eftergymnasialt utbildade på 82,4 procent. Att ha en gymnasial utbildning är således av mycket stor betydelse för att kunna komma in på länets arbetsmarknad.

Tabell 10: Sysselsättningsgrad, nattbefolkning 20-64 år, efter kön och födelseregion (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

	Kvinnor			Män		
	Inrikes födda	Utrikes födda	Inrikes och utrikes födda	Inrikes födda	Utrikes födda	Inrikes och utrikes födda
Uppvidinge	85,5	53,6	78,1	90,6	56,6	82,1
Lessebo	84,6	41,4	72,1	86,9	44	73,9
Tingsryd	83,5	46,1	76,5	86,5	52,6	80,4
Alvesta	88	50,4	78,7	88,8	58,5	81,7
Älmhult	87,4	60,3	80,2	89,9	61,2	82,7
Markaryd	80,8	48,9	72,7	85,6	58,1	78,4
Växjö	84,9	55,8	78,3	85,2	59,9	79,5
Ljungby	85,7	60,9	80,1	88,7	65,8	83,8
Kronobergs län	85,3	54,7	78,1	86,9	59,1	80,5
Riket	83,5	58,3	77,7	84,3	63	79,5

Sysselsättningsgraden varierar även mellan könen. Detta har flera anledningar. Kvinnor är i högre utsträckning än män i studier, föräldralediga eller sjukskrivna, vilket innebär att en lägre andel är i sysselsättning. I riket uppgår sysselsättningsgraden för kvinnor till 77,7 procent, vilket är något lägre än i Kronobergs län där den ligger på 78,1 procent. Jämfört med andra län är detta den elfte högsta nivån i riket. I riket är sysselsättningsgapet mellan kvinnor och män 1,8 procentenheter. I Kronobergs län är det mer omfattande och ligger på 2,4 procentenheter. Av männen i länet är 80,5 procent i sysselsättning, vilket är den åttonde högsta nivån i riket. I länet är könsgapet, jämfört med inrikes födda, större för utlandsfödda. För utlandsfödda uppgår könsgapet till 4,4 procentenheter och för inrikes födda till 1,6 procentenheter. Sysselsättningsgapet är även större mellan inrikes- och utrikes kvinnor (30,6 procentenheter) än vad det är för männen (27,8 procentenheter).

I några av länets kommuner är könsgapet mycket stort. I exempelvis Markaryds kommun uppgår det till hela 5,7 procentenheter. Som lägst är det i Växjö kommun där differensen ligger på 1,2 procentenheter. Att könsgapet varierar mellan kommuner beror delvis på vilken typ av arbetsmarknad som finns tillgänglig i närområdet. På arbetsmarknader med ett stort inslag av klassiskt manliga branscher, exempelvis industri, tenderar könsgapet att vara större än i kommuner med en mer tjänsteinriktad arbetsmarknad. Detta är en tes som stämmer i Kronobergs län, då både Älmhults- och Växjö kommun har, jämfört med övriga kommuner, ett förhållandevis litet gap mellan könen sett till sysselsättningsgrad.

Utlandsföddas arbetsmarknad i Kronobergs län

I detta avsnitt ska vi titta närmare på hur integrationen på länets arbetsmarknad ser ut. Innan vi studerar statistiken närmare är det lämpligt att ställa sig frågan: Hur kan man förstå det stora sysselsättningsgapet mellan inrikes- och utrikes födda i regionen?

Det finns flera faktorer som spelar in. Framtidskommissionen framhåller i sin rapport *Svenska framtidsutmaningar* att det stora gapet hänger samman med att invandringen till Sverige under de senaste decennierna skiftat från arbetskraftsinvandring till att istället främst utgörs av flykting- och anhöriginvandring. Arbetskraftsinvandrare har i regel ett arbete som väntar på dem vid ankomsten till Sverige, men för asylsökande väntar ofta en längre period av etablering och sökande efter arbete.

I rapporten *Utrikes födda på arbetsmarknaden*, utgiven av Västra Götalandsregionen, framhålls ett flertal olika faktorer som kan utgöra förklaringar till varför flykting- och anhöriginvandrare har en lägre sysselsättningsgrad än inrikes födda. En central faktor är att de som invandrar av flyktingskäl löper risk att möta en arbetsmarknad där deras tidigare kunskaper inte är efterfrågade. Den utbildning eller yrkeserfarenhet som var efterfrågad i utvandringslandet kanske inte är det i det nya landet. Men även om tidigare utbildnings- och yrkeserfarenheter är efterfrågade kan det föreligga en valideringsproblematik – det är inte alltid enkelt att certifiera sina tidigare meriter så att de är möjliga att kommunicera på den nya arbetsmarknaden.

En annan matchningsproblematik som kan uppstå för utlandsfödda i ett nytt land är att deras boendeområde inte är i närheten av där jobben finns. Studier har visat, exempelvis amerikanska sådana, att områden med en hög andel invandrare, inte sällan med låg socioekonomisk status, ofta har längre avstånd till områden där arbeten finns. Detta kan gälla olika stadsdelar inom en stad, men även mellan centrum-periferi – exempelvis i mindre kommuner med ett, relativt sett, högt flyktingmottagande.

En annan förklaring till sysselsättningsgapet mellan inrikes och utrikes födda är att utlandsfödda i regel har svagare sociala nätverk än inrikes födda. Många arbeten når aldrig den öppna marknaden utan förmedlas genom kontakter och informella nätverk. Att sysselsättningsgraden för utlandsfödda successivt blir högre ju längre de vistats i Sverige antyder att denna teori har en viss förklaringskraft. Här kan man även väga in den tid det tar att lära sig ett nytt språk, som i flera sammanhang är en förutsättning för att skapa sociala kontakter och medverka i sammanhang där nätverk skapas.

Andra förklaringar till sysselsättningsgapet mellan grupperna är att tidpunkten för ankomsten till det nya landet har stor betydelse. Om det råder lågkonjunktur vid invandringstillfället finns risk att hamna utanför arbetsmarknaden och ju längre tid man är utanför arbetsmarknaden desto svårare blir det att återinträda när konjunkturen vänder. För under lågkonjunkturer får arbetskraften i regel ett tillskott av nyutexaminerade som i teorin kan stå längre fram i jobbkön än de som under längre tid varit arbetslösa. När konjunkturen vänder konkurrerar dessutom gruppen med de som blev varslade under lågkonjunkturen och som i regel står längre fram i jobbkön. Till detta ska adderas att undersökningar har visat, även om det är svårt att uttala sig om omfattningen, att utlandsfödda har svårare att få ett arbete i det nya landet eftersom de utsätts för olika former av diskriminering. Studier genomförda i Sverige visar att personer med svensklingande namn har större chans att erhålla ett jobb, trots likartade meriter, än personer med utlandsklingande namn.

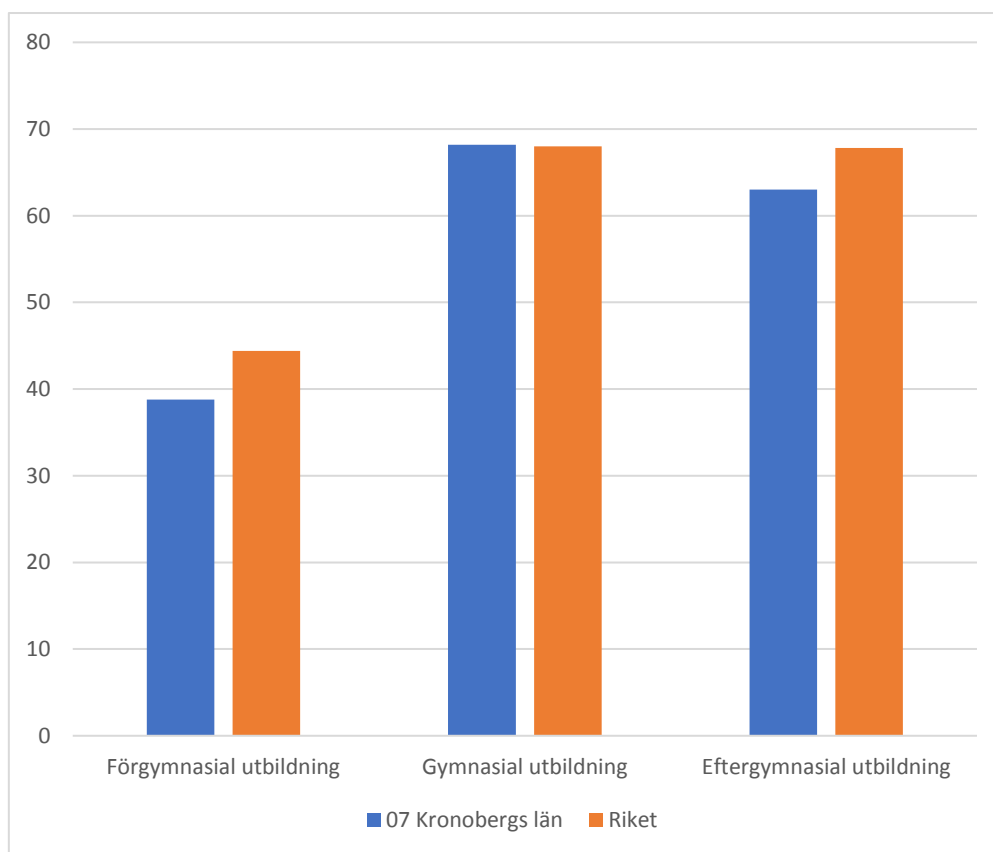

Diagram 64: Sysselsättningsgrad, utlandsfödd nattbefolkning 20-64 år, efter utbildningsnivå (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

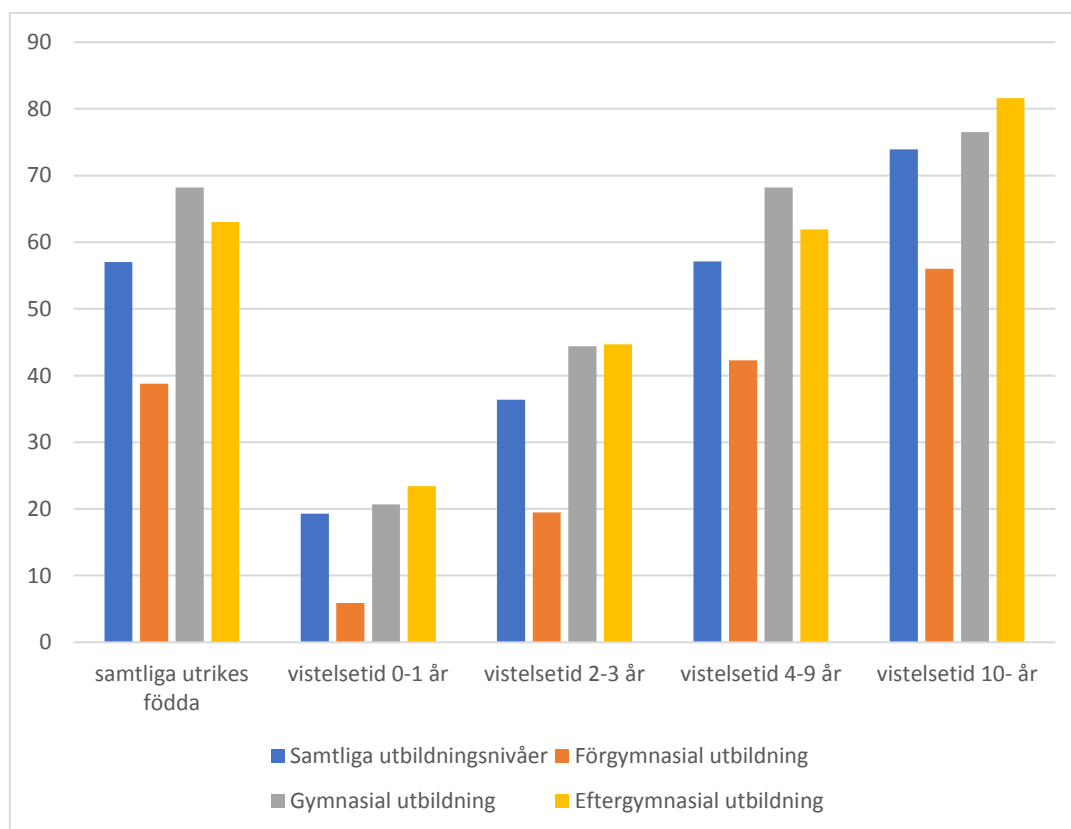

Diagram 65: Sysselsättningsgrad, nattbefolkning 20-64 år, utlandsfödda och vistelsetid (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Tabell 11: Yrkespositioner, dagbefolkning 20-64 år, Kronobergs län, efter födelseregion (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar

	Inrikes född	Utrikes född	Andel utrikesfödda av verksamma inom yrket
1 Chefsyrken	6,7%	3,4%	9,3%
2 Yrken med krav på fördjupad högskolekompetens	20,6%	15,9%	13,4%
3 Yrken med krav på högskolekompetens eller motsvarande	13,0%	9,2%	12,4%
4 Yrken inom administration och kundtjänst	8,9%	5,1%	10,3%
5 Service-, omsorgs- och försäljningsyrken	20,7%	22,9%	18,1%
6 Yrken inom lantbruk, trädgård, skogsbruk och fiske	1,7%	0,8%	8,7%
7 Yrken inom byggverksamhet och tillverkning	11,4%	12,8%	18,4%
8 Yrken inom maskinell tillverkning och transport m.m.	9,0%	9,8%	18,0%
9 Yrken med krav på kortare utbildning eller introduktion	3,6%	10,0%	35,6%

Totalt står utlandsfödda för 17 procent av arbetstillfällena i länet. Gruppen är överrepresenterad inom yrken som inte kräver eftergymnasial utbildning. Exempelvis står utlandsfödda för 36 procent av arbetskraften inom den jobbgrupp som innehåller yrken utan krav på någon utbildning. Gruppen är även överrepresenterad inom yrken med service- och omsorgsinriktning.

Utbildningsnivån har en mycket stor betydelse för etableringen på arbetsmarknaden. I Kronobergs län uppgår sysselsättningsgraden för utlandsfödda med en förgymnasial utbildning endast till 39 procent. För de som har en gymnasial utbildning ligger sysselsättningsgraden på 68 procent, vilket är en väsentligt högre nivå jämfört med den förgymnasiala gruppen. Samma ökningseffekt finns inte när man går från gymnasial till eftergymnasial nivå. Utan för utlandsfödda med en eftergymnasial utbildning ligger sysselsättningsgraden på 63 procent.

Även vistelsetiden har en mycket stor betydelse för etableringsgraden på arbetsmarknaden. Sysselsättningsgraden för personer som invandrat till länet och som bott här ett år eller mindre ligger på 19,3 procent. Sysselsättningsnivån ökar relativt mycket om vi ser till de som bott här 2–3 år. För denna grupp ligger nivån på 36,4 procent. Andelen ökar sedan successivt och för de som har bott i Sverige i tio år eller mer är sysselsättningsgraden 73,9 procent. Att sysselsättningsgraden ökar år från år är, som vi tidigare diskuterat, förväntat givet att personerna hinner bygga upp nätverk, erhålla utbildningar och så vidare under denna tid. Dock är det en viktig frågeställning huruvida denna process går att göra mer snabb och effektiv. Genomgående är även att utbildningsnivån spelar stor roll för etableringstiden. För personer med en gymnasial utbildning och som bott i Sverige mellan 4–9 år ligger sysselsättningsgraden på 68,2 procent. För personer med förgymnasial utbildning och som har haft lika lång vistelsetid ligger nivån på 42,3 procent.

Löner i arbetslivet

I det sista kapitlet av denna rapport, som handlar om socioekonomi och folkhälsa, ger vi en mer ingående beskrivning av medelinkomsten i regionen och hur inkomstnivåerna skiljer mellan olika grupper. I detta avsnitt fokuserar vi på att visa hur löneläget per arbetstillfälle skiljer mellan de olika geografierna. Statistiken inkluderar således inte personer som står utanför arbetsmarknaden.

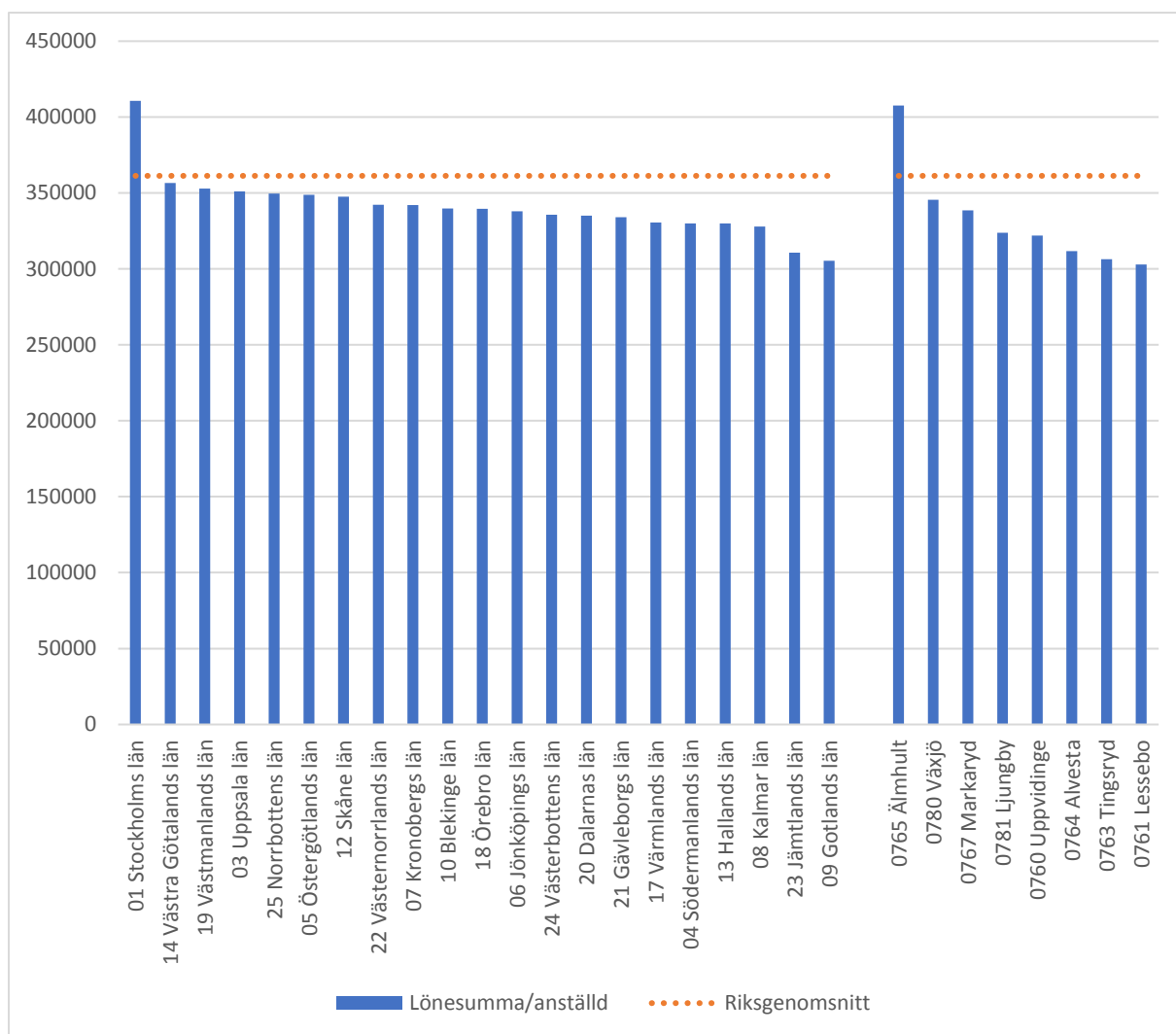

Diagram 66: Lönesumma per anställd, sysselsatt dagbefolkning 20–64 år (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

I Kronobergs län tjänar den genomsnittliga anställda 342 tkr om året. Detta är under riksgenomsnittet som ligger på drygt 363 tkr. Jämfört med andra län ligger Kronobergs län på nionde plats. Löneläget per anställd beror på en mängd faktorer, bland annat på vilken typ av arbeten som finns i en region. Löneläget påverkas även av hur svårt, eller enkelt, det är för arbetsgivare att få tag i den kompetens man söker. Om det är svårt att hitta rätt kompetens och konkurrensen om arbetskraften är stor tenderar lönerna att öka.

Bland länets kommuner är det framförallt Älmhults kommun som sticker ut. I kommunen är lönen per anställd nästan lika hög som i Stockholms län. Detta beror dels på att det finns många, i relation till antalet anställda, högkvalificerade jobb i kommunen, dels på att arbetskraften är liten i förhållande till antalet tillgängliga jobb i kommunen. I kommunerna Lessebo, Tingsryd samt Alvesta är lönesumman per arbetstillfälle som lägst i länet. En anledning till detta är, bland annat, att kommunerna har en låg andel arbeten inom den privata sektorn som kräver eftergymnasial utbildning.

Löneläget är även en avspeglning av hur hög produktivitet det lokala näringslivet har. Ju högre produktivitet, desto högre värde på det som skapas vilket resulterar i högre löner per jobb. Löneläget hänger därför samman med arbetskraftens utbildningsnivå, då yrken som kräver högre utbildning i regel har en hög produktivitetsnivå. Bryter vi ner lönesumman per anställd i länet utifrån

utbildningsnivå framkommer att en person med en eftergymnasial utbildning tjänar 360 tkr om året. För en person med förgymnasial utbildning ligger motsvarande nivå på 314 tkr om året.

Utveckling och framtidens arbetsmarknad

Finanskrisen drabbade Kronobergs län hårt och samtidigt har länet haft en relativt stor befolkningsökning. Detta har fått som konsekvens att länets sysselsättningsgrad minskat jämfört med 2007. Innan finanskrisen låg sysselsättningsgraden i länet på 81,9 procent. I samband med finanskrisen sjönk den till 77,6 procent. Återhämtningen, sett till sysselsättningsgrad, var sedan långsam. Vid tiden för den senaste mätningen låg sysselsättningsgraden i länet på 79,3 procent. Jämfört med tiden före krisen är detta en nedgång på 2,6 procentenheter. Om vi bryter ner utvecklingen på inrikes- och utrikes födda framkommer att andelen inrikes födda i sysselsättning faktiskt ökade mellan 2007–2016, från 85,8 procent till 86,1 procent. För utlandsfödda har sysselsättningsgraden under samma period dock minskat från 60,5 procent till 57 procent.

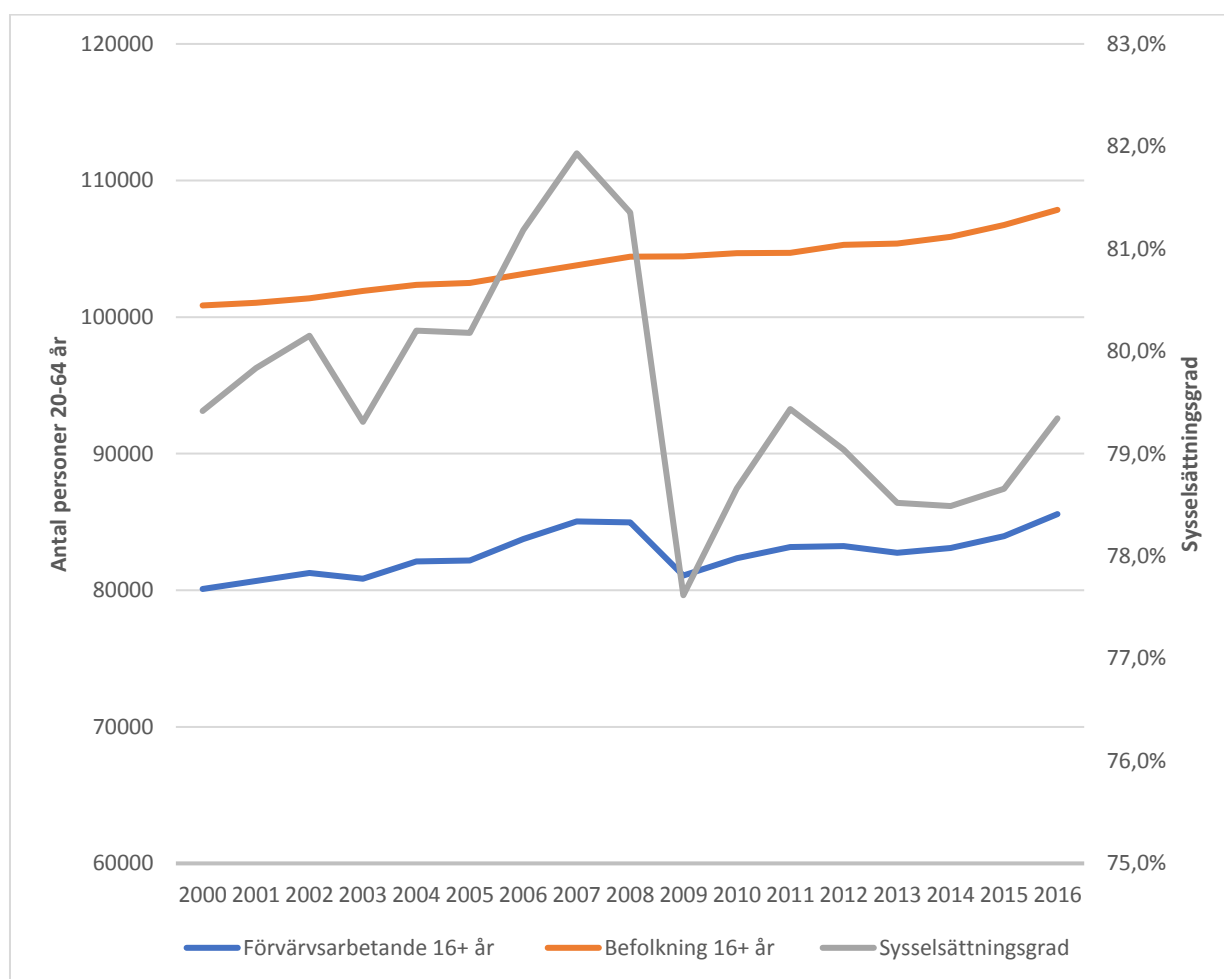

Diagram 67: Antal personer i arbetsför ålder, antal personer i sysselsättning och sysselsättningsgrad, nattbefolkning 20–64 år (2000–2016), Kronobergs län. Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

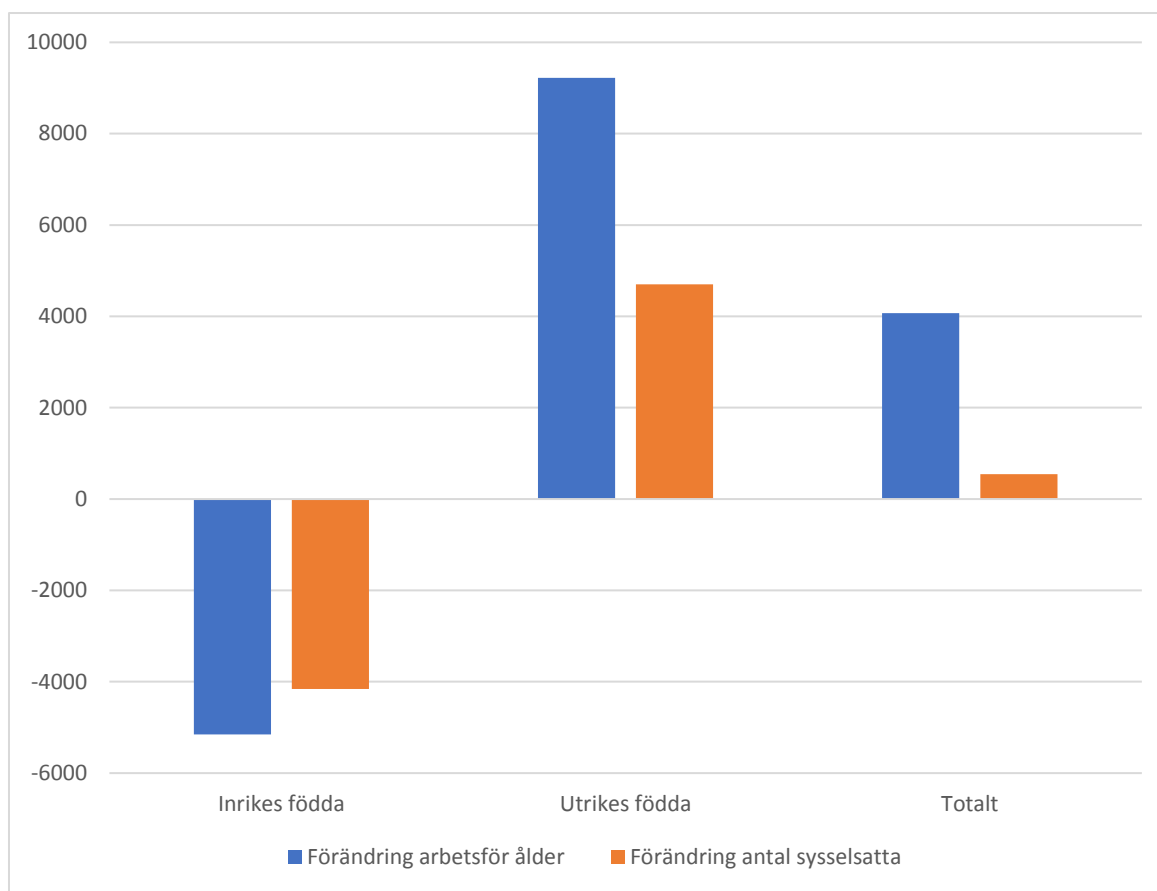

Diagram 68: Förändring antal i arbetsför ålder och sysselsatta i Kronobergs län, nattbefolkning 20–64 år efter födelseregion (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Anledningen till att sysselsättningsgraden i länet minskat mellan 2007–2016 är att antalet personer i arbetsför ålder ökat mer än antalet personer i sysselsättning. I faktiska tal är antalet personer boende i länet med ett jobb fler än under 2007. Men i relation till hur många som bor i länet och som är i arbetsför ålder är andelen lägre. Konsekvensen av en sådan utveckling är att befolkningstillväxten riskerar att bli temporär. Om de som flyttar till länet inte får ett arbete är det troligt att incitamenten att flytta till en annan region ökar. Detta skulle kunna leda till att sysselsättningsgraden i länet ökar, men grunden till ökningen skulle vara en minskande befolkning i arbetsför ålder, vilket på sikt i regel är negativt för en ekonomi.

Mellan 2007–2016 stod utlandsfödda för hela arbetskraftstillväxten i länet. Samtidigt minskade antalet inrikes födda personer i arbetsför ålder. Att sysselsättningsgraden för inrikes födda ökat under perioden beror på att antalet personer i gruppen totalt minskat mer än antalet sysselsatta. Anledningen till att sysselsättningsgraden för utlandsfödda minskade under perioden beror på att antalet personer i arbetsför ålder i denna grupp ökade mer än antalet sysselsatta. Men i faktiska tal ökade antalet sysselsatta födda i utlandet. Med andra ord har utlandsfödda stått för både jobb- och befolkningstillväxten i länet under de senaste åren. Utan invandringen hade arbetskraften i länet minskat med drygt 5 000 personer mellan 2007–2016, istället har den ökat med nästan 4 100 personer.

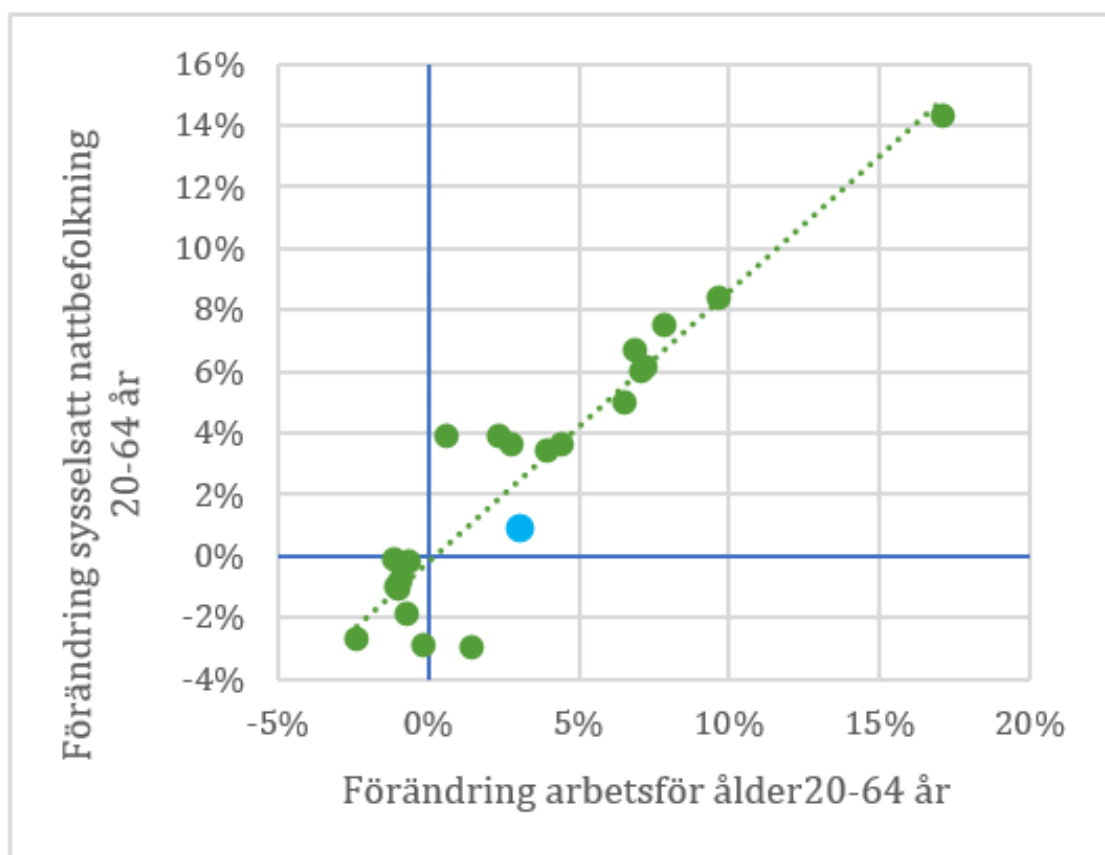

Diagram 69: Förändring av antalet sysselsatta och förändring av personer i arbetsför ålder, nattbefolkning 20-64 år (2007-2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

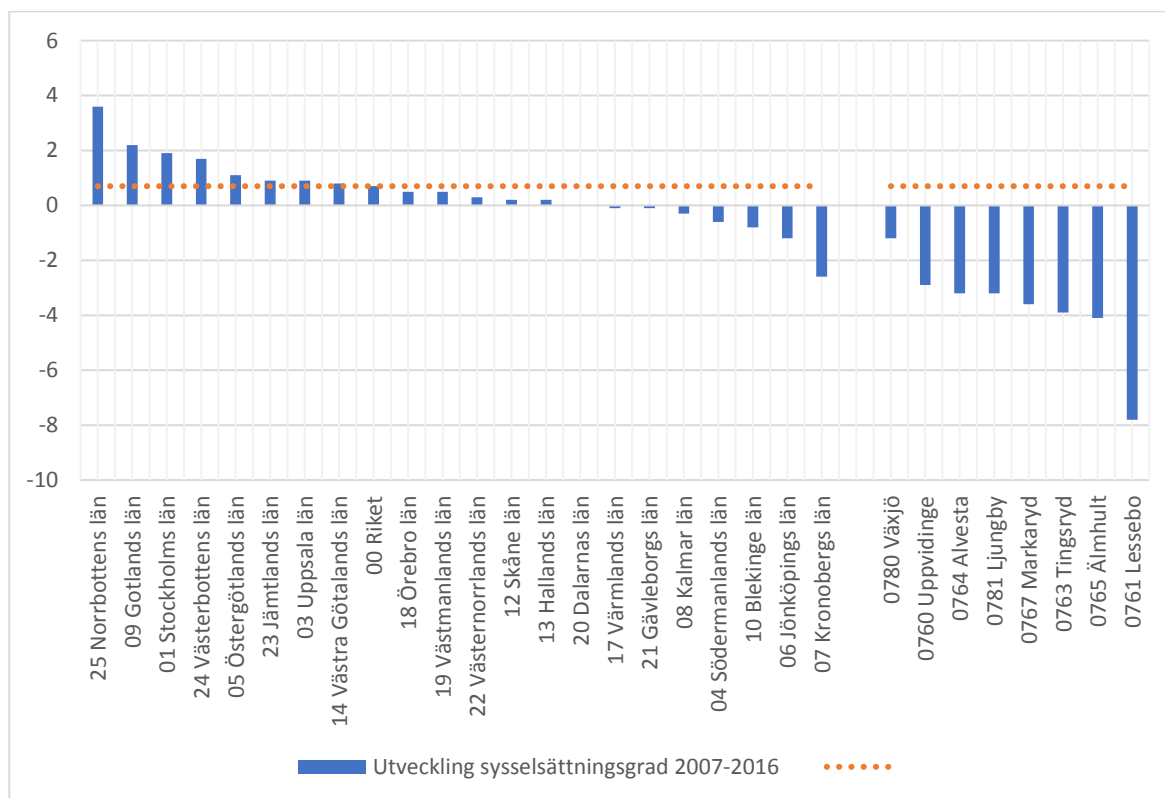

Diagram 70: Förändring av sysselsättningsgrad, i procentenheter, nattbefolkning 20-64 år (2007-2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Tabell 12: Förändring av sysselsättningsgraden och bakomliggande komponenter, nattbefolkning 20-64 år (2007-2016).
Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

	Förändring antal sysselsatta	Förändring befolkning i arbetsför ålder	Förändring sysselsättningsgrad i procentenheter	Förklaring till förändring av sysselsättningsgrad
0760 Uppvidinge	-185	-52	-2,9	Jobbminskning större än befolkningsminskning
0761 Lessebo	-326	26	-7,8	Jobbminskning och befolkningstillväxt
0763 Tingsryd	-473	-267	-3,9	Jobbminskning större än befolkningsminskning
0764 Alvesta	-317	32	-3,2	Jobbminskning och befolkningstillväxt
0765 Älmhult	136	598	-4,1	Befolkningstillväxt större än jobbtillväxt
0767 Markaryd	-246	-69	-3,6	Jobbminskning större än befolkningsminskning
0780 Växjö	2339	3678	-1,2	Befolkningstillväxt större än jobbtillväxt
0781 Ljungby	-383	125	-3,2	Jobbminskning och befolkningstillväxt

I relation till övriga län har Kronobergs län haft den svagaste utvecklingen av sysselsättningsgraden mellan 2007–2016. Även övriga län i Småland-Blekinge hade en negativ utveckling av sysselsättningsgraden under perioden. I riket ökade sysselsättningsgraden med 0,7 procentenheter under samma tidsperiod. Utvecklingen i Kronobergs län sticker ut jämfört med övriga län. För givet befolkningstillväxten, sett till åldersgruppen 20–64 år, borde länet ha haft en betydligt högre jobbtillväxt sett till antal personer med sysselsättning. En förklaring till obalansen mellan befolknings- och sysselsättningstillväxten i länet under denna tid är att stora delar av befolkningstillväxten drivits av flyktinginvandring. För denna grupp föreligger i regel en viss etableringsperiod innan man inträder på arbetsmarknaden. På kort sikt har detta inneburit en negativ effekt på länets sysselsättningsgrad, samtidigt har utlandsfödda stått för hela jobb- och befolkningstillväxten under perioden. De kommande åren är utmaningen för länet att utnyttja den potential som arbetskraftstillväxten innebär.

På kommunal nivå är variationerna sett till hur sysselsättningsgraden förändrats mellan 2007–2016 omfattande. Gemensamt för dem är att samtliga hade en negativ utveckling av sysselsättningsgraden under perioden. Lessebo kommun sticker ut genom att ha haft en nedgång på 7,8 procentenheter. Växjö kommun hade den lägsta nedgången på 1,2 procentenheter. Faktorerna bakom den negativa utvecklingen i kommunerna varierar. I de tre kommunerna Uppvidinge, Tingsryd samt Markaryd, berodde nedgången på att antalet sysselsatta minskade mer än befolkningen i arbetsför ålder. I kommunerna, Lessebo, Alvesta och Ljungby minskade sysselsättningsgraden för att antalet i befolkningen med sysselsättning minskade samtidigt som antalet i arbetsför ålder ökade. I Älmhults- och Växjö kommun minskade sysselsättningsgraden för att befolkningstillväxten var högre än tillväxten av antalet personer i arbete.

Att sysselsättningsgraden minskat i samtliga av länets kommuner mellan 2007–2016 tyder på att det finns utmaningar på den regionala arbetsmarknaden. Samtidigt har flera av kommunerna en fortsatt hög sysselsättningsgrad som en följd av att man har minskat från en väldigt hög nivå. De underliggande förklaringarna till minskningen är intressanta. I de fall där både befolkningen och antalet sysselsatta minskar tyder det på en slags krympande anpassning. På sikt är en sådan position en utmaning för det innebär att skatteunderlaget som helhet successivt minskar, även om sysselsättningsgraden kan öka. Gemensamt för kommunerna är att invandringen de senaste åren antingen bidragit till att antalet personer i arbetskraften ökat eller att minskningen av den bromsats in. De kommande åren är det därför viktigt att stärka etableringsgraden för att behålla den arbetskraftstillväxt som tillkommit.

Automatisering, kunskapsökning, teknikutveckling och bristyrken

Arbetsmarknaden står inför stora förändringar. Teknikutvecklingen och den globala konkurrensen är starka drivkrafter på den svenska arbetsmarknaden och en allt högre andel av jobben kräver en hög kunskapsnivå, kreativitet och självständighet. Detta innebär att kraven på individers färdigheter generellt sett ökar. Den nya tekniken medför även en högre förändringstakt vilket resulterar i att det kommer bli allt vanligare att vi kommer att behöva ställa om och lära nytt under ett arbetsliv.

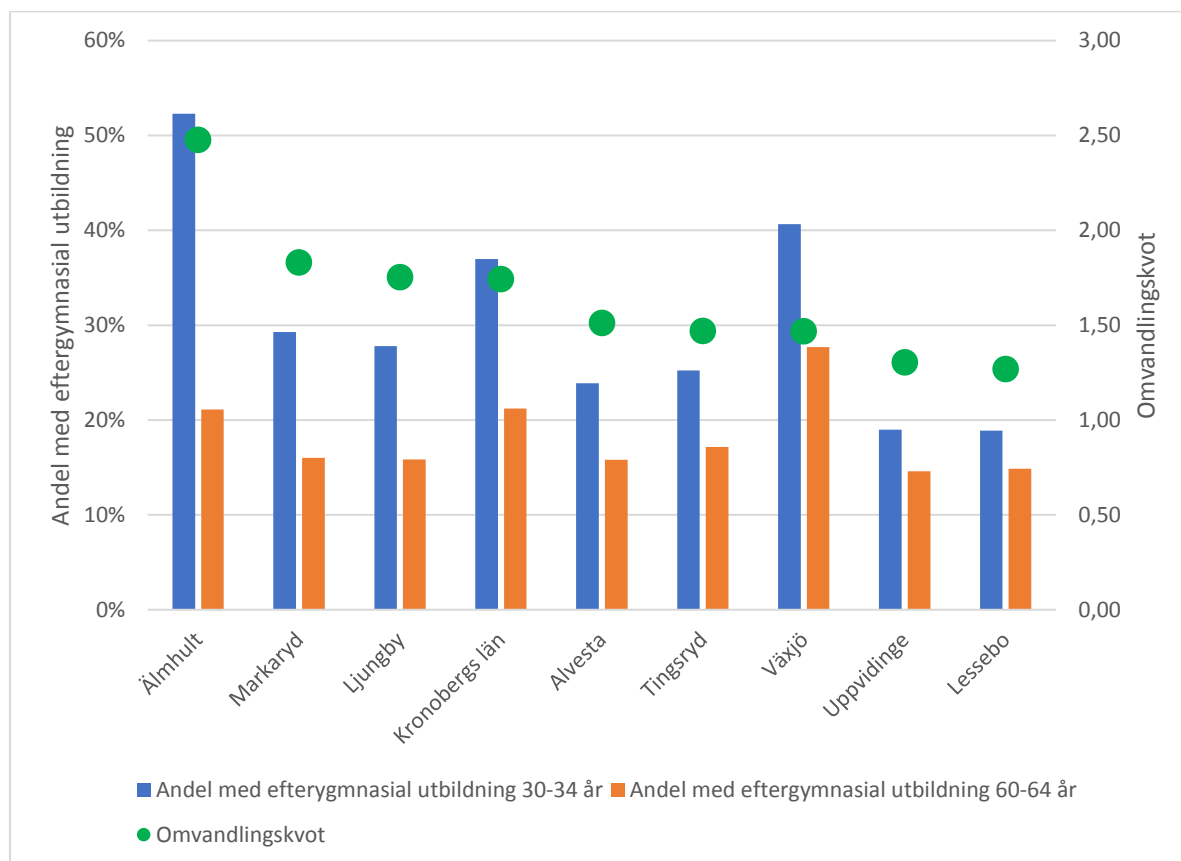

Diagram 71: Andel personer sysselsatta inom näringslivet i Kronobergs län med en eftergymnasial utbildning på minst tre år, dagbefolkning 30–34 år och, 60–64 år (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Ett sätt att beskriva den pågående förändringen på arbetsmarknaden är att se till hur kunskapsflödena inom det privata näringslivet ser ut. I diagrammet ovan ser vi hur stor andel av de sysselsatta mellan 60–64 år som har en eftergymnasial utbildning och hur stor andel i gruppen mellan 30–34 år som har det. Kvoten mellan grupperna är ett slags omvandlingsmått, då de mellan 30–34 år är den grupp som ersätter de kunskaper som försvinner ut ur företaget. Om kvoten är hög innebär det att personerna som förväntas att lämna företaget inom fem år i hög grad ersätts med eftergymnasial kompetens, vilket innebär en tilltagande kunskapsökning.

I länet som helhet framkommer att omvandlingskvoten ligger på 1,7, vilket innebär att det sker en relativt kraftig kunskapsökning inom det regionala näringslivet. Detta beror delvis på att det pågår en förskjutning, sett till inom vilken bransch man arbetar, från industri- till tjänstesektorn. Men det beror även på att det sker en intern kunskapsökning inom tillverkningsindustrin. Även för industrisektorn i länet ligger omvandlingskvoten på 1,7; mer än var fjärde person mellan 30–34 år och som arbetar inom sektorn har idag en eftergymnasial utbildning.

Omvandlingskvoten varierar stort mellan de olika kommunerna. Som högst är den i Älmhults kommun där den ligger på 2,5 och där mer än hälften 30–34 åringarna som har ett arbete i näringslivet har en eftergymnasial utbildning. Omvandlingskvoten är även hög i Markaryd- och Ljungby kommun, vilket indikerar att tillverkningsindustrierna, som är de dominerande arbetsplatserna i de båda kommunerna, genomgår en kunskapsförflyttning. I Växjö är omvandlingstrycket inte lika högt, bland annat med anledning av att en relativt hög andel av 60–64 åringarna har en eftergymnasial utbildning, vilket indikerar att kunskapsintensiteten i kommunens näringsliv under längre tid varit relativt hög. Andelen 30–34 åringar i kommunens näringsliv är den näst högsta i länet och ligger på 40 procent.

Omvandlingstrycket inom regionens arbetsmarknad är intressant att studera för att få en uppfattning om hur framtidens arbetsmarknad kommer att se ut när arbetslivet blir mer kunskapsintensivt och teknikdrivet. Under senare år har debatten om digitalisering och teknikutveckling tenderat att handla om vilka jobb som riskerar att försvinna som en följd av en ökad digitalisering. Men samtidigt som jobb försvinner som en följd av teknikutveckling växer nya fram. Sedan 1990-talet har exempelvis hundratusentals arbeten skapats inom IT-sektorn. Dilemmat är dock att det är svårt, oftast omöjligt, att förutsäga vilka de nya jobben blir. Det är betydligt enklare att konstatera att en viss typ av arbeten löper risk att försvinna.

De flesta rapporter pekar på att jobb med stort inslag av rutinbaserade uppgifter riskerar att försvinna som en följd av ökad digitalisering. Detta gäller både för den varuproducerande sektorn och för tjänstesektorn. Med uppkopplade produkter och komponenter ökar potentialen att automatisera olika processer inom industrin. Självkörande fordon kan bidra till att logistiksektorn omvandlas i grunden och så vidare. Ur ett regionalt perspektiv är det intressanta i sammanhanget att försöka bedöma 1) om regionen har ett högt beroende av jobb som med hög sannolikhet kan komma att automatiseras, 2) vilken potential regionen har att ställa om och skapa nya jobb som följd av teknikutvecklingen.

För närvarande är området om hur olika regioner kan påverkas av teknikutvecklingen inte särskilt utforskat. Det finns dock en del rapporter som berör ämnet. I rapporten *Strukturomvandling och automatisering – Konsekvenser på regionala arbetsmarknader* försöker författarna att ge en övergripande bild av hur beroende de olika regionerna är av arbeten som med hög sannolikhet kommer att kunna automatiseras i framtiden. En viktig notering i sammanhanget är att rapporten inte uttalar sig om hur många jobb som kan försvinna. Utan det den identifierar är hur stor del av arbetsstyrkan som är anställda i yrken med en hög sannolikhet för automatisering. Siffrorna ska således tolkas som *arbetsuppgifter som ett yrke idag innehåller och som kan komma att automatiseras*. Med andra ord behöver arbeten inte försvinna, utan de kan komma att förändras. Däremot kan moment i de yrken som idag finns komma att automatiseras.

I rapporten framkommer att ungefär 40 procent av jobben i Sverige har en hög automatiseringspotential. Det framkommer även att det finns stora regionala skillnader; i exempelvis Ljungby arbetsmarknad är det drygt 50 procent av jobben som har hög automatiseringspotential, i Stockholm är nivån under 40 procent. När författarna grupperar de olika arbetsmarknadsregioner framkommer att de exportinriktade har den högsta andelen jobb med hög automatiseringspotential. Detta innebär att Kronobergs län, som har en hög andel exportberoende jobb inom industrin, med stor sannolikhet kommer vara ett av de län som påverkas mest av den framtida digitaliseringen. Detta medför stora krav på omställningsförmåga både för individer och branscher.

I denna rapport har vi valt att inte göra något djupare nedslag när det gäller framtida bristutbildningar. För en detaljerad genomgång av detta hänvisar vi till den kompetensrapport Region Kronoberg tar fram varje år där utbud och efterfrågan för en mängd olika utbildningar bedöms på lång sikt. I detta

avsnitt har vi istället valt att ge en övergripande bild av vilka yrken- och utbildningar det kan uppstå en brist på inom en tioårsperiod.

För trots att det sker en kunskapsökning på den regionala arbetsmarknaden förväntas störst brist att, i faktiska tal, råda på gymnasialt utbildade personer. Exempelvis visar prognoserna på att det kommer att råda en stor brist på personer med en; gymnasial vårdutbildning, gymnasial industriutbildning, gymnasial fordonsutbildning, gymnasial byggutbildning och så vidare. Med andra ord är det inte endast långa utbildningar som det förväntas stor efterfrågan på, utan även på gymnasiala yrkesutbildningar. Det största överskottet förväntas på personer med endast förgymnasial utbildning eller personer med en högskoleförberedande utbildning. På eftergymnasial nivå förväntas det råda en omfattande brist på bland annat lärare, detta som en följd av att antalet invånare fortsatt förväntas att öka. På den privata sidan, när det gäller eftergymnasiala kompetenser, finns det risk för att det kommer att råda brist på tekniskt utbildad personal, exempelvis civilingenjörer. Denna brist kan bli påtaglig för länet givet den omställningsperiod tillverkningssektorn är inne i.

Källor för kapitlet

Arbetsförmedlingen. 2013. Insatser för förhindra långvarig arbetslöshet.

URL:<http://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Varverksamhet/Rapporter/Aterrapportering/6-14-2013-Insatser-for-att-forhindralangvarig-arbetsloshet.html>

Arbetsförmedlingen, 2007. Hur fungerar arbetsmarknaden – och vad kan arbetsmarknadspolitiken bidra med?? URL:

https://www.arbetsformedlingen.se/download/18.3e6f628912085e3b16880001574/ura07_2.pdf

Kvinnors arbetsmiljö – Tillsynsaktivitet 2012 inom regeringsuppdraget om kvinnors arbetsmiljö. URL:

http://www.av.se/dokument/publikationer/rapporter/RAP2012_11.pdf

Framtidskommissionens slutrapport: Svenska framtidsutmaningar. URL:

http://www.regeringen.se/download/9cde7be8.pdf?major=1&minor=213306&cn=attachmentPubIDuplicator_0_attachment

Framtidskommissionen. 2012. Somalier på arbetsmarknaden – Har Sverige något att lära?. URL:

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/21/90/93/3bb29614.pdf>

Globaliseringsrådet, 2008. Globalisering, arbetskraftens rörlighet och produktivitet. URL:

<http://beta.regeringen.se/contentassets/e68fe520cbe94e908b3f32a1b84b36c9/globalisering-arbetskraftens-rorlighet-och-produktivitet>

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering. 2011. Utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden. 2012. URL: <http://www.ifau.se/Press/Aktuellt-i-debatten/Utrikes-foddas-etablering-pa-arbetsmarknaden/>

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering. 2011. Sociala kontakter och ungdomars inträde på arbetsmarknaden. URL:

<http://www.ifau.se/sv/Forskning/Publikationer/Rapporter/2011/Sociala-kontakter-och-ungdomars-intrade-pa-arbetsmarknaden/>

Långtidsutredningen. Utrikes födda på den svenska arbetsmarknaden. URL:

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/15/67/80/4e37a363.pdf>

SOU 2009:64, Flickor och pojkar i skolan – hur jämställt är det? URL:

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/12/94/34/1994d30d.pdf>

SOU 2010:04, 2013. Vid arbetslivets gränser – Sysselsättning, matchning, barriärer 1974-2010. URL: http://www.psfu.se/uploads/files/12_vid_arbetslivets_granser.pdf

Statistiska Centralbyrån, 2005. En rörlig arbetsmarknad – dynamiken bland

jobb, individer och företag. URL: http://www.scb.se/Statistik/AM/AM9903/_dokument/En-rorligarbetsmarknad---dynamiken-bland-jobb-individer-och-foretag.pdf

Tillväxtanalys. 2010. Regionernas arbetskraftsförsörjning. URL: http://www.tillvaxtanalys.se/download/18.56ef093c139bf3ef89029af/1349864021466/Rapport_2010_06.pdf

Tillväxtanalys. 2013. Strategier för regional kompetensförsörjning. URL: http://www.tillvaxtanalys.se/download/18.45d86d3a13d25eeb0f9344/1363100462043/Rapport+2013_03.pdf

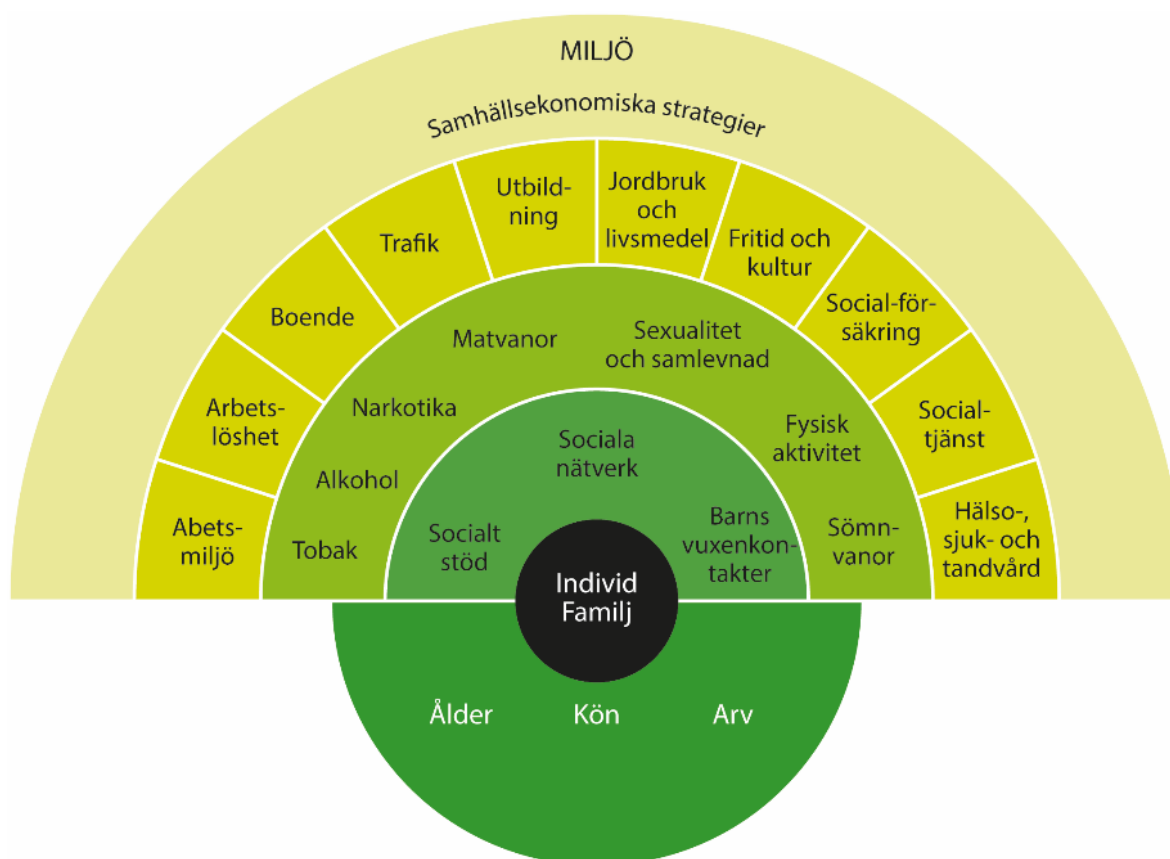
TCO, 2014. Regionernas arbetsmarknad 2011-2030. URL: <http://www.tco.se/Aktuellt/Publikationer/2014/Regionernas-arbetsmarknad2011-2030/>

Västra Götalandsregionen, Regionutvecklingssekretariatet, 2014. Utrikes födda på arbetsmarknaden. URL: http://www.vgregion.se/upload/Regionutveckling/Statistik/Arbetsmarknad/2014/Utrikes_fodda_pa_arbetsmarknaden.pdf

Folkhälsa och socioekonomi

I SOM-institutets undersökningar uppger omkring 90 procent av den svenska befolkningen att hälsa är mycket viktigt och är därmed en av de högst värderade aspekterna av livet. En god hälsa är inte bara viktigt i sig utan även en viktig förutsättning och resurs för att kunna göra det en vill i livet, exempelvis att utbilda sig, arbeta och försörja sig och att delta i samhället i stort.

Utgångspunkten för den svenska folkhälsopolitiken är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverka hälsoklyftorna inom en generation. Detta innebär att även om folkhälsan i Sverige generellt sett är god, och har utvecklats positivt för befolkningen som helhet, så finns det en ojämlik hälsa mellan olika grupper i samhället som behöver uppmärksammas och motverkas. Den enskildes hälsa påverkas av många olika faktorer vilka brukar benämnas som hälsans bestämningsfaktorer. Som modell 3 illustrerar ligger inte ansvaret enbart på individen utan även inom politikområden och aktörer som ansvarar för barns uppväxt, skola, arbetsmarknad, livsmedel, miljö, bostäder och så vidare. Den ojämlika hälsan beror till stor del på människors olika socioekonomiska förhållanden och sociala position och går därmed att påverka. Det är ett av skälen till att Sverige (och övriga skandinaviska länder) lagt ett stort folkhälsoansvar på kommunerna. Här finns det möjlighet att utveckla och implementera insatser inom alla de områden som är relevanta för att förbättra folkhälsan och minska ojämlikhet i hälsa.

Modell 3: Faktorer som påverkar hälsan. Figur hämtad ur Folkhälsopolitisk rapport 2010. Källa: G.Dahlgren och M.Whitehead.

Sambandet mellan människors hälsa och den sociala, ekonomiska och miljömässiga hållbara utvecklingen är av stor betydelse. Folkhälsa beskrivs ofta som en del av den sociala hållbarheten, men hälsans bestämningsfaktorer finns inom samtliga tre dimensioner av hållbar utveckling. Ur ett regionalt utvecklingsperspektiv påverkar folkhälsan tillväxten, till exempel genom ökad produktivitet, och kan

även betraktas som en del av humankapitalet. I detta kapitel presenteras folkhälsoläget i Kronobergs län utifrån medellivslängd, självskattad hälsa, levnadsvanor och tillit till andra. Statistiken är huvudsakligen hämtad från de regionala enkätundersökningar Hälsa på lika villkor och Barns och ungdomars hälsa och levnadsvanor.

Medellivslängd

Medellivslängden används ofta för att på ett övergripande sätt sammanfatta befolkningens hälsoläge. I Sverige fortsätter den återstående medellivslängden beräknat vid födelsen att öka för både män och kvinnor. Även om Sverige internationellt sett har en hög medellivslängd har ökningen i Sverige på senare år varit relativt svag jämfört med flera andra länder i Europa. Skillnaden i medellivslängd mellan de svenska länen har sedan 1950-talet varit relativt stabil. Generellt sett är det södra Sverige som över tid haft högst medellivslängd, främst Kronoberg och Halland, och län i norra Sverige som har haft lägst. Bidraget till ökningen förklaras sedan flera decennier främst av minskad dödlighet i medel- och pensionsåldern. Statistiska centralbyrån (SCB) beskriver att ett relativt stort bidrag till en högre medellivslängd i Kronoberg jämfört med riket har bland annat påverkats av en lägre dödlighet orsakad av tumörer, psykiska sjukdomar och sjukdomar i nervsystemet (perioden 2011-2015), medan bidraget från cirkulationsorganens sjukdomar i Kronoberg bedömdes vara nära noll.

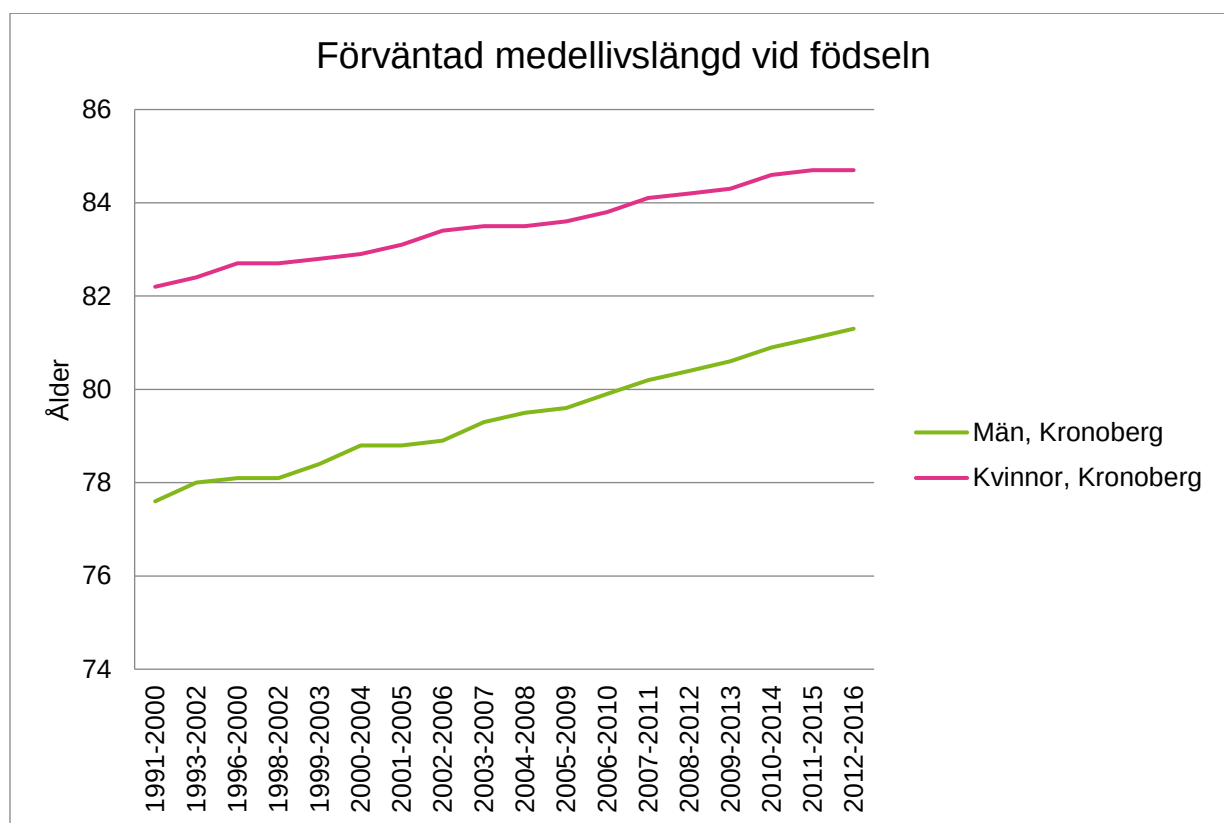

Diagram 72: Förväntad medellivslängd vid födseln, män och kvinnor i Kronobergs län. Källa: SCB:s befolkningsdata

Medellivslängden mellan svenska kommuner varierar, så också mellan kommunerna i Kronobergs län. I små kommuner med få invånare kan medellivslängden variera mycket över tid och jämförelser ska i dessa fall göras med försiktighet. Femårsmedelvärdet för kvinnor i Kronoberg åren 1993-2002 visar att skillnaderna i år mellan den kommun i länet med högst medellivslängd (Älmhult) och den med lägst (Lessebo) var 1,4 år, motsvarande siffra för åren 2012-2016 var 0,8 år (Markaryd högst och Lessebo lägst). Antal år som skiljde för männen mellan högst (Växjö) och lägst (Lessebo) åren 1993-2002 var 1,1 år. Motsvarande skillnad för åren 2012-2016 var 1,8 år (högst Älmhult och lägst Lessebo). Det finns

skillnader i medellivslängd mellan olika grupper i samhället, exempelvis utifrån kön och utbildningsnivå. Folkhälsomyndigheten beskriver att år 2016 var skillnaden i återstående medellivslängd vid 30 års ålder större mellan personer med förgymnasial och eftergymnasial utbildningsnivå (6,2 år) än mellan könen. Resultat från SCB visar att både kvinnor och män i Kronoberg med förgymnasial alternativt gymnasial utbildning hade en signifikant högre medellivslängd än riket (åren 2011-2015). För kvinnor med eftergymnasial utbildning i länet fanns en signifikant lägre medellivslängd än i riket och för män i länet med eftergymnasial utbildning inte fanns någon signifikant skillnad i jämförelse med riket.

Självskattad hälsa

Självskattat allmänt hälsotillstånd är ett mått som visar hur människor uppfattar sin egen hälsa. Hur människor skattar sin hälsa antas även påverka personens framtida hälsa, både fysiskt och psykiskt. Människor som upplever sig ha en dålig hälsa kan ha större risk att drabbas av sjukdomar i framtiden, jämfört med människor som upplever sig ha en god hälsa. Självrapporterat allmänt hälsotillstånd har i flera studier visat sig kunna förutsäga dödlighet och är därför ett mått av central betydelse för att följa hälsoutvecklingen i olika grupper över tid.

Folkhälsomyndigheten nationella data för 2016 visar att 73 procent av den vuxna befolkningen (16-84 år) anser sig ha en god eller mycket god hälsa. Hur en upplever sin hälsa skiljer sig dock åt mellan olika grupper i befolkningen, bland annat utifrån kön, ålder och utbildningsnivå. Andra grupper som lyfts fram, och som av olika skäl har sämre förutsättningar för en god hälsa, är personer med funktionsnedsättning, HBT-personer, migranter och nationella minoriteter.

I Kronobergs län var det vid den senaste undersökningen (2014) 74 procent i den vuxna befolkningen (16-84 år) som hade en god eller mycket god hälsa. Den självskattade hälsan är något högre bland män än kvinnor i samtliga åldersgrupper (diagram 73). Den är även högre, både bland kvinnor och män, i de yngre åldersgrupperna jämfört med de äldre åldersgrupperna. Sett över tid har den självskattade hälsan haft en positiv utveckling i alla åldersgrupperna.

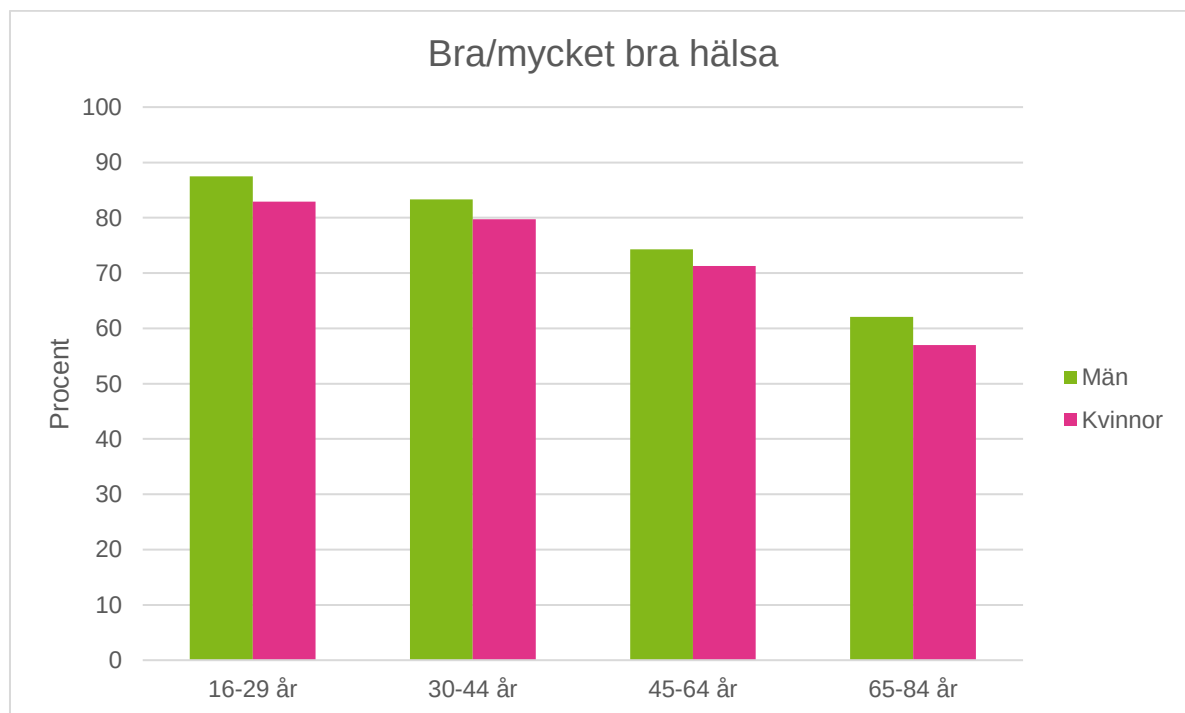

Diagram 73: Självskattat allmänt hälsotillstånd, utifrån kön och åldersgrupper. Källa: Hälsa på lika villkor 2014, Kronobergs län.

I länet finns det även socioekonomiska och geografiska skillnader i självskattad hälsa. Bland personer med eftergymnasial utbildning uppgav 83 procent att deras allmänna hälsotillstånd var bra eller mycket bra, jämfört med 75 procent bland personer med gymnasial utbildning. I gruppen med förgymnasial utbildning var andel lägst, 64 procent. Inom Kronobergs län skiljer sig den självskattade hälsan åt mellan kommunerna, omkring tio procentenheter mellan kommunerna med högst respektive lägst andel som har en bra eller mycket bra hälsa, både bland kvinnor (Växjö 74,7 % resp. Lessebo 65,4 %) och män (Växjö 80,1 % resp. Lessebo 69,4 %).

För barn och ungdomar i länet finns det skillnader i självskattad hälsa utifrån kön och ålder (diagram 74). Skillnaden mellan flickor och pojkar kommer först i årskurs 8 och är som störst bland gymnasieleverna, omkring 80 procent av flickorna och 90 procent av pojkarna i gymnasiets årskurs 2 har en bra eller mycket bra hälsa. Skillnaderna mellan årskurserna är tydligare bland flickorna än pojkarna. Förändringar över tid ses främst bland gymnasieeleverna (både flickor och pojkar) samt flickor i högstadiet, för dessa grupper har utvecklingen varit negativ.

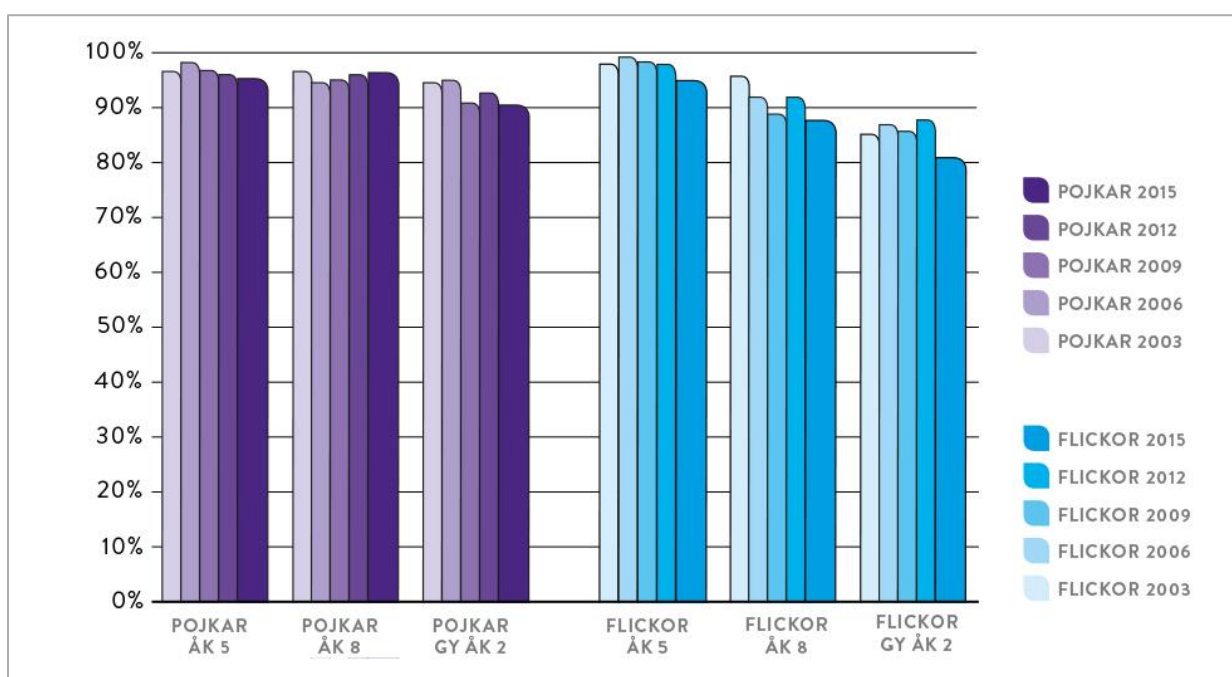

Diagram 74: GHQ-12, cut off 3, utifrån kön och åldersgrupper. Källa: Hälsa på lika villkor 2014, Kronobergs län

Tidigare studier har visat att ungdomar som uppger att de har en dålig hälsa även säger sig ha ett lägre allmänt välbefinnande, sämre skolprestationer och större svårigheter att få vänner, jämfört med de ungdomar som rapporterar en god hälsa.

Psykisk ohälsa

Psykisk ohälsa är ett omfattande begrepp som inkluderar såväl allvarlig psykisk sjukdom till att ha lättare besvär av oro och ångest. Psykisk ohälsa räknas som ett av de stora folkhälsoproblemen och är en av de vanligaste anledningarna till att en upplever sitt hälsotillstånd som dåligt. Då även lättare besvär kan påverka livskvaliteten negativt är dessa viktiga att uppmärksamma. Generellt sett upplever kvinnor psykiska besvär i högre utsträckning än män. Detta behöver dock inte innebära att kvinnors ohälsa är större än mäns utan att yttringarna för psykisk ohälsa ser olika ut. Psykisk ohälsa hos män tar sig inte sällan uttryck i form av våld och missbruk, framför allt en ökad konsumtion av alkohol, vilket troligen bidrar till en underrapportering av mäns psykiska ohälsa. I den här rapporten presenteras psykisk ohälsa utifrån olika självskattade mått.

För den vuxna befolkningen (16-84 år) i Kronoberg upplever kvinnor på flera sätt en sämre psykisk hälsa än män. Detta är särskilt framträdande för psykosomatiska besvär som ängslan, oro eller ångest, sömnsvårigheter och stress. Kvinnorna i länet upplever även mer av dessa besvär jämfört med riket som helhet. Skillnader utifrån den socioekonomisk position (här utbildningsnivå) är mer framträdande bland kvinnor än män. Kvinnor med kortare utbildning (förgymnasial och gymnasial) upplever i högre utsträckning dessa besvär än kvinnor med längre utbildning (eftergymnasial).

Sett över tid har ett nedsatt psykiskt välbefinnande (här mätt enligt GHQ-12) minskat bland Kronobergarna generellt sett. Från 15,7 till 11 procent bland männen och 20 till 17 procent bland kvinnorna. Jämfört med riket är det för både män och kvinnor i Kronobergs län en något lägre andel med nedsatt psykiskt välbefinnande.

Trots en positiv utveckling finns det identifierade skillnader utifrån faktorer som kön, ålder och geografi. Kvinnor upplever i högre grad ett nedsatt psykiskt välbefinnande än män i samtliga åldersgrupper, även om könsskillnaderna minskar i de äldre åldersgrupperna (diagram x). Mest utmärkande är unga kvinnor i åldern 16-29 år, där det är en tredjedel som har ett nedsatt psykiskt välbefinnande, jämfört med 14 procent av männen i samma åldersgrupp.

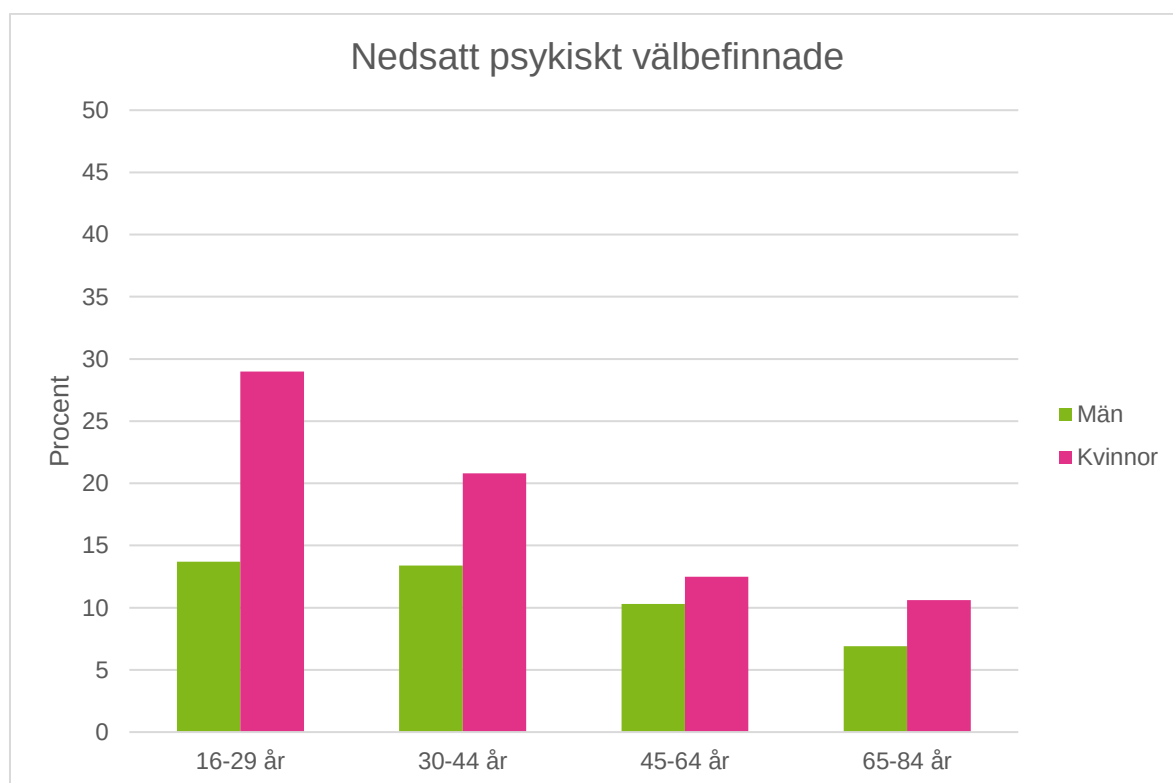

Diagram 75: GHQ-12, cut off 3, utifrån kön och åldersgrupper. Källa: Hälsa på lika villkor 2014, Kronobergs län

Det finns även geografiska skillnader i länet. För män med ett nedsatt psykiskt välbefinnande är andelen som lägst i Ljungby (8,8 %) och som högst i Tingsryd (15,5 %). För kvinnor är andelen lägst i Ljungby (13,2 %) och som högst i Växjö (19,9 %).

Enligt NASP (Nationellt centrum för suicidforskning och prevention av psykisk ohälsa) så kan självmord idag betraktas som ett folkhälsoproblem. Under flera decennier har självmorden minskat långsamt men under de senaste åren har denna trend avstannat. Det är viktigt med ett suicidpreventivt arbete för att självmordsnära personer ska upptäckas i tid. I Kronobergs län var det vid den senaste folkhälsoundersökningen (2014) drygt 4 procent som någon gång under de senaste 12 månaderna

kommit i den situationen av de övervägt, en eller flera gånger, att ta sitt liv. Andelen var högre bland kvinnor (5,5 %) än män (3,5 %) och en högre bland de yngre åldersgrupperna jämfört med de äldre. Åtta procent i åldersgruppen 16-29 år jämfört med 2,3 procent i åldersgruppen 65-84 år.

Även för barn och ungdomar i länet undersöks den psykiska hälsan utifrån liknande indikatorer som för den vuxna befolkningen. För psykosomatiska symtom, som huvudvärk, stress, att känna sig nere/ledsen och att känna sig orolig/nervös följer ett generellt mönster där symtomen är vanligare bland äldre jämfört med yngre barn/ungdomar och vanligare bland flickor jämfört med pojkar. För de flesta symtomen blir könsskillnaderna tydliga från och med årskurs 8. För ovanstående beskrivna symtom finns inga tydliga mönster huruvida den psykiska ohälsan har ökat eller minskat i länet. Utvecklingen har sett olika ut för de olika årskurserna och för flickor respektive pojkar.

De flesta barn och ungdomar i Kronoberg trivs och känner sig trygga i skolan. Däremot är det vanligt att uppleva stress kopplat till skolarbetet, framför allt bland de äldre ungdomarna (diagram 76). Även för skolstress finns det stora skillnader mellan flickor och pojkar. Bland gymnasieeleverna var de 67 procent av flickorna som upplevde skolstress, jämfört med 34 procent av pojkarna i samma årskurs. Sett över tid har skolstressen minskat för pojkar i årkurs 5 och 8 och för flickorna har det skett en viss ökning i båda de äldre årskurserna.

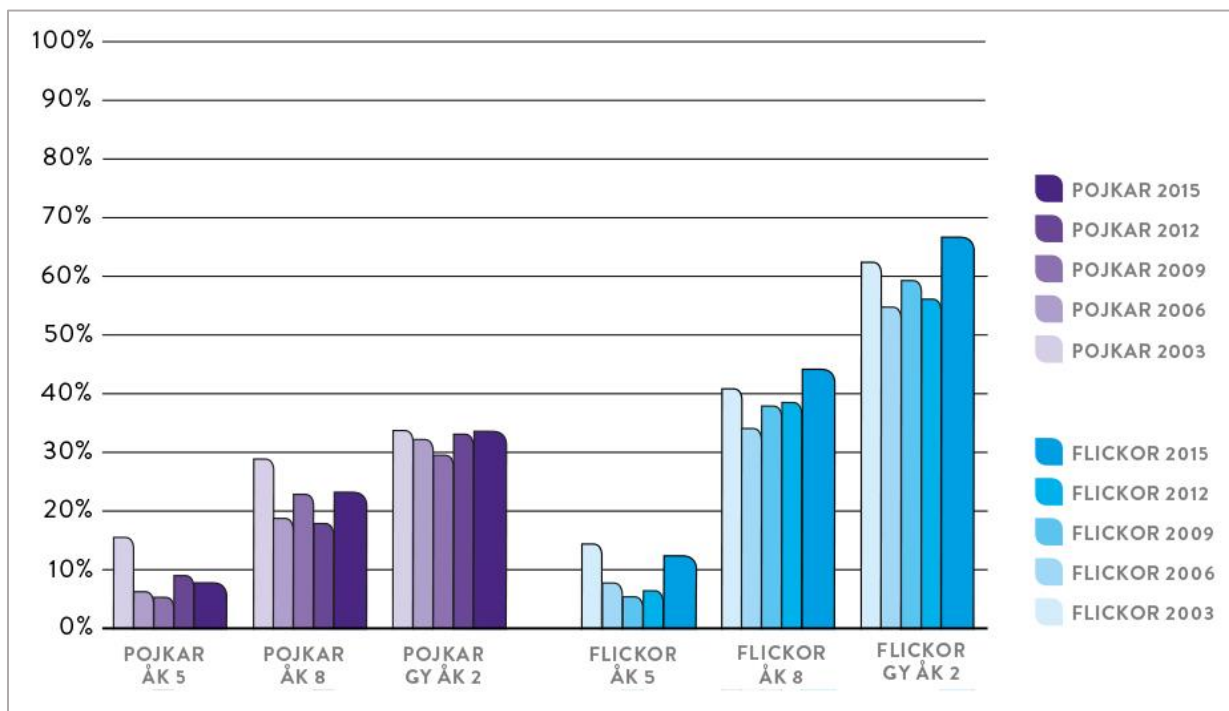

Diagram 76: Stress inför skolarbetet, utifrån kön och åldersgrupper. Källa: Barns och ungdomars hälsa och levnadsvanor i Kronobergs läns 2015

Även om utvecklingen av den psykiska ohälsan hos barn och ungdomar i Kronobergs län inte är helt tydlig har det på nationell nivå konstaterats en ökning av psykisk ohälsa bland barn och ungdomar. Folkhälsomyndigheten har sedan 2016 i uppdrag att undersöka tänkbara orsaker till denna ökning. Brister i skolans funktion och förändringar på arbetsmarknaden har lyfts fram som två tänkbara orsaker. Genom att stärka barns och ungas skolresultat ges de bättre framtida möjligheter på arbetsmarknaden och förutsättningar för en god hälsa.

Levnadsvanor

Hälsosamma levnadsvanor ökar förutsättningarna för en god hälsa och minskad sjuklighet. Utvecklingen av övervikt och fetma samt sjukdomar som hjärt- och kärlsjukdom (kranskärslsjukdom och stroke), diabetes typ 2 och cancer påverkas av levnadsvanor. Med levnadsvanor avses fysisk aktivitet, matvanor, tobaksbruk och alkoholbruk. Generellt sett finns det skillnader i levnadsvanor och sjuklighet utifrån socioekonomiska faktorer (mätt i utbildningsnivå), kön och ålder. Skillnader i levnadsvanor har också uppmärksammats hos personer som har respektive inte har en funktionsnedsättning. På nationell nivå har fem procent av kvinnorna och 13 procent av männen fler än två ohälsosamma levnadsvanor.

För kvinnor i Kronoberg är fysisk inaktivitet den vanligaste ohälsosamma levnadsvanan i alla åldersgrupper (diagram 77), drygt 30 procent. De äldre kvinnorna var fysiskt inaktiva i högre utsträckning än de yngre. För män är fysisk inaktivitet den vanligaste ohälsosamma levnadsvanan i de äldre åldersgrupperna och en låg konsumtion av frukt och grönt den vanligaste i de yngre åldersgrupperna. Andelen vuxna med övervikt var (2014) 44 procent bland männen och 31 procent bland kvinnor. För fetma var motsvarande 13 procent bland männen och 14 procent bland kvinnorna.

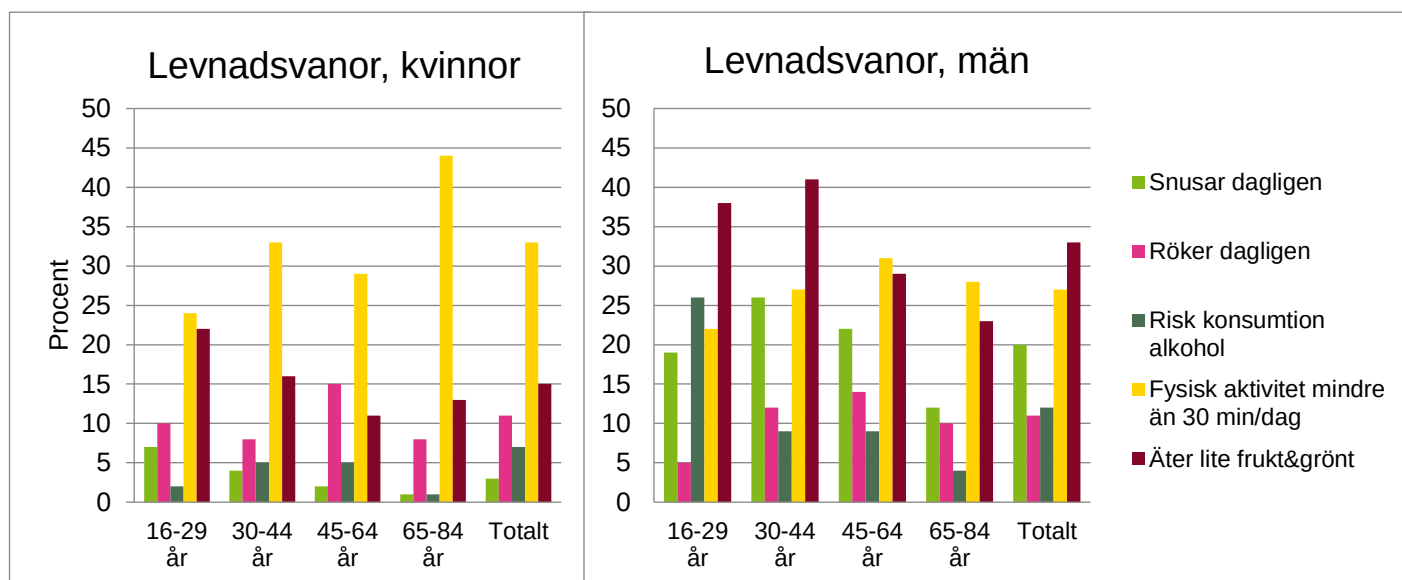

Diagram 77: Ohälsosamma levnadsvanor, utifrån kön och åldersgrupper. Källa: Hälsa på lika villkor 2014, Kronobergs län

Även bland barn och ungdomar i länet är det en låg andel som kommer upp i de rekommenderade nivåerna för fysisk aktivitet. Vid senaste undersökningen av barns och ungdomars hälsa och levnadsvanor (2015) var pojkar mer fysiskt aktiva än flickor i samtliga årskurser. För flickorna var det mellan 5-10 procent i de olika årskurserna som kom upp till den rekommenderade nivån för fysisk aktivitet, för pojkarna var motsvarande 14-20 procent. Vad gäller tobakskonsumtion var det endast ett fåtal som rökte eller snusade i de lägre årskurserna. Bland pojkarna på gymnasiet var det elva procent som rökte 21 procent som snusade. Bland flickorna i samma årskurs var det tio procent som rökte och tre procent som snusade. Både bland pojkar och flickor var det en mindre andel som rökte eller snusade jämfört med tidigare undersökningsår. Det har även varit en positiv utveckling av alkoholkonsumtion, då en ökad andel ungdomar, i alla undersökta årskurser, uppgav att de aldrig druckit alkohol. För barn och ungdomar i länet har det varit en ojämn utveckling av övervikt och fetma över tid (diagram 78). Den tydligaste ökningen av övervikt/fetma ses hos pojkar i årskurs 5 och gymnasiets årskurs 2.

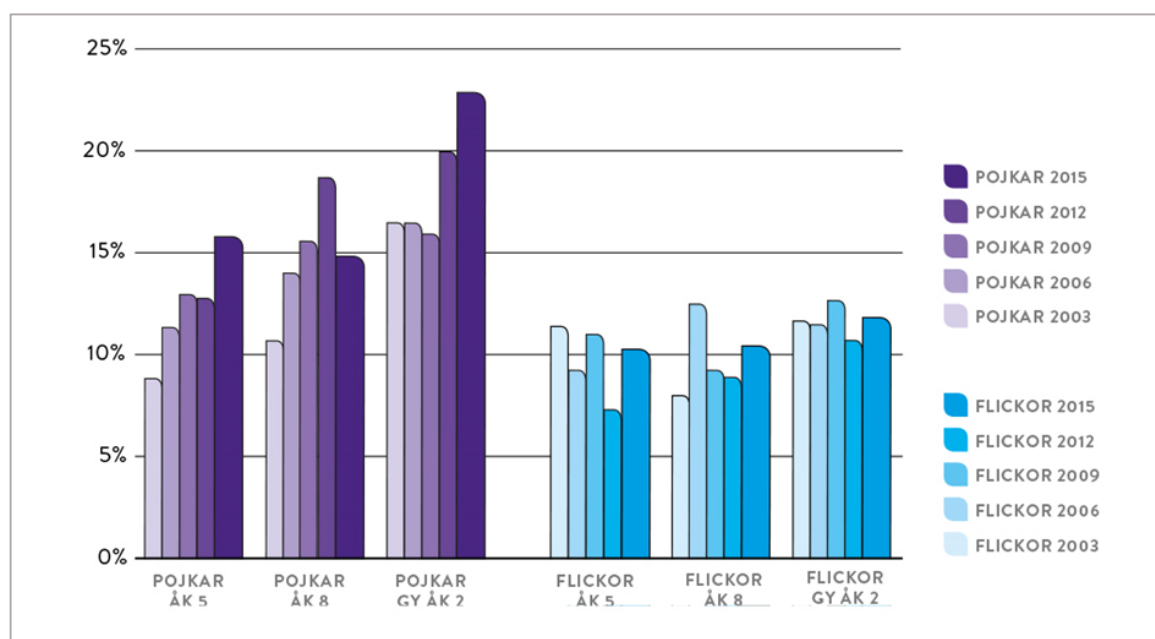

Diagram 78: Andel med övervikt eller fetma, utifrån kön och årskurs. Källa: Barns och ungdomars hälsa och levnadsvanor i Kronobergs läns 2015

Ett förebyggande arbete riktat mot ohälsosamma levnadsvanor bör vara såväl befolkningsinriktat som individinriktat. Det befolkningsinriktade arbetet handlar om att ge förutsättningar för befolkningen att göra hälsosamma val och det individinriktade om att stödja enskilda individer som har behov av att förändra sina levnadsvanor. I det individinriktade arbetet har hälso- och sjukvården en betydande potential att främja goda levnadsvanor, eftersom en hög andel av befolkningen årligen har kontakt med hälso- och sjukvården, främst primärvården. Av de 127 800 personer 18 eller äldre som år 2016 besökte hälso- och sjukvården i Kronoberg tillfrågades 36 procent (46 008 personer) om sina tobaksvanor, 20 procent (25 560 personer) om alkoholvanor, 21 procent (26 838 personer) om fysisk aktivitet och elva procent (14 058 personer) om matvanor. Sett i förhållande till andelen vuxna med ohälsosamma levnadsvanor i befolkningen så borde andelen som tillfrågas vara högre.

Tillit

Det sociala kapitalet påverkar människors upplevelser av trygghet, hälsa och välmående och är därmed en betydelsefull aspekt ur ett tillväxtperspektiv. Ett samhälle med ett högt socialt kapital kan beskrivas som ett samhälle där människor litar på varandra, och på samhällets institutioner. Att människor upplever samhällsinstitutionerna som rättvisa, trovärdiga och effektiva anses även vara ekonomiskt lönsamt såtillvida att transaktionskostnaderna i samhället minskar.

Tillit mellan människor baseras på ömsesidiga förtroenden och kan förstås på flera sätt. Det som brukar benämnas generell tillit handlar om en allmän uppfattning om att det går att lita på andra människor, även de som vi inte känner personligen. I forskningssammanhang lyfts även partikulär tillit, vilket inrymmer tillit till personer som individen har i sin närhet, som exempelvis familjemedlemmar, vänner och bekanta. Den statistik som presenteras nedan ska i första hand tolkas som ett mått på generell tillit.

För den vuxna befolkningen (16-84 år) i Kronoberg har graden av tillit till andra varit stabil mellan åren 2004-2014. Jämfört med riket så är det färre i Kronoberg som anger att de har svårt att lita på andra, 23 procent jämfört med 28 procent i riket som helhet. Det finns däremot tydliga skillnader i länet utifrån faktorer som ålder, geografi och utbildningsnivå. Sett över tid så har tilliten systematiskt varit lägre bland unga vuxna (16-29 år) jämfört med äldre åldersgrupper, omkring 60 procent jämfört med

80 procent (diagram 79). Tilliten är som högst i den äldsta åldersgruppen. Det finns ingen större skillnad mellan kvinnor och män i någon av åldersgrupperna.

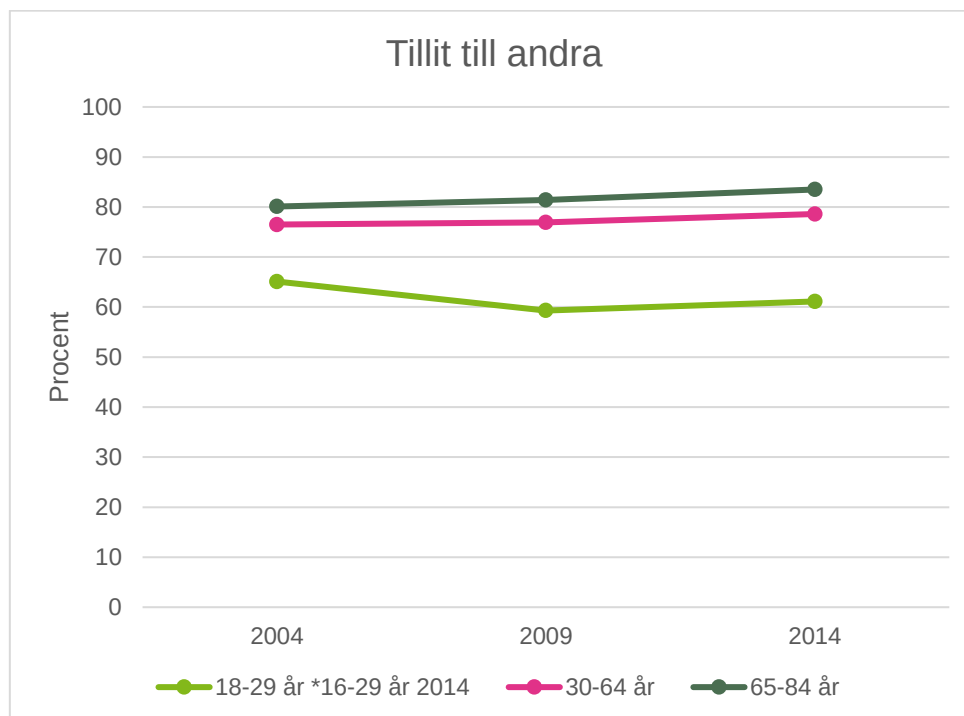

Diagram 79: Tillit till andra, utveckling över tid, åldersgrupper. Källa: Hälsa på lika villkor 2014, Kronobergs län

Inom länet finns det skillnader i tillit till andra mellan kommunerna. Totalt sett är tilliten lägst i Uppvidinge kommun (68,7 %) och högst i Ljungby kommun (78,9 %). Vad gäller skillnader i tillit utifrån en socioekonomisk indelning så finns det en tydlig skillnad, framför allt vid en jämförelse mellan personer med en eftergymnasial utbildning och personer med en gymnasial eller förgymnasial utbildning (diagram 80). För både kvinnor och män med en eftergymnasial utbildning är det över 80 procent som har en generell tillit. Personer som anser att de i allmänhet kan lita på de flesta människor anger även i högre grad att de har en god eller mycket god hälsa jämfört med de som inte litar på andra, 77 respektive 67,3 procent.

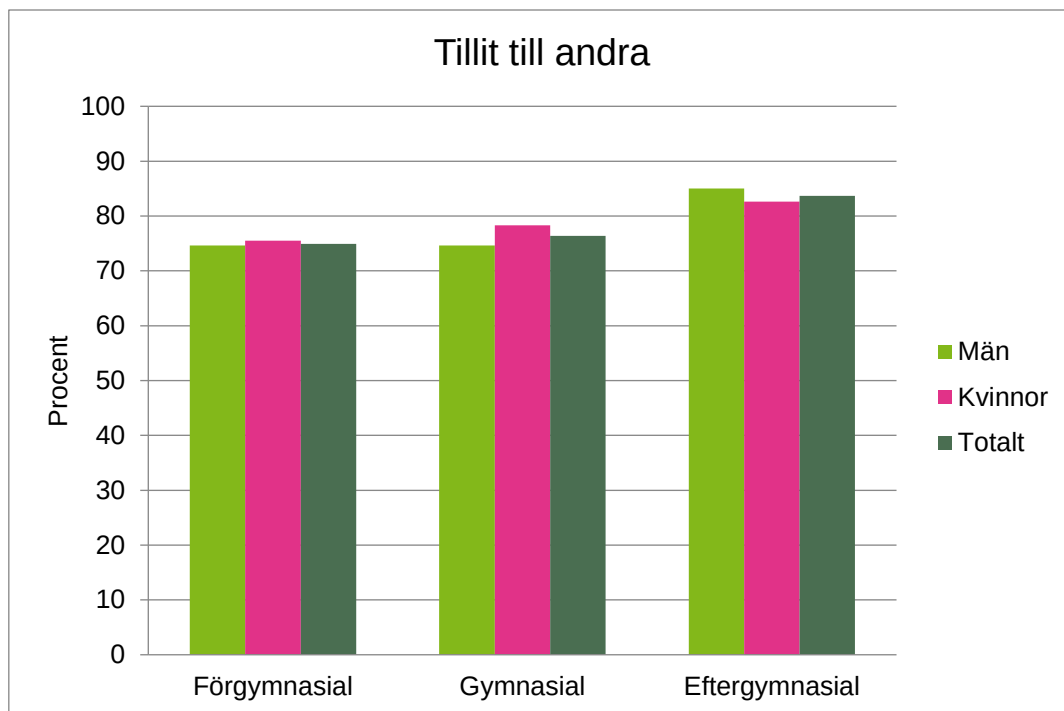

Diagram 80: Tillit till andra, utifrån kön och utbildningsnivå, åldersgrupp 30-64 år. Källa: Hälsa på lika villkor 2014, Kronobergs län

Flera andra studier har påvisat att en låg nivå av tillit i samhället hänger samman med en ökad risk för ohälsa. Omvänt så har höga nivåer av tillit visat på ett samband med upplevd möjlighet att kunna ta kontroll över sitt liv och en högre grad av optimism inför framtiden. Tillit kan därför betraktas som en viktig tillgång som har positiva effekter för såväl individer som samhället i stort.

För barn och ungdomar i länet mäts tillit utifrån graden av tillit till vuxna. Sedan 2003 har det varit en negativ utveckling i länet såtillvida att andelen som anger att det finns många vuxna som de litar på har sjunkit (diagram 81). Det finns även tydliga skillnader utifrån ålder och kön. Tilliten till vuxna är lägre bland flickor än pojkar. Gymnasieungdomar har även en lägre tillit till vuxna jämfört med de yngre årskurserna. Endast en tredjedel av flickorna i gymnasiets årskurs 2 uppger att de har flera vuxna som de litar på.

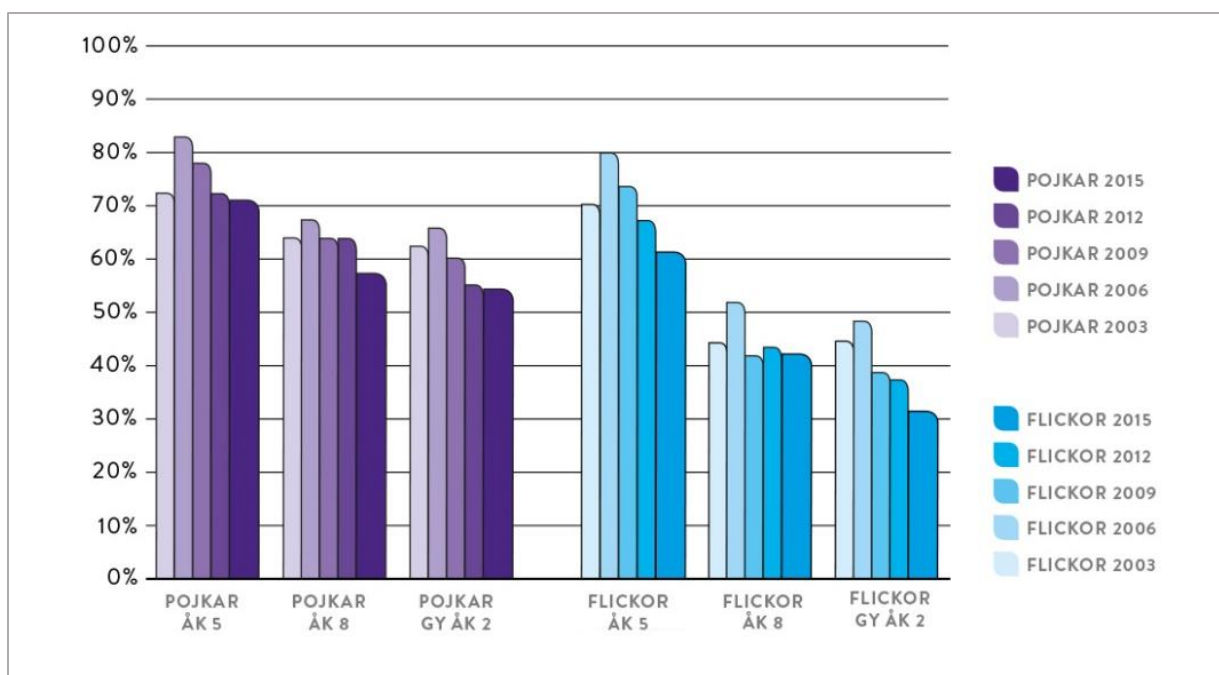

Diagram 81: Tillit till vuxna, utifrån kön och årskurs. Källa: Barns och ungdomars hälsa och levnadsvanor i Kronobergs läns 2015

Det finns olika förståelser om huruvida den mellanmännsliga tilliten grundläggs redan tidigt i livet för att sedan vara förhållandevis bestående livet ut, eller om graden av tillit kan skapas, och raseras, genom hela uppväxten när unga möter samhällets institutioner. Oavsett vilket måste den minskade mellanmännsliga tilliten som uppmärksammats bland unga ses som oroväckande. Hösten 2017 initierades därför en fördjupningsstudie i Kronobergs län om gymnasieungdomars tillit till vuxna. Studien syftar till att få en bredare förståelse för hur unga själva uppfattar tillitsbegreppet, vilka vuxna de syftar på när de svarar på frågor kring tillit och vad som kan göras för att stärka ungas tillit till vuxna. Studien presenterades under hösten 2018 och finns att läsa på Region Kronobergs hemsida.

Ohälsotal och inkomster

I detta avsnitt studerar vi de socioekonomiska förhållandena i Kronobergs län sett till ohälsa i arbetslivet, lönenivåer samt boende. Samtliga dessa tre faktorer hänger samman och är därför relevanta att presentera i relation till varandra. Ohälsotalet och löneläget har även en stark korrelation med sysselsättningsgraden i en geografi. Utfallet i detta avsnitt ska således läsas i ljuset av vad som framkom i kapitlet om arbetsmarknaden i de olika geografierna.

Ohälsotalet

Ohälsotalet⁹ har vissa brister då det endast fångar upp ohälsa som är direkt kopplad till frånvaro från arbetsmarknaden. Med andra ord inrymmer inte talet ohälsa som inte resulterar i sjukskrivning. Personer som arbetar men mår dåligt är således exkluderade. Därför är det viktigt att komplettera måttet med den självskattade hälsan, som presenterades tidigare i detta kapitel.

⁹ Täljaren består av antalet summerade nettodagar med sjukpenning, arbetsskadesjukpenning, sjukersättning, aktivitetsersättning och rehabiliteringsersättning under året. Nämnaren är befolkningen i åldern 20-64 år

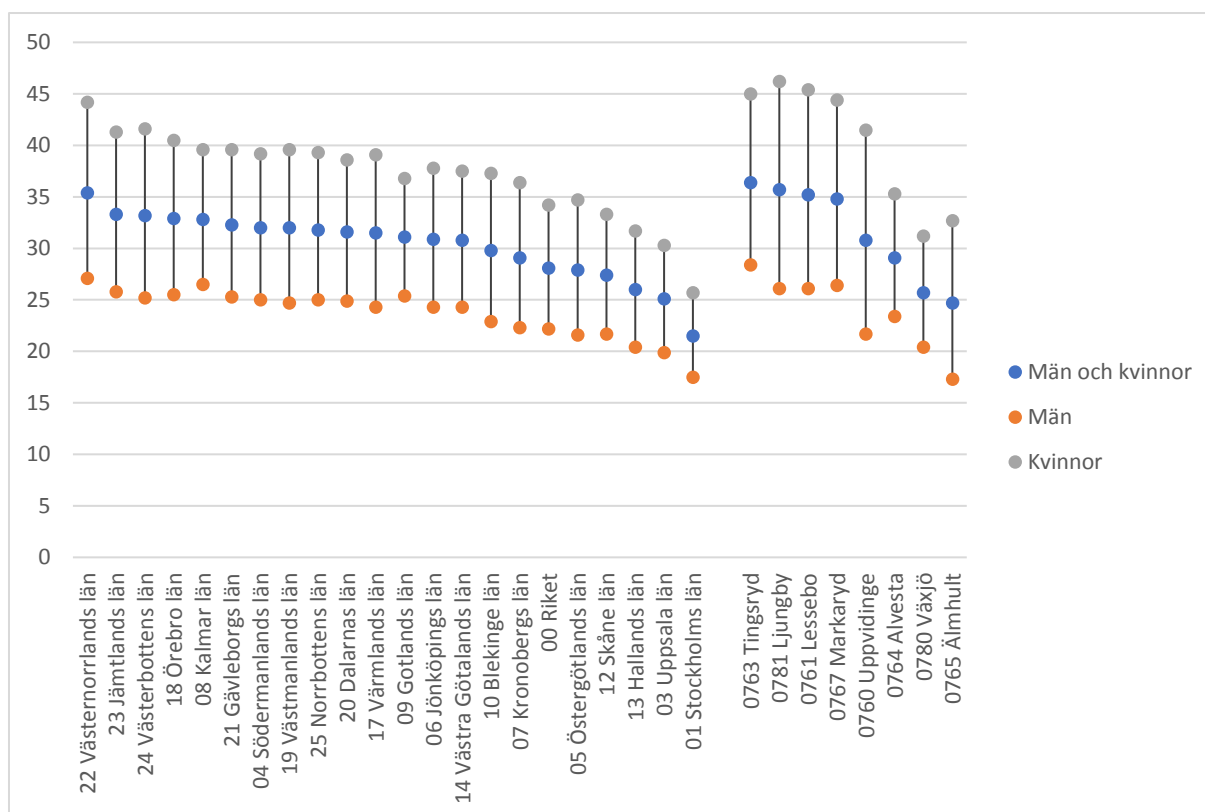

Diagram 82: Ohälsotalet, 20–64 år (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Ohälsotalet i Kronobergs län ligger på, för kvinnor och män, 29,1 dagar per år och invånare i arbetsför ålder. Detta är något över riksgenomsnittet som ligger på 28,1 dagar. Jämfört med övriga regioner har länet det sjätte lägsta ohälsotalet i riket. Skillnaderna i ohälsotalet mellan regionerna är betydande. I Västernorrlands län, där talet är som högst, har den genomsnittlige invånaren i arbetsför ålder 13,9 fler ohälsodagar jämfört med en invånare i Stockholms län. Den geografiska komponenten har således mycket stor betydelse när vi ser till detta mått. En annan stor skillnad är den mellan kvinnor och män. I riket är ohälsotalet för män 22,2 och för kvinnor 34,2, en skillnad på tio dagar om året. I Kronobergs län uppgår könsdifferensen till 14,1 dagar per år, vilket är den elfte högsta differensen i riket.

Under senare år är det den psykiska ohälsan som bidragit till att ohälsotalet och sjukskrivningarna har ökat, särskilt tydligt är detta för kvinnor. Det finns inga entydiga svar på varför kvinnor har högre ohälsotal än män. I promemorian "Kvinnor trots allt sjukast" utgiven 2010 av Försäkringskassan anges att skillnaderna mellan könsens ohälsotal i låg utsträckning kan förklaras med biologiska skillnader mellan könen och att det inte finns någon entydig förklaring till skillnaderna.

I PM:et anges dock att tidigare studier pekar på att skillnaderna i ohälsotal mellan könen kan förklaras av ej jämställda förhållanden i samhället, det vill säga generella mönster på arbetsmarknaden – som att kvinnor generellt sett har lägre arbetspositioner än män och att arbetsmiljöer ofta är anpassade efter en tänkt "normalman". Andra bidragande faktorer som nämns är att kvinnorna oftast tar ett större ansvar i hemmet. Studier pekar även på att, enligt nämnda PM, arbetsmiljön inom kvinnodominerade branscher relativt sett blivit sämre jämfört med mansdominerade branscher inom den privata sektorn.

Även inom Kronobergs län finns det betydande geografiska skillnader. I Tingsryds kommun, som har det högsta ohälsotalet bland regionens kommuner, uppgår talet till 36,4 dagar, vilket är 11,7 fler dagar om året jämfört med Älmhults kommun som har den lägsta nivån i regionen. Av kommunerna i länet

är det endast Älmhults- och Växjö kommun som ligger under riksgenomsnittet. Könsdifferensen, sett till ohälsotalet, är högre än i riket i samtliga av länets kommuner förutom i Alvesta och Växjö.

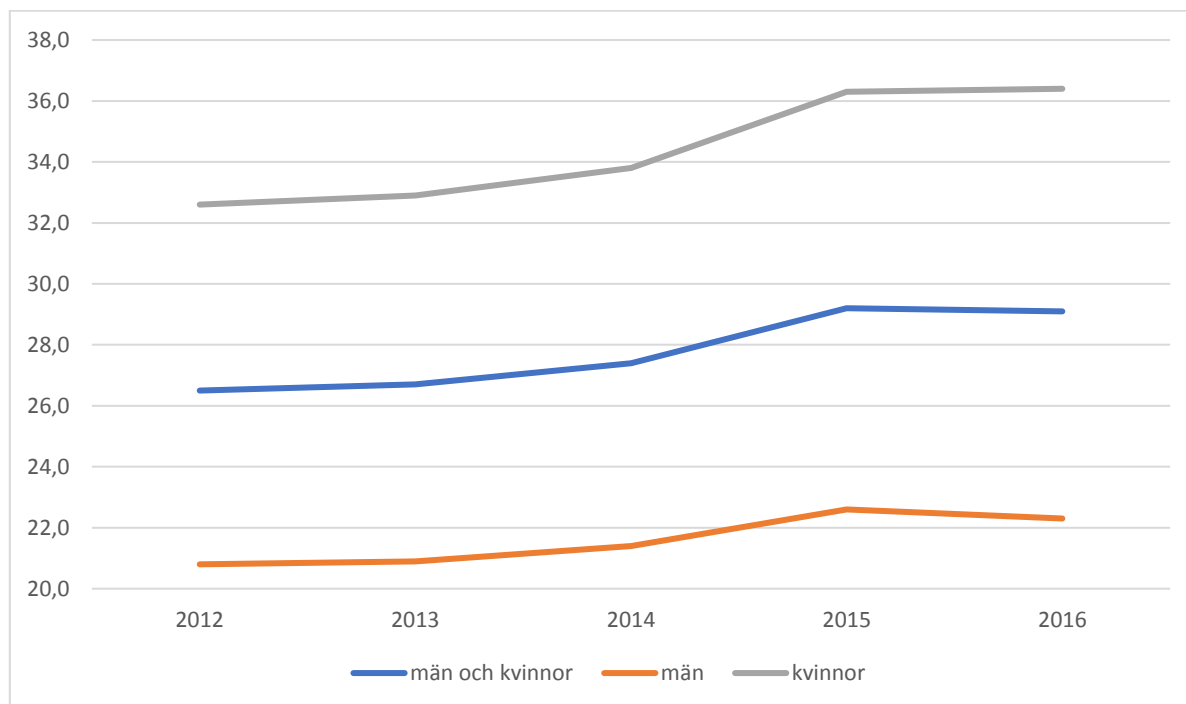

Diagram 83: Ohälsotalet i Kronobergs län, efter kön (2012–2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

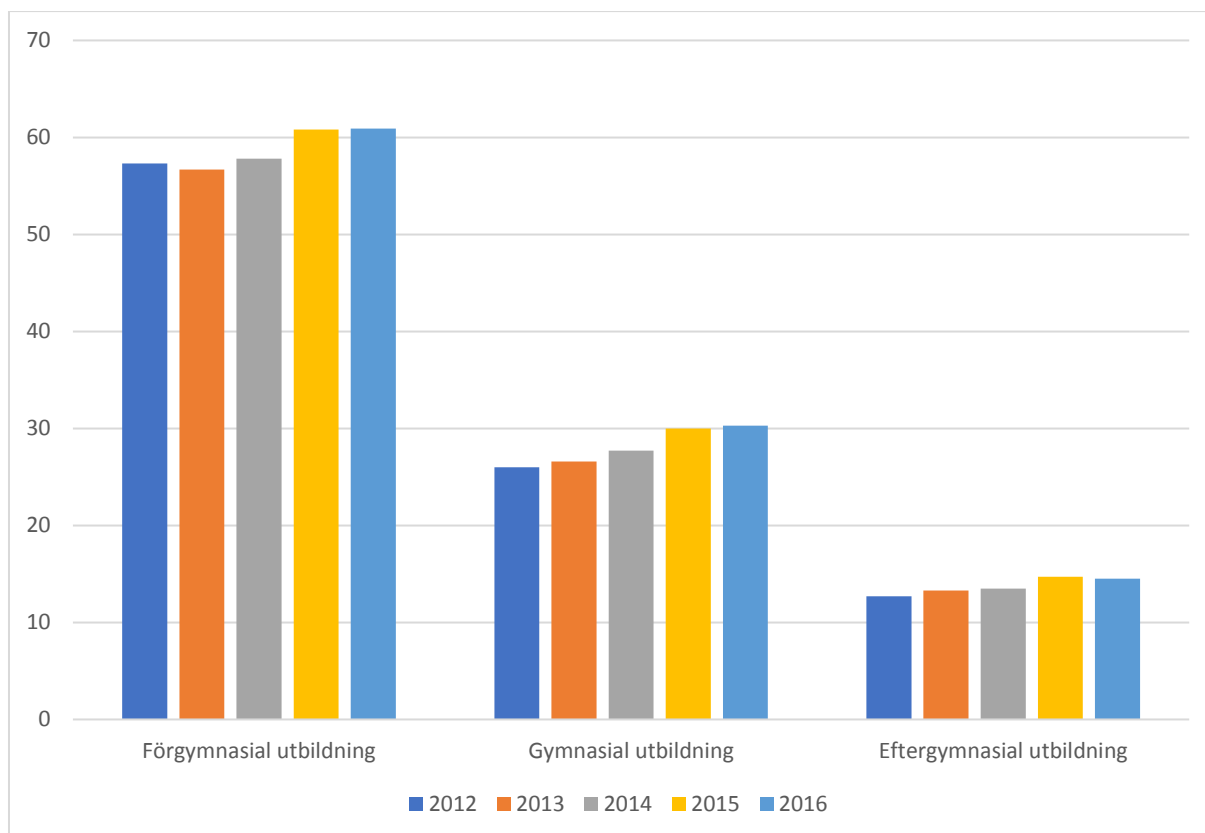

Diagram 84: Ohälsotalet i Kronobergs län, efter utbildningsnivå (2012–2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Under den senaste femårsperioden har antalet ohälsodagar i länet ökat med 2,6 dagar, vilket är mer än en dubbelt så stor ökning jämfört med riket ökningen i riket under samma period. Under 2012 och 2013 hade länet ett lägre ohälsotal än riksgenomsnittet. Men sedan 2014 är det något högre än i riket. Framförallt beror det på att antalet ohälsodagar för kvinnor har ökat mer i Kronobergs län än i riket. Mellan 2012-2016 ökade antalet ohälsodagar, för kvinnorna i länet, med 3,8 dagar. Detta var en betydligt högre ökning än i riket där ökningen låg på 1,9 dagar. Även ohälsotalet för männen i länet ökade (2,6 dagar) mer än för männen i riket (1,1 dagar).

Utbildningsnivån har en mycket stor betydelse för ohälsotalets nivå. I Kronobergs län ligger ohälsotalet för personer med förgymnasial utbildning på 60,9 dagar per år, för personer med en eftergymnasial utbildning ligger nivån på 14,5 dagar. I relation till gymnasialt utbildade personer har gruppen förgymnasialt utbildade ett dubbelt så högt ohälsotal. Totalt är ohälsotalet för personer med en gymnasial utbildning 30,3 dagar om året. Detta innebär att ohälsotalet i länet halveras för varje steg vi tar i utbildningstrappan.

Inkomster

Inkomstnivåerna i regionerna är mer jämnt fördelade än exempelvis bruttoregionprodukten, detta som en följd av de transfereringar som sker inom välfärdssystemet. Men trots omfördelningsmekanismer finns relativt stora löneskillnader mellan landets regioner och kommuner. Då vi studerar medianlönen avgörs den av dels av hur många som är i arbete, dels av hur högt löneläget är på arbetsmarknaden. Att studera nattbefolkningens löneläge är intressant för att det är skattebasen i de olika länen och kommunerna.

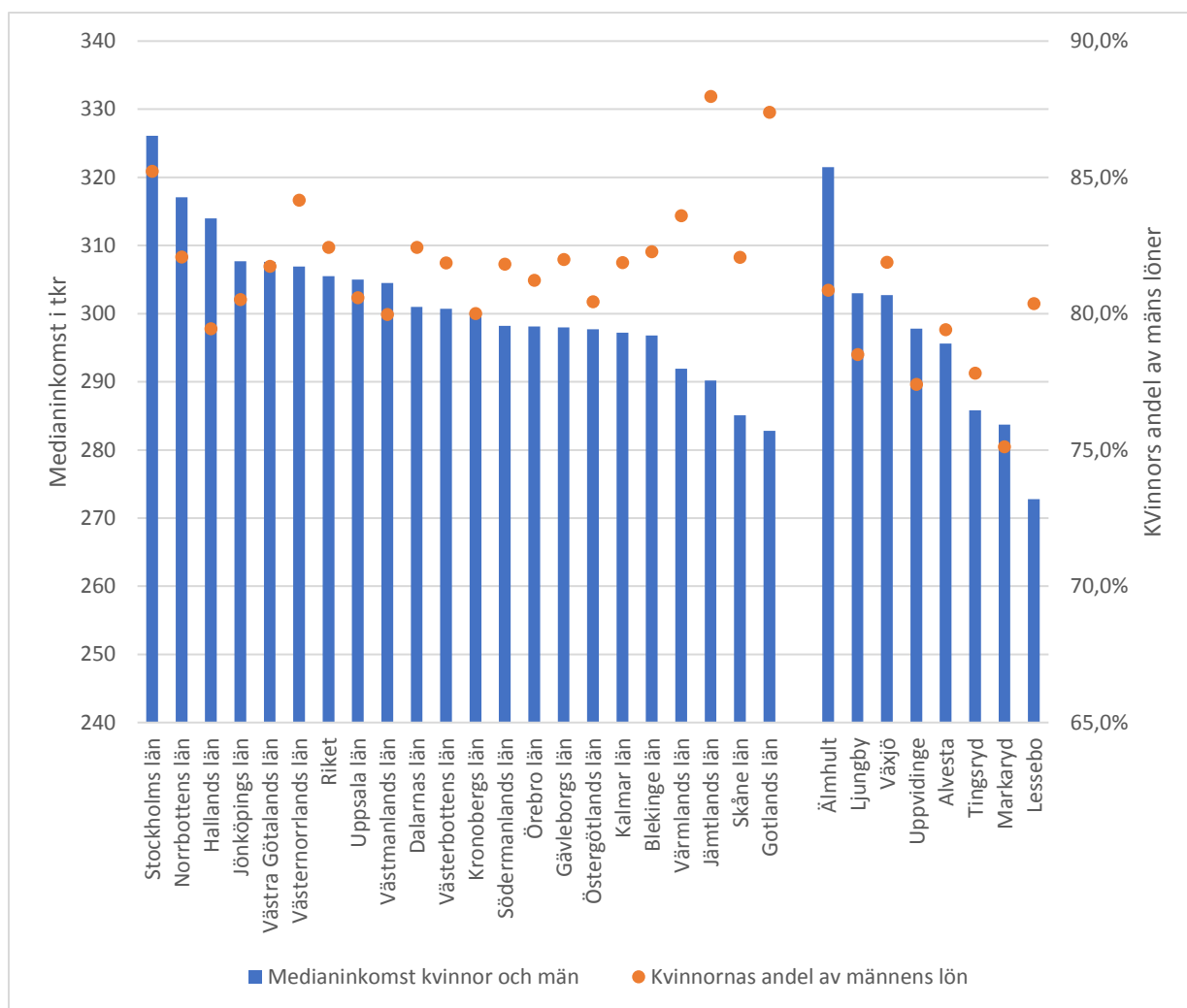

Diagram 85: Medianinkomst, 20-64 år, efter kön (2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

I Kronobergs län är medianinkomsten, för kvinnor och män, 300 tkr om året. Detta är 5,5 tkr under riksgenomsnittet. I relation till övriga län har Kronoberg den elfte högsta inkomstnivån i Sverige. Som högst är den i Stockholms län (326 tkr) och som lägst är den i Gotlands län (283 tkr). Bland länets kommuner har invånarna i Älmhults kommun den högsta medianinkomsten på drygt 320 tkr, vilket är i nivå med Stockholms län. Mellan Älmhults kommun och Lessebo kommun, som har den lägsta medianinkomsten i länet, skiljer det hela 48,7 tkr om året.

Det råder stora skillnader mellan hur mycket kvinnor och män tjänar. I riket har männen en medianinkomst på 337 tkr om året, vilket är 59,2 tkr mer än kvinnornas medianinkomst. I procent tjänar kvinnorna således 82,4 procent av vad männen gör. I Kronobergs län är könsskillnaderna större än i riket. Medianinkomsten för kvinnor är 267 tkr, vilket är 66,7 tkr lägre än männens som ligger på 333,7 tkr om året. Jämfört med övriga län i riket har Kronoberg den tredje största inkomstskillnaden mellan kvinnor och män. Totalt tjänar kvinnorna i länet 80 procent av vad männen gör. I Jämtlands län, där könsskillnaderna är som minst, ligger nivån på 88 procent.

Att kvinnor har lägre medianinkomst än män har en rad olika förklaringar. Som vi tidigare har sett är kvinnor överrepresenterade inom den offentliga sektorn där lönen i regel är lägre jämfört med den privata sektorn. Kvinnor arbetar även färre timmar än män, ofta beroende på högre sjukskrivningstal och ett större uttag av föräldraledighet. Det finns även i vissa fall oskäligena löneskillnader, till kvinnornas nackdel, mellan könen. Området är komplext och det är svårt att, särskilt med regional statistik,

identifiera hur stor del av löneskillnaderna som inte kan förklaras med antal arbetade timmar, meriter och yrkesval. Det finns även en geografisk komponent när det gäller löneskillnader mellan kvinnor och män. I turistintensiva län, där det är vanligare att kvinnor är företagare, är löneskillnaderna mellan könen mindre än i regioner med en mer traditionell branschstruktur som finns i Kronobergs- och Jönköpings län.

Att branschstrukturen påverkar inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män blir än tydligare när vi ser till kommunerna i Kronobergs län. Inkomstgapet mellan könen är som störst i länets mest industriintensiva kommuner. I exempelvis Markaryds kommun tjänar kvinnorna endast tre fjärdedelar av vad männen gör. I Växjö- och Älmhults kommuner, som har mer tjänsteinriktade arbetsmarknader, ligger nivån på 81-82 procent.

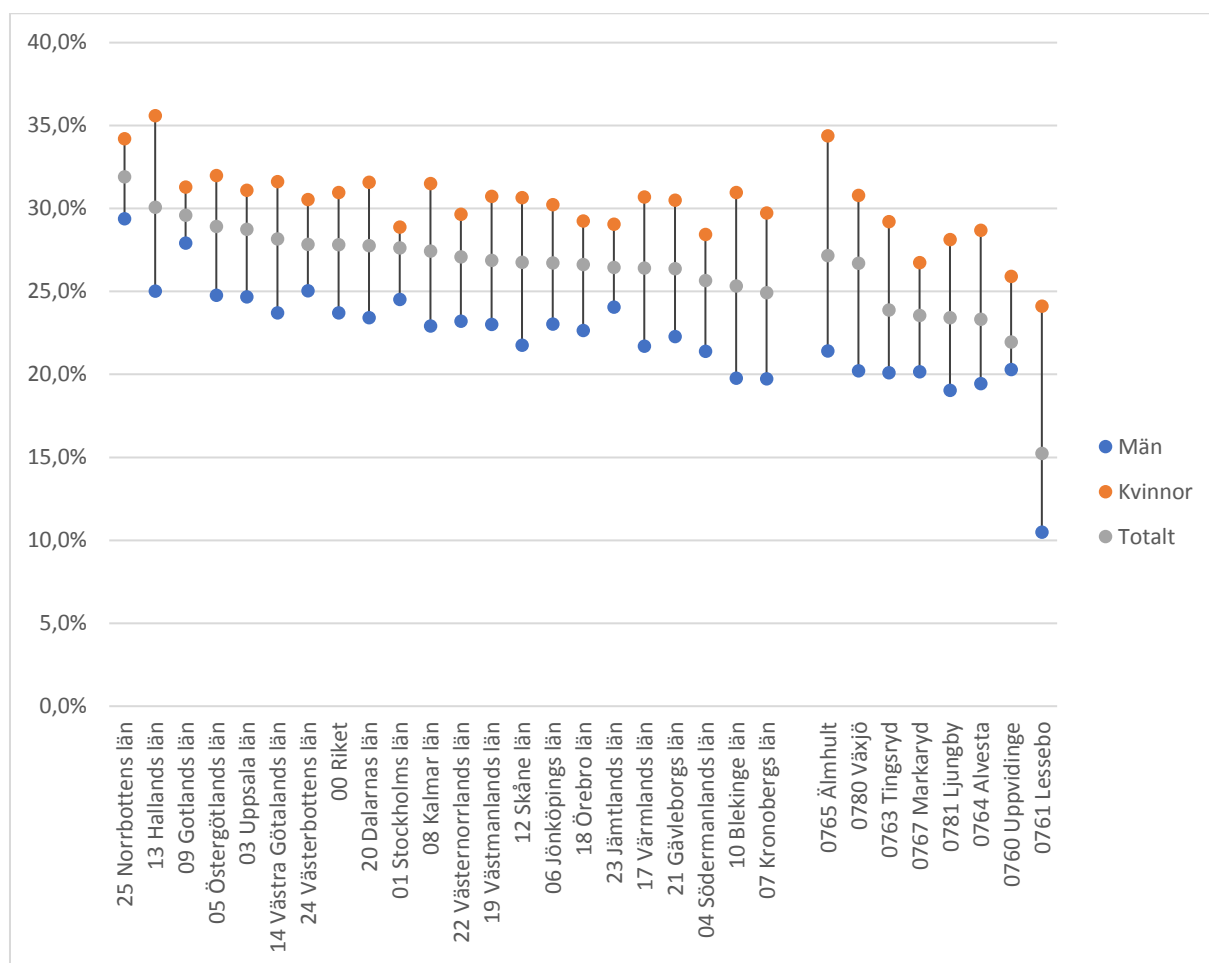

Diagram 86: Utveckling av medianinkomst, i procent, 20-64 år (2007-2016). Källa: SCB och egna bearbetningar av Region Kronoberg

Medianinkomstens påverkas i hög utsträckning av hur många som är delaktiga på den regionala eller kommunala arbetsmarknaden. Om sysselsättningsgraden utvecklas svagt får detta även effekter på medianinkomsten. Detta märks för Kronobergs län när vi ser till löneutvecklingen mellan 2007-2016. Som vi tidigare konstaterade i rapporten har Kronobergs län haft en svag utveckling av sysselsättningsgraden under denna tid, vilket även gäller för medianinkomstens utveckling. Totalt har länet haft den svagaste löneutvecklingen av samtliga län under denna period, sett till medianinkomst för nattbefolkningen. För kvinnor och män ökade medianinkomsten i länet med 24,9 procent, vilket var under riksgenomsnittet som låg på 27,8 procent. Ingen av länets kommuner hade en högre

löneutveckling än riket under denna period. Som svagast var utvecklingen i Lessebo kommun (15,3 procent) och som starkast var den i Älmhults kommun (27,2 procent).

Utbildningsnivån har en mycket stor betydelse för en persons inkomstnivå. I Kronobergs län är den disponibla inkomsten¹⁰ för en person mellan 20-64 år med endast en förgymnasial utbildning 213 tkr om året. För en person med en gymnasial utbildning ligger nivån på 253 tkr och för personer med eftergymnasial utbildning är den 284 tkr. I hushåll där förgymnasial utbildning är den högsta utbildningsnivån löper man större risk att hamna i en situation där den disponibla inkomsten inte räcker till för att betala boende och de mest nödvändiga levnadsomkostnaderna. Hushåll i denna situation bedöms som familjer med låg inkomststandard¹¹. I Kronobergs län lever 8 procent av barnen i ett sådant hushåll. Endast 3 procent av barnen som är födda i Sverige bor i ett hushåll med låg inkomststandard, för barn med utländsk bakgrund uppgår andelen till 25 procent.

Ovan är en mycket övergripande bild av den socioekonomiska situationen i länet. För en mer detaljerad beskrivning av socioekonomiska förhållanden i Kronobergs län och hur det ser ut på lägre geografiska nivåer hänvisar vi till rapporten *Jämställdhet och jämlikhet i Kronobergs transportplanering* som Region Kronoberg genomförde under hösten 2017.

Källor för kapitlet

Arena för tillväxt, 2015. Tillit och tolerans – en skrift om det sociala kapitalets betydelse för platsens utveckling. URL: http://www.arenafortillvaxt.se/files/PDF/Tillit%20och%20Tolerans_webb.pdf

Burstrom B, Fredlund P. Self rated health: It is as good a predictor of subsequent mortality among adults in lower as well as higher social classes?, J Epidemiol Community Health. 2001;55(11):836-40.

Dinesen PT, 2013. Where you come from or where you live? Examining the cultural and institutional explanation of generalized trust using migration as a natural experiment. European Sociological Review. 2013;29(1):114-28.

Folkhälsomyndigheten, medellivslängd, webbplats. Hämtad: 2018-07-05.

URL: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/folkhalsans-utveckling/halsa/medellivslangd/>

Folkhälsomyndigheten, Folkhälsan i Sverige 2016.

URL:<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/cc89748e004743c39ff4c03fec24c570/folkhalsan-i-sverige-2016-16005.pdf>

Folkhälsomyndighet, självskattat allmänt hälsotillstånd, webbplats. Hämtad: 2018-07-05. URL: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/folkhalsans-utveckling/halsa/sjalvskattat-allmant-halsotillstand/>

¹⁰ Disponibel inkomst är summan av alla skattepliktiga och skattefria inkomster minus skatt och övriga negativa transfereringar. Redovisningen är inklusive kapitalvinst/kapitalförlust, det vill säga den vinst/förlust som uppkommer vid försäljning (realisering) av tillgångar, t.ex. aktier, fonder eller fastigheter.

¹¹ Inkomststandard är hushållets disponibla inkomst/hushållets baskonsumtion. Baskonsumtionen består av följande delar: Riksnorm för försörjningsstöd 2010, Schabloniserad boendeutgift, Utgift för hushållsel efter hushållsstorlek, Barnomsorgsutgift, Lokala resor för personer som är 18 år eller äldre, Fack- och A-kasseavgift för personer som är anställda och jobbar minst halvtid, Hemförsäkring. Baskonsumtionen justeras för prisförändring respektive år. Konsumtionsenhetsskalan är densamma som används i den officiella statistiken (Ensamboende 1,00, Sammanboende par 1,51, Ytterligare vuxen 0,60, Första barnet 0–19 år 0,52, Andra och påföljande barn 0–19 år 0,42).

Folkhälsomyndigheten, Folkhälsan i Sverige 2017.

URL:<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/9de83d1af6ce4a429e833d3c8d7ccf85/folkhalsans-utveckling-arsrapport-2017-16136-webb2.pdf>

Folkhälsomyndigheten, Syfte och bakgrund till frågorna i nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor, reviderad 2016. URL: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/globalassets/statistik-uppfoljning/enkater-undersokningar/nationella-folkhalsoenkaten/syfte-bakgrund-fragorna-hlv.pdf>

Folkhälsomyndigheten, Varför har den psykiska ohälsan ökat bland barn och unga i Sverige? Utvecklingen under perioden 1985-2014, 2018. URL: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/628f1bfc932b474f9503cc6f8e29fd45/varfor-psykiska-ohalsan-okat-barn-unga-18023-2-webb-rapport.pdf>

Holmberg S, Rothstein B. Hög mellanmänsklig tillit i Sverige—men inte bland alla. I Bergström, A, Johansson, B, Oscarsson, H, Oskarson, M (red)

Köpenhamns universitet. Ojämlighet i hälsa – den skandinaviska erfarenheten. Kortversion, svensk översättning, 2015.

Länsgemensam folkhälsopolicy för Kronobergs län, En god hälsa för alla - för hållbar utveckling och tillväxt i Kronobergs län, 2016.

Orth-Gomér K, Perski (red). Preventiv medicin: teori och praktik. Lund, Studentlitteratur AB, 2008.

Uslaner EM, 2002. The Moral Foundations of Trust: Cambridge University Press.

Regeringens proposition 2017/18:249. God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik.

Region Kronoberg, Hälsa på lika villkor 2014

Region Kronoberg, Barns och ungdomars hälsa och levnadsvanor 2015

Statistiska centralbyrån (SCB). Livslängden i Sverige 2011–2015. Livslängdstabeller för riket och länen. Demografiska rapporter. Stockholm: SCB, 2016. Rapportnummer 2016:4. [citerad 21 januari 2017].

Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, Sveriges kommuner och landsting, 2014. Öppna jämförelser folkhälsa 2014. URL: <https://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7585-159-4.pdf?issuusi=ignore>

Socialstyrelsen, Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor, stöd för styrning och ledning, 2018, Artikelnummer: 2018-6-24, ISBN: 978-91-7555-470-9. URL: <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20995/2018-6-24.pdf>

Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, Sveriges kommuner och landsting, 2014. Öppna jämförelser folkhälsa 2014. URL: <https://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7585-159-4.pdf?issuusi=ignore>

Toivanen S, Gisselman M, Lindfors P. Kön, genus och hälsa: socioekonomiska skillnader i hälsa bland kvinnor och män, 2012

Trägårdh L, Lundåsen SW, 2013. Den svala svenska tilliten: förutsättningar och utmaningar: SNS.